

42 Inochentiu, Seromonahul
9 (498,9) „ 1908/1917°
289 (498,4) „ 1908/1917°

NICOLAE POPOVSKI
Profesor la liceul „Alexandru Donici“ din Chișinău.

BIBLIOTECA
C. C.
P. C. R.
Nr. _____

MIȘCAREA DELA BALTA

313487

sau

INOCHENTIZMUL IN BASARABIA

**Contribuții la istoria vieții religioase
a Românilor din Basarabia.**

132.428/65

47/2855

Cu trei ilustrații.

~~29029/67~~

CHIȘINAU.

Tipografia Eparhială — „CARTEA ROMÂNEASCĂ“.
1926.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA II 314 155

917/05

B.C.U. Bucuresti

C20056607

2275/05

PRECVĂNTARE.

In 1909, cu cinci ani înainte de izbucnirea războiului mondial, între moldovenii din Basarabia, a început o mare fierbere. Conservatori de firea lor, fiind toată vremea adânciți în grija zilnică a muncii de plugar, izolați de toată lumea și mai cu seamă, pe cât se părea, depărtați de problemele veșnice ale vieții, moldovenii, în anul acesta, și-au pierdut liniștea și cumpătul de odinioară și au început s'arâte un interes neobișnuit pentru chestiile religioase, și-o hotărîre nemărginită întru înfăptuirea nouălor năzuințe.

Fenomenul acesta e cunoscut sub denumirea de „Mișcarea dela Balta”. Înțelesul acestei denumiri ni se va desvălui, mai ușor și mai clar, mai departe; deocamdată, însă, voi spune, că, începutul marelui mișcări din Basarabia a fost un simplu călugăr—ieromonahul Inochentie, după al cărui nume toată mișcarea se mai numește și „Inochentizm”.

Mișcarea dela Balta prezintă un mare interes din mai multe puncte de vedere. Deși ea poartă numele unui simplu călugăr, rolul lui, în această mișcare, după cum vom vedea, n'a fost cel principal: eroul evenimentului este însuși poporul cu sufletul lui curat și deschis, cu setea lui arzătoare de adevăr și dreptate. Dacă vom adăoga că mișcarea a avut loc aproape numai în Basarabia și că, n'a cuprins cu valurile ei decât pe moldoveni, înc'ar fi deajuns ca să fie îndreptățită o cercetare a ei cât de serioasă și amănunțită. Mai e, însă, și altceva. Inochentizmul fiind, în fond, un fenomen cu caracter spiritual, el ne descopere o latură—și poate una din cele mai însemnate—a vieții sufletești a românilor basara-

beni. Dar tocmai viața sufletească a moldoveanului nostru e și mai puțin cunoscută și, prin urmare, mai interesantă pentru noi. Căci, la drept vorbind, cine s'a interesat de credințele moldoveanului basarabean? Cine a căutat să cunoască nevoile și năzuințele lui sufletești? Cine a știut să se apropie de sufletul lui și să descopere un colț, măcar, în acea lume de visuri, de necazuri, de suferințe în care-și petrecea veacul acest prigonit al vieții, despărțit de trunchiul neamului său și aruncat în calea istoriei, la voia înrâurilor întâmplătoare și de cele mai multe ori streine de firea lui?...

Toate lucrările tipărite până-acuma, cu privire la viața Basarabiei din trecut, nu ne dau decât descrierea diferitelor instituții, istoricul activității unor reprezentanți ai ocârmuirii (arhieriei), caracteristica slabă a raporturilor sociale, etc.,—lăsând în umbră viața sufletească a norodului propriu zis. Interesul evenimentului crește și mai mult, când ne gândim că, pornită pe teren pur religios, mișcarea dela Balta—de altfel ca orice mișcare a maselor—răspândindu-se c'o putere nemaipomenită și c'o repeziciune nemăvăzută, a cuprins mai multe laturi ale vieții poporului basarabean destăinuind multe lucruri neașteptate și de mare însemnătate.

Acestea sunt motivele lucrării de față.

Limitele ei cronologice sunt anii de activitate a călugărului Inochentie—1908—1917,—începutul mișcării și moartea călugărului. Intrucât, însă, mișcarea n'a izbucnit din senin, fără a fi pregătită în trecut, și cum, în fond, n'a dispărut aici în Basarabia nici până astăzi, bineînțeles că îi sunt arătate atât începuturile în trecut cât și urmările, după moartea lui Inochentie.

Lucrarea, în mare parte, e întocmită pe temeiul actelor din arhivele locale—cele bisericești (ale Consistorului și ale Frățimii „Nașterea lui Hristos“), cum și ale statului (Sucursala Chișinău). E de notat, însă, c'acest material nu epuizează subiectul. Mai întâiu, călugărul Inochentie și-a desfășurat toată activitatea dincolo de hotarele Basarabiei—în Podolia (Balta, Camenița), în gov. Olonefc (Murom), la mănăstirea Soloveț, în „rai“ la Lipețcoe (gov. Cherson), fiind însoțit pretutindeni de gloate de moldoveni

basarabeni. Despre activitatea lui se interesau tot timpul, și autoritățile locale, din Podolia, Cherson și cele centrale: Ministerul de Interne, Sino Iul. Firește c'au fost întreprinse multe cercetări, dintre cari unele, cum ni se comunică, au dat naștere la voluminoase dosare¹⁾. Însă tot materialul acesta, îngropat în arhivele consistoriilor din Camenița, Odesa, Oloneț, poate și 'n altele, ne rămâne deocamdată inaccesibil. Prin urmare, e de crezut c'o parte din faptele vieții și activității lui Inochentie, precum și ale așteptilor lui, rămâne necunoscută. Afară de aceasta, chiar știrile aflate în actele arhivelor noastre nu pot fi socotite ca îndestulătoare. Multe din aceste știri sunt adunate de trimeșii autorităților, dintre cari cei mai mulți erau cu desăvârșire nepregătiți pentru astfel de cercetări serioase, iar pe de altă parte—informațiile sunt culese de ei dela așteptii mișcării, cari, văzându-se urmăriți, la cercetări dădeau, firește, răspunsuri, nu tocmai sincere și adevărate. Bineînțeles că pentru restabilirea adevărului a fost nevoie să înlătur unele știri cari nu corespundeau cu spiritul general al informațiilor adunate.

În vederea acestor împrejurări am fost nevoit să recurg și la alte mijloace: m'am adresat c'un fel de chestionar la câțiva preoți și misionari, cari păreau a fi mai în măsură a cunoaște bine mișcarea, și trebuie să mărturisesc că declarațiile primite, mi-au fost de mare folos în multe chestii privitoare atât la persoana lui Inochentie, cât și la întreaga mișcare.

Un alt izvor au fost unele articole din organul Sinodului rus „Țercovnâia Vedomosti“ („Vedomostiile Bisericești“), și mai cu seamă numeroasele articole, cu privire la inochentism, apărute în „Chișinevschia Eparhialnâia Vedomosti“ („Vedomostiile Eparhiei Chișinăului“), transformate (1917) în Bessarabschi Țercovnâi Golos“ („Glasul Bisericesc al Basarabiei“), pe urmă (1917—1918) în „Golos Bessarabscoi Țercvi“ („Glasul Bisericii Basarabene“), mai târziu (Februarie 1918) în „Golos Pravoslavnoi Țercvi Moldavskoï

¹⁾ „Am auzit... că cercetarea făcută de părintele Vasile Brahă (cercetător din jud. Balta) cuprinde peste două sute coale scrise“... Pr. I. Andronic. Declar. scr.

Republichi“ („Glasul Bisericii Ortodoxe a Republicii Moldovenești“), iar astăzi (din 1919) înlocuite prin „Luminătorul“. Aproape toate articolele aparțin membrilor clerului Basarabean — preoților și misionarilor, unele dau multe informații și felurite interpretări mișcării, altele conțin prețioase dări de seamă asupra congreselor eparhiale, la cari a fost discutată chestia inochentizmului.

Un izvor cu totul deosebit și, din multe puncte de vedere, extrem de interesant, am aflat în cartea inochentistă: „In scurt viața și faptele părintelui Inochentie dela Balta 1908—1917“. Știri mai amănunțite asupra acestui izvor sunt date în lucrarea de față, la pag. 61—62.

Am avut ocazia să vorbesc cu câțiva aprigi inochentiști (Eli-sei Zlotea, Irina Evstafie) și cu alte persoane particulare (Paraschiva Costin), ale căror declarații deasemenea m'au ajutat în luminarea unor chestii.

În ce privește problemele în legătură cu inochentizmul m'am folosit de mai multe izvoare tipărite cari, toate, sunt arătate la locurile respective.

Datorită mai multor împrejurări n'au putut fi utilizate acele numeroase informații, răspândite printre moldovenii basarabeni cari, păstrându-se sub forma de tradiții evlavioase, hrănesc simțimântul lor religios devenind tot mai mult legende depărtate de viața reală.

Cu toate neajunsurile materialului ce l-am avut la îndemână cred că știrile de cari m'am putut folosi, mi-au dat puțină să îmbrățișez însuș fondul evenimentului, — cel puțin în cadrele mișcării care a avut loc în Basarabia. Materialul care ne lipsește, cu privire la cele petrecute în afară de Basarabia, ar fi putut spori fără îndoială cantitatea informațiilor noastre, însă n'ar fi schimbat cu nimica caracterul lor destul de bine oglindit în actele arhivelor. În ce privește tradițiile păstrate în popor, tot interesul lor e pur psihologic, folositor pentru caracteristica stării sufletești actuale a moldovenilor noștri, și puțin potrivit pentru cunoașterea obiectivă a fenomenului.

Lucrarea e compusă din nouă capitole. Partea centrală—capitolele III—VII—conține o descriere amănunțită a mișcării.

Cap. I—II dau informații privitoare la viața și învățătura

lui Inochentie, precum și la personalitatea sa. Ultimele două capitole — VIII și IX, — după o scurtă expunere a părerilor existente asupra inochentizmului, dau o interpretare a cauzelor și rostului mișcării.

Țin s'adaog că punctul de vedere din care inochentizmul este tratat în lucrarea de față, e pur istoric-cultural. Cum s'a petrecut mișcarea dela Balta și ce rost a avut în viața poporului basarabean — acestea sunt chestiile principale de care m'am ocupat. Combaterea inochentizmului, precum și alte chestii pur teologice, n'au intrat în cadrele lucrării.

Recunosc că lucrarea nu e lipsită de multe scăderi. Poate că mai multe neajunsuri vor fi aflate în interpretarea dată evenimentului. Indrăznesc, însă, a crede că, chiar dacă explicarea mișcării ar fi socotită ca puțin îndestulătoare, și atunci chiar, descrierea acestui fenomen în amănuntele lui interesante n'ar fi fără folos pentru toți acei ce se interesează de soarta românilor basarabeni și, mai cu seamă, pentru cercurile bisericești cari, și astăzi, au a face cu urmările inochentizmului, dacă nu chiar cu adepții credincioși ai călugărului dela Balta.

Pentru a da la iveală lucrarea de față m'am folosit de concursul binevoitor al mai multor persoane.

Ajutorul principal l-am avut dela păr. misionar prof. I. Andronic și d-l profesor L. T. Boga, director al Arhivelor Statului, Sucursala Chișinău, cari mi-au pus la dispoziție: întâiul — Arhiva Consistorului (a „Sfatului Misionar“), ultimul — Arhivele Statului. În aceste arhive am aflat cel mai bogat (aproape 1.600 pagini) și mai prețios material. Câteva interesante amănunte, privitoare la vremea de pe urmă, am găsit, cu ajutorul păr. V. Popovici, prof. la Seminarul Teologic din Chișinău, în Arhiva Frățimii „Nașterea lui Hristos“. Cu declarații-răspunsuri la chestionarul meu mi-au venit în ajutor cucernicii părinți: I. Andronic, T. Bogos, Const. Cazacu, I. Murea, Gavr. Nagacevschi, Carp Popovici, mis. Gh. Scodihor, Gh. Sicorschi, deasemenea d-l misionar N. Balabuha și d-l I. Bârcă, asistent la clinica chirurgicală a facultății de medicină dela Iași. Mi-au ajutat mult, cu indicații folositoare, respec-

tații preoți — Gavr. Zlatov, prof. la liceul No. 2 de băieți din Chișinău, și N. Murea. Socot de cea mai plăcută datorie să aduc călduroasele mele mulțumiri tuturor acestor persoane.

C'o deosebită plăcere și cu adâncă recunoștință țin să relev sprijinul prietenesc pe care l-am avut din partea d-lui Traian Lăzărescu, președinte la Tribunalul din Chișinău, precum și acele sfaturi prețioase și indicații competente ale d-sale, cari mi-au înlesnit mult ultima redactare a lucrării.

NICOLAE POPOVSCHI.

Chișinău, 10 Martie 1926.
Str. Regele Ferdinand I, No. 68.
(Fostă „Chiev“, 66-a).

I. VIAȚA CĂLUGĂRULUI INOCHENTIE.

I.

Incepătorul „mișcării dela Balta“ a fost ieromonahul Inochentie. Până la călugărie Inochentie purta numele de Ion Levizor. A fost născut la 24 Februarie 1875 în sat. „Cosouți, județ. Soroca. Părinții lui — Vasile și Axenia — erau țărani. ¹⁾ În familia lor au fost doisprezece copii, mai mulți din ei însă au murit, ²⁾ și în viață au rămas cinci: patru fii — Georghe, Ion, Simeon, Marc și o fată Domnica. ³⁾ Părinții lui Inochentie se ocupau cu agricultura. Tată său și-a pierdut pământul și a murit în spitalul din Soroca acum douăzeci și patru ani. ⁴⁾ În 1918 în Cosouți încă erau în viață bătrâna mamă a lui Inochentie și trei frați ai lui ⁵⁾.

Despre copilăria lui Inochentie aproape nimica nu cunoaștem. Aflăm numai că a făcut școala primară ⁶⁾, cum e de crezut — la Cosouți și în rusește. În arhiva Consist. din Chișinău s'a păstrat

¹⁾ „Cistoserdceinoe pocaianie i ciatvenoe obescianie ieromonaha Balt-sco-Muromscajo monastăria Inochentia“ („Pocăința sinceră și făgăduința cu jurământ a ieromonahului Inochentie dela mănăstirea Balta-Murom.“. V. „Vedomostiile Eparhiei Chișinăului“, 1913 N-r 39, p. 1484, 1488. Cfr. Arhiva Consistor. din Chișinău. Dosar despre inochentizm. „Zapisca“ („Estras“) despre cele petrecute la Cosouți, întocmit, după cum se vede, pe la sfârșit. an. 1910, de cine și pentru cine - nu e arătat.

²⁾ Pr. I. Murea. Declar. scrisă.

³⁾ Pr. I. Murea, ib.; „In scurt viață și faptele păr. Inochentie dela Balta 1909—1917“. Bârlad 1924, p. 5; Arh. Cons. D. C., „Extras.“ cit.

⁴⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁵⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Pămîtiți părințela Inochentia“. („Amintirile părințelului Inochentie“). V. „Ved Ep. Chișin“ 1918, N-r 3—4, p. 70—71.

⁶⁾ Pr. C. Popovici. Declar. scr.

o scrisoare în rusește trimisă de dânsul în 1911 unei adepțe a lui locuitoare din Basarabia. ¹⁾ După mărturiile unor cunoscuți ai lui Inochentie, dânsul în copilărie ar fi fost cel mai neliniștit băiat și stricat ²⁾ După alt izvor, dânsul doi ani a învățat acasă și fiind abia de 16 ani a lăsat toate cele lumești și s'a adâncit în citirea cărților bisericești ³⁾.

Știrile, cum vedem, sunt puține și neîndestulătoare. Această lacună de informații sigure și precise adepții lui Inochentie stăruesc să o completeze cu povestiri legendare. Dintre toți frații săi, scrie un inochentist, „Ion avea mare deosebire cu ascultarea și grabnica împlinire a poruncilor părintești și cu trudă de către rugăciuni și cu depărtarea tovărășiilor lumești. Cu a lui trudă el se deosebia de a lui neamuri și prieteni. Fuge de veselie, de jocuri și de toate blăstămășiile lumești. Totdeauna el gândea de viața și folosul omului care îl face în curgerea vieții sale și cu a lui luare-aminte au socotit să înștiințeze (afle) de a ei ghăcături și înșălăciuni. Viața lui el a socotit-o scurtă și întru nimica. Sufletul lui cel luminat se purta în frumoase și luminoase gânduri și lucruri“ ⁴⁾. Dealtfel știri asemănătoare ne comunică și un misionar, care scrie că până la vârsta de 21 ani Inochentie, cu toate că unii țin minte și de unile purtări rele ale lui, pe lângă acestea era religios: regulat umbla la biserica din sat, unde cânta și la strană ⁵⁾.

În 1899 Ion Levizor, având un pașaport (carnet de identitate) eliberat de către Administrația plășii, s'a înscris la mănăstirea Dobrușii, ținutul Orcheiu, ca frate („poslușnic“) particular ⁶⁾.

În luna August, povestește autorul inochentist, Ion „a părăsit casa, părinții și frații, unde s'au născut și crescut, și s'au depărtat petrecându-și viața întru faptele plăcute lui Dumnezeu. S'a dus

¹⁾ V. p. 28.

²⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei. „Inochentii Baltso-Camenețco-Muromschî, velichii bogohulnic, ljeț. i razvratnic“ („Inochentie marele hulitor de Dumnezeu, minciunos și desfrănat dela Balta-Camenița-Murom“) V. „Ved. Ep. Chișinău“ 1915. N-r 15 și 16, p. 390.

³⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁴⁾ „În scurt viața“... etc. P. 5.—Aici și mai departe informațiile din acest izvor sunt reproduse cu mici schimbări ortografice.

⁵⁾ Mis. Ep. T. Chirică. „Pro domo sua. Amitiri“... „L. C. P. 71.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. „Nastoiatelul“ mănăst. Dobrușa. Rap. din 30 Iulie 1910. Nr. 237.

el întâiu la o mănăstire călugărească „Dobruşa“ în judeţul lui. Acolo el s'a dus la arhimandritul Porfirii cu rugăminte să-l primească în mănăstire ca pe un frate. Arhimandritul văzându-l pe dânsul sdravăn şi frumos, necrezând că vrea să şadă în mănăstire, nu vru să-l primească în frăţime. Ioan a început a se ruga cu lacrimi, măcar ca pe un lucrător să-l primească şi făgădui că orice ascultare i se va da se va împlini. Arhimandritul văzând lăcrămoasa lui rugămintă, l-a primit ca pe un lucrător, dar noaptea să doarmă afară de ogradă¹⁾. Acelaş lucru se afirmă şi pe altă cale. Un preot ne comunică că la Dobruşa, după cum se zicea, Inochentie la început n'a fost primit, aşa că dânsul a fost nevoit o săptămână să inopteze în câmp, pe urmă l-au primit, i-au dat şi o chilie²⁾. Asupra motivelor, cari l-au îndemnat pe Ion să intre în mănăstire, ştiri precise nu avem. După părerea unora, Ion prin aceasta dorea să scape de mizeria de acasă şi de neajunsurile vieţii săteşti³⁾. Alţii sunt gata să admită la Inochentie sincere motive religioase⁴⁾.

Inochentişii însă cred că la mănăstire Ion a fost îndreptat de pronia lui Dumnezeu. „Când s'au împlinit lui nouăsprezece ani“—citim la autorul inochentist—„mult milostivul Dumnezeu au arătat şi au schimbat înainte viaţa lui Ioan. Odată starostele din sat au adus un pachet (plic) şi a poruncit bătrânului Vasile⁵⁾ să-l ducă la satul Lojniţa până la care sunt 4—5 Km. Bătrânul a poruncit lui Ioan să ducă pachetul. El a încălecat pe căl şi a pornit. Noaptea era întunecoasă, drumul mergea pe vale şi se întorcea un cot la deal şi mergea prin pădure. Pustiu prin prejur.

„Lângă drum era o căpliţă veche, acolo a fost după spuse o mănăstire, din care pristolul este şi acum, şi păr. Inochentii a spus că sunt acolo şi sf. moaşte. Când a trecut căpliţa, Ioan şi a încep ut a se sui la deal, iată că aude din urma lui un glas strigând: „Vreme de acu este, sileşte-te mai de grabă“. El s'a însemnat cu semnul crucii şi merse înainte, dar glas de trei ori striga aceiaş.

¹⁾ „In scurt viaţa“... P. 7—8.

²⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

³⁾ Pr. C. Popovici. Declar. scr. Cfr. Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintivile“... L. C. P. 71.

⁵⁾ Tata lui Inochentie.

Au ajuns el la Lojnița și au dat pachetul și s'a întors acasă nimica nimănui spunând.

„După ce a trecut câteva zile, el a trebuit să meargă cu fratele său cel mai mare Gheorghe la deal departe. Până când Gheorghe a înhămat caii și s'au gătit, Ioan, după cum întotdeauna fiind mai harnic și neputând aștepta pe fratele său, s'a pornit pe jos înainte. Până la ziuă era vre-o 2—3 ceasuri. Cerul era împodobit cu stele. Prin prejur tăcere. Intru adâncă tăcere gândind a trecut el satul neprinzând de veste și apropiindu-se de căpliță, iată că se aude un huet ca un vârtej mare și o pară în chip de mătură s'au lăsat și l-au cuprins pe dânsul. Para sus se suia asupra capului lui, și apoi se lăsa și-l cuprindea pe dânsul și apoi iar se lasa și-l cuprindea pe dânsul, dar el neîncetat spărios își facea cruce.

„Așa s'a făcut această vedenie în scurt de trei ori lui Ioan. Para ce l-a cuprins pe dânsul, nici decum nu l-a vătămat. Gândind el a stat, uitându-se prin prejur și așteptând pe fratele său Gheorghe din urmă, nimic nu i-a spus lui de cele ce s-au întâmplat cu dânsul.

„Milostivul Dumnezeu îi arată lui viață înainte“,—ne explică autorul vedenia.—„Para care l-a cuprinsă pe dânsul era para cea dinăuntru cu care ardé inima lui, care căuta să cugete totdeauna la orice de sus, nu de pământ. Glasul care a strigat: „Vremea acu este, silește-te mai de grabă“—arătare lui de sus, că vremea izbândelor tuturor fărădelegilor oamenilor s'a apropiat și trebuie să vestiască noroadelor ca să se pocăiască. Atunci încă mai tare a început a se gândi el la viitoarea lui viață“¹⁾. Amănuntele acestea fără îndoială nu corespund cu reatitatea și nu sunt decât o plăsmuire a adepților călugărului dela Balta, dacă nu chiar a lui Inochentie și cu toate acestea, povestirea arătată e interesantă din punct de vedere psihologic, întrucât ne arată că trecerea la viața nouă s'a făcut—dacă nu la Inochentie, cel puțin la mulți dintre adepții lui—în urma unor puternice frământări, pe cari le-au suferit ei în sufletul lor²⁾.

În calitate de „poslušnic“, după obiceiul vechiu, fratele Ion n'a fost introdus în statul personal al mănăstirii, așa că în actele mănăstirești nu s'au păstrat de loc știri privitoare la viața lui Le-

¹⁾ „In scurt viața“... P. 5—7.

²⁾ V. Cap. III.

vizor la Dobruşa. După unele informații aici Ion a stat doi ani și s'a întors acasă ¹⁾. După spusele fraților mănăstirii, Levizor ar fi stat la Dobruşa cam vr'o patru ani ²⁾.

Inochentiştii spun că dânsul „a trăit în Dobruşa trei ani“ ³⁾.

Dintr'un izvor mai aflăm că la început Ion a fost un simplu păzitor de vite mănăstireşti, destul de bine trăgea clopotele și știa să cânte din fluer ⁴⁾ Stând la mănăstire, ne povestește autorul inochentist, „mult smeritul și mare credinciosul lui Dumnezeu Ion... toate necazurile și neajunsurile le petrecea cu mare dragoste și răbdare, așteptând vremea când s'a învrednici să fie primit în frăție... Pentru toate acestea el a fost primit în frățime“... ⁵⁾. În calitatea de frate Ion nu era un randaș, și se deosebea de ceilalți frați printr'o mare memorie și o neobișnuită pătrundere a minții.

Mulțumită acestor însușiri Ion a fost numit chelar al mănăstirii, în care slujbă se bucura de mare încredere din partea superiorului („nastoiatelului“). Tocmai aici și-a arătat fratele Ion însușirile sale. Călugurii din Dobruşa își aduc aminte din vremea chelarului Ion Levizor de unele întâmplări, în care se oglindește personalitatea acestuia.

După cum se știe, chelarul mănăstirii nu e altceva decât un fel de magaziner sau intendent, ce are în păstrare toate alimentele și băuturile; el deține la sine cheile magaziiilor și pivniților. La mănăstirea Dobruşa toți vizitatorii și călugării căpătau la masă câte o măsură de vin. Unii din ei nu se îndestulau cu măsura primită și mergeau la chelar să ia vin a doua oră. Levizor însă îi cunoștea din toată mulțimea și nu le dădea zicându-le că au luat mai înainte.

Altă dată câte un călugăr mergea la chelar zicându-i că „nastoiatelul“ a poruncit să-i dea vin. Levizor se uita călugărului drept în ochi și-i zicea să meargă dela el, căci nu-i va da vin, deoarece nimeni nu i-a dat această voie și dânsul minte ⁶⁾.

¹⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Nastoiatelul“ măn. Dobruşa. Rap. cit.

³⁾ „Înă scurt viața“... P. II.

⁴⁾ Pr. C. Popovici. Declar. scr.

⁵⁾ «În scurt viața...» Ibid.

⁶⁾ Ion Bărcă. Declar. scr.: „Trecutul lui Inochentie după știrile culese dela mănăstirea Dobrușii“.

După spusele inochentiștilor, fratele Ion se ocupa și cu binefaceri. În vremea aceasta, ne spune autorul inochentist, citat mai sus, Inochentie era „nouă pildă tuturor, se stăruia mai mult bine să facă la săraci și toți neputincoșii și celor ce au nevoie... Nu departe de mănăstire era un sat și într'nsul erau săraci mulți. El pe ascuns le da la toți nevoiașii ce putea din veniturile mănăstirești. Nu departe de mănăstirea Dobrușii era mănăstirea de călugărițe Coșelăuca și multe călugărițe nu aveau ce mânca, din care cauză multe erau să părăsească mănăstirea, dar el noaptea lua pâine cât putea, ducea pe spate și ducea la călugărițe și le lepăda pe prag și fugea înapoi și întrând în chilia lui bătea măt'nii până ce uda cămașa și apoi o lepăda ca să nu putrezească și bătea fără cămașă până când amețea și apoi puțin se odihnea și mai dimineață de cât toți la ascultare ieșea. Nu lăsa el și pe frații mănăstirii, le dădea la toți ce le trebuia, câteodată și mai mult, și pentru aceia era de multe ori necăjit de arhimandrit. El cu bucurie primea toate necazurile și cu lacrimi se ruga pentru dânșii“ ¹⁾.

Din raportul citat mai sus al „nastoiatelului“ dela Dobrușa aflăm că călugării de acolo nu și-aduc aminte, dacă Ion Levizor de bună voie a lăsat aceasta mănăstire sau a fost nevoit să o părăsească. Unii spun că cunoștința prea aproape cu unele poslușițe dela mână. Coșelăuca l-au făcut să iase din mănăstire ²⁾. Adepții lui însă ne povestesc despre aceasta următoarele... „La urmă (după trei ani) el s'a dus la arhimandritul și a început a-l ruga să-i dea documentul (actele) ca să se ducă de acolo... și, nefiind înfrânt ca să rămâe, a primit documentul și s'a întors acasă, unde l-au întâmpinat cu mare dragoste și lacrimi“ ³⁾. Acasă Ion n'a stat mult și a plecat la Chiev ⁴⁾. Alții spun că Levizor mai încercase să treacă la mână. Jabca, din Basarabia, însă n'a fost primit acolo ⁵⁾.

După izvorul inochentist, Ion, a șezut acasă vr'o trei săptămâni și apoi s'a dus cu vreo câțiva mahalagii la Chiev la sf.

¹⁾ „In scurt viața...“ P. 10.

²⁾ Mis. ep. Pr. T. Chirică „Pro domo sua Amintirile...“ L. C. P. 71.

³⁾ „In scurt viața...“ P. 10.

⁴⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁵⁾ Pr. C. Popovici. Declar. scr.

moaște cu închinarea. A umblat prin peșteri, a ascultat sf. liturghie în sf. lavră ¹⁾ și a fost cuprins de mare dragoste și de frumusețea ce a văzut acolo... Aici el a socotit să mai stea dacă l-ar primi și a fost primit în mănăstirea lui sf. Mihail la racla sf. mare muceniță Varvara cântăreț ²⁾. Stând la Chiev Ion a umblat și pe la mănăstirea „Vădubițchi“ ³⁾, unde pe atunci „nastoiatel“ era vestitul mistic păr. Iona ⁴⁾, care mai de mult era cunoscut moldovenilor basarabeni ⁵⁾. Totodată Inochentie nu rupea relațiile cu Basarabia și trimitea scrisori unor călugări din Dobrușa ⁶⁾.

La mân. Sf. Mihail dela Chiev Ion Levizor a stat, după uniile stiri—doi ani, ⁷⁾ după altele—un an și jumătate ⁸⁾ și de aici a trecut în gub. Iaroslavli.

Mănăstirea din Chiev Ion Levizor a părăsit-o în următoarele împrejurări. „Odată“, ne povestește autorul inochentist, (la mănăstirea sf. Mihail) „a fost zis cântăreților: cine dorește să se ducă în Iaroslavsca gubernia într'o mănăstire nouă la racla lui sf. Andrian—cântăreț ⁹⁾? El a răspuns (că are) iubire să meargă și s'a dus acolo cu alți cântăreți“ ¹⁰⁾. Aflându-se în gub. Iaroslavli Ion Levizor lua parte la procesiunile religioase cu sf. icoană ¹¹⁾ și continua să trimită scrisori cunoscuților călugări din Dobrușa ¹²⁾.

1) Titlu de onoare a patru mari mănăstiri din Rusia: „Peșterile“ din Chiev, „Sf. Treime“—măn. Sf. Serghie de lângă Moscova, măn. „Alexandru-Nevschi“ din Petrograd și măn. „Pociaev“ dela Volâni.

2) „In scurt viața“... P. 11.

3) Se află la Chiev și e înființată în 1070. V. „Polnâi pravoslavnâi Bogoslovskii Enciclopediceskii slovari“. („Dicțion. Enciclop. Teolog. ortodox“). 1912. P. 580.

4) Mis. Ep. Pr. T. Chirica. „Pro domo sua. Amintir“... L. C. P. 71.

5) V. Cap. IX.

6) Arh. Cons. D. C. „Nastoiat.“ măn. Dobrușa, Rap. cit.

7) Pr. I. Murea Declar. scr.

8) „In scurt viața“... p. 11.

9) Schit (acuma — de femei) „Sf. Adormire“, întemeiat în 1543 de către precuv. Adrian. V. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 72.

10) „In scurt viața“... P. 11—12

11) Pr. I. Murea, Declar. scr.—Credem că cu această mărturie cade presupunerea unui misionar cum că Inochentie a fost nu în gub. Iaroslavli ci numai în metohul mănăstirii din Iaroslavli, care metoh se află în Petrograd. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir“... L. C. P. 71.

12) Arh. Cons. D. C. „Nastoiatel.“ măn. Dobrușa. Rap. cit.

La mănăstirea din gub. Iaroslavl Ion Levizor „puțin a șezut pentru selbaticile năravuri și rele purtări a slujitorilor cari mergeau împotriva iubitorului de Dumnezeu Ioan. ...După nouă luni el și-a luat documenturile dela arhimandrit ne căutând la rugămintele lui să stea, (și) s'a dus iar înapoi la Chiev, la mănăstirea lui sf. Mihail. Aici el s'a îmbolnăvit de piept și doctorul l-a sfătuit să fie slobod și la aer curat. Atunci el s'a întors iar la Dobrușa că-i aerul mai bun“... ¹⁾ Câtă vreme de asta dată a stat la Dobrușa—ne spun călugării acestei mănăstiri,—Ion Levizor prin nimica nu s'a arătat nici bun nici rău, era numai îndărătnic și capricios ²⁾. Peste trei sau patru luni Levizor a părăsit mănăstirea Dobrușa, de astă dată—patru totdeauna, și s'a dus la lavra Pociav din gub. Volâni ³⁾. Autorul inochentist ne comunică curioase amănunte din viața lui Ion Levizor după ce a plecut a doua oară din mănăstirea Dobrușa. „După ce s'a îndreptat el de boală“, ne povestește dânsul,—(Inochentie) s'a dus la sf. lavră (Pociav) unde a fost primit de frați cântăreț. În sf. lavră cu purtările lui cele bune... a fost plăcut arhimandritului Antonie Volânschi ⁴⁾ care îl iubea foarte mult pe dânsul. Peste doi ani a fost luat de arhimandritul Antonie în Petrograd în mănăstirea sf. Mitrofan cântăreț în strana arhierescă, de multe ori și în Duma Impărătească a cântat“... ⁵⁾ Știrea cum că Levizor a fost la Petrograd se adeverește și de alte izvoare ⁶⁾. Unii presupun că la Petrograd Levizor ar fi văzut mișcarea muncitorilor în frunte cu cunoscutul preot Gapon ⁷⁾. Din Petrograd Ion putea să fi dus și la prot. Ioan dela Cronstadt ⁸⁾.

...„Când s'a întors din Petrograd la sf. lavră Pociav“,—ne povestește autorul inochentist,—„el s'a dus acasă să-și vadă părinții și rudele, de acolo s'a dus el la mănăstirea Chițcani în Basarabia. Intorcându-se înapoi acasă în vagon s'a întâlnit cu

¹⁾ „In scurt viața“... P. 11—12.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Nastoiat.“ măn. Dobrușa, Rap. cit.

³⁾ ib.

⁴⁾ E greșală: Antonie (Hrapovițchi) din 1902 era e scop al eparh Volâni V. „Dicț.“ Enciclop. Teol“. P. 198.

⁵⁾ In scurt viața .. P. 12.

⁶⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir ... L. C. P. 71.

⁷⁾ Mișcarea a avut loc în vremea întâiei revoluți rusești și a fost condusă de către pr. Gapon.

⁸⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir“. ib.

starețul mănăstirii dela Balta. Văzându-l starețul pre dânsul așa smerit, blând și înțelept întru Domnul, a început a-i zice să meargă cu dânsul la Balta. Ioan s'a răsgândit și s'a dus cu dânsul la Balta.¹⁾ Aici fratele Ion a luat parte la clădirea caselor mănăstirești ca simplu lucrător²⁾. Firește că mai multe amănunte aflăm la autorul inochentist. „Locuințele”—ne povestește autorul,— „și mănăstirea (la Balta) lui (Levizor) tare i-au plăcut și a socotit să rămâe el acolo să-și mai împăceluiască viața dela târg. Stând el în Balta, cu mare dragoste s'a apucat de mari lucrări: ajuta lucrătorilor la zidirea corposilor (clădirilor), căra piatră, nisip, apă și ce trebuia de toate pentru zidirea mănăstirii și altele peste tot locul făcea... Pe urmă el a fost călugărit și din fratele Ioan a fost chemat părintele Inochentie. La 15 August 1909 călugărul Inochentie a fost diaconit și la 19 Arprilie 1909 (1910?) a fost preoțit³⁾. Aceste din urmă fapte—primirea călugăriei și preoției la Balta de către fratele Ion Levizor, putem zice, sunt afirmate și de către „Pocăința sinceră“... Cu privire la aceste fapte „Pocăința“ adaogă că Ion a primit călugăria și preoția, fiind foarte tânăr, „fără a fi fost întărit în cunoașterea și priceperea cuvântului lui Dumnezeu și a dogmelor credinții, ne având nici o povață din partea stareților iscusiiți în călugărie“⁴⁾...

Fără îndoială, la Balta Inochentie a găsit un teren bine pregătit pentru activitatea religioasă, mulțumită multor tradiții privitoare la personalitatea și viața preotului Teodosie Levițchi, cu multă sfințenie păstrate în populația din localitate. Dealtfel și Ino-

¹⁾ „In scurt viața“... P. 12.—Cfr. Pr. I. Murea. Declar. scr. (ne adeverește că fratele Ion a fost la Pociiev).—Balta e un oraș ținutal în guv. Podolia, așezat pe râul Codâma, afluentul râului Bugul Sudic, la o distanță de 319 km. de Camenița, spre miază-zi, și de 7 km. dela calea ferată (stațiunea Codâma). În Balta se află 33743 de locuitori, dintre cari 18,1% sunt ortodocși, 1,8%—„rascolnici“ (creștini de credința veche), 0,8%—catolici, 0,01%—luterani și 79,3%—evrei. Ortodocșii au două biserici... În Balta se țin două iarmaroace: în Maiu, la Duminica Mare, și în Iunie în ziua de sf. Petru și Pavel. Cel mai mare e iarmarocul din Duminica Mare, care atrage multă lume din împrejurime. Ținutul Balta se mărginește spre apus cu Basarabia, spre miază-zi—cu guv. Cherson.—V. „Dicționar Enciclopedic“. Brochaz și Efron. Vol. IV.

²⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

³⁾ „In scurt viața“... P. 13.

⁴⁾ „Pocăința“. L. C. P. 1491.

chentie punea activitatea sa în cea mai strânsă legătură cu viața lui Teodosie și, cum vom vedea din ulterioara expunere, avea toată dreptatea.

Cine a fost Teodosie Levițchi?

Persoana acestui cucernic preot, cum spune un cercetător, — „este un curios fenomen istoric în viața obștească a Rusiei și prin ea însăși ne dă multe interesante trăsături și amănunte pentru caracterizarea acelei originale mișcări religioase, prin care se distinge a doua jumătate a domniei lui Alexandru Blagoslovitul“ ¹⁾. Ne vom permite deci să ne oprim puțin asupra ei.

2.

Păr. Teodosie Levițchi a fost fiu de preot și s'a născut la 11 Ianuarie 1791 în sat. Corățnaia, aproape de orașul Balta, când acest oraș și toată această regiune se afla încă sub stăpânirea Poloniei. Întâia învățătură Teodosie a făcut-o acasă subț povățu părintelui. Când avea abia 13 ani, Teodosie a intrat în seminarul Teologic din Podolia. În 1815 Teodosie a isprăvit învățătura și, îndemnat de rectorul seminarului arhimandritul Gheorghe, se gândea să intre în călugărie, pe urmă însă, primind binecuvântare dela arhiepisc. Podoliei Ioanichie, s'a căsătorit și s'a făcut preot la biserica sf. Nicolae dela Balta ²⁾.

Anii când Teodosie a început activitatea sa ca preot erau din cea mai tulbură vreme în viața Europei și mai cu seamă a Rusiei. Abia pe atunci se isprăvise epopea lui Napoleon, dar nu se potolise mișcarea furtunoasă provocată de marea revoluție franceză. Dimpotrivă, groaznicele evenimente de cari era însoțită revoluția, în legătură cu negarea creștinismului, cari venea din aceeași revoluție, pe mulți oameni religioși i-au adus la idea că se apropie sfârșitul lumii și judecata înfricoșată. Subț înrăurirea acestei idei mulți au început să studieze apocalipsisul crezând că vor afla îndeplinirea lui în evenimentele din urmă: în războaiele dezastruoase ale lui Napoleon, în succesele lui uimitoare, în starea generală a spiritelor pătrunsă de necredință, care stare venea din

¹⁾ E. P. Bahtalovschi. „Preotul Levițchi“. V. „Ruscaia Starina“ 1880. No. IX. P. 131—136.

²⁾ V. I. Jmachin. „Preotul Teodosie Levițchi“. V. „Ruscaia Starina“, 1882. IX, 537.

Franța și se răspândea sub denumirea ademenitoare de instrucțiune, de lumină și „umanism“, în sfârșit mulți căutau înfăptuirea apocalipsului în orice nenorocire naturală contemporană ca inundație, cutremur, foamete. În toate aceste emenimente extraordinare lumea vedea apropierea veacului de apoi și plăgile prezise de apocalipsis. Chiar în persoana lui Napoleon mulți vedeau dacă nu chiar pe antihristul, cel puțin pe al lui înaintemergător, aflând în numele lui asemănare cu numele lui Apolion—îngerul apocaliptic al abisului ce înseamnă păgubitor (Apoc. IX, 11). Cunoscutul teolog nemțesc Benghel prezicea că a doua venire va fi în 1835, și nu numai oamenii înculți ci și cei culți dintre cei religioși îi credeau.

Aceste idei au fost răspândite și în Rusia prin literatura mistică, din care o parte—ca Iung-Şilling—a fost tradusă în limba rusă. Ideile acestea corespundeau nu se poate mai bine cu starea sufletească, la care ajunsese Alexandru I după congresul dela Viena, și au dat naștere unui puternic curent în fruntea căruia era prințul Golițan, ministru al afacerilor spirituale și al instrucțiunii¹⁾. De aceleași idei era pătruns și Teodosie Levițchi. Pe sine și pe prietenul său Teodor Lisevici, un preot pensionar, el se socotea de acei doi „martori“ apocaliptici (XI, 3—12), de uneltă dumnezească aleasă în vremea din urmă, înainte de sfârșitul lumii, pentru a vesti omenirii apropierea judecății înfricoșate și împărăției lui Hristos, propovăduind pocăința²⁾. Chiar în întâia predică Levițchi a declarat ascultătorilor că dânsul a luat asupra sa marea sarcină de a pregăti pe păstoriții săi pentru veșnira fericire³⁾.

E de notat că cel mai puternic mijloc, prin care Teodosie exercita influența sa asupra ascultătorilor, era predica. Nu era o slujbă dumnezească, care nu ar fi fost însoțită de vr'o învățătură din partea pâr. Levițchi. După cum putem judeca după acele câte va predica, cari s'au păstrat din întâia perioadă a activității lui Levițchi, propovăduirea lui era lipsită de podoabele oratorice, însă în schimb izvorea dintr'o religiozitate adâncă și era pătrunsă de o rară căldură, care pătrundea adânc în inimile ascultătorilor, cu atât mai mult, cu cât Levițchi își improviza predicile sale. E de

¹⁾ V. Cap. IX.

²⁾ N. A. Astafiev. „Preotul Teodosie Levițchi“. V. „Ruscaia Starina“ 1880, IX, 129—130.

³⁾ V. I. Jmachin. L. C. p. 588.

adăogat că la început predicile lui Levițchi erau lipsite de spirit de muștrare aspră¹⁾.

După moartea soției (1818) și a mamei sale, rămas singur, Levițchi s'a consacrat cu totul propovăduirii. Ideea principală, de care se ocupa Levițchi în predicile sale, era apropierea venirii a doua și a judecării înfricoșate. Ideea aceasta, spune un cercetător, avea mare înrăurire atât asupra lui cât și asupra păstoriților săi. Același cercetător adaogă că din 1818 se schimbă și caracterul propovăduirii lui: dânsul tot mai mult începe să muștre aspru pe ascultători îndemnându-i să-și îndrepte viața în vederea judecării înfricoșate ce se apropie²⁾. Bineînțeles că Levițchi nu se mărginea numai să propovăduiască. Toată viața dânsul nu se gândea decât la stricta îndeplinire a îndătoririlor preoțești cum și îndeobște a celor creștinești, ducea o viață de pustinic, și-și petrecea vremea în rugăciuni și muncă neîncetată îndreptată spre binele păstoriților³⁾.

Având adâncă credință în apropierea vremii de apoi Teodosie stăruia să studieze această chestie pe temeiul sf. scripturi și a scris o lucrare întregă pe care a înaintat-o țarului prin ministru Golițan. Lucrarea lui Levițchi a plăcut mult lui Alexandru și acesta, la 3 Maiu 1823, printr'o scrisoare trimisă de către Golițan, l-a invitat pe Teodosie la Petersburg. E de notat că autoritățile locale eparhiale din Podolia priveau pe Levițchi nu tocmai cu ochi buni, [socotindu-l de un om neascultător, foarte ciudat și îndărătnic, și pentru a nu se da el în lături dela invitația țarului, arhiep. Podoliei Xenofont a delegat pe un funcționar din Consistor să-l însofească pe Levițchi până la Petersburg. Toate acestea ni le comunică însuș Teodosie⁴⁾.

Dela Balta Levițchi a plecat la 8 Maiu. Norodul a fost uimit, când a aflat că pe iubitul lui preot vreau să-l ia din mijlocul lui, și cu mulțimea venea la el atât la biserică, unde dânsul a făcut ultima slujbă, cât și acasă ca să ia dela dânsul ultima binecuvântare. „Blagocinul“, care a văzut toate acestea, a zis că pe Levițchi îl petrec ca pe Ioan Gură de aur⁵⁾ La Pe-

¹⁾ ib. p. 592.

²⁾ ib. p. 593.

³⁾ E. P. Bahtalovschi. L. C. p. 131—136.

⁴⁾ Autobiografia Lui T. Levițchi. V. „Ruscaia. Starina“ 1880, IX, 140.

⁵⁾ ib. p. 141.

tersburg Levițchi a sosit la 20 Maiu și cum i-a scris Golițan, s'a oprit în casa episcopală la arhiereul din Tveri Iona. Acesta îndată a dat de știre lui Golițan despre sosirea lui Teodosie și peste scurtă vreme la el a venit ministru. Levițchi avea asupra ministrului atâta înrăurire, încât acesta a luat dela el binecuvântare, l-a așezat alături de dânsul și i-a povestit toată viața sa din copilărie până în vremea din urmă în toate amănuntele atât de descoperit și cu atâta sinceritate, cum creștinul nu poate face nici la spovedanie înaintea lui Dumnezeu¹⁾ Din parte-i Levițchi a dat ministrului o prescură explicându-i că deoarece însuș Hristos și-a ales pâinea ca un chip al său, și dânsul, Levițchi, îi aduce lui, ministrului, pâine. Levițchi a mai adăogat că el în fiecare zi primește câte o bucățică din ea și toată vremea o are înaintea ochilor „ca să fim neclintii, tari și statornici înaintea lui Dumnezeu“²⁾.

Pe Golițan Teodosie îl vizita în fiecare săptămână câte odată sau și câte două ori.

În curând Teodosie a fost prezentat și țarului. Alexandru i-a spus că este foarte bucuros și mulțumit cu munca lui înaintea lui Dumnezeu și îi dă tot dreptul și în viitor să-i aducă la cunoștință orice bine Domnul i-ar pune lui în gând. Totodată țarul a adăogat că dânsul nu vede și nu cunoaște astfel de oameni spirituali și înzestrați cu harul de sus, prin cari marile fapte ale lui Hristos ar putea fi îndeplinite în lumea aceasta cu toată încrederea.

La Petersburg Teodosie a avut întrevedere și cu mitropolitul Serafim, cărui între altele i-a mărturisit că „un puternic îndemn lăuntric dela Duhul Domnului“ a avut ca lege înaintea lui Dumnezeu, în munca lui și în toate căile lui, și acest îndemn l-a condus³⁾ și că opera, la care el se simte chemat prin hărul lui Dumnezeu, este mare⁴⁾. După ce mitropolitul și țarul au plecat din Petersburg pe vară, Levițchi a început să scrie împăratului, după dezlegarea primită, despre omenirea chinuită, despre îndrep-

¹⁾ Autobiografia. L. C. p. 144.

²⁾ ib. p. 145—146.

³⁾ ib. p. 148.

⁴⁾ ib. p. 149.

area bisericii noastre pravoslavnice, chiar și despre mari neajunsi în starea poporului rus și în ocârmuire, pe de altă parte, în vremea slujbii, a început să expună norodului ideile sale obișnuite, cum că se apropie judecata și împărăția lui Dumnezeu, căci toate semnele proorocești și cele din apocalipsis s'au împlinit și acumă vădit se împlinesc și chiar slujba lui nu e a lui, ci o deosebită lucrare a pronieii lui Dumnezeu, care caută mântuirea omului. Ținând seama de aceasta Levițchi chema norodul să-și aducă aminte de acele mari și groaznice plăgi ale lui Dumnezeu, cari nu demult bântuiau în toată lumea (aluzie la evenimentele revoluției franceze și la războaiele lui Napoleon), și să se pocăiască și să aducă lui Hristos Dumnezeu roade vrednice de sf. împărăție a Lui. Între altele Levițchi scria țarului că slujitori ai cauzei lui Hristos nu trebuie de căutat numai printre cei învățați și printre puternicii lumii, ci și mai mult printre oamenii simpli și sărmani, cari sunt plini de o deosebită lumină și de harul lui Dumnezeu ¹⁾).

Prin activitatea sa Levițchi la Petersburg a ajuns la mare popularitate și se bucura de multă atenție din toate părțile. Mulți arhieriei și alte fețe însemnate, cari veniau la Petersburg, socoteau de datorie să-l viziteze. Așa, între alții, în sept. 1923 l-a vizitat Dimitrie Sulima, arhierul Basarabiei, care venise la Petrograd pentru a lua parte la ședințele Sinodului, asemenea arhimandritul Irinei ²⁾, inspector, pe urmă rector al seminarului din Chișinău ³⁾.

Levițchi ducea o viață modestă, a renunțat să se folosească de masa arhierască și de hainele oferite de țar, și împreună cu prietenul lui preotul Teodor Lisevici petrecea vremea în rugăciune, în citirea cărților corespunzătoare cu ideile lui religioase, ca „Sionschi Vestnic“ („Vestitorul Sionului“) ⁴⁾, Tălmăcirea Apocalipsisului, operele lui Henrich Štilling și alt. Levițchi afară de aceasta se ocupa și cu scrierea cărților religioase ⁵⁾.

Aceasta era activitatea lui Teodosie Levițchi, care atât după raporturile personale cât și prin ideile și toată concep-

¹⁾ Autobiografia L. C. p. 152.

²⁾ ib. p. 154.

³⁾ „Operele Societ. Istor.-arheol. biser. din Basar.“ V. VI p. 40.

⁴⁾ O revistă mistică rusească din 1806. V. N. N. Buli. i. „Ocerchi po istorii russcoi literatură i prosvescenia s naciála XIX v.“ („Schife din istoria liter. rus. și a instrucțiunii dela început v. XIX“). 1902. V. I, p. 377.

⁵⁾ Autobiografia L. C. p. 151.

ția sa se afa în strânsă legătură cu ministru Golițan, președintele Societății Biblice, de asemenea și cu alți mistici, arhiepiscopul Moscovei Filaret, Iona din Tveri. Activitatea aceasta însă nu a ținut mult tocmai mulțumită acelor legături cu misticii.

Curentul mistic, care, cum am spus, ajunsese la mare putere după congresul dela Viena și se manifesta mai cu seamă în activitatea Societății Biblice, avea un mare dușman în cercul acelor adepți ai bisericii oficiale, în fruntea cărora se afla vestitul fanatic arhimandrit Foțiu împreună cu favoritul țarului Aracceev, de partea cărora a trecut și mitrop. Serafim¹⁾. Aceștia au izbutit să sugereze lui Alexandru idea, cum că misticii (Golițan, Filaret și Iona) sunt complicii și chiar conducătorii masonilor și prin ocrotirea streinilor și a creștinilor de alte confesiuni urmăresc nimicirea credinții pravoslavnice și chiar detronarea dinastiei împărătești. În urma acestor fapte Golițan a fost departat din posturile de ministru și președinte al Societății biblice, tipăriurile Societății au fost oprite, toate traducerile bibliei au fost confiscate. Levițchi, văzând aceasta prigoană, a cerut voie să se întoarcă în Podolia, rugămintea lui însă deocamdată nu a fost luată în seamă²⁾.

În vremea aceasta la 7 Noembrie la Petersburg se începuse o mare, nemaivăzută inundație. După Teodosie aceasta era începutul mâniei lui Dumnezeu pentru păcatele oamenilor. Cu astfel de idei el într'o duminică a și ieșit înaintea norodului zicând că „aceasta groaznică inundație n'a fost un efect simplu și orb al naturii, ci propriu zis o lovitură a dreptei judecăți Dumnezești, care ne dă nouă după faptele noastre..., deoarece nici din partea stăpânirii duhovnicești nici din partea celei laice nu se vede nici o mișcare spre pocăință, spre cunoașterea relelor sale și spre îndreptare înaintea lui Dumnezeu... Și dacă creștinii nu se vor pocăi, nu vor înceta pedepsele Dumnezești“³⁾... În urma acestei predici Levițchi, noaptea spre 11 Noembrie 1924, a fost exilat din capitală și trimis ca frate la o mănăstire, pe insula Coneveț⁴⁾, supt supra-

¹⁾ N. C. Șilder. „Imperator Alexandr Pervai“. 1905. V. IV, p. 246-252.

²⁾ Autobiografia L. C. P. 159.

³⁾ Ib. p. 160—161.

⁴⁾ Mănăstirea „Nașterea“, întemeiată în v. XIV de precuv. Arsenie. Se află pe ins. Coneveț (lacul Ladoga), jud. Checsgolm, guv. Vâborg. V. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 1441.

veghere, fără dreptul de a ieși din mănăstire și de a săvârși slujbă dumnezească, având îndatorirea de a lua parte și la munca de câmp, când va fi chemat de călugări ¹⁾).

Din mănăstirea Coneveț a fost eliberat numai în 1827, subțarul Nicolae I, și după o călătorie îndelungată prin Petersburg, Chiev, la 2 Februarie 1828 s'a întors la Balta, a ocupat din nou locul lui la biserica sf. Nicolae și și-a reluat activitatea sa de odinioară, de propovăduitor și povățuitor al creștinilor ²⁾ Aici între altele Levițchi avea de gând să facă o mănăstire de bărbați, dar n'a izbutit. Atunci din veniturile sale reduse și în parte din jertfele pastorișilor a zidit un modest azil, unde își găseau adăpost mulți săraci, orfani și pribegi de toată starea. În anii 1834—5 când băntuia foamea și multe boale contagioase, azilul lui Teodosie a adus mult folos multor sărmani ³⁾.

Cu multă râvnă ajută Levițchi pe toți și în azilul lui, însă tot acolo dânsul a avut și mari neplăceri, mulțumită unor oameni, cari abuzau de bunăvoința și bunătatea lui. Întré aceștia a fost și o persoana misterioasă, care își dădea numele de igumenie venită dintr'o mănăstire de peste hotare, cu numele Paisia, iar în shimă — Taisia. Ea a sosit la Balta în 1842, s'a așezat în azilul lui Teodosie și a izbutit să-i inspire cucerncului preot toată încrederea față de evlavia și religiozitatea ei. Se zice că evlaviosul Teodosie în respectul său față de Taisia ajunse până acolo, că lua dela ea binecuvântare și îi săruta și mâna. Taisia răspândea zvonuri că ar fi fost soția unei persoane nobile din neam de prinț. În legătură cu aceste zvonuri și alte împrejurări poliția a început o anchetă oprind pe Taisia de a ieși din azil. Levițchi, socotindu-o drept o femeie sincer evlavioasă și curată în intențiile ei, a luat-o sub apărare. Văzând aceasta și autoritățile eparhiale s'au ridicat asupra Taisiei și, crezând că între Teodosie și Taisia există vr'o intrigă și presupunând poate chiar oarecare legături morale nu tocmai curate, l-a depărtat pe Teodosie din parohia lui în 17 apr. 1843, oprindu-l de a face slujba Dumnezească și de a învăța norodul. Peste câțeva vreme, în urma unei declarații lui Teodosie, dânsul a fost întors în parohie. În ce privește igumenia Taisia ea, de către

¹⁾ Autobiografia. V. „Ruscaia Starina“ 1880, XI, p. 645—655.

²⁾ Ib. 654.

³⁾ E. P. Bahta ov'schi. Ib.

autoritățile civile și cele eparhiale, a fost trimisă la mănăstirea femească din Brailov¹⁾, unde a și murit²⁾.

Viața păr. Teodosie și acuma la Balta era de așa fel, încât nu numai creștinii ci și evreii aveau mare respect față de el și în multe cazuri veniau la el după sfat, fiind încredințați, că nu vor auzi dela dânsul decât un adevăr³⁾. Levițchi, cum mărturisește singur, avea multe „presimțiri mângâetoare și vedenii“⁴⁾.

La 9 Martie 1845, după o muncă încordată plină de sacrificii, Levițchi a încetat din viața. Adoratorii lui—aproape tot orașul—aveau dorință ca trupul lui să fie înmormântat subt biserică, într'o criptă deosebită. Însă autoritățile eparhiale nu au dat voie, neavând încredere în evlavia lui după cele întâmplare cu igumenia Taisia, și Teodosie a fost înmormântat la cimitirul orașului, în cripta familiară, alături de soția sa⁵⁾.

După unele izvoare, preotul Levițchi ar fi lăsat prin diată oarecare avere, prin care a fost asigurată starea materială a azi-lului, ce se află pe lângă mănăstirea „Teodosie“ dela Balta⁶⁾. Pare asemenea că tot prin diată dânsul obliga pe adoratorii săi să facă o biserică și acolo să mute și rămășițele sale. Date însă mai precise despre aceasta nu avem.

3.

Cu moartea lui Teodosie Levițchi nu s'a stins amintirea lui, dimpotrivă: slava lui de smerit și evlavios păstor din an în an creștea, și chiar neplăcerile pe care le-a avut în viață — exilarea din capitală, oprirea de a sluji altarului, urmărirea din partea autorităților bisericești—au ajutat mult la proslăvirea lui ca a unui martir pentru credință. Cu vremea a început să se vorbească și de unele minuni cari ar fi avut loc la mormântul acestui preot. Lumea ce cu felurite ocazii se aduna la Balta ducea slava vestitu-

¹⁾ Mănăstirea „Sf. Treim“, de femei, din târg. Brailov în Podolia nemeiată în 1635. V. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 2188.

²⁾ V. I. Jmachin. L. C. p. 594—604.

³⁾ E. P. Bahtalovschî, ib.

⁴⁾ Autobiografia. V. „Rus. Star.“ 1880. XI, p. 664—5.

⁵⁾ V. I. Jmachin. ib.

⁶⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minist. de Interne. Departam. Poliției. Adresa către guvernat. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673.

lui preot departe de hotarele ținutului Balta, îndemnând pe credincioșii creștini să meargă pentru închinare la mormântul lui Teodosie.

Indemnat de aceste împrejurări arhiepiscopul Podoliei Partenie în 26 Iunie 1907 intervine pe lângă Sinod pentru a i se da dezlegare să înființeze o mănăstire bărbătească în curtea azilului „Teodosie” dela Balta, cu acelaș nume și cu un număr de călugări, pe câți mănăstirea va fi în stare să-i întrețină pe socoteala ei, și totodată să i se dea voie să transporte sicriul cu osemintele preotului Teodosie Levițchi dela cimitirul bisericii sf. Nicolae dela Balta, unde a fost înmormântat, într’o clădire alăturată la biserică ce se făcea pe lângă azilul „Teodosie”.

Sf. Sinod, cu hotărîrea din 24 Martie—15 Aprilie 1908, sub No. 2259, a încuviințat cererea arhiepiscopului Partenie socotindu-o simplă și firească în împrejurările de atunci. La Balta însă autoritățile eparhiale priveau lucrurile altfel stăruind să facă mari serbări religioase din înfăptuirea măsurilor încuviințate.

Cu acest scop, pentru a atrage cât se poate mai mulți pelerini, au fost luate măsuri ca locuitorii Podoliei și ai eparhiilor învecinate să fie cât se poate mai bine încunoștiințați despre evenimentele ce se pregăteau. Aceasta s’a putut face ușor prin condicari, cari strângeau bani pentru construirea bisericii, deasemenea și prin răspândirea anumitelor foiți, precum și a fotografiilor colorate ale preotului Levițchi ¹⁾. Fără îndoială că acești vestitori au ajuns și în Basarabia. „Până la mișcarea lui Inochentie”, — ne scrie un preot basarabean, — poporării mei, cu ceva puțin înainte, cu un an aproximativ, au aflat că la Balta se ridică o mănăstire nouă, în care se va așeza sicriul preotului Teodosie Levițchi. Cu un an și mai bine înainte de aprobarea sf. Sinod rus de a muta rămășițele preotului Levițchi în mănăstirea nou-zidită, au umblat pe malul Nistrului și chiar în Basarabia au avut aprobarea convenită condicari pentru acea mănăstire. Intre acei condicari a fost și un ieromonah moldovean din satul Garmațca din Podolia, pe malul Nistrului, nu-i știu numele. Acest ieromonah moldovean avea o trăsură cu niște cai ca smei și în câteva luni a cutreerat cea mai bună parte a satelor moldovenești din Basarabia și a băgat în urechile poporului vestea că degrabă se vor descoperi „moaște

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucazul” sf. Sinod trimis arhiepiscopului Serafim, din 9 Sept. 1913, No. 14323.

sfinte“ la Balta și chiar anume în ce zi—în luna Mai 9 (dacă nu mă'nșel) în anul 1909“¹⁾.

Osemintele preotului Teodosie Levițchi au fost transportate de către însuș arhipăstorul Podoliei și al Baltei cu atâta solemnitate încât nu numai poporul de jos, ci și oamenii culți puteau să creadă, că se oficiază o proslăvire bisericească a preotului Levițchi. Afară de aceasta. Sicriul cu rămășițele acestui preot, după transportare, n'au fost înmormântate în pământ, ceea ce cerea în urma „ucazului“ sinodal, dar au fost puse într'o deosebită raclă făcută din metal, în care de obicei nu se pun decât osemintele sfinților, și racla aceasta a fost așezată în peștera bisericii mănăstirești, deasupra pământului, la oarecare înălțime. Înaintea acestei racle se aprindeau candelile, era pus să stea un călugăr, se făceau parastase, se dădea norodului vată și untdelemn, cu'n cuvânt s'a început aceeași închinare a norodului înaintea mormântului preotului Levițchi, care de obicei se face numai la mormintele sfinților.

Toate aceste împrejurări erau prea neobișnuite și depășeau cu totul dezlegarea dată de către sf. Sinod. Sinodul însă numai în 1913 a recunoscut aceasta și a înțeles adevăratul rost al celor petrecute la Balta cu transportarea osemintelor lui Teodosie Levițchi²⁾.

În urma acestor evenimente slava preotului Levițchi creștea și mai mult: în norod se răspândeau tipărituri—foi și broșuri întregi cu privire la minunile ce s'ar fi petrecut la mormântul preotului Teodosie cu vindecarea bolnavilor. Se înmulțeau și pelerinii cari—sănătoși și bolnavi—veniau din toate părțile, și din Basarabia, la noua mănăstire „Teodosie“ dela Balta pentru a se închina osemintelor lui Levițchi.

Era la Balta călugărul Inochentie, pe când acolo se petreceau faptele descrise ?

Indicații precise nu avem în actele arhivelor. Adepții lui însă ne încredințează că la serbările arătate Inochentie se afla la Balta, unde venise mai înainte, și chiar a luat parte. Tradiția care și astăzi este vie între inochentiști ne spune că chiar idea transpor-

¹⁾ Pr. I. Andronic. Declar. scr.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

tării osemintelor lui Teodosie i-a venit tocmai lui Inochentie și i-a fost inspirată de însuș răposatul.

Intr'o noapte,—povestește aceasta tradiție,—în vis i s'a arătat lui Inochentie Teodosie Levițchi și i-a poruncit ca peste un an să meargă la mormântul lui să-i scoată trupul, căci el (Levițchi) este sfânt și trupul îi este moaște ¹⁾). Din alt izvor, tot inochentist, aflăm că participarea lui Inochentie la evenimentele dela Balta a fost mai semnificativă și însemnătatea lor pentru el a fost mai mare. „La 22 Maiu“, ne povestește autorul inochentist,—„s'au adunat arhierii, preoți, diaconi, clerici și cu profeșia (procesiuinea), mult public, au mers cu cântări la sf. ale lui (Teodosie) moaște ca să le mute și zicând multe rugăciuni nimeni nu s'a putut apropia de dânsul. Atunci preotul Inochentie închinându-se s'a apropiat de sf. lui raclă și aducându-o a ridicat-o. Atunci aude glas neauzit de alții: „Inochentie! E crucea mea și mergi că foc dinainte va ieși și toți drăcii s'or prăvăli. Cheamă norodu la pocăință; de nu or vrea de voe s'or pocăi de nevoe. Cu foc și cu sabie să curăți pământul ²⁾).

Din actele arhivelor vedem că atunci când pelerinajul la Balta, în legătură cu serbările descrise, s'a întărit, Inochentie se număra printre călugării mănăstirii lui „Teodosie“. Dintre toți acești călugări, citim în aceste acte, singur Inochentie cunoștea limba moldovenească. În vederea acestei împrejurării și având mulți pelerini moldoveni, ocârmuirea mănăstirii a fost nevoită să însărcineze pe Inochentie cu conducerea vieții sufletești a moldovenilor, cu toate că Inochentie era un tânăr, nu demult călugărit și puțină vreme se aflate în sanul preoțesc. Indatoririle lui erau să facă spovedanie moldovenilor și să le spună predici și alte învățături, și în activitatea lui nu era de loc condus și supravegheat nici de „nastoiatelul“ mănăstirii prea sfințitul Amvrosie, vicarul eparhiei Podolene, nici de călugării mai bătrâni, cari nu se îngrijeau decât de bunăstarea exterioară a mănăstirii ³⁾).

¹⁾ Ion Bărcă L. C. Acest vis i-a fost comunicat D-lui Bărcă de către Alexandru Donțu, sătean din Cotiujeni-Mari, jud. Soroca, un mare propagator al inochentizmului, care cele spuse le susține cu'n mare fanatizm. „De altfel“, adaugă D-l Bărcă, „acest vis l-am auzit și personal dela urmașii lui Inochentie din sat Visterniceni, jud. Chișinăului: cucoana Catinea Salcuțanu. Vasile Hâncu și este și astăzi recent în memoria părinților mei“ ib.

²⁾ „In scurt viața“... P. 13—14.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

La cele spuse pare am putea adăoga că acolo la Balta și atunci anume, în împrejurările arătate, Inochentie s'a simțit chemat să reia activitatea religioasă a preotului Levițchi. Atunci, după spusele inochentiștilor, au început să se arăte darurile extraordinare ale lui Inochentie. „Când el slujea sf. liturghie“, ne comunică autorul inochentist, „nu încăpea norodul (în biserică)... Rândueala preotească o făcea cu mare evlavie și luare-aminte la toate și cu frica lui Dumnezeu netrecând nimica din pravila mănăstirească“¹⁾. De altfel și izvoarele oficiale ne spun că la Balta, când slujba o făcea Inochentie, se adunau câteva mii de moldoveni²⁾. Iar arhierul Baltei mărturisea că Inochenie făcea slujba Dumnezească cu adâncă evlavie³⁾. Autorul inochentist adoagă că atunci Inochentie a început să facă și minuni: „cei ce se împărțeau dela dânsul, mulți se lecuiau de orișice boală ar fi avut“⁴⁾... Tot pe atunci, cum ne mărturisește singur Inochentie, el nu odată avea vedenii, în adevărul și însemnătatea cărora avea mare credință atât el cât și adepții lui⁵⁾. Aceste vedenii îi descopereau lui Inochentie chemarea lui și mai mult îl întăreau, cum zice autorul inochentist, „măcar că mergea la munci pentru sf. cruce“⁶⁾...

Urmările acestor fapte era ușor de prevăzut: numărul pelerinilor sporea din ce în ce, moldovenii din împrejurime și mai cu seamă din Basarabia și vara și iarna cu mulțimele se îndreptau spre Balta. Intre pelerini a început să se vorbească nu numai de Teodosie, da' și mai mult de vrednicul urmaș al lui—Inochentie. Pentru ca să atragă mai multă lume la mănăstirea dela Balta, Inochentie trimitea norodului prin satele din Basarabia invitații ca să vină să se închine la mormântul păr. Teodosie⁷⁾. Putem crede că aceasta însărcinare o aveau chiar inochentiștii rânđași. La o cercetare un inochentist din satul Dragușenii Noi a declarat, că Inochentie, afară de Ropot (inochentist din sat. Buțeni, jud. Chișinău) a mai trimis în Basarabia încă șaptezeci de oameni, băr-

¹⁾ „In scurt viața“... P. 13.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

³⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir“. L. C. P. 72.

⁴⁾ „In scurt viața“... ib.

⁵⁾ „Pocăința sinceră“... ib.

⁶⁾ „In scurt viața“... P. 19—20.

⁷⁾ Arhier. Serafim. Către Consist. din Chișin. V. „Ved. Ep. Chișin“ 1910, Nr. 23, p. 166. Cfr. Pr. I. Murea Declar. scr.

bați și femei, ca să se hrănească și să adune jertfe pentru mănăstirea dela Balta ¹⁾. E vădit că acești adepți ai lui Inochentie erau totodată și răspânditori ai slavei lui. Avem însă dovezi că Inochentie nu numai printre pelerini ci și printre călugării din mănăstirea Baltei avea agenți, cari țineau norodul din Basarabia în strâns contact cu el comunicându-i despre toate ce se petrecea cu dânsul ²⁾.

Ce fel de activitate a desfășurat Inochentie la Balta vom vedea mai departe. Deocamdată vom spune, că pentru pelerinii bolnavi și cei „îndrăciți“ Inochentie aproape de mănăstirea „Teodosie“ a deschis un azil ³⁾. „Mănăstirea Bălții“—ne spune autorul inochentist—„a început a se lăți bine: s'a făcut casă de primit călători, spital unde mulți bolnavi își aveau odihnă și mare milă dela părintele Inochentie și corpus (cladire) mare cu două rânduri de chilii, pentru călugări și pentru norodul care venia la dânsul“ ⁴⁾... După cum a aflat Scvorțov ⁵⁾ din actele cancelariei guvernatorului din Podolia, ocârmuirea mănăstirii „Teodosie“ nu lua în seamă cele ce se petreceau acolo și, mângâindu-se de belșugul prinosurilor ce le făceau moldovenii, aproape nu se gândea de loc la o satisfacere convenită a cerințelor religioase și de altă natură ale acestor pelerini ⁶⁾.

Cu privire la activitatea lui Inochentie începuse să se răspândească prin împrejurime multe zvonuri, cari degrabă au atras luarea—aminte a unor arhieriei și în scurtă vreme au ajuns și la sinod.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. în Drăgușeni Noi, din 21 Iulie 1912. Declar. lui Ion Gonța.

²⁾ ib. Blagocin. al circ. II jud. Tîghina. Rap. din 28 Oct. 1910, No. 973.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minist. de Interne. Depart. Poliției. Către guvern. Basarabiei, din 21 Oct. 1913, No. 49673.

⁴⁾ „în scurt viața“... P. 17.

⁵⁾ Scvorțov, un cunoscut înalt funcționar de pe lângă Ober-Procurorul sinodului, în 1 Februarie 1913, cu hotărîrea No. 942-a, a fost însărcinat de către Sinod să cerceteze mișcarea dela Balta în eparhiile Basarabiei, Podoliei și Chersonului și să caute măsuri de luptă cu această mișcare, cari măsuri ar fi obligatorii pentru toți arhieriei acestor eparhii. Aceasta însărcinare a fost dată lui Scvorțov în urma intervenției arhierelui Serafim din Basarabia, din Ianuarie 1913. V. Arh. Cons. D. c. „Ucaz“ cit.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit. Darea de seamă a lui Scvorțov.

4.

În 1910 arhiepiscopul Chersonului Dimitrie raportează Sinodului că a primit știri cum că ieromonahul Inochentie, dela mănăstirea „Teodosie“ din Balta, ar fi avut o înrăurire vătămătoare asupra pelerinilor, cari vizitează aceasta mănăstire¹⁾.

Ținând seama de aceste știri sf. Sinod, prin hotărîrea din 19—28 Oct. 1910, sub No. 8709, însărcinează pe arhiepiscopul Podoliei ca imediat să-l recheme pe Inochentie din mănăstirea „Teodosie“ dela Balta la casa episcopală a Podoliei (în Camenița), înființând o deosebită supraveghere asupra purtării și activității lui, și totodată să ia măsuri ca chestia înrăuririi vătămătoare a lui Inochentie asupra pelerinilor să fie în mod convenit cercetată și rezultatele acestei cercetări, împreună cu avizul Prea Sfinției Sale, să fie înaintate Sinodului²⁾. Arhiepiscopul Podoliei nu tocmai se grăbia cu cercetarea cerută de sf. Sinod³⁾, însă l-a rechemat pe Inochentie la casa episcopală în Camenița.

Când anume s'a mutat Inochentie la Camenița — nu putem spune. După unele știri, venite dela adepții lui, Inochentie încă pe la începutul verii 1910 a fost dus la Camenița. „Călugărul Inochentie, cum am aflat“, — raporta lui Serafim un preot în 1910, — „a fost rechemat la Camenița de către ocârmuirea eparhială a Podoliei, și a stat toată vara la casa episcopală“⁴⁾. „Eu l-am vizitat (pe Inochentie) la Camenița în Iulie 1910“⁵⁾ — a declarat „poslușnița“ Antonova la o cercetare în 1911. Acelaș lucru ne afirmă și autorul cărții: „In scurat viața“... „La 22 Maiu 1910,“ citim aici, — „arhiepiscopul Podoliei Serafim l-a chemat pe părintele Inochentie la dânsul la Camenița și l-a ținut două săptămâni ca să nu se în

¹⁾ „Po delu ob ieromonahie Inochentii i vâzvannom im sredi moldovan religioznom dvijenii“ („Despre ierom. Inochentie și mișcarea religioasă provocată de el în mijlocul moldovenilor“). „V. Tercovnia Vedomosti“ („Vedom. Bisericești“). 1913. 7 Sept. Anexe. P. 1617—1618.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

³⁾ V. mai departe hotărîrea sf. Sinod din 29 Noembrie—1 Decembrie 1910, No. 9966.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Blagocin. al circumscr. II, jud. Tighina, Rap. din 28 Oct. 1910, No. 973.

⁵⁾ ib. Mts. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 21 Iunie 1911, No. 41. Proc. Verb. al cercet. la mănăst. Răciula, din 20 Maiu 1911. Declar. „paslușniții“ Ileana Antonova.

grămădească norodul la dânsul“¹⁾. Putem deci crede că încă înainte de a fi fost luată hotărîrea amintită de către Sinod, arhiereul Podoliei, aflând despre activitatea lui Inochentie, l-a rechemat la Camenița, însă transferarea aceasta nu era socotită ca definitivă fiind mai mult vremelnică²⁾.

Peste câțeva vreme, și anume în 5 Noembrie aceluiași an 1910, cu No. 704, despre înrăurirea vătămătoare a lui Inochentie asupra pelerinilor, raportează Sinodului și arhiereul Serafim din Basarabia, intervenind totodată ca călugărul Inochentie imediat să fie permutat la mănăstirea „Valaam“ sau „Soloveț“ dela Marea Albă³⁾.

Sf. Sinod nu a găsit de cuviință să îndeplinească cererea arhiereului din Basarabia fără o prealabilă cercetare a cauzei și, prin hotărîrea din 29 Noembrie—1 Dec. 1910, No. 9966, cere arhiereului Podoliei, ca fără întârziere să îndeplinească dispozițiunea sinodală precedentă (din Oct. 1910) despre înaintarea informațiilor privitoare la rezultatele anchetei în chestia lui Inochentie. Tot prin acea hotărîre Sinodul dispune ca arhiereul Podoliei să aibă o neadormită supraveghere asupra purtării și activității călugărului Inochentie ne dându-i voie de loc, nici pentru scurtă vreme, să părăsească casa episcopală din Camenița⁴⁾ Totodată arhiereul Podoliei a fost însărcinat să ia neapărate măsuri ca să înceteze tipărirea și răspândirea prin norod a foilor și broșurilor despre minunile, cări ar fi avut loc la mormântul lui Teodosie Levițchi⁵⁾.

Abia în 15 Februarie 1911, sub No. 1134, arhiereul Podoliei aduce la cunoștința Sinodului hotărîrea luată de autoritățile eparhiale ale Podoliei pe temeiul anchetei făcute cu privire la cauza lui Inochentie, împreună cu avizul P. S. Sale. În acest raport amănunțit arhipăstorul Podoliei declară că ancheta amintită a dove-

¹⁾ P. 20. — Informația cum că călug. In-tie ar fi stat la Camenița numai două săptămâni e greșită. V. mai departe.

²⁾ V. mai departe rap. arhiereului din Podolia către sinod din 15 Febr. 1911, No. 1134.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“ cit. Mân. „Valaam“ se află pe lacul Ladoga, guv. Petrograd, pe insula cu acelaș nume; e înființată în v. XII. Mân. „Soloveț“ în guv. Arhanghelsc, pe insula „Soloveț“ (Marea Albă) înființată în 1429. V. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 433. 2094.

⁴⁾ ib. „Ucaz“ cit.

⁵⁾ „Po delu ob ierom. Inochentii“... L. C. P. 1618.

dit neadevărul acelor zvonuri, răspândite prin eparhiile Chişinăului şi a Chersonului, cum că Inochentie, în interese de exploatare a poporului incult sau din alte motive nevrednice, intenţionat ar fi stăruit să aibă o înrâurire vătămătoare asupra pelerinilor, cari vizitează mănăstirea „Teodosie“ dela Balta. În ce priveşte călugărul Inochentie, ancheta, cum raporta arhiereul Podolici, dimpotrivă a dovedit că dânsul este evlavios, modest, dezinteresat şi îndeobşte e un călugăr, care cu multă fragere de inimă serveşte pe aproapele său şi nu e în stare să înşele sau să spună neadevăruri. În viaţa mănăstirii, adăoga raportul, ancheta într'adevăr a constatat unele neregule, acestea însă cad pe seama administraţiei mănăstireşti, şi nu a lui Inochentie. Raportul nu tăgăduieşte cazul, că în chilia lui Inochentie, când el locuia la mănăstirea „Sfânta Treime“ din Cameniţa ¹⁾ au fost găsite patru femei tinere, cari au stat la el dela 26 până la 29 Noembrie 1910, iar la 28 Noembrie aceluiaş an s'au purtat în mod necuviincios în biserica „Naşterii“ a casei episcopale Podolene ²⁾. Dar—adaogă raportul,—după cum a dovedit cercetarea făcută fără vr'o legătură cu ancheta, aceasta Inochentie a făcut-o nu fără ştirea Prea Sfinţitului Amvrosie dela Balta ³⁾, pe de altă parte cercetarea amintită n'a constatat raporturi criminale între Inochentie şi aceste femei. Afară de aceasta, Arhipăstorul Podoliei încredinţează că Inochentie ar fi putut să adăpostească pe aceste femei sărmame dintr'o simplă milă şi îndurare.

Ţinând seama de cele constatate prin anchetă, autorităţile eparhiale ale Podoliei, cum ne spune raportul, au luat măsurile trebuincioase pentru înlăturarea neregulelor observate la slujbele şi în viaţa mănăstirii „Teodosie“. În cât priveşte persoana călugărului Inochentie, aceste autorităţi au luat hotărîrea să-l lase printre fraţii casei episcopale a Podoliei, până la hotărîrea definitivă a chestiei lui de către Sinod.

Totodată arhiereul Podoliei intervine pe lângă sinod să i se îngăduie permutarea călugărului Inochentiei a vr'o mănăst. din eparhia Podoliei, unde dânsul s'ar afla sub conducerea unui stareţ iscusit ⁴⁾.

¹⁾ Când anume şi câtă vreme Inochentie a locuit în aceasta mănăstire, e cu neputinţă de stabilit pe temeiul materialului, de care dispunem.

²⁾ Ce anume s'a petrecut în biserica „Naşterii“ la 28 Noem.—ştiţişii nu avem.

³⁾ Care era şi stareţ („nastoiatel“) al acestei mănăstiri.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

Primind acest raport al arhierelui din Podolia, Sinodul n'a ținut seama de cererea arhierelui Serafim al Basarabiei din 5 Noembrie 1910, cum nu a luat în considerație nici raportul Direcțiunii Superiorului Inspector Medical din 28 Ianuarie 1911, No. 1150, cu privire la epidemia de boală nervoasă printre moldovenii pelerini ¹⁾, și prin hotărîrea sa din 22 Mart.—26 Apr. 1911, sub No. 2567 a recunoscut, că în activitatea lui Inochentie nu au fost constatate crime, cari ar provoca îndepărtarea lui din eparhia Podoliei și așezarea lui la mănăstirea „Valaam“ sau „Solveț“. Tot atunci arhierelui Podoliei i-a fost îngăduit să mute pe călugărul Inochentie dela mănăstirea „Teodosie“ din Balta la vr'o alta mănăstire, după propria sa (a arhipăstorului) judecată, dar cât se poate mai depărtată de acea din Balta.

În urma acestei hotărîri trimise arhierelui Podoliei prin ucazul sinodal din 28 Aprilie 1911, sub No. 5453, Inochentie a fost permutat, în mod definitiv, la casa episcopală a Podoliei ²⁾.

5.

La Camenița Inochentie se bucura de oarecare libertate, având puțința a ieși din casa episcopală ³⁾. E de crezut că în astfel de împrejurări el ajungea și până la Balta. Într'un raport privitor la vremea aceasta citim următoarele: „Nu de mult prin unele sate (Basarabene) a trecut un călugăr — preot (ieromonah) dela mănăstirea Baltei, moldovean, și a spus prin sate că iar s'a întors la Balta călugărul Inochentie. Unii dintre locuitori ai satelor din împrejurime s'au și dus la mănăstirea Baltei și s'au convins, că într'adevăr călugărul Inochentie se află la mănăstirea dela Balta și ca și înaintea spovăduște, citește bolnavilor, slujește, numai — cum zicea el — este oprit de a propovădui: cu propovăduirea este însărcinat păr. arhimandrit“ ⁴⁾.

Uneori din casa episcopală Inochentie trecea la mănăstirea „Sf. Treime“ din Camenița și acolo putea să stea și mai multă

¹⁾ ibid.

²⁾ ibid. Casa aceasta se află în Camenița, la o depărtare de 319 km. de Balta, va-să-zică destul de departe de mănăstirea „Teodosie“.

³⁾ V. hotărîrea sf. sinod din 29 Noem.—1 Dec. 1910, No. 9966.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Blagocin. al circ. II, jud. Tighina. Rap. din 28 Oct. 1910, No. 973.

vreme ¹⁾). Viața lui a mai fost ușurată și mulțumită faptului, că dânsul și aici, la Camenița, nu a fost uitat de către adepți și mulți din toate părțile îl vizitau. „Înainte bătea vântu spre Balta, acuma va bate și încoace“,—așa zicea Inochentie la Camenița, după mărturisirea unui adorator al lui ²⁾). Între acești pelerini cei mai numeroși erau moldovenii basarabeni. Am văzut mai sus declarația Ilenii Antonova, „poslușniță“ dela măn. Răciula ³⁾). Iată ce ne mărturisește un alt inocheutist: „La începutul postului Crăciunului (1911), a patra oară am fost la Camenița să mă închin propovăduitorului dela Balta—lui Inochentie, împreună cu doisprezece consătenți de ai mei; pe urmă, înaintea crăciunului, am trimis (la Camenița) două sute patruzeci de înși în șase vagoane“ ⁴⁾) Vara în 1911, deși era vremea săcerișului, pe Inochentie l-au vizitat la Camenița Gheorghe Grigorian, vestitul inochentist dela Horăști, jud. Chișinău, împreună cu ajutoarele lui Antonina Turcuman și Iulita Gorea ⁵⁾).

Tot la Camenița, în 1911, umblau la Inochentie și mulți bolnavi din satul Ghelăuza, jud. Chișinău ⁶⁾). Pe la sfârșitul an. 1911 sau la începutul an. 1912 mulți se duceau la Inochentie la Camenița și din sat. Mândrești lud. Bălți. Mai cu seamă cu mulțimile să îndreplau spre Camenița locuitorii sat. Mândrești la sărbătorile crăciunului din 1911 și ale Bobotezii din 1912 ⁷⁾). Inochentie pe toți pelerini îi mângâia spunându-le că chestia lui degrabă va fi lich-

¹⁾ V. mai departe raport. arhiereului din Podolia către Sinod, din 14 Febr. 1911, No. 1134.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexă: Proc. Verb. al cerut. la Mândrești, jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui Sidor Gheorghită.

³⁾ V. mai sus p. 23.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Cand. la slujba în Poliții Al. Dimitriev. Proc. Verb. din 13 Febr. 1912. Declar. lui Seb. Măță.

⁵⁾ ib. M's. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexă. Proc. Verb. al cercet. la Horăști jud. Chișin., din 7 Oct. 1911. Decliar. lui Ion Lucă, Ilie Dohot.

⁶⁾ ib. Mis. Ep. Pr. Chirică. Rap. din 14 Oct. No 141. Anexă: Proc. Verb. al cercet. la Ghelăuza, jud. Chișin., din 13 Oct. 1911.—Cfr. ib. Mis. T. Volovei. Rap. din 24 Oct. 1911, Anexă: „Act“ încheiat de d-r Coțovschi, mis. pr. T. Volovei, d-r Scordeli și prist. Lefter.

⁷⁾ ib. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

dată și el va căpăta mare slobozenie sufletească ¹⁾ Acelaș lucru ne adeverește și autorul inochentist ²⁾).

Inochentie găsea mijloace de a păstra cele mai vii lĂgĂturi și cu acei adepți ai săi, cari nu aveau puțința să-l viziteze, și uneori avea corespondențe cu ei. In arhiva consistorului s'a păstrat o scrisoare de ale lui trimisă unei surori dela mĂnĂstirea RĂciula tocmai atunci, cĂnd el se afla la Camenița. Ne permitem a o reproduce în întregime fiind extrem de interesantă și importantă pentru a cunoaște atĂt personalitatea lui Inochentie cĂt și raporturile lui cu adepșele sale. Scrisoarea este scrisă în rusește, pe vremea Paștilor. Dată mai precisă nu are. IatĂ-o în traducere.

„Hristos a înviat! Scumpul copilaș Ileană. Te hiritisesc cu prealuminata sĂrbĂtoare a învierii lui Hristos și îți doresc șie toate cele bune și mĂntuirea sufletului. Scumpul copilaș Ileană. Ce zi de bucurie e pentru noi învierea lui Hristos, ziua învierii Acelui Mare al Nostru InvĂțător, Care ne aratĂ nouă calea adevărului! Cum ne umple sufletul nostru aceasta zi de bucurie, și noi trebuie să ne bucurĂm pentru cĂ El cu învierea Sa a înviat și viața noastră în vecii vecilor. Scumpul copilaș Ileană. Eu mă rog lui Dumnezeu nu numai pentru tine, ci pentru toatĂ lumea și pentru mine pĂcĂtosul. Eu tot timpul mă aflu la Camenița, la casa episcopală și trĂesc ne avĂnd, știre cĂnd mă vor muta. Dar viața mea e în mĂinile lui Dumnezeu, trĂesc așA, cum este voia lui cea sfĂntă. DupĂ ucazul Prea SfĂntului Sinod pe mine m'au lipsit de oarecare slobozenie sufletească, și anume—nu-mi dau voe să primesc pe oameni strĂini, și de loc nĂ mă lasă să ies din mĂnĂstire, și sunt sigur cĂ dacĂ arhiepiscopul ar ști cĂ eu am corespondență cu copiii mei, el nici vorbă cĂ mi-ar opri aceasta. Scumpul copilaș Ileană. O, ce durere am în sufletul meu, cĂ mă țin pe mine ca pe un criminal, par'cĂ la mulți le-am fĂcut rĂu în mijlocul lumii acesteia! Și cum aș fi dorit ca să mă bucur de slobozenie mĂcar puțină vreme, ca să arăt oilor rĂtĂcite acea cale de adevăr, pe care a mers PĂstorul cel bun ce a primit chip de rob! SĂ vede cĂ așA a binevoit Dumnezeu, ca eu pĂnĂ la oarecare vreme să fiu lipsit de puțința de a continua acea mare muncă, pe care am început-o.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. ChiricĂ. Rap. din 21 Iunie 1911, No.   oncluzia.

²⁾ „In scurt viața“... P. 20.

Nădăduesc că Domnul mă va scăpa din mâinile celor protivnici, și atunci mă voi bucura, și atunci sufletul meu va bea îndestul din acea apă curată, de care până acuma este însetat. Scumpul copilaș Ileană! Ca să dai sufletului plăcere, citește des sf. evanghelie: ea 'ți-va arăta ție toate îndreptările vieții. Nu degeaba doar ne cheamă I. Hristos: veniți la mine toți cei osteniți și chinuiți. Și cât de osteniți și nevoiași suntem noi! Nevoie avem de pocăință. Scumpul copilaș Ileană. Fii mireasa lui Hristos, care este mirele tuturor acelor fecioare, cari n'au gustat păcatul! Atunci tu vei fi fiica mea, iar eu tată al tău și în viața aceasta și în cea după moarte. Uneori la mănăstire se întâmplă multe ispite de tot felul, dar tu știi de-acuma cum trebuie să alungi aceste deșarte plăceri. Și așa, trăește cum îți cere conștiința ta cea bună, iar eu voi fi fugătorul tău până la moarte. Inchinăciune tuturor maicilor și surorilor dela mănăstire, le doresc mântuirea sufletului. Păcătosul ieromonah Inochentie. Adresa mea: Camenița Podoliei, Casa Episcopală¹⁾.

Din scrisoare ar reieși că la Camenița Inochentie a fost supus unui regim aspru. Inocentiștii povestesc lucruri și mai groaznice. Autorul inochentist spune că la Camenița Inochentie a fost pus la „grele ascultări... ba încă și mari pedepse a răbdat“²⁾.

E de crezut însă că știrile acestea sunt exagerate. Din declarația unor adepți de ai lui din Basarabia putem trage concluzia, că la Camenița, cu toate măsurile asupritoare de care se plângea, dânsul lua parte la oficierea liturghiei și descoperit expunea ideile sale în predici³⁾, așa că unii acolo își formau convingerea că el este „om sfânt“ și a treia ipostasă⁴⁾.

Totodată unii dintre colaboratorii lui puteau chiar ziua prin norod să adune bani pentru dânsul⁵⁾. Uneori Inochentie ieșea în

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. Chirică. Rap. din 21 Iunie 1911 No. 41. Anexa la Proc. Verb. al cercet. la mănăst. Răciula, din 20 Maiu 1911.

²⁾ „In scurt viața“... P. 21—22

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui Sidor Gheorghită.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25 din cancel. guvern. privitor la exilarea lui P. și A. Tărăță din Basar. Ispravnic din jud. Bălți. Rap. din 12 Febr. 1915. No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 22 Ian. 1915.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian 1912. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești, jud. Bălți, din 27 Ian 1912. Declar. lui Ieșan.

strada cu predicile lui, adunând lângă el multă lume. Iată bunăoară ce citim într'un ziar din Petrograd: „In Cameneț-Podolisc un oarecare Inochentie, declarându-se sfânt, cu o mulțime de adepți și adepți ale sale, umblă prin oraș, spunând predici fanatice. Cu mișcărilor sale isterice și cu gesturile sale urite și sălbătice propovăduitorul produc o spaimă asupra tuturor din jurul lui. Nu demult „făcătorul de minuni“ Inochentie în fruntea unei imense mulțimi propovăduia despre groaznicul sfârșit al lumii, ce în curând va avea loc și... pe urmă a început să strângă printre ascultători bani și obiecte. Prea sfințitul Serafim al Podoliei care (din întâmplare) trecea pe acolo, văzând cele ce se petreceau, cu indignare i-a poruncit lui Inochentie să plăce și totodată s'a îndreptat către cei ce se grămădisise cu o cuvântare, în care a spus că Inochentie e un înșelător nerușinat, cumpără fete cu totul sănătoase, cari se declară îndrăcite și bolnave de lepră, iar pe urmă ar fi fost vindecate prin rugăciunile „sfântului“. Cuvântarea sa, care a făcut o adâncă impresie, episcopul a terminat-o îndemnând pe adepții „sfântului“ să înceteze de a rătăci pe urmele „mincinosului călugăr“. În vremea acestei cuvântări a episcopului unul dintre inochentiști, scoțind niște hârtie, s'a aruncat asupra arhierului, și pentru aceasta a fost arestat de către poliție ¹⁾.

Nu mai încapă nici o îndoială că cele petrecute la Camenița în corespondența de față sunt înfățișate în culori extrem de exagerate. Chiar dacă lăsăm la o parte cunoscuta tendențiozitate a ziarului ²⁾, unde aflăm aceste informații, trebuie să mărturisim, că multe amănunte tipărite aici nu corespund de loc cu actele arhivelor. Un lucru însă rămâne de netăgăduit: la Camenița Inochentie nu se supunea regimului pus pentru dânsul și își permitea multe lucruri din cele interzise lui. Acest lucru mult mai târziu a fost constatat și de către Scvorțov ³⁾. Cu toate acestea pare că la început autoritățile eparhiale din Podolia nu împedicau activitatea lui Inochentie, având părerile și interesele sale, cum am văzut mai sus.

Dar dela o seamă de vreme purtarea lui devenise prea bătătoare la ochi și vătămătoare, și atunci dânsul a fost cercetat de

¹⁾ Ziarul „Colocol“ („Clopotul“) 12 Ian. 1912. No. 1730.

²⁾ „Colocol“ a fost organul „Asociației adevăraților ruși“.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“ cit.

către medici, din a cui inițiativă și dispozițiune — nu știm. Medicii au găsit că Inochentie suferă de „mania grandoarei“ în chestii religioase, și ca atare nu ar trebui să fie lasat pe seama sa în propovăduirea credinții creștinești, deoarece având idei fixe poate să aibă o înrăurire vătămătoare asupra ascultătorilor săi cu atât mai ușor, cu cât „aceștia toți sunt fanatici moldoveni care se află la cea mai inferioară treaptă de cultură“¹⁾.

Cu toate că arhiepiscopul Podoliei a asistat la cercetarea făcută de medici, dânsul, după cum putem judeca pe temeiul materialului din arhive, a ținut parte lui Inochentie, n'a găsit de cuviință să comunice Sinodului cele constatate de către medici, și Inochentie putea să continue activitatea sa²⁾. Mulțumită acestor împrejurări și în legătură cu ele mișcarea creștea în Basarabia, îndemnând autoritățile eparhiale locale la o luptă mai energică.

În 7 Noem. 1911, arhiepiscopul Basarabiei Serafim raportează Sinodului în scris, sub No. 922, și verbal, că influența rea a lui Inochentie continuă și că, după părerea P. S. Sale, influența aceasta nu va înceta, câtă vreme acest călugăr se va afla în apropierea eparhiei Chișinăului, deoarece aceasta apropiere dă moldovenilor toată puțința de a avea cu dânsul un contact neîntrerupt³⁾.

De astă dată Sinodul a luat în seamă cele raportate de către Serafim și, prin hotărârea din 16—21 Februarie 1912, sub No. 1294, a dat poruncă ca Inochentie să fie permutat la mănăstirea chinovită dela Murom, gub. Olonețc⁴⁾. Hotărârea aceasta, cum e ușor de înțeles, a adus o mare satisfacere morală lui Serafim. Într'o rezoluție a lui din 19 Fevr. 1912 citim: „Către sfatul Misionar al Eparhiei. Cu mare greutate am izbutit la sf. sinod ca pâr. Inochentie să fie mutat la miază-noapte. Despre rezultatele anchetei e necesar de comunicat D-lui guvernator“⁵⁾. Dar tare era și bunăvoința autorităților eparhiale podolene față de Inochentie. „Uca-

²⁾ ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912. Anexă: Proc. Verb. al cercef. la Măndrești, jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui I. Eșan.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“ cit.

²⁾ ibid. „Ucaz“ cit.

³⁾ ibid. — Mân. Mironi se află la o depărtare de 40 de vârste dela or. Pudoj; pe malul lacului Onega. E înființată în V. XIV. V. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 1606.

⁴⁾ ib. Arhier. Serafim. Către Consist. din Chișin. din 16 Ian. 1912, No. 826

zul¹⁾ sinodal, trimis arhierelui din Podolia, cu privire la permutarea lui Inochentie la Murom, n'a fost îndeplinit îndată¹⁾. Mai mult. În urma intervenției din partea lui Amvrosie, vicarul eparhiei Podoliei, Arhipăstorul Podoliei i-a îngăduit lui Inochentie, ca înainte de a pleca din Podolia, să facă o călătorie la mănăstirea „Teodosie” dela Balta, unde mulțumită agenților lui Inochentie s'a adunat foarte multă lume—câteva mii de moldoveni.

La mănăstirea „Teodosie” Inochentie, fiind însoțit de arhierul Baltei Amvrosie, a oficiat ultima slujbă a sa. Cu acest prilej se adunase atâtă lume, încât, în ajunul plecării sale din Balta, Inochentie dela ora șapte dimineața până la opt seara a binecuvântat norodul, dându-i totodată și oarecare învățături²⁾.

E ușor de înțeles că slujba aceasta, în asemenea împrejurări neobișnuite, cu participarea unui arhipăstor, și, pe de altă parte,—în ajunul plecării silite, trebuia să facă o puternică impresie asupra norodului provocând în mintea acestuia o mare nedumerire: în conștiința acestui norod Inochentie devenia nu mucenic, vrednicia căruia e recunoscută chiar și de arhieru, dar care învederat este urmărit fără vină. Nici nu încapе vorbă, pe de altă parte, că aceste împrejurări aveau mare însemnătate și pentru Inochentie, deșteptând și în mintea lui aceleași idei. E clar că după toate aceste fapte Inochentie trebuia să devie mai încredințat de dreptatea lui, cu o mai puternică năzuință spre neatârnare de autoritățile bisericești oficiale.

Când anume Inochentie a părăsit Podolia și cum a călătorit până la mănăstirea Murom—știri oficiale nu avem.

6.

După cum a raportat Sinodului arhierul din Oloneț, Inochentie a sosit în eparhia P. E. Sale abia pe la sfârșitul iernii 1912³⁾. Acolo Inochentie nu s'a prezentat nici arhierelui, nici consistorului, și a venit la mănăstirea Murom însoțit de câțiva indivizi — bărbați și femei. Unii dintre ei, în urma dispoziției autorităților bisericești și civile, în scurtă vreme au părăsit mănăstirea, iar

¹⁾ ib. „Ucaz”. cit. Darea de seamă a lui Sevortov.

²⁾ ibid.

³⁾ ibid.

alții, și anume—doi „cheleinici“ (servitori) ai lui Inochentie și câteva femei, au rămas în mănăstire, „cheleinicii“—într’o chilie cu Inochentie, iar femeile—înafară de ograda mănăstirii, într’un adăpost cu văcărițele.

La Murom Inochentie purta o viață moderată, uneori cum-păra pentru mănăstire și pentru alte biserici lumânări, prescuri, tămâe, însă nu arăta nici o ascultare starețului mănăstirii și îndeobște Inochentie avea o purtare independentă: pleca și se întorcea când voia, se ducea unde voia, la biserică nu umbla, la slujbele dumnezeiești nu lua parte sub pretextul, că mănăstirea nu avea nici diacon, nici cor, totodată se ducea într’un sat din apropiere, unde oficia te-deum’uri. Se întâmpla că dânsul întreprindea călătorii și mai depărtate. Așa, uneori pleca într’un oraș Pudoj, la o depărtare de 40 de km. Acolo sta la hotel, dar nu umbla decât în prăvălii, unde cumpăra felurite mărfuri până la 500-1000 ruble.

Arhiepiscopul din Olonețc mai adăoga în raport că luând în seamă asemenea purtare a lui Inochentie el, prin consistorul, a dispus ca ocârmuirea mănăstirii să ceară lui Inochentie o îndeplinire mai strictă a regulilor mănăstirești¹⁾

Sinodul nu s’a mulțumit cu măsurile luate de către arhiepiscopul din Olonețc și prin hotărârea din 12 Iunie — 1 Iulie 1912, cu No. 3413, a însărcinat autoritățile eparhiale din Olonețc să ia măsuri, ca să fie înlăturate din mănăstire și din apropierea ei toate persoanele venite cu Inochentie. În ce privește călugărul Inochentie, Sinodul dispunea, ca el să fie chemat la îndeplinirea exactă a regulamentului mănăstiresc, și să înceteze de a mai avea orice comunicație cu acele persoane, căci în caz contrar va fi îndepărtat la o altă mănăstire și mai singuratică²⁾.

La Murom Inochentie era sub supravegherea nu numai a autorităților bisericești, ci și a celor civile. Dela acestea din urmă, în Septembrie 1912, Sinodul, prin secretarul general („Tovarișci Ministra“) al Ministerului de Interne, a primit știri cum că ieromonahul Inochentie la Murom duce o viață foarte necuviincioasă și

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“ cit. Ctr. „Po delu ob ierom. Inochentii“.. etc. L. C. P. 1618—1619.

²⁾ ibid.

prea ispititoare pentru călugări și pelerini ¹⁾. Sinodul, prin hotărîrea din 7—25 Septembrie 1912, No. 7936, a poruncit arhiepiscopului din Oloneț, să facă o anchetă cu privire la viața lui Inochentie și în viitor în toate măsurile ce va crede de cuviință să le ia în chestia acestuia să se călăuzească de canoanele bisericești respective ²⁾.

Cu toate hotărîrile și dispozițiunile luate de Sinodul din Petersburg, Inochentie la Murom se afla în condițiuni destul de ușoare și potrivite nu numai pentru traiu, dar și pentru activitatea lui începută mai înainte. Ca supraveghetor asupra lui a fost numit starețul acestei mănăstiri Onisim, iar după moartea acestuia — urmașul său, călugărul Miercurie. Amândoi — și Onisim și Miercurie — erau oameni inculți și nu se gândeau la rostul și urmările activității lui Inochentie. În ce privește călugărul Miercurie, acesta a preferit să se folosească de ajutorul lui Inochentie pentru îmbogățirea mănăstirii, da' poate și a lui personală. Starețul mănăstirii avea tot dreptul să se aștepte la un astfel de ajutor din partea lui Inochentie, deoarece pe atunci numele acestuia ajunsese la o popularitate de neînchipuit, și la Murom se adunau atât de mulți pelerini moldoveni, încât nu mai încăpeau în mănăstire și erau nevoiți iarna să stea afară. Faptul acesta a fost constatat de către Scvorțov ³⁾. Aceeași informație aflăm și în alte izvoare ⁴⁾. Din unele acte am putea trage concluzia că la Murom Inochentie propovăduia ideile sale descoperit ⁵⁾. Inochentista Varvara Iordăchescu din sat. Mereni, jud. Chișinău, la o cercetare a declarat: „Inochentie acum (sfârșit. an. 1912, când dânsul era la Murom) e oprit de a face sfânta slujbă, însă în chilia sa, uneori și în încăperea comună, ne citește nouă sf. evanghelie și ne-o tălmăcește“ ⁶⁾.

Din alte izvoare ar reieși că Inochentie la Murom propovă-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

²⁾ Ib. Cîr. „Po delu ob ierom. Inochentii“.. etc. V. L. C. P. 1619.

³⁾ Ib. Darea de seamă a lui Scvorțov.

⁴⁾ V. Cap. V.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913. No. 21.

⁶⁾ Ib. Pr. Mîs. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. în cheiat la Mereni, jud. Chișinău, în 19 Dec. 1912.

dua pelerinilor mai mult noaptea ¹⁾). O inochentistă însă a declarat unui misionar că la Crăciun (1912) Inochentie la Murom a făcut și sf. slujbă și a binecuvântat norodul ²⁾). Se poate că s'a făcut această abatere excepțională din porunca stăpânirii în vederea mării sărbători.

Ținând seama de aceste fapte, călugărul Miercurie, pentru a-l avea pe Inochentie la îndemână cât se poate mai multă vreme, la cererea autorităților eparhiale din Oloneț le raporta, că Inochentie e de o moralitate înaltă și cu învățăturile sale mare folos aduce moldovenilor pelerini. Relațiile însă între Inochentie și Miercurie degrabă s'au schimbat din pricina că Inochentie a renunțat să-i dea lui Miercurie 12.000 ruble, cum îi ceruse el pentru felurite nevoi mănăstirești. Atunci Miercurie trimite ocârmuirii eparhiale din Oloneț un alt raport, în care cu totul își schimbă atitudinea față de Inochentie și toată cauza lui și aruncă grele învinuiri asupra lui Inochentie și asupra pelerinilor moldoveni ³⁾).

În urma acestui raport autoritățile eparhiale, prin „ucazul“ din 17 Ianuarie 1913, cu No. 452, însărcinează pe starețul mănăstirii din Murom să declare pelerinilor moldoveni că nu vor putea sta la mănăstire decât o singură săptămână ⁴⁾).

Starețul Miercurie, ne mai având interesul de odinioară, s'a grăbit să îndeplinească dispozițiunea stăpânirii eparhiale cu toată strictețea și în 5 Februarie 1913, cu ajutorul poliției, a scos din mănăstire pe toți moldovenii-pelerini ce se aflau acolo ⁵⁾). Credem că tot atunci Miercurie l-a silit pe Inochentie să-i dea o iscălitură cum că toată pâinea și toată proviziunea, aduse de către pelerini, îi va rămânea lui, starețului ⁶⁾).

Căzând într'o situație atât de grea, Inochentie a fost nevoit să părăsească mănăstirea dela Murom și în 5 Februarie 1913 a ieșit din ea cu o mulțime de pelerini ⁷⁾).

¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică, Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21.

²⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 24 Ian. 1913.

³⁾ Ib. „Ucaz.“ cit. Darea de seamă a lui Ternavțev — funcționar sinodal însărcinat cu cercetarea plecării lui Inochentie din mănăstirea Murom, în 5 Fevr. 1913.

⁴⁾ Ib. Darea de seamă a lui Scvorțov.

⁵⁾ Ib.

⁶⁾ Ib. Darea de seamă a lui Ternavțev.

⁷⁾ Ib. „Ucaz.“ cit. Cfr. „În scurt viață“... etc. P. 37.

Am expus istoricul neînțelegerilor între Inochentie și stăreția mănăstirească dela Murom și cauzele plecării lui din mănăstire pe baza izvoarelor oficiale. Inochentiștii ne prezintă faptele altfel și în toată istoria asta învinuesc pe starețul mănăstirii. După ei, starețul toată vremea le căuta lor capăt de pricină și cu insistență cerea lui Inochentie să-i trimită pe pelerini pe acasă. Inochentie îl ruga să-i lase în internatul mănăstirii până ce se va încălzi vremea. Starețul însă nu s'a unit și sub diferite motive — că e nevoie de făcut reparație sau să așeze pe călugări în locurile lor — la începutul lui Februarie 1913 i-a scos din mănăstire, și pelerinii au rămas în ograda mănăstirii, fiind nevoiți să înopteze afară cu copiii ¹⁾. Pelerinii mai adăogau că din mănăstire, odată cu Inochentie, a ieșit un bătrân minunat, vechiu de zile, cum pe icoane e înfățișat Dumnezeu-Tatăl, — care venise din cer să-i vestească lui ieșirea din Murom. Bătrânul saluta norodu și... s'a închinat lui Inochentie, iar Inochentie îl oprea de a face aceasta. Însă bătrânul îi zicea lui: „Ție unuia ți se cuvine închinăciune“, și deodată, lângă o pădure, s'a făcut nevăzut ²⁾.

În cartea „In scurt viața“... aflăm și alte interesante amănunte privitoare la aceasta călătorie a lui Inochentie, cari amănunte în mare parte corespund cu actele arhivelor. Între altele autorul cărții spune că din mănăstire cu Inochentie odată au ieșit „la vreo două—trei mii de suflete“ ³⁾. Cei sănătoși mergeau pe jos cu părintele, dar cei bolnavi și copiii cu săniile... În lături (de drum) departe nu puteai merge, omătul era mai sus de brâu. Norodul tot mergea, câte doi alătura de drum. Șirag cât cuprindeai cu ochii, înainte și înapoi, da' părintele pe la mijloc, fără de cușmă, cântând cu norodul: „Sfinte Dumnezeule“, „Doamne miluește“ și alte nenumărate cântări bisericești. Acei doi de dinainte mergeau cu câte o icoană mare la gât; la unul — Sf. Troiță Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, dar la altul — capul Mântuitorului ne făcut de mână omenească ⁴⁾...

¹⁾ Arh. St. Sac. Chișinău. Șt. Cociorva. Rap. către guvernăt. Bas ar din 9 Mart. 1913, No. 1737.

²⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoprooroc. Inochentie“... etc. L. C. P. 1303.

³⁾ După alte știri, numărul pelerinilor era mai mic. V. mai departe Telegr. guvernăt. lit Oloneț.

⁴⁾ P. 37.

Ce avea de gând să facă mai departe Inochentie — nu știm: izvoarele oficiale nu ne spun decât aceea, că dânsul a întreprins o călătorie spre altă localitate la o depărtare de 300 km. dela mănăstire ¹⁾. Inochentiștii însă ne dau oarecare explicații. De vreme ce, spun ei, starețul nu s'a unit să primească în internatul mănăstirii nici măcar pe copii, Inochentie a hotărât pe jos să-i petreacă pe pelerini până la stațiunea Neandoina a C. F. Nordice, la o depărtare de 300 km. Așa ei au ajuns până la un sat apropiat, unde au înoptat în case țărănești, iar a doua zi au plecat mai departe, luând pentru femei și copii sânii dela țaranii locali ²⁾.

7.

Indată ce Inochentie a părăsit mănăstirea, starețul a și adus la cunoștința autorităților eparhiale despre cele petrecute. Ocârmuirea eparhială a trimis pe pâr. Petrov, protoiereul catedralei or. Cargopol să înduplece pe Inochentie să se întoarcă înapoi la mănăstire ³⁾. Din alte acte ar reieși că și arhiereul Varnava, vicarul din Oloneț, a primit aceeași însărcinare, însă nici unul nici altul n'a izbutit ⁴⁾. În vederea acestor împrejurări și autoritățile civile au luat măsurile respective și au trimis un „convoiu“ contra pelerinilor ⁵⁾. Inochentie și de asta dată a renunțat să se supună și încă câteva ori a lovit cu cârja pe un soldat ⁶⁾.

Aflând despre aceasta întâmplare Oberprocurorul sinodal a delegat pe Ternavțev, un înalt funcționar de pe lângă oberprocuror, să cerceteze cazul pentru a lămuri cauzele evenimentului, deasemenea și acele împrejurări, în cari s'a petrecut ⁷⁾. În legătură cu toate acestea Sinodul a hotărât, în 13—15 Fevruarie 1913, cu No. 1412, să ia cele mai aspre măsuri contra lui Inochentie. Mai înainte de toate, prin Oberprocurorul sinodal, de la Ministerul de Justiție au fost cerute lămuriri, dacă călugărul Inochentie va fi arestat în urma crimei comise de dânsul față de soldatul din

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit. Darea de seamă a lui Scvorțov.

⁴⁾ V. mai departe raport. arhiereul. din Oloneț, din 30 Mart. 1913.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

⁶⁾ ibid.

⁷⁾ „Po delu ob ierom. Inochentii“. L. C. P. 1619

„convoiu“. Totodată Sinodul a hotărît, că în caz când Inochentie nu va fi arestat de către autoritățile civile, dânsul va fi trimis la mănăstirea „Solovei“ sub o deosebită supraveghere a starețului. Pentru a putea înfăptui aceasta măsură Sinodul a hotărît să ceară, prin Oberprocurorul, ajutor dela Ministerul de Interne. În aceiași vreme, având în vedere că asupra lui Inochentie și activității lui, în eparhia Olonețului, a fost începută o anchetă, Sinodul a dispus, ca tot materialul anchetei să fie trimis autorităților eparhiale din Arhanghelsc, cari vor continua ancheta în caz, dacă ea nu e isprăvită, complectându-o cu noi fapte criminale comise de către Inochentie. Rezultatele anchetei și cu materialul adunat urma să fie înaintat Contorii Sinodale din Moscova pentru cercetare ¹⁾.

Însă până a primi aceasta decizie sinodală, autoritățile civile au luat măsuri, cum se vede — tot în urma evenimentelor din Fevruarie, ca Inochentie să fie arestat. Totatunci guvernatorul din Oloneț, în 12 Fevruarie 1913, telegrafiază guvernatorului Basarabiei următoarele: „Călugărul Inochentie, care în mod samovolnic a părăsit mănăstirea din Murom, gov. Oloneț, merge însoțit de cinci sute de adoratori și adoratoare pe calea spre Cargopol, unde va fi arestat“ ²⁾. După actele oficiale arestarea a avut loc în ziua de 16 Fevruarie 1913 ³⁾ și s'a făcut în acea vreme, când Inochentie trecea din oraș. Pudoj spre oraș. Cargopol cu o mulțime de adoratori ai lui ⁴⁾. Va-să-zică Inochentie cu adepții lui unsprezece zile au rătăcit prin pustiriile înzăpezite ale Rusiei dela miazănoapte!

Nu multă vreme după aseasta Sinodul a primit dela Ministerul de Justiție înștiințare, cum că Inochentie este învinovățit pe temeiul Cod. Pen. și, până la cercetare și judecată, este condamnat la închisoare preventivă ⁵⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit. Contora Sinodală — o instituție auxiliară superioară a sf. Sinod. În Rusia țaristă erau două așezăminte de felul acesta: în Moscova (din 1724) și în Tiflis („Gruzino-Imeretiuscaia“, din 1814). V. Prof. Ziamenschi. Istoria bisericii rusești 1896. P. 326. 384.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin, Telegr. guvern. din Oloneț către guvern. Basar.

³⁾ Djuncovschi, Secr. Gener. al Minist. de Interne, Telegr. către guvern. Basar. din 19 Fevr. 1913.

⁴⁾ Șeful Comp. („Upravleniei“) de jandarmi din Basar. Către guvern. Basar. din 5 Martie, No. 375.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

Astfel actele oficiale ne prezintă acele împrejurări, în cari călugărul Inochentie a fost arestat. Izvoarele inochentiste, de cari dispunem, îndeobşte vorbind, nu contrazic ştirilor expuse mai sus, dar ne dau mai multe amănunte, cari dacă nu corespund cu realitatea în toată întregimea lor şi în oarecare măsură sunt chiar legendare, totuşi mult ne completează datele de mai sus, pe de altă parte ne caracterizează starea sufletească a adepţilor lui Inochentie, credinţile şi nădejdele lor.

Pelerinii întorşi dela Murom, ne spun următoarele despre arestarea lui Inochentie.

Nu departe de oraşul Cargopol mulţimea inochentiştilor ieşiţi dină mănăstirea Murom s'a întâlnit cu doi „strajnici“ (gardieni) călăreţi, cari conduceau pe un arestat. Aceştia au cerut pelerinilor să se dea din drum, ei însă n'au putut, deoarece împrejur era troenit cu zăpadă până la piept. Pelerinii împreună cu Inochentie au început să se certe cu „convoiu“, şi Inochentie, cu un băţ ce-l avea în mâini, a lovit cu atâta putere în calul unui soldat, încât calul a căzut dând jos şi pe soldat. Atunci alt soldat cu baioneta l-a împuns pe Inochentie în coastă, şi pe urmă „convoiu“ cu cel arestat s'a depărat. Pelerinii l-au pansat pe Inochentie şi au plecat mai departe, însă n'au mers mult şi au fost ajunşi de viceguvernatorul din Oloneţ care sosise cu un „otriad“ (detaşament) de „strajnici“ şi le-a cerut să le predea pe Inochentie¹⁾. Pelerinii de pe lângă Inochentie, fiind rugaţi de el, l-au înconjurat pe dânsul, l-au ascuns între traistele lor şi l-au acoperit cu covoare, iar soldaţii cu sila au năvălit în mulţime, l-au apucat pe Inochentie şi l-au dus în sanie. După aceea pelerinii au continuat calea până la Cargopol²⁾.

Despre aceleaşi fapte autorul cărţii: „In scurt viaţa...“ ne povesteşte ceva altfel.

„La şapte Februarie“, —povesteşte autorul,—„între satul Neghijim şi târgu Pudoj (Pudoj) au ieşit din târg cu sania cu doi muscali. Când au întâlnit norodul, au început a-l trânti în omăt. Părintele a alergat să vadă ce este, dar ei văzându-l pe dânsul au pus unul puşca într'însul şi au tras de vr'o trei ori ca să-l

¹⁾ De acest caz povesteşte şi autorul inochentist („In scurt viaţă“... P. 38). In actele arhivelor însă despre această nimica nu aflăm.

²⁾ Arh. St. Suc. Chişin. Şt. Cociorva. Rap. cit.

împuște și pușca nu a luat foc. El a gândit că pușca s'a stricat și a dat în sus. Când a dat în sus, pușca a luat foc. Atunci el mai rău s'a înciudat și a dat în părintele Inochentie cu șticu (baioneta) în coasta stângă a vârît mai tot șticu, de unde a curs o mulțime de sânge. Moscalii au gândit că de-acum părintele a murit și puindu-se în sanie s'au întors la târg.

„Sângele curgea ca dintr'nn șip. El a luat o prescură, a rupt-o în două, și turnând pe dânsa untdelemn sfințit a pus-o pe rană ca să oprească sângele. A legat-o cu o basma și a pornit iară pe drum cântând și slăvind pe Dumnezeu.

„A mers desculți pe drum zece zile. Nici pasărea nu sbura de ger. Luai apă în cană și zvârlindu-o în sus, cădea ghiață jos. El așa mergea: rănit, desculț și cu capul gol, laudând pe Dumnezeu...

...,„Odată a venit seara într'un sat un arhieru zicând părintelui: „Părinte Inochentie. Lasă norodul să se ducă pe calea lor și îți vom da mănăstire și te vom face arhimandrit“. Iar el a zis: „Nici odată nu pot să lepăd oile care mi le-a dat Tatăl de sus să pasc. Că sunt flămânde și rătacite si trebuiesc hrănite și povățuite“¹⁾. Arhierul s'a dus...

...,„La 17 Februarie²⁾, în ziua de sâmbăta lui Lazar dimineața... un polc (regiment) de muscali înarmați au ieșit din sat și norodu mai tot prinzându-l în sat au închis poarta și doi muscali au stat la poartă să nu iase norodu să alerge la dânsul (Inochentie). Ceilalți muscali au alergat la părintele. Norodu, care era pe aproape de dânsul, s'a apucat de dânsul. Muscalii văzând aceasta au început a bate cu biciurile și cu pricladurile (straturile) puștilor...

„Văzând că așa nu pot face nimica... au început a rupe parii din gard, de pe marginea drumului, și ucideau în cap norodul până când chicau (cădeau) unii mai mult morți, cu capetele sparte... Când i-au prăvăllt pe toți și au ajuns la părintele, l-au luat și toți înconjurându-l i-au legat mâinile dinapoi cu basmauă lui, că ei nu aveau cu ce le lega, el singur le-a dat lor basmauă... Și au legat un lanț de mâinile părintelui și celalt capăt de piciorul unui muscal ca să nu fugă, și așa au pornit cu dânsul la sat.³⁾

¹⁾ Probabil că merge vorba de arhier. Varnava. V. mai sus. p. 7.

²⁾ Data e greșită: nu 17 ci 16 Fevr.

³⁾ Inochentiștii aveau și fotografii, pe cari momentul acesta era înfățișat.

„In bătaia aceea prin prejurul părintelui au fost patruzeci de suflete, dintre cari șapte au fost cu capetele sparte, câte pe două-trei locuri. In sat când au ajuns, pe norod l-au dat pe la case, da pe părintele l-au luat cu dâșii... l-au dus în orașul Petrozavodski (Petrozavodsc), unde a fost condamnat pe un an de zile în ostrov, pentru că tulbura lumea“¹⁾...

Ultimile informații din povestirea autorului inochentist pe deplin coincid cu știrile oficiale. Fără îndoială, a avut loc ciocnirea între inochentiști și gardieni. Intr'un articol al unui delegat, care însoțea pe pelerini dela Murom, citim, că gardienii „au fost nevoiți cu arma să-l ia pe Inochentie din mâinile adoratorilor, cari se ținea de el cu mâinile și cu dinții și au început o luptă sângeroasă cu „strajnicii“... La urma urmelor dintre pelerini într'adevăr mulți au fost răniți“²⁾... E adevărat și aceea că Inochentie a fost pus în pușcăria din Petrozavodsc. Pelerinii în echipe au fost trimiși pe acasă³⁾.

Ca să isprăvim cu evenimentele din Fevruarie, vom adăoga că în momentul arestării, călugărului Inochentie i s'a făcut o perchiziție și asupra lui s'a găsit o mie de ruble⁴⁾. După alte informații, în vremea percheziției, asupra lui s'ar fi mai găsit lucruri foarte prețioase din odoare bisericesti, deasemenea și niște accesorii frumoase și scumpe din albituri femeiești, pe cari Inochentie le păstra ca pe niște lucruri sfinte, deoarece erau o binecuvântare din partea lui pentru soția fratelui său. S'a mai găsit la Inochentie o fotografie a lui zugrăvită cu puterea împărătească într'o mână și cu crucea în altă mână. Pe picioare dânsul avea multe perechi de feluriți ciorapi, între cari și de cei de culoarea pielei⁵⁾. Unii inochentiști mai spuneau că Inochentie, plecând dela mănăstirea Murom cu pelerinii, ducea cu el o lădiță, în care se afla o sumă mare de bani. Lădița a dispărut, când l-au arestat pe Inochentie. Alți adepți ai lui spuneau că după ce l-au arestat pe Inochentie, la el s'au găsit aproape 10.000 de ruble, cari apar-

¹⁾ „In scurt viața“... P. 29—44.

²⁾ Prof. V. Humă. „Pseudoprooc. Inochentie“... etc. L. C. P. 1302. 1304.

³⁾ Arh. Stat. Suc. Chlșin. Șef al Co-np. („Upravleniei“) de jandarm din Basar. către guvernăt. Basar., din 5 Mart. 1913, No. 375.

⁴⁾ ibid.

⁵⁾ Prof. V. Humă. lb. P. 1302—3.

țineau pelerinilor. ¹⁾ Izvorul, care ne dă informațiuni despre percheziție, adaugă că ceilalți bani, obiectele de valoare da' poate și antiminsul, care a dispărut la mănăstirea din Murom, se puteau afla la acei pelerini, cari stăteau mai aproape de călugărul Inochentie fiind agitarii principali și părtași ai propagandei lui. Tot în acest izvor sunt arătați și acești colaboratori ai călugărului și anume: 1) fratele lui Inochentie, Simeon Levizor; 2) sora lui, Domnica Ursu, soția lui Petre Ursu, țăran din sat. Cosouți; 3) mama lui Inochentie, Csenia Levizor; 4) Ion Cojocaru, țăran din Cosouți. Acesta, cum aflăm din izvorul oficial, era de ajutor pe lângă Inochentie, păstra la el banii, părințelului²⁾, deasemenea dădea de cheltueală celorlalți dintre colaboratori ai călugărului; 5) Gheorghe Grigorean, țăran din sat Horăști, jud. Chișinău. Izvorul amintit ne spune că și el era de ajutor lui Inochentie, găsea căruțe, se socotea cu cărușaii din banii, pe cari îi lua dela Cojocaru, propovăduia despre sfințenia vieții lui Inochentie, sporind prin aceasta numărul adoratorilor lui; 6) Vasile Ciobanu, țăran din sat. Tocuz, jud. Tighina. Acesta, cum aflăm, era de ajutor lui Grigorean în chestia căraușiei și în alte trebi de gospodărie; 7) Vasile Măță, țăran din sat. Zastânca, jud. Soroca, ajutorul lui Grigorean în ale gospodăriei, și 8) Arsenie Furdul, țăran din sat. Temeliuți, jud. Soroca, care era de ajutor pe lângă Inochentie³⁾.

Pe când autoritățile superioare se grăbeau să lichideze activitatea lui Inochentie după plecarea lui din mănăstirea dela Murom, și ocârmuirea eparhială din Oloneț n'a lăsat în nepăsare cele împlinite de către Inochentie și la 4 Martie 1913 a luat hotărârea ca dânsul să fie lipsit de sanul preotesc și scos din călugărie. Ca motiv pentru această măsură au fost arătate mai multe crime comise de dânsul și dovedite prin cercetare, și anume: el a vorbit cuvinte necuviincioase despre autoritățile bisericești, cari au hotărât trimiterea lui la mănăstirea dela Murom; n'a avut nici un respect față de stareții acestei mănăstiri—fostul Onisim și actualul Miercurie; răspânda despre sine zvonuri, cum că ar fi „prozorliveț“³⁾ și făcător de minuni; la 5 Fevruarie, samovol-

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

²⁾ Ib. Șef. al companiei (Pravleniei) de Jandarmi din Basar. Către guvern. Basar. din 5 Mart. 1913, No. 375.

³⁾ Pătrunzător în tainele viitorului.

nic, în fruntea unei mari mulțimi de moldoveni, a părăsit mănăstirea și a renunțat să se întoarcă, ne ținând seama de îndemnu-rile P. S. Varnava, vicarul din Oloneț, deasemenea și a altei persoane¹⁾ numită, pentru acelaș scop, de către arhiereul din Oloneț; când locuia la mănăstirea dela Murom, primea la sine în chilie femeii. Aceasta hotărîre a ocârmuirii eparhiale din Oloneț a fost înaintată Sinodului cu raportul din 30 Martie 1913, No. 2168²⁾).

Paralel cu măsurile ce se luau de către autoritățile bisericești, și autoritățile civile se ocupau de cauza lui Inochentie: în 6 Iunie 1913 Curtea de Apel din Petersburg l-a osândit pe dânsul la pușcărie pe șase luni pentru crima comisă în 5 Februarie față de „convoiu“. Dar aceasta pedeapsă, ne aducând după sine ridicarea drepturilor, în baza art. 86 al Cod. Pen., a fost înlocuită pentru Inochentie prin închidere la vr-o mănăstire³⁾).

După Inochentie și adepții lui atât la mănăstirea dela Murom cât și la staț. Neandoma, unde pelerinii inochentiști au fost puși în tren, a rămas multă avuție. Arhiereul din Oloneț a fost însărcinat să împluternicească pe cineva dintre subalternii săi, ca cu ajutorul poliției să întocmească un inventar amănunțit al acelei averi precizând și lămurind, ce anume aparține lui Inochentie și mănăstirii dela Murom, și ce — pelerinilor moldoveni. Partea lui Inochentie și a mănăstirii urma să fie lasată mănăstirii, iar cea a pelerinilor—trebuia să fie pusă la dispoziția guvernatorului din Oloneț⁴⁾).

8.

Inchiderea lui Inochentie la pușcăria din Petrozavodsc, cum am spus, era o pedeapsă preventivă. Deși Curtea de Apel din Petersburg încă în 6 Iunie 1913 a dat decizia de a-l închide pe Inochentie la pușcărie pe șase luni, totuși hotărîrea aceasta nu putea fi împlinită decât prin mijlocirea autorităților bisericești, a-

¹⁾ Protoier. Petrov ? v. P. 37.

²⁾ Arh. Cons. D. „Ucaz“. cit.

³⁾ Ib. „Ucaz“. cit.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minist. de Interne. Departam. Poliției. Către guvernat. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673, Guvernatorul din Oloneț comunique Oberprocurorului Sinodal că, după călug. Inochentie, la măn. din Murom și la st. Neandoma au rămas odoare bisericești și alimente pentru suma de ruble 20.000. Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

ceasta—dătorită faptului că Inochentie, ca ieromonah—cleric, era sub jurisdicția acestora. Dar Sinodul, cum vom vedea, n'a intrat în judecată asupra cauzei lui Inochentie decât în toamna 1913. Astfel călugărul Inochentie a petrecut la pușcăria din Petrozavodsc destul de multă vreme.

În ce fel de împrejurări se afla Inochentie la Petrozavodsc—despre aceasta avem foarte puține știri. Un lucru rămâne sigur: nici aici călugărul n'a fost uitat de adepții lui, și aceștia prin diferite căi și mijloace stăruiau să-l susție. Așa, în 22 Noembrie 1913 Gâște-Multe, un inochentist din sat. Ermoclia jud. Cet.-Albă, prin poștă a trimis pe numele „nacialnicului“ (șefului) pușcăriei din Petrozavodsc 140 de ruble, care fără îndoială erau destinate pentru Inochentie ¹⁾. Mai mult. Dintr'un izvor aflăm că la Petrozavodsc „încep să se adune în mare număr adoratorii basarabeni ai lui Inochentie“ ²⁾,—aceste știri ne vin din Martie 1914. E clar că la Petrozavodsc Inochentie nu era lipsit nici de legături directe cu adepții săi.

Cu toate acestea închisoarea era închisoare, și, credem, Inochentie a avut multe de suferit în condițiunile lui de atunci. Autorul inochentist ne povestește că la Petrozavodsc Inochentie „nouă luni ³⁾ a stat în cea mai grea închisoare. Mânca odată în trei sutce (zile) o bucăciță de zahăr și un păhar cu apă și plângea și se ruga pentru tot norodul... La 26 Noembrie 1914 (1913?) pe părintele Inochentie l-au slobozit din ostrov și l-au luat un arhieru în casa lui sub mare pază, ca să nu se îngrămădească la dânsul norodu. Acolo a șezut părintele până la 15 Maiu 1915 (1914?). Norod mult se ducea și acolo“ ⁴⁾. Actele arhivelor nu ne spun nimica despre aceste fapte, și datele arătate aici, cum vom vedea, sunt greșite. Oricum însă nu ne putem îndoi că la Petrozavodsc Inochentie se simțea foarte rău.

Aflându-se în astfel de împrejurări Inochentie a hotărît să se pocăiască de toate păcatele lui. În 30 Iunie 1913, în biserica puș-

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic al jud. Cet. Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

²⁾ Djuncovschi. Secr. General al Min. de Interne. Telegrama către guvernăt. Basar. din 9 Mart 1914, No. 165.

³⁾ Nu e exact. V. mai departe.

⁴⁾ „În scurt viața“... etc. p. 44.

căriei din Petrozavodsc, în fața unui protoieru — rector al seminariului duhovnicesc din Olonețc, a misionarului eparhial din Olonețc, a preotului bisericii dela pușcărie, și încă a două persoane civile — șeful pușcăriei și alt funcționar, — călugărul Inochentie a citit o largă expunere a pocăinții sale.

Pocăința aceasta e un însemnat fapt în viața lui Inochentie : aici în oarecare măsură se oglindește și toată concepția călugărului, dar și mai mult se restrânge atitudinea ocârmuirii țariste față de toata mișcarea, se vede cum autoritățile rusești priveau inochentismul, cu ce fel de mijloace credeau să o înăbușe, cum înțelegeau rolul lui Inochentie în acea mișcare, legăturile între el și adepții lui etc. E nevoie deci mai pe larg să ne oprim asupra acestui fapt.

După câteva cuvinte privitoare la obârșia lui, Inochentie în aceasta expunere arată toate abaterile sale dela învățătura și purtarea creștină, urmările, pe cari le-au avut ideile și pilda lui în viața adepților săi, influența lui asupra moldovenilor, pe care a avut-o pe cale directă el personal și în mod indirect — prin adepții lui. Toate aceste fapte Inochentie le recunoaște ca păcate ale sale de voie sau fără de voie, făcute din ispita dușmanului neamului omenesc, și în toate se pocăește. Sfârșește el pocăința cu următoarele cuvinte :

„Aceasta închidere a mea la pușcărie o primesc ca o pedeapsă meritată, care îmi va ușura calea spre pocăința adevărată și spre iertarea, prin suferințe, a nenumăratelor mele păcate.

„Incredințându-mi soarta mea de mai pe urmă voinții lui Dumnezeu și dreptății stăpânirii duhovnicești și a legii, prin aceasta făgăduesc și jur, că în viitor niciodată nu mă voi întoarce la calea expusă pieirii de mai înainte, descrisă mai sus.

„Pe adepții mei cu stăruință îi rog să mă ierte pentru toate, și mai cu seamă pentru aceea că, fiind orb, i-am dus pe ei orbii și pe mine însumi în groapa de piere a judecării ereticești și faptelor păcătoase.

„Li rog să uite toate cele nedrepte, rele și păcătoase, ce au ieșit din gura mea necurată și din limba mea răutăcioasă.

„Vă rog pe voi, fraților mei iubiți și surori, foștii fii ai mei duhovnicești, în toate să ascultați glasul păstorilor voștri parohiali, nestrămutați să păstrați credința adevărată și pravoslavnică..

Pentru Dumnezeu, nu amăgiți pe oameni așteptându-mă prin locurile mele de naștere, nu ruinați pe cei săraci adunând bani pentru zidirea unor oarecari sihastrii și aziluri, pentru cari se zice că eu aș fi dat binecuvântarea mea... În viitor să nu mai aibă loc astfel de înșelăciune! Amin" ¹⁾).

Faptul acesta — pocăința lui Inochentie — repetăm, are mare însemnătate pentru toată viața și activitatea sa și pune în discuție mai multe chestii. Vom stăruii să le pricepem, ca să ne orientăm mai bine în toată cauza.

Expunerea pocăinții în „Vedomostiile Eparhiei Chișinăului“ și separat în extrase, este tipărită sub titlu: „Sincera pocăință și făgăduința prin jurământ a ieromonahului Inochentie din mănăstirea Balta - Murom“ ²⁾. La sfârșitul acestei expuneri, sub iscălitura lui Inochentie, citim: „Aceasta „pocăință“ a fost citită de către ieromonahul Inochentie în biserica închisorii din Petrozavodsc, e iscălită de mâna lui proprie, și a fost însoțită de citirea simbolului credinții din Niceea, în prezența următoarelor persoane, cari adevăresc aceasta cu iscălitura lor proprie“. Urmează iscăliturile acelor șase persoane arătate mai sus ³⁾. Afară de aceasta, la începutul pocăinții, Inochentie spune: „Eu subsemnatul cu toată inima și în nici un chip fiind silit și nu de teama răspunderii înaintea viitoarei judecăți duhovnicești și civile ⁴⁾, nici pentru câștig sau așteptând oarecari foloase, ci din buna mea voie și după adâncă convingere, pentru mântuirea sufletului meu, prin aceasta mărturisesc, pe conștiința preoțească, prin jurământ, următorul singurul adevăr“...

Cu toate că avem atâtea dovezi, cum că pocăința lui Inochentie a fost făcută de dânsul de bună voie și sincer, nu mai încapă nici o îndoială că aceasta nu a fost așa.

În cât privește chestia întâia — dacă expunerea pocăinții a fost de dânsul întocmită — e clar, că aceasta în nici un caz nu o putem admite. În „Pocăință“ aflăm o analiză amănunțită a activității călugărului, cu o apreciere motivată din punctul de vedere al credinții și moralei creștine. Chiar în privința expunerii

¹⁾ „Ved. Eparh. Chișin.“ 1923, No. 39. P. 1499–1494.

²⁾ Ib. p. 1483.

³⁾ V. P. 45.

⁴⁾ O dovadă, că închisoarea era preventivă.

„Pocăința“ e foarte logică și scrisă într'o limbă mult îngrijită. Fără îndoială că o astfel de lucrare nu putea să o facă un tânăr moldovean cu pregătirea lui Inochentie. De altfel în dosarul arhivei avem și o mostră de scrierea lui Inochentie: ¹⁾ în toate privințele aceasta este inferioară „Pocăinții“, arătându-ne un spirit, o mentalitate mult mai simplă, mai primitivă.

În chestia noastră mai avem și o mărturie foarte clară. Potrivit cu dispozițiunea sinodală din 9 Septembrie 1013 ²⁾, „Pocăința“ lui Inochentie, cum am zis, a fost tipărită în „Ved. Ep. Chișinău“. Tot acolo și tot atunci, în legătură cu „Pocăința“, a fost tipărită și o adresă a arhiereului Serafim către clerul basarabean. Aici arhiereul Basarabiei, între altele, declară următoarele: „Ieromonahului Inochentie *i-au ajutat (alții)* să alcătuiască aceasta expunere în scris a tuturor celor mai mari ale lui crime și alte multe adăogând cu mâna sa, el a iscălit aceasta mărturisire și abjurare“ ³⁾ Din cele spuse e clar că ajutorul altora la întocmirea „Pocăinții“ a fost destul de mare, și Inochentie prea puțin putea să adauge cu mâna sa proprie.

Și mai puțin putem admite că pocăința lui Inochentie să fi fost sinceră, ieșită din adâncul inimii, cum era declarat la începutul ei.

De bună seamă, să ne gândim la un lucru. Inochentie timp de vr'o trei ani a desfășurat o activitate foarte largă și puternică. El a fost în stare să atragă mulțimi de oameni din mare depărtare, cari veniau la el înfruntând cele mai mari piedici. Mai mult. În curgerea acestei vreme el a văzut de partea sa, printre adepții săi credincioși, oameni de toate treptele — și țărani și târgoveți, și neștiutori de carte, și cărturari, și simpli muritori rândași, și ocârmuitori, chiar archierei. Toate aceste fapte o singură influență firească puteau să aibă asupra sufletului lui: îl înțăreau într'o adâncă convingere, cum că el are toată dreptatea în viața și activitatea sa. Cel puțin faptele arătate trebuiau să-i inspire idea, că el nu e criminal, și este urmărit pe nedrept.

Să nu uităm că în trecut, până la înaintarea acestei „Pocăințe“, după cum ne arată izvoarele, Inochentie n'a avut nici un

¹⁾ V. P. 28.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

³⁾ „Ved. Ep. Chișin.“ Ib. P. 1483.

povătuitor solid, bine instruit în chestii religioase, care cu toată îngăduința și precauțiunea unui om iscusit ar fi încercat sincer și liniștit să vorbească cu el și ar fi izbutit să-l aducă la calea adevărului. Cei mai mari dintre adversarii lui, cari se adresau către dânsul, începând cu stareții mănăstirești și isprăvind chiar cu arhier. Varnava, făceau aceasta anume ca adversari și persoane oficiale, rânduite de ocârmuitorii înalți cu anumit scop, și prin urmare în ochii lui Inochentie firește deveniau suspecti ca oameni interesați în chestie. Putem deci crede că încercările lor, oricari ar fi fost, nu au avut nici un succes.

Pe de altă parte să ne întrebăm, ce s'a întâmplat în viața lui Inochentie, ce fel de evenimente au avut loc în activitatea sa, că să se fi putut petrece în sufletul lui acele sguđuiri, cari să-l facă să se lepede de toate ideile, toate năzuințele, pe cari atâta vreme le mărturisea? Nimica în înțelesul acesta nu aflăm în viața lui. Dimpotrivă, dela dânsul avem o mărturisire, care tocmai ne întărește părerea noastră privitoare la sinceritatea pocăinții lui.

În aceeași „Pocăință“ Inochentie spune:... „În aceasta orbire și ispită a minții mele întunecate și a inimii necredincioase, închipuindu-mi că fac slujbă lui Dumnezeu, iar poporului aduc folos, eu ziua întreagă, ne fiind împiedecat de nimeni, propovăduiam multimelor moldovenesti în a mea limbă-mamă, care era necunoscută pentru toți aceia ce stăteau mai sus de mine în aceste mănăstiri... Și numai acuma, pentru crime aflându-mă în fața legii civile, timp de câteva luni, în închisoare singuratică, cu ajutorul lui Dumnezeu, în liniștea netulburată a rugăciunii și în convorbirea liniștită cu conștiința, deasemenea și mulțumită convorbirilor frățești ale misionarilor cu mine aici, mi s'au deschis ochii sufletești și eu cu cea mai mare groază am văzut toată bezna întunecată a marelor păcate și fără-de-legi făcute de mine“¹⁾... etc.

Tocmai faptul că la pocăință Inochentie n'a ajuns decât atunci, când se afla „în fața legii civile timp de câteva luni, la „închisoare singuratică“, și mai mult ne face să credem, că pocăința lui n'a fost un rezultat al unei reculegeri și cugetări în pace.

Adevărat, noi nu știm precis, în ce fel de condițiuni se afla Inochentie în temnița din Petrozavodsc. Dar nici urmărirea lui

¹⁾ „Ved. Ep. Chișin“ !b. P. 1485 6.

de către autorități, cari din ce în ce devenia mai severă, nici condițiunile generale, în cari erau întreținuți în închisorile rusești criminalii, poate mai cu seamă acei contra religiei, nu ne permit să credem că în Petrozavodsc starea lui Inochentie era ușoară în privința regimului. Chiar iscălitura șefului de închisoare pe „Pocăința“ lui Inochentie, care „Pocăința“ se credea a fi un act de hotărâre liberă, un act de adâncă criză sufletească, care nimica nu are a face cu atribuțiile unui „nacialnic“ al temniții, — chiar și aceasta iscălitură pentru noi e un argument contra sincerității acestei pocăințe.

Afară de aceasta. Mai sus am arătat, că încă în Februarie Sinodul a luat hotărârea să-l trimită pe Inochentie la mănăstirea „Solveț“, despre care hotărâre fără îndoială și el însuși a aflat. Dar mănăstirea „Solveț“ era o temniță vestită în toată Rusia prin severitatea acelor torturi și pedepse, la cari erau acolo expuși cei învinovați și persecutați din motive religioase. În privința aceasta temnița dela „Solveț“ cu nimica nu se deosebia de cele mai groaznice pușcării rusești menite pentru alți criminali. Într'adevăr, în 1903, închisoarea din „Solveț“, ca atare, în mod oficial a fost desființată, dar și după aceea ea a rămas ca loc de exil îndeosebi pentru fețe bisericești învinovați în chestii religioase, i-a rămas și faima groaznică de altă dată ¹⁾.

Învederat, că fiind amenințat cu surghiun la mănăstirea „Solveț“ Inochentie și mai mult a fost silit să recurgă la acest mijloc — să se lepede de toate ce mărturisea timp de mai mulți ani.

Intenționat ne-am oprit mai mult asupra pocăinții lui Inochentie, căci credem, că dintre toți adepții „inochentismului“ cel mai convins și mai devotat a fost singur Inochentie, și dacă am admite că el a putut atât de ușor și atât de adânc să-și schimbe crezul său, atunci ar trebui ca toată mișcarea lui Inochentie să fie socotită întâmplătoare și fără adânci rădăcini în viață. Dar aceasta, cum vom vedea mai departe, n'a fost așa.

Concluzia, la care ne aduc considerațiunile de mai sus, este aceea că toată „Pocăința“ lui Inochentie n'a fost altceva decât un produs al polișizmului țarist menit să distrugă o puternică mișcare în viață. Și ce răsunet acest act fals și fașarnic dela început și

¹⁾ A. S. Prugavin „Monastârschia tiurmă v borbe s sectantstvom“. („Inchisorile mănăstirești în luptă cu sectarizmul“) Moscva, 1905. P. 71—92.

până la sfârșit putea să aibă în sufletul descoperit al nevinovaților moldoveni, cari prin setea de credință vie au fost aduși până la rătăcirile dela Balta? E vădit că nici un răsunset. Cu atât mai puțin putea să producă vr'un efect asupra conștiinței lui Inochentie.

9.

În 2 Iulie 1913 arhiereul din Oloneț înaintează Sinodului, sub No. 3549, „Pocăința“ lui Inochentie și totodată și avizul său, cum că călugărul Inochentie, ținând seama de pocăința lui, ar putea să fie lăsat în călugărie și în demnitatea sa de preot, fiind totuș oprit de a propovădui și de a oficia slujba dumnezească, sau cel puțin să fie lăsat în călugărie și trimis la altă mănăstire.

Pe temeiul acestui raport precum și al altor acte din 1913, de cari am vorbit mai sus, Sinodul în 26 Iulie—23 August 1913¹⁾ a luat următoarea hotărîre față de Inochentie.

Având în vedere că Inochentie de către Curtea de Apel din Petersburg a fost osândit la șase luni închisoare, iar pentru dânsul, ca pentru un călugăr și preot aceasta pedeapsă trebuia să fie înlocuită printr'o epitimie mănăstirească; ținând pe urmă seama că gravele învinuiri aduse lui Inochentie și arătate în darea de seamă a lui Scvorțov, n'au fost adeverite prin jurământ, Inochentie să fie mutat, pentru a împlini aceasta pedeapsă, la mănăstirea „Soloveț“, rămânând totuș oprit dela oficierea slujbei dumnezeiești, până la noui dispozițiuni. Arhimandritul Ioanichie, „nastoiatelul“ acestei mănăstiri, va fi însărcinat, după propria sa judecată, să aleagă pentru Inochentie un loc de traiu ²⁾; deasemenea să hotărască și asupra felului de îndeletnicire, cu neapărata condițiune însă, ca Inochentie, câtă vreme va sta la aceasta mănăstire, să fie supravegheat neadormit de către un stareț mai iscusit în viața spirituală.

Sinodul însă nu s'a mărginit la aceasta hotărîre. Tot atunci el a dispus ca ocârmuirea eparhială din Podolia să examineze, printr'o anchetă, învinuirile aduse lui Inochentie cu privire la purtarea lui

¹⁾ „Po delu ob ieromonahe Inochentii“... etc. L. C. P. 1622.

²⁾ „Mai mulți din cei xilați la mănăstirea „Soloveț“ erau împrăstiați pe la sihastriile depărtate ale mănăstirii sub o supraveghere aspră“. A. I. Prugavin. L. C. P. 90.

scandaloasă față de femei, precum și la alte grave învinuiri, cari au fost arătate în darea de seamă a lui Scvortov și n'au fost cercetate de către ocârmuirea eparhială din Oloneț. Tot dosarul cu toate cercetările urma să fie trimis Contorii Sinodale din Moscova, care a fost însărcinată să intre în judecată asupra acestei cercetări, deasemenea și asupra anchetei făcute de către Consistorul din Oloneț, și să ia o hotărîre generală asupra cauzei întregi pe temeul canoanelor bisericești și al legilor existente, ținând seamă și de pocăirea lui Inochentie. După luarea acestei hotărîri tot dosarul urma să fie trimis Sinodului ¹⁾.

Trebue să mărturisim că în toată istoria aceasta a judecății asupra lui Inochentie și cauzei lui sunt multe momente de neînțeles. De bună seamă, Inochentie a comis fapte neiertate atât din punct de vedere al canoanelor bisericești cât și al Codului Penal. „Pocăința“ lui din Petrozavodsc nu e altceva decât un act artificial, care nimica nu schimba și nu putea să schimbe nici în crezul nici în activitatea călugărului. De fapt dânsul, cum am văzut, nici n'a încercat să înceteze cu activitatea lui. Și cu toate acestea Sinodul zăbăvește cu judecata până în toamnă, timp de trei luni (de la Iunie — hotărîrea Curții de Apel — până la August — hotărîrea sinodală), deși crima comisă de dânsul a fost stabilită. Mai mult. Judecata definitivă asupra cauzei întregi a lui Inochentie, precum și a persoanei lui, a fost lăsată pe seama Contorii Sinodale din Moscova, aceasta însă, cum aflăm din alt izvor, nu s'a ocupat cu chestia aceasta nici până la începutul revoluției ²⁾. Toate aceste fapte ne fac să credem că Inochentie, cu toate grozăviile autorităților bisericești și civile, avea și puternici sprijinitori, cari lucrau pe din dos în folosul lui. O dovadă din cele mai puternice e o scrisoare adresată lui Simeon, fratele călugărului Inochentie, de către arhiepiscopul Varnava, vicarul din Cargopol, din 1913, scrisoare însoțită de fotografia acestui arhiepiscop. Iată ce-i scria Varnava: „Fac și cu ajutorul lui Dumnezeu voiu face. Aveți nădejde, nu-l vor tunde, dar dacă ei (?) voesc, caută în cătunul Alexandrovsc (lângă Petersburg, localitate de vile) vila Timofeevilor, întreabă acolo de Grigorie Efimovici Novâh ³⁾, roagă-l pe

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz“. cit.

²⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică „Pro domo sua. Amiatir...“ L. C. P. 74.

³⁾ Făimosul Rasputin.

dânsul, eu lui i-am spus, roagă-te lui Dumnezeu, nădăjduiește. Dumnezeu să te aibă în paza lui!" ¹⁾ Scrisoarea e scrisă ca de un alfabet, dar autorul — episcopul Varnava — a fost un protejat al lui Rasputin (Grigorie Novâh) și pentru a căpăta gradul de episcop nu avea nevoie de mari studii școlare: era om fără studii speciale.

Scrisoarea arhiereului Varnava ne aruncă multă lumină asupra cauzei întregi. Mai înainte de toate e de crezut că, așa cum scrie un misionar ²⁾, numai mulțumită acestui sprijin al atotputernicului Rasputin a putut Inochentie să fie până atâta cruțat de către Sinod. Lucru însă și mai însemnat este acela, că așa cum ne dovedește acest document, activitatea lui Inochentie cum nu se poate mai bine corespundea cu aspirațiunile înaltelor sfere ale Rusiei țariste de pe atunci. Aici ni se descopere adâncă legătură între cele ce se petreceau la noi în Basarabia și evenimentele din viața bisericii rusești. Dar asupra acestei chesti vom reveni mai departe.

Când de fapt Inochentie a fost mutat la mănăstirea „Soloveț“, câtă vreme a stat la Petrozavodsc — știri precise nu avem. Știm numai că fiind hotărârea Sinodului luată prea târziu — abia în August 1913 ³⁾ — Inochentie a fost lăsat la Petrozavodsc toată iarna an. 1913—1914, până la începerea navigației ⁴⁾. Pe de altă parte, la începutul lui Iulie 1914 Inochentie era de-acuma la măn. „Soloveț“ ⁵⁾. De aici ar reieși că Inochentie n'a plecat spre măn. „Soloveț“ decât în Aprilie sau Maiu 1914. Aceasta concluzie corespunde și cu știrile venite dela inochentiști, cari spun că Inochentie a fost mutat în *Maiu* 1915 ⁶⁾ (anul e greșit). Cu alte cuvinte, la Petrozavodsc călugărul Inochentie a stat mai mult de un an: 16 Februarie 1913—Aprilie sau Maiu 1914.

¹⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua: Amintir“.. ib.

²⁾ Pr. T. Chirică. *ibid.*

³⁾ V. mai sus. P. 50.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Djuncovschi. Secr. Gener. („Tovarăș de Ministru) al Ministr. de Interne. Telegrama către guvernăt. Basar., din 9 Mart. 1914, No. 165.

⁵⁾ *ib.* Briancianinov. Locotenent. al guvernăt. din Arhanghelsc. Telegrama către guvernăt. Basar. din 9 Iulie 1914.

⁶⁾ „In scurt viața“.. p. 45.

Știri privitoare la viața lui Inochentie la măn. „Soloveț“ avem foarte puține. Tot ce știm despre această perioadă în viața acestui călugăr e că devotamentul orb îi mâna pe bieții moldoveni până și la acest capăt al Rusiei. Cum ne adevăresc izvoarele oficiale, ei se adunase acolo „în mare număr“¹⁾. Aceasta împrejurare neliniștea mult mai cu seamă cercurile bisericesti din Basarabia. La congresul eparhial din 1916 un misionar, ca măsură de luptă cu pelerinajul moldovenilor la Inochentie, recomanda ca dânsul să fie trimis la schitul „Anzer“ de pe insulele „Solovchi“²⁾, pentru a fi cu desăvârșire izolat de adepții săi³⁾. E de crezut că măsura aceasta a și fost luată⁴⁾. Astfel Inochentie era împiedecat de a avea acolo comunicație descoperită cu adepții săi.

Mai multe informații cu privire la viața călugărului Inochentie la măn. „Soloveț.“ aflăm la autorul inochentist, dar amănunțele acestor informațiuni puțin pot fi verificate, deși în mare parte sunt verosimile. Aici citim următoarele: „...Cu ordinul Sinodului părintele Inochentie în luna Maiu 1915 (1914?) a fost trimis la miezul nopții în fundul Sibirului⁵⁾... în mănăstirea Solovețchi, pe Marea Albă, pe un ostrov (insulă)... Era el acolo sub mare pază. De acolo l-au dus pe dânsul încă mai în fundul pustiei vreo douăzeci de vârste, unde trebuia să treacă apă de vr'o cinci vrâste de lată, în schitul Anzer și Golgota⁶⁾... Acolo pe dânsul tare îl necinseau și cum mai rău îl batjocoreau și la cel mai greu lucru îl puneau..

„In chilia păr. Inochentie ședeau doi străjeri cari nu-l lăsa nicăierea să se ducă, da' dacă au văzut câte minuni face el, ei îl mai lăsa slobod de vorbea cu norodul cel ce mergea la dânsul“⁷⁾...

Inochentiștii nu puteau să se împace de loc cu soarta lui Inochentie și din zi în zi așteptau întoarcerea lui, cu toate că „Po-

1) Arh. St. Suc. Chișin. Briancianinov. Telegr. cit.

2) E vorba de schitul „Golgota-Răstignire“. Se află în gov. Arhanghelsc, pe insula Anzer și e înființat în 1714. Atârnă de măn. „Soloveț“. „Dicț. Enciclop. Teol.“ P. 2403.

3) „Proc. Verb“ dela congr. din 1916. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1916, No. 20 și 21. P. 4.

4) Arh. St. Suc. Chișin. Briancianinov. Telegr. cit.

5) Autorul, țaran basarabean, nu-și putea închipui mai groaznic loc de surghiun...

6) V. mai sus. P. 50. A. S. Prugavin. L. C. P. 90.

7) P. 45—46.

căință“ stăruia să-i convingă, că el nu se va mai întoarce în locurile lui de naștere. Unde anume va veni dânsul și când îl vor slobozi — adepții lui nu știau precis. În Aprilie 1913, când Inochentie a fost arestat, în Basarabia ajunsese zvonuri că la „Lipeț“ (Lipețcoe) ¹⁾ inochentiștii pun o vie și așteaptă că degrabă va veni Inochentie ²⁾. Dar tot pe atunci, și chiar mai înainte, în unele locuri se zicea că Inochentie se va întoarce la Balta ³⁾. În Noembrie 1912 cunoscuții propagandiști—inochentiști Manoil Tricolici și Serghie Semenov spuneau locuitorilor din Faraonovca, jud. Cet.-Albă, că la 6 Decembrie aceluiasi an, cu prilejul zilei onomastice a țarului Nicolae, Inochentie va fi amnistiat și se va întoarce la Balta. În vederea acestor împrejurări ei—Tricolici și Semenov—îndemnau pe sătenii din Faraonovca să plece la Balta ca să ia parte la întâmpinarea lui Inochentie ⁴⁾.

Așteptările n'au încetat și după aceasta. În Iunie 1914, în satul Chiștelnița, județul Orhei, inochentistul Dimitrie Ciobanu propovăduia sătenilor: „Inochentie se va întoarce la noi. El de-acuma îi la poarta“ ⁵⁾. Cu toate acestea așteptările inochentiștilor nu au putut fi îndeplinite decât cu începerea revoluției în 1917.

Anume în primăvara 1917 adepții lui Inochentie au intervenit pe lângă sf. Sinod ca „părintelul“ să fie liberat din mănăstirea „Solveț“ și întors la locul activității sale. În vederea acestei împrejurări Sinodul a cerut avizul Sfatului misionar al eparhiei Basarabene, care Sfat a și intrat în judecată asupra acestei chestii în Maiu 1917 ⁶⁾. Ce hotărâre a fost luată la aceasta ședință, cu ce drepturi a fost liberat Inochentie — știri nu avem. Un vizitator al lui Inochentie ne spune că dânsul ar fi putut să fie liberat din mănăstirea „Solveț“ în Martie—Aprilie 1917, când a

¹⁾ Un conac în jud. Ananiev g. v. Cherson. E vorba de „raului pământului“. V. cap. VII

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Prist. al circ. II, jud. Soroca. Adresă din 28 Apr. 1913, No. 1917.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Draguseni-Noi, din 21 Iulie 1912. Declar. lui Ion Licu.—Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. Din 12 Noem. 1913, No. 973.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic din jud. Cet. Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

⁵⁾ Ib. Ispravnic din jud. Orhei. Rap. din 23 Iunie 1914, No. 1423. 1456.

⁶⁾ A. Svoznicov. Mis. Ep. „V. părintelovom raiu“. („In raiul părintelului“). V. „Gol. Pravosl. T. Mold. Resp.“ 1918, No. 11—12, p. 223.

fost dată libertatea tuturor celor închisi din cauza chestiunilor religioase și politice ¹⁾. Autorul inochentist scrie despre aceasta următoarele: „A venit primăvara an. 1917. S'a făcut revoluție mare peste toată Rusia și norodul tot a primit slobozenie peste tot locul. Următorii de ai lui s'au dus la dânsul și în ziua de întâiu lunie aceluiaș an a șezut cu dânsii pe parohod (vapör) și au mers la Arhanghelii (Arhangelsc). Acolo au primit îndreptări și au venit la răsărit pe locurile lui“ ²⁾...

Dela mănăstirea „Soloveț“, Inochentie s'a întors drept la grădină sau „raiul pământului“. După unile știri, Inochentie a sosit în „raiul“ din Lipeț la începutul lui lunie 1917 ³⁾, ceea ce corespunde cu comunicarea autorului inochentist.

După declarațiile martorilor oculari, în „raiul“ Inochentie avea o chiloară foarte mică de vr'o 2 — 2¹/₂ metri de lungă și de vr'o 2 metri de lată. Pereții chiliei erau îmbrăcați cu icoane, între cari era o icoană mare a păr. Teodosie Levițchi, colorată și încadrată. Înaintea acestei icoane era un sfeșnic cu trei lumânări mari. Lângă masă la peretele din fund, erau două sfeșnice, cu câte o lumânare mare aprinsă, înaintea icoanelor Mântuitorului și a Maicii Domnului. Pe măsuță — sticle mari și mici cu untdelemn de candelă, curat și limpede. Tot pe măsuță erau bucăți mari de fel de fel de tămâe mirositoare. În chilie nu era decât un singur scaun“ ⁴⁾. Un alt martor ne spune că în căsuța lui Inochentie erau două dispărături împodobite cu icoane: una — era chilioara lui, în alta — locuiau niște tinere adevpte ale lui Inochentie. Ele nicăiri din casă nu ieșeau, fiindcă nu aveau „drept, dezlegare și binecuvântare“ dela Inochentie. Toată ziua și mai mare parte din noapte ele cântau cântări duhovnicești: „Unule născut fiule“, „Marea Slavoslovie“, „Cuvine-se cu adevărat“ în slavonește, și alt., citeau, de preferință — seara, acatistul Maicii Domnului în moldovenește“ ⁵⁾.

¹⁾ Pr. Savr. Nagacevschi. Declar. scr.

²⁾ „In scurt viața.“ P. 55—56.

³⁾ Mis. E.J. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir“... L. C. P. 74.

⁴⁾ Pr. Savr. Nagacevschi. „Inochentie“. V. Bessar. Țerc. Gol. 1917, No. 31, p. 569.

⁵⁾ F. Pădurar. „Moi nabliudenia iz poezdchi c Ieromonahu Inochentiiu“ („Observațiile mele din călătoria la ierom. Inochentie“). V. „Gol. Bessar. T.“ 1917, No. 34—35. P. 123.—Cir. Mis. Ep. I. Andronic. „Poe'dca v rai Inochentia Baltscago“. („O călătorie în raiul lui In-tie dela Balta“). V. „Gol. Pravosl. Ț. Mold. Resp.“ 1918, No. 9—10, p. 168.

În „raiu“ Inochentie a aflat o mulțime de adepți, și dânsul și-a reluat activitatea de odinioară. Acolo, în dosul chiliei lui, pe un perete de afară erau atârinate icoane. Chiar lângă perete era un fel de podină. Tot acolo se aflau două cruci mari de aramă. Cu aceste cruci Inochentie binecuvânta norodu, deodată cu amândouă. „Numai el unul binecuvintează cu două cruci“—ziceau inochentiști, — „și nimeni mai mult. Va-să-zică, nimeni nu are așa putere ca dânsul“ ¹⁾..

De obicei, lângă chilie, o mulțime de norod îl aștepta. Când ieșea la pelerini, cum ne spune un martor ocular, îl întâmpinau cu cântarea: „Împărăția Ta“ ²⁾... Alt martor ne povestește următoarele despre cele petrecute în „raiu“ într'o zi. Inochentie a ieșit din chilie dimineața, cu fața necăjită, obosită. Norodul ca de frică a căzut înaintea lui la pământ, la rându-i el i-a răspuns cu închinăciune adâncă. Indată după aceea dânsul a început să propovăduiască și să dea oamenilor cruciulițe și iconițe. În vremea aceea bolnavele ³⁾ și istericele au început să strige că el și Teodosie sunt Dumnezeu. Inochentie le ocărea pe ele cu cele mai rele cuvinte. Atunci două tinere și-au rupt de pe ele hainele și goale au început să umble printre pelerini. Inochentie le striga: „Nebunelor!“, le stropea din gură cu „aghiazmă“ ⁴⁾, arunca în nord cu flori. După aceasta el a intrat în chilie, unde a rămas până pe la or. 4 ⁵⁾. Când Inochentie stropea cu apă, toți stăteau cu guriile deschise, ca să cadă în gură stropi de aghiazmă și să-i „sfințească“. Florile (de câmp) erau aduse de norod. Când Inochentie le arunca, pelerinii le lua, își ștergeau cu ele fața, pe urmă le păstrau ca niște odoare ⁶⁾. Altă dată, când Inochentie vorbea norodului despre cele petrecute cu dânsul în viață, unul dintre ascultătorii lui a început să strige, că Inochentie este „părintele cel de sus“. Inochentie în tăcere asculta aceste cuvinte. Indată însă s'au stârnit niște strigăte nemaipomenite, mulți au în-

¹⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“. L. C. P. 570.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. Scr.

³⁾ V. cap. III.

⁴⁾ „Aghiazma“ nu era altceva decât apa binecuvântată de către in-suş Inochentie prin cufundarea crucii sau a două cruci în ea. V. Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“. L. C. P. 570.

⁵⁾ F. Pădurar. L. C. P. 125.

⁶⁾ Ibid. Cfr. Pr. Gavr. Nagacevschi „Inochentie“. L. C. P. 570.

ceput să-l mărturisească pe dânsul ca pe Dumnezeu Tatăl. Atunci Inochentie a început să blagoslovească cu crucea în dreptul acestora, cari mai tare strigau, și le zicea: „Ho, ho, ho, nebunilor! Tș... tș... tș“ !. Norodul cu 'nctul se liniștea, iar el lua în gură apă, așa zisa—aghiazmă, și din gură începea să stropească norodul“ ¹⁾).

Pare că Inochentie mai multă vreme rămânea printre pelerini după prânz. Inochentie lua o cruciuliță de metal, se urca pe podina de lângă căsuța lui și începea să primească dela pelerini prinosuri. Fiecare sărutând crucea îi dădea câte ceva—bani, icoane, pânză, covoare, pâine, haine, untdelemn de candelă, lumânări, unt, zahăr. O bătrână i-a înmănat 350 de ruble, ca dânsul să-i pregătească un loc în raiu de-a dreapta lui. În schimb Inochentie fiecăruia dădea câte o cruciuliță de gât și câte o iconiță. Toată vremea aceasta Inochentie convorbea cu pelerinii ²⁾. Se întâmpla că la el veniau și soldați. Acestora Inochentie, din prinosurile pelerinilor, le dădea câte un păhar mare de vin roșu, câte o bucată de pâine, cruciulițe de gât, basmale de nas, ștergare, obiele și bani—dela una până la cinci ruble ³⁾.

După prânz Inochentie dădea norodului și pâine. Un vizitator ne spune că atunci când Inochentie a ieșit odată la norod, vr'o zece coșniți de pâine tăiată au adus în urma lui, din care dânsul repede dădea la toți, binecuvântând fiecare bucată. Din urmă un cor destul de bine a început să cânte în slavonește unele stihiri bisericești ⁴⁾. Uneori, când călugărul împărția pâinea, corul cânta: „Trupul lui Hristos primiți“ ⁵⁾).

Acelaș lucru adeverește și cunoscutul autor inochentist adăogând și alte amănunte. În „grădină“ („raiu“)—spune dânsul—„slujba și predicarea mergea în toată ziua neconținut. La toți, cari veniau la dânsul, (Inochentie) da cruciuliți, iconițe, tămâe, untdelemn sfințit, evanghelii, cărțițele de rugăciuni, pe toți îi semăna cu floricele și zicea: „Fiți ca florile!“; îi stropea cu aghiazmă“... ⁶⁾.

¹⁾ F. Pădurar. L. C. P. 124.

²⁾ Ib. L. C. p. 123.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 570.

⁵⁾ F. Pădurar. L. C. P. 126.

⁶⁾ „În scurt viața...“ P. 61.

În „raiu“ Inochentie se interesa mult de aceea, cum vorbea lumea despre dânsul. „Spuneți, cum acolo (în Basarabia) ai d-voastre mă privesc pe mine?“—a întrebat el pe un vizitator-preot din Basarabia.—„Ca pe un eretic“—i-a răspuns acela.—„Ce? Eu sunt eretic? Dacă într-adevăr ei așa mă socot, apoi vai de dânșii!.. L-ați auzit pe Simeon (un adept înfocat al lui Inochentie)? Țineți minte, că tocmai așa vă socot pe d-voastră toți soldații. E destul ca să le spun un cuvânt, și nici urma nu va mai rămânea. Destul. Luați crucea și duceți-o lui Anastasie ¹⁾. Ei mi-au adus-o mie, dar eu nu-s arhieru. Poate că voi veni prin Basarabia. Numai să nu mă socoată lumea de eretic“ ²⁾...

În „raiu“ lui Inochentie nu i-a fost sortit să trăiască mult: în 30 Decembrie 1917 dânsul a murit. Cât a zăcut, toată vremea la patul lui a stat maică-sa ³⁾. Se zice, că Inochentie și-ar fi prevestit moartea. Inochentista Irina Evstafie spunea că cu o săptămână sau două înaintea „adormirii“ sale, pe când unii pelerini—basarabeni să găteau de drum spre Basarabia, dânsul le-ar fi zis lor: „Să veniți de anul nou, că popa îi moscal, și se duce în altă țară—poate că se va întâmpla ceva cu popa“ ⁴⁾. Așa spuneau și alți adepți ai lui ⁵⁾.

În ce privește pricina încetării lui din viață, unii ziceau că Inochentie a fost otrăvit de către soldați, alții spuneau că a murit de moarte bună ⁶⁾. În unele izvoare aflăm și oarecari amănunte privitoare la moartea lui Inochentie. Anume unii adepți ai lui spuneau că cu o săptămână sau și mai mult înainte Inochentie a fost chemat la staț. Birzula de către oarecari comandanți militari cu scopul să spună un cuvânt de însuflețire oștirilor, cari plecau la front. Inochentie se vede că a vorbit ca de obicei mult și iritat. Când să se întoarcă, bătea un vânt puternic și rece, el însă tot drumul a mers cu capul gol. După aceasta el a recit, a stat în pat, în nesimțire, vr'o 7—8 zile și a murit. Presupun că a avut pneumonie. Ce și cum s'a petrecut la moartea lui, cum au trecut

¹⁾ Arhiepiscopul de pe atunci al Basarabiei.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 570.

³⁾ Pr. Murea. Decl. Scr.

⁴⁾ Declar. scr.

⁵⁾ Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. Inochentia (Baltscago)“. („Moartea ierom. Inochentie dela Balta“). V. „Gol. Bes. T.“ 1918, No. 1—2. P. 24—25.

⁶⁾ Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. Inochentia“.. ib.

ultimele clipe ale vieții lui, ce fel de dispozițiuni a făcut înaintea morții—toate acestea nu le pot ști decât cei mai intimi oameni ai lui ¹⁾).

În ziua de anul nou 1918 Inochentie a fost înmormântat în peșteri. Câteva amănunte despre aceste evenimente aflăm în cartea „In scurt viața“... „La treizeci Decembrie an. 1917“,—povestește autorul—„la ciasu nouă dimineața s'a mutat părintele Inochentie din viața această vremelnică la viața cea veșnică. Și la 1 Ianuarie 1918 l-au înmormântat în peșteră într' o chilie, care a zis el înainte și a făcut-o de atâta treabă. Chilia cea înăuntru era ca o bisericuță. La grobu (mormântul) părintelui mergea norodu zi și noapte... Psaltirea zi și noapte se citea. Panahida (parastas) cea mare în toate zilele seara și dimineața se facea cu toți cântăreții“ ²⁾...

În mormânt, subt podelele chiliei, trupul lui Inochentie a fost pus, cum se vede, nu tocmai adânc, fiindcă peste o săptămână acolo încă aducea a mort ³⁾. Chilia, unde a fost înmormântat Inochentie, avea vr'o 7—8 metre în lung și vr'o 3—4 metre în lat ⁴⁾. De mâna dreaptă era o fotografie mare a lui Inochentie, iar lângă fotografie—o icoană mare și scumpă a sf. Treime, pe care de stânga Dumnezeuui Tată era zugrăvit Dumnezeu Fiul, iar de dreapta lui—Inochentie în îmbrăcăminte de călugăr și deasupra capului cu inscripție făcută cu litere mari; „Domnul sfânt“ ⁵⁾. La mijlocul odăii, deasupra mormântului lui Inochentie, era făcut din lemn un fel de lașă de vr'o patru metre în lung și vr'o 1—1½ în lat. Lașă era acoperită cu brocat, pe laturi—împodobită cu cruci făcute din galon. Deasupra lașii era o cruce și sf. evanghelie ⁶⁾. La intrare, de mâna stângă, era o interesantă fotografie de vr'o 20 cm. de înaltă și de 16 cm. de lată. Pe fotografie, deasupra, era înfățișat călugărul Inochentie cu nimb în jurul capului. Mai jos—un grup de femei în jurul lui, fotografiat în profil, puțin cu spatele spre privitori, cari femei erau în poza de rugăciune. Deasupra capului lui Inochentie era făcută inscripția: „Sfântul Duh“. Unde a fost făcută această fotografie—nu se știe ⁷⁾.

¹⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

²⁾ P. 69. Cfr. Pr. I. Andronic. „Smerti Inochentia“... L. C. P. 24.

³⁾ Mis. Ep. Pr. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 173.

⁴⁾ A. Scvoznicov. „V raiu părintela“. L. C. P. 226.

⁵⁾ Pr. I. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 174.

⁶⁾ A. Scvoznicov. Pr. I. Andronic. L. C.

⁷⁾ A. Scvoznicov. ib.

După cum se vede, inochentiștii cu multă sfințenie îngrijau de mormântul lui Inochentie făcând acolo parastase. Un misionar basarabean, care a vizitat „raiul“ la începutul an. 1918, ne povestește despre un parastas oficiat de către preotul Evghenie Veselovschi, împreună cu 'n diacon¹⁾ în biserica mică a peșterilor. A cântat un cor. La ectenie diaconu a pomenit pe cuviosul părinte Teodosie și pe ieromonahul Inochentie și „ca să i se ierte lui toată greșala cea de voie și fără de voie“. Când parastasul a fost isprăvit, toți au trecut la mormântul lui Inochentie, prin coridor. Era un miros tare de tămâie multă și foarte bună,—poate cu scopul de a înăbuși un duh tare de cadavru. Aici, după ce a fost cântată „veșnica pomenire“, pelerinii, mai mult—femei, au înconjurat racla de deasupra mormântului și de trei ori au cântat svetilna—din slujba la Adormirea Maicii Domnului: „Apostoli, dela margini adunându-vă“... Când se cânta aceasta rugăciune, mulți din cei de față plângeau cu glas²⁾).

Cu moartea călugărului Inochentie, bineînțeles, istoria vieții și a faptelor lui nu s'a isprăvit. În memoria și închipuirea credincioșilor adepți ai lui reînvie mereu „minuni“ din trecut, personalitatea calugărului devine tot mai depărtată de pământ, dând naștere unei legende, care și azi crește în popor, iar începutul ei l-a avut încă în „raiul“ sau și mai înainte. Când au năvălit bolșevicii asupra „raiului“, ne povestea inochentista Irina Evstafie,—ei „i-au pus pe inochentiști să desgroape trupul lui Inochentie. Păr. Alexandru, care era pe atunci „nastoiatel“³⁾ (în locul lui Simeon) zicea să nu-l desgroape, dacă nu se putea, că băteau tare⁴⁾ „Trupul“—spun alți inochentiști,—„ședeau întreg par' că era viu, mirosind a miroznă“⁵⁾... Aceeași Irina Evstafie adaogă că „era miroznă peste seamă că se mirau și moscalii. Veniau oameni de prin sate și 'ntrebau ce este de a venit prin sate miroznă mare... Desgropându-l l-au pus în biserică, unde a stat toată ziua... Bolșevicii îi puneau pe inochentiști să sărute pe dumnezeul lor“⁶⁾. Autorul inochentist povestește că într'adevăr „a mers

¹⁾ V. Cap. VII.

²⁾ Pr. I. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 173—174; Pr. I. Andronic. „Smerti“... L. C. P. 25.

³⁾ V. cap. VII.

⁴⁾ Irina Evstafie. Decl. scr.

⁵⁾ „In scurt viața“... etc. p. 70.

⁶⁾ Irina Evstafie. Ib.

norodul sărutând sf. moaște, apoi (bolșevicii) l-au dus la târgu Ananie, iar de acolo nu se știe de dânsul. Fiind în viață și propovăduind la norod, lua câte un papuc din picior ridicându-l în sus strigând: cu aceștia îți rămânea după ce mă voi duce eu, acum s'a auzit că așa este, numai papucii sunt în raclă, trupu nu se știe unde¹⁾...

Zvonuri de felul acesta vin și din alte părți. În 1921 un inochentist de peste Nistru a trimis coreligionarilor săi din Basarabia o scrisoare, unde între altele scria că bolșevicii „după cum știți, au dus trupul lui Inochentie la Ananiev. Acolo ei au făcut gratii de fier deasupra (raclii) și a pus moscal se vo păzească și îi o dat hârtie la mitropolitul ci s'a făcut cu părintelu. Dela mitropolit a venit un arhieru cu preoți să vadă și când a luat gratiile și a despecetluit racla, a găsit în raclă uumai caloșii părintelului da pe părintelu nu la găsit măcar că a pecetluit racla și a pus moscal s'o păzească²⁾... Și Irina Evstafie ne asigura că la Ananiev „părintelu a înviat, și păzitorii au rămas numai cu sicriul. Despre aceasta toți știu, că s'a înălțat la cer, și clopotele lavrei au sunat la Chiev³⁾... Cum vedem, ceeace pentru unii nu era decât un zvon nedeslușit („s'a auzit“), pentru alți adoratori ai călugărului a devenit un fapt adevărat.

Astfel de legende fără îndoială sunt multe în norodul basarabean. Astăzi aflăm și o încercare de a le reda sub formă de povestire istorică, trecută sub tipar și menită să ducă departe slava propovăduitorului dela Balta. Avem în vedere o cartică tipărită, cum e arătat pe cupertă, — la Bârlad în 1924, în românește, și intitulată: „In scurt viața și faptele părintelui Inochentie dela Balta 1909—1917“. În lucrarea de față acest „izvor inochentist“ nu odată e citat. Cum ne dovedește limba, carticica la început a fost scrisă în rusește (în ea multe cuvinte rusești au rămas ne traduse: „șinel“ — manta soldățească, „prohod“ — trecătoare, „panahidă“ — parastas, „ostrov“ — insulă, „parahod“ — vapor, „moleben“ — te-deum și alt.), și de un singur autor — adorator al lui Inochentie, locuitor din satul Nepadova, județul Or-

¹⁾ „In scurt“... P. 70.

²⁾ Pr. Doliscinșchi: „O pagină din viața inochentiștilor“. V. „Luminătorul“ 1921. No. VIII, p. 17—18.

³⁾ Declar. s.r.

heiu, cum singur mărturisește ¹⁾ Lucrarea e tradusă de către P. Filimon, Gh. Ariton, A. Ghimp, într'o limbă curat moldovenească poporană. În „înainte cuvântare“ autorul se adresează către „iubiți părinți, frați și surori“ cu „aceste lucruri și cuvinte mai jos arătate, care sunt toate adevărate... Eu“ — zice autorul — „pe ascuns nu vorbesc, nici numele nu-mi tăgăduesc, dar mă dau la arătate pentru această taină Dumnezească mare, știind că toți cei ce rabdă pentru dreptate, cereasca plată li-i foarte mare, dar cei ce gonesc și hulesc, în veci se osândesc“...

Cărticica e pătrunsă de un adânc sentiment evlavios față de personalitatea și misiunea misterioasă a „părintelului“, conține multe „minuni“ și „proorocii“ de ale lui, dovedite, după autor, prin mersul vieții de astăzi, și se înfățișează ca o sinceră și evlavioasă mărturisire, izvorită din inimile curate și simple ale credincioșilor adepți ai propovăduitorului dela Balta, potrivit cu cuvintele evangheliei puse ca epigraf înaintea povestirii: „Fericii cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu. Mateiu V, 6“.

---

¹⁾ P. 28—30.

II. IDEILE CĂLUGĂRULUI INOCHENTIE. PERSONALITATEA SA.

1.

Dela călugărul Inochentie n-a rămas nici o expunere îndestulătoare a ideilor sale, cum îndeobște nici o lucrare în scris. Singurul izvor de căpetenie, din care putem afla crezul său și ideile, pe cari le preda adepților săi, îl găsim în „Pocăința“ lui mai sus arătată, deasemenea și în „Conspectul învățăturilor metodice spre apărarea celor pravoslavnici de rătăcirile inochentiștilor ¹⁾“, care conspect a fost întocmit în 1913 de către autoritățile eparhiale basarabene spre ajutorul preoților din Basarabia în lupta lor cu inochentismul. Dar și de „Pocăința“ lui Inochentie și de acest „Conspect“, în ce privește învățătura lui Inochentie, ne putem folosi numai cu multă rezervă ținând seama de acele împrejurări neobișnuite, în cari „Pocăința“ a fost întocmită, deasemenea având în vedere, că în „Conspect“ puteau fi introduse și unele idei din ale inochentiștilor, pe cari nu le împărtășea „părintelul“.

Un alt izvor, mai bogat, însă indirect, îl aflăm în numeroasele declarații ale inochentiștilor făcute cu ocazia mai multor cercetări și anchete, întreprinse de autoritățile bisericești și cele civile. Și aici însă trebuie să avem în vedere, că inochentiștii cu greu destăinuiau învățătura lui Inochentie. Din acest fapt unii cercetători trăgeau concluzia, că Inochentie sugera adepților săi idea, ca ei să nu se destăinuiească și să nu vorbească mult înaintea preoților

¹⁾ Arh. Cons. D. C.

parohiali ¹⁾). Afară de aceasta, a de crezut că unele idei de ale lui Inochentie, sub forma, în care dânsul le predă ascultătorilor, nu era ușor de înțeles. Un vizitator al călugărului, din 1917, scrie că acesta toată vremea vorbea sub forma alegorică și de obicei nu-și termina gândirile lăsându-le la înțelegerea fiecărui ascultător. De pildă, cuvântul „tată“ (din XV, 9 evangh. lui Ioan) se putea referi în predicile sale la Tatăl ceresc, mai mult însă—la Inochentie ²⁾. E vădit că astfel de idei și în expunerea adeptilor lui Inochentie nu pot fi clare.

Invățătura lui Inochentie nu a fost expusă într'un sistem, și a fost oferită ascultătorilor sub diferite forme: în predică, ca explicații la întâmplări din viață sau la idei și evenimente din evanghelie, ca amintiri și fapte din viața proprie a lui, în convorbiri cu vizitatorii—cărturari, cari veniau la el cu scopul de a cunoaște mai bine activitatea sa. Aici se descoperea toată concepția lui nu tocmai clară și consecventă, aici aflăm și aluzii mai mult sau mai puțin străvezie, privitoare la aceea, cum el însuși înțelegea personalitatea și chemarea sa.

Pentru a pricepe mai bine învățătura lui Inochentie, precum și îndrumarea întregii mișcări, ar trebui prealabil să ne lămurim o chestie, și anume: dacă Inochentie, în cursul acelor șapte-opt ani, cât s'a ocupat cu propovăduirea, a evoluat în ideile sale și—cum? Cu ce concepție dânsul a început activitatea sa, cum și în ce fel de împrejurări concepția sa se complectă și se complică și la ce fel de idei el a ajuns la sfârșitul activității sale?

Dela sine se înțelege că învățătura lui Inochentie, concepția lui, oricât de simplă ar fi fost, n'a putut să se nască în mintea lui chiar la început, în toată întregimea ei, și până la sfârșit să rămână neschimbată, cu toate përipețile vieții lui. Și unii cercetători au și încercat să precizeze evoluția ideilor sale. Așa, păr. misionar T. Chirica, la cursurile de misionari din Chișinău, în Decembrie 1912, stabilise trei perioade în dezvoltarea ideilor lui Inochentie, care perioade, cum credea păr. misionar, corespund cu trei localități, unde a propovăduit dânsul—Balta, Camenița și Murom. După păr. Chirica, în perioada întâia, la Balta, călugărul Inochentie propovăduia „în numele Tatălui“, spunând între altele că numai

¹⁾ Ib. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1911.

²⁾ F. Pădurar. L. C. P. 128.

dânsul poate mântui pe oameni de puterea diavolului și a-i curăța de păcat. În a doua perioadă, la Camenița, Inochentie propovăduia „în numele Fiului“, și atunci anume s'a început facerea fântânilor, slujirea parastaselor pentru copii nebotezați, înmulțirea înfrăciților etc. În a treia perioadă, la Murom, Inochentie, după păr. Chirică, propovăduia „în numele Sf. Duh“, spunând că dânsul posedă pe Duhul adevărului și de el toți trebuie să asculte ¹⁾.

Astfel păr. misionar își închipuia dezvoltarea ideilor lui Inochentie. Dar oricât de ademenitoare ni s'ar părea aceasta lămurire, trebuie să spunem că ea este artificială și nu tocmai exactă: nu vedem pentru ce, de pildă, în perioada întâia Inochentie ar fi propovăduit în numele Tatălui, și în a doua—în urmele Fiului. Pe de alta parte, facerea fântânilor inochentiștii au început-o încă până la trecerea lui Inochentie la Camenița ²⁾. Incheerea, la care ajungem, e că izvoarele ce le avem la îndemână nu ne dau nici o putință să urmărim și să precizăm evoluarea treptată a ideilor lui Inochentie. Suntem deci nevoiți să ne mărginim la expunerea, învățaturii lui așa, cum ea ni se înfățișează în toată activitatea sa, oglindită în izvoarele arătate, fără ca să deosebim momentele separate.

2.

Idea fundamentală a concepției lui Inochentie era aceea, că în zilele noastre a sosit vremea antihristului ³⁾, s'a apropiat „vremea de apoi“, când în orice zi și ceas trebuie să așteptăm sfârșitul lumii și groaznica judecată. Unii adoratori spuneau că Inochentie, pare—pe când era la Murom, caracterizând vremea de-acuma, tuturor adeptilor săi a declarat descoperit că „evanghelia, potirul și crucea nu mai există pe pământ“ ⁴⁾, și aceasta pentru dânsul erau semnele venirii a doua, cari sunt arătate în evanghelia ⁵⁾, și cari

¹⁾ Pr. D. Ciolan „La cursurile de misionari antisectari din Chișinău, în Dec. 1912“. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1913, No. 1, p. 16—17.

²⁾ V. Cap. VI.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Dec. 1911. No. 128.

⁴⁾ Ib. Pr. D. Ciăicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

⁵⁾ Ib. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

se dovedesc prin scăderile morale ale vieții generale : toți—spunea Inochentie—sunt nedrepti, jefuitori, călcători de lege)...

După unii Inochentie pentru sfârșitul lumii și judecata de apoi arăta un termen atât de apropiat, „încât făgăduia că cu mâna să-l ajungă“). Alții spuneau că pe când se afla la Murom, la sfârșitul an. 1912, Inochentie ca termen pentru sfârșitul lumii arăta 12 Aprilie 1913, în vineria patimitor).

În vederea acestor împrejurări îngrozitoare e nevoie—propovăduia Inochentie—ca creștinii cu cea mai mare strictețe să îndeplinească regulile morale pregătindu-se astfel pentru judecata ce se apropie. „Dela călugărul Inochentie, în vremea spovedaniei comune, am auzit că trebuie să trăim evlavios, să umblăm la biserică, să respectăm pe preoți“,—așa a declarat Țurcan (din sat. Tocuz jud. Tighina) la o cercetare⁴⁾. O inochentistă mărturisea următoarele: „Acum trei ani am fost la mănăstirea dela Balta și am auzit, cum Inochentie învăța norodul să-și facă bine cruce, să creadă bine în Dumnezeu și să trăiască evlavios“⁵⁾...

~~Inochentie vorbea și mai precis. Mai înainte de toate, Pe~~ cei tineri el îi îndemna să nu se căsătorească), iar celor căsătorii le cerea să lase viața conjugală. E nevoie, propovăduia el, ca să înceteze viața conjugală între soți, deasemenea și nașterea copiilor, și una și alta fiind o urăciune înaintea lui Dumnezeu. Cei căsătorii trebuie să trăiască ca frații). Autorul cărții. „In seurt viața“... despre aceasta spune că Inochentie propovăduia astfel: „...S'a trecut vremea de însurat și măritat: pentru că copiii aceștia, cari sunt acuma, îs neascultători de părinți și cari vor fi de acum înainte vor bate și ucide pe părinții lor. Vor fi ca niște diavoli văzuți. (Corin. cap. 7—25—27)“⁸⁾. „De ce nevoie să naști copii“? —întreba Inochentie pe ascultătorii săi,—„în numele cui să-i bo-

1) Pr. Murea Decl. scr.

2) Arh. Cons. D. C. „Ukaz.“ Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Anexa: Proc. Verb. No. 1, încheiat de mis. A. Scvoznikov în 23 Apr. 1912.

3) Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21.

4) Ib. Pr. mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911 No. 6. Anexa: Proc. Verb. No. 5.

5) Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. încheiat la Mereni ud. Chișinău, din 19 dec. 1912. Declar. Varv. Roșca.

6) Ib. Declar. Solomoniei Ceban.

7) „Pocăința“... L. C. P. 1488—9. Cfr. „Consp.“ cit.

8) P. 25.

tezi?!“ Astfel, după unii, Inochentie stăruia să convingă pe adepții săi ~~contra căsătoriei~~ ¹⁾. Dimpotrivă, între bărbați și femei, după Inochentie, poate să fie o legătură slobodă, și aceasta e plăcută lui Dumnezeu ²⁾. Unii mărturiseau că propovăduind astfel Inochentie arunca o umbră de bănuială asupra vieții lui Hristos, a Maici lui Dumnezeu, a sf. ap. Pavel și a unor alți sfinți ³⁾.

Alta poruncă a lui Inochentie era ca creștinii să nu mănânce carne de porc fiind ea spurcăciune, deoarece în porci sălășluște diavolul ⁴⁾. După unii, Inochentie îndeobște susținea postul. „Cine va mânca de fruct în posturi și mai ales în postul cel mare, este ca și un păgân înaintea lui Dumnezeu“, — propovăduia Inochentie ⁵⁾.

Femeilor și fetelor Inochentie le cerea să tundă părul pe cap, ca să nu aibă nevoie să întrebuințeze felurite farmece și decănțețe pentru ca părul să crească mai bine ⁶⁾.

Inochentie era contra sudălmii și fumatului. Cunoscutul autor inochentist ne spune că „cei-ce suduia de cruce ori cari fuma tutun, când ajungea la dânsul, (le) zicea: vouă nu vi se cuvine să sărutați (crucea) că o suduiți și o spurcați cu tutun“ ⁷⁾.

Acestea sunt ideile principale ale lui Inochentie, cari privesc viața evlavioasă a creștinului. Omul, spunea Inochentie, cu atât mai multă nevoie are de o viață evlavioasă, cu cât dânsul este plin de păcate. Păcate mai grele au cei îndrăciți. Până la pocăință aceștia sunt pe deplin robiți de necuratul, care „cu greu poate fi izgonit din ei, și e cu neputință să știi, dacă duhurile necurate vor ieși din toți cei îndrăciți. Necuratul chinuște, și pe unii copii care nu au păcate. Aceasta pentru blestemul părinților, cari când se mânia, ne dându-și seama, zic; „să te ia dracu“, „du-te 'n dracu“, „la dracu“ și a. m. d. ⁸⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Claičovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

²⁾ „Pocăința“... L. C. P. 1488—9; Cfr. „Consp.“ cit.

³⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei. „Inochentie-marele hulitor de Dumnezeu“... L. C. P. 322.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. verb. încheiat la Mereni în 19 Dec. 1912. Declar. lui Dan. Ciobanu.

⁵⁾ „In scurt viața...“ etc P. 18.

⁶⁾ „Pocăința“... L. C. P. 1490. Cfr. „Consp.“ cit.

⁷⁾ „In scurt viața“... etc. P. 30.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ianuarie 1913.

Păcatele nu-l părăsesc pe om decât atunci, când dânsul își schimbă viața. O dovadă, cum că păcatele, cari se află în ființa omului, iese din el, este râia și acea spuzeală, care se arată pe trupul omului, când dânsul este lovit de aceasta boală. Astfel de bubulițe, spunea Inochentie, a avut pe trupul său și Hristos. Prin această boală molipsitoare, precum și prin demonizm, oamenii se curăță de păcate și trec pe adevărata cale spre mântuire și fericire. Și orice boală am lua, ea nu e decât o urmare a unei stări păcătoase a sufletului. Deci nu e rost, ca în cazuri de boală oamenii să alerge la doftori, și e destul ca ei să se ungă cu untdelemn din candela dela mormântul lui Teodosie Levițchi, să se folosească de rugăciunile lui (Inochentie) și singuri să se roage lui Dumnezeu ¹⁾.

În legătură cu aceste idei Inochentie propunea adoratorilor săi să nu săpe mai mult fântâni ²⁾, să vândă tot ce au, să înceteze de a mai lucra pământul și a se îndeletnici cu gospodăria ³⁾, care de-acuma nu le mai este de trebuință, — iar banii să-i dea lui pentru clădirea unei catedrale ⁴⁾. Cine nu va reuși să se despartă de avuția sa și să se lepede de grijile pământești până în Paști (1913), acela nu se va mântui și pentru acela pocăința va fi de-acuma târzie ⁵⁾.

Inochentie credea că pot fi ajutate și sufletele celor morți — născuți. Pentru aceasta de sufletul acestor copii trebuie de slujit patruzeci de parastase pe bani adunați dela oameni. Parastasele acestea pentru cei morți — născuți ar avea rostul de botez, de care ei au fost lipsiți ⁶⁾.

Vom releva că din cele spuse mai sus, cum și din alte multe fapte, reiese că Inochentie nu era nici contra bisericii, nici

¹⁾ „Pocăința“... L. C. P. 1483. V. „Conspect.“ cit. Cfr. Arh. St. Suc Chișin. Minister. de Interne. Depart. Poliției. Către guvernăt. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Decembrie 1911 No. 128.

³⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și I. Volovei. Proc. Verb. încheiat la Mereni, jud. Chișinău, în 19 Dec 1912. Declar. lui Serghei Grosu.

⁴⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Des. 1911, No. 28.

⁵⁾ Ib. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁶⁾ „Pocăința“... L. C. P. 1490. Cfr. Arh. Cons. D. C. Mis. Ep Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești, din 27 Ian. 1912. Declar. lui M. Verenco.

contra preoșimii. În unele izvoare aflăm despre aceasta și mai precise dovezi. Așa, cunoscutul autor-inochentist spune că Inochentie propovăduia astfel: „cui biserica nu-i va fi mamă, nici Dumnezeu nu-i va fi tată. Biserica este pod de trecut sufletele dela moarte la viață... Vremea cea de pe urmă petreci“ — mai spunea Inochentie ascultătorilor săi, — „țineți-vă bine de pravoslavnica biserică și de a ei învățătură... Cu lacrimi vă rog, iubiți sf. Biserică din toată inima... și slujitorii sf. Biserici nu-i urâți ci iubiți-i din toată inima ca și pe sf. Biserică, că ei de Dumnezeu sunt aleși ca să slujească lui Dumnezeu în sf. Biserică ca și apostolii ¹⁾).

Aceste știri ne vin dela inochentiști. Vom adăoga însă, că, și după alte informații, Inochentie, cel puțin în prezența preoșilor, nu vorbea împotriva acestora. Așa, când în „raiu“ un inochentist a început să insulte pe preoți în fața unui preot vizitator, Inochentie l-a oprit zicându-i: „Ține minte, că aceasta eu nu te-am învățat!“ ²⁾ Pe lângă toate acestea, când ne gândim că, după cum vom vedea mai departe, adepții lui Inochentie, povățuiți de el, nu se lepădau de biserică, nici de slujitorii ei, și singur Inochentie propovăduia de slujbe bisericesti (parastas, spovedanie etc.), cari nu puteau fi făcute decât de preoți, când ne gândim la toate acestea, ajungem la concluzia că cuvintele autorului-inochentist desul de exact ne redau ideile lui Inochentie.

Incât ne putem întemeia pe spusele adepților lui, Inochentie uneori exprima și idei nu tocmai deslușite și chiar ciudate. Așa, Const. Țurcan spunea că Inochentie ar fi învățat astfel: „Dumnezeu este una, alta e cerul, și a treia — pământul, toți împreună alcătuiesc Treimea“ ³⁾. Iar la Camenița odată a spus pelerinilor că dacă toți oamenii ar fi fost de o singură credință, viile nu s'ar fi pierdut în Basarabia și apa în fântâni nu ar fi secăt ⁴⁾...

3.

Cum privea Inochentie personalitatea sa ?

În actele arhivelor nu aflăm un răspuns clar și hotărât la a-

¹⁾ „În scurt viața“... P. 18. 51. 65—66.

²⁾ Pr. Gavril Nagacevski, Inochentie“. L. C. P. 570.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

⁴⁾ Ib Mis. Ep. Pr. T. Volovei. Rap. din 24 Oct 1911, No. 239. Anexă : „Act“ al cercet la Ghelăuza, jud. Chișin., din 28 Oct. 1911.

ceasta întrebare. Pare că ea a rămas nedeslușită chiar pentru însuș Inochentie. Cel puțin în propriile-i destăinuiri și mărturisiri, pe cari le-a făcut cu diferite ocazii, el nu a fost nici precis, nici conștient.

Vom releva cazurile cele mai însemnate.

Unii dintre ucenicii lui Inochentie spuneau că, la Balta, arătând ascultătorilor chipul lui Ioan Botezătorul, dânsul îi întreba — cu cine seamănă chipul acesta. Și lui îi răspundeau: „Cu al d-tale!“ Alții ziceau că Inochentie se socotea drept Ioan Bogoslov, pe temeiul cuvintelor lui Hristos zise apostolului Petru despre Ioan: „De voiu vrea să rămâe acesta, până voi veni, ce îți este ție?“ Cu atât mai mult Inochentie se întărea în aceasta convingere, cu cât și numele său lumesc era tot Ioan ¹⁾).

Ca mai bine să lămurească ascultătorilor rostul său, Inochentie multe spunea adoratorilor săi din viața lui. Așa, spunea că el a fost judecat de către doisprezece apostoli, între cari a fost și Iuda, și l-au osândit la moarte prin răstignire. Aceasta muncă el a suferit-o, cum ziceau, într'o pivniță... Arătând chipul unui porumb, dânsul întreba pe ascultători: „Ce-i asta?“ Lui îi răspundeau că acesta este sf. Duh în chip de porumb. Atunci el continua astfel: „Până acum eu țineam acest porumb de coadă, iar acum l-am înghițit întreg și de aceea voiu lua toiagul meu și voiu începe să despart pe oi de berbeci“. Când ascultătorii lui hipnotizați îl întrebau, dacă nu cumva dânsul este prorocul Ilie, el le răspundea: „Poate că sunt“ ²⁾).

Din alte izvoare aflăm că progresând astfel Inochentie în curând a ajuns la credința că dânsul este sfânt, ceea ce și a declarat adoratorilor săi pe la sfârșitul an. 1911 sau la începutul an. 1912, pe când se afla la Camenița ³⁾). Altă dată, tot la Camenița, la vremea liturghiei, Inochentie, după mărturisirea unor adepți ai lui, a zis: „Vedeți icoana sf. Ioan Botezătorul? Eu seamăn cu dânsul. De astăzi darurile lui sunt în mâinile mele. Pe toți și eu îi voiu boteza în credința mea, afară de chineji și japonezi“... Inochentie încă ar fi mai spus, că tuturor celor excomuni-

¹⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. scr.

²⁾ Arh. Const. D. C. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128.

³⁾ Ib. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

cați de către clericii de mir dânsul le va da deslegare, afară de cei necununați (?) ¹⁾.

La Murom ideile lui Inochentie asupra personalității sale n'au devenit mai clare și precise. După cunoscutul autor-inochentist, acolo Inochentie ar fi vorbit astfel: „Eu îs stâlp de foc în mijlocul lumii, din pământ și până la cer... E numai o poartă, și să știți că popa îi poarta“ ²⁾.

Tot în 1912, pe când era la mănăstirea Murom, Inochentie propovăduia oamenilor că asupra lui s'a coborât Duhul lui Dumnezeu..., însă el nu este nici Dumnezeu, nici Hristos ³⁾. Alții spuneau că tot pe atunci Inochentie în aceiași vreme se socotea Enoh, Ilie și Duhul Sfânt ⁴⁾. În Ermoclia Sânjeapă în 1912 asigura pe ascultătorii săi cum că singur Inochentie i-ar fi spus lui că este însuș sf. Duh, a treia ipostasă a sf. Treime ⁵⁾. Unii inochentiști, pe la începutul an. 1913, ziceau că Inochentie ar fi spus adoratorilor săi cum că Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul toată puterea lor au dat-o sfântului Duh, pe care Inochentie l-a înghițit ⁶⁾—ideea, pe care o aflăm la Inochentie și mai înainte.

În declarațiile adepților lui aflăm și alte mărturii în chestia aceasta. Unele inochentiste spuneau că dânsul s'ar fi exprimat încă și astfel: „Voi așteptați prooroci, eu sunt proorocul vostru!... Eu sunt mântuitorul vostru“! Altă dată, arătând la icoana Mântuitorului, Inochentie ar fi zis: „Iată Inochentie, pe care îl numiți diavol rău și fermecător“ ⁷⁾!

Părerile lui Inochentie asupra personalității sale se schimbau paralel cu creșterea influenței lui asupra norodului. Un preot ne comunică că tocmai când Inochentie a văzut că înrăurirea lui asupra poporului a devenit foarte puternică, dânsul a crezut că este a treia ipostasă a Sf. Treime, Sf. Duh, pe care Hristos a

¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. din 27 Ian. 1928, al cercet. la Măndrești jud. Bălți. Declar. lui Sid. Gheorghită, Mih. Vasenco, Al. Spânu, U. Eșan.

²⁾ „În scurt viața“... P. 31 Cfr. Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. încheiat la Mereni, jud. Chișin. din 19 dec. 1912. Declar. Sol. Ciobanu.

⁴⁾ Ib. Pr. Mis. T. Volovei. Rap. din 21 Ian. 1913, No. 19.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembrie 1912. Cfr. Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

⁶⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

⁷⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei: „Inochentie hulitor de Dumnezeu“... L. C. P. 391

făgăduit ucenicilor săi să-l trimată pentru descoperirea întregului adevăr ¹⁾.

La idei mai precise și hotărâte Inochentie n'a ajuns nici în ultimul an al vieții sale, pe când se afla în „raiul“, întors dela mănăstirea Soloveț. Mărturisirile lui din aceasta perioadă sunt cu atât mai nedeslușite și mai puțin consecvente, cu cât sunt făcute, în mare parte, în convorbiri cu unii vizitatori streini de activitatea lui. Așa, când un preot vizitator, în „raiul pământului“, i-a atras luarea-aminte asupra faptului că mulți îl socot drept Fiul lui Dumnezeu, care s'a întrupat, Inochentie a zis: „Eu sunt curat în toate acestea, pe mine aceasta nu mă privește, eu nu sunt de vină. Cât le-am spus! Dar ce-i de făcut cu dânșii!... Eu nimica nu recunosc decât pe Hristos și crucea“... Când vizitatorul i-a propus să afirme norodului cum că el nu este Duhul Sfânt, dânșul pare că s'a unit să facă aceasta, însă nu a venit înaintea norodului la vremea însemnată. Venind însă mai târziu el a început să dea norodului pâine, flori din cele aduse de pelerini, iconițe, a început să-l stropească cu apă. Când preotul-vizitator, care tot acolo se afla, i-a propus încet să facă ceea ce făgăduise, Inochentie a început să arăte norodului felurite icoane și întreba: ce înseamnă asta? Norodul văzând icoana Mântuitorului cu apostoli, striga: „Acesta ești d-ta, părinte, cu noi în raiul d-tale“!.. ²⁾.

Altă dată, tot în 1917 în „raiul“, alt vizitator i-a zis: „Aud cum pe d-ta oamenii te numesc Dumnezeu-Tată, Duhul Sfânt. E adevărat aceasta?“ Inochentie a răspuns că toate se cunosc după roadă, că dânșul nu este decât un om simplu, neinstruit, că la Balta el binecuvânta cu crucea lui Teodosie Levițchi, și pe ea lipsește chipul sf. apostol Ioan Bogoslov. „Când eu“ — continuă vizitatorul, — „l-am întrebat pentru ce dânșul binecuvintează cu aceasta cruce stricată și pentru ce nu pune acest chip, dacă dorește să binecuvinteze anume cu aceasta cruce, el a zis, că dânșul nu poate să pună acest chip deoarece nicidecum nu poate să se pună pe sine. La aceasta eu în față i-am zis: Va-să-zică, d-ta te socioți drept Ioan Bogoslov? Dânșul atunci a răspuns evaziv: „Par'că eu nu știu că Ioan înseamnă har, iar Inochentie—nevinovat, și dacă doresc să-l cunosc cu desăvârșire, trebuie să

¹⁾ Pr. Gav. Nagacevski. Declar. scr.

²⁾ Pr. Gav. Nagacevski. „Inochentie“ L. C. p. 570.

postesc cu dânsul cel puțin o săptămână" 1). Inochentie mai vorbea norodului să nu asculte pe cei răuvoitori, cari, neînțelegând învățătura lui, spun că el este Dumnezeu - Treime 2).

În toate acestea mărturisiri nu aflăm o convingere clară și adâncă, și Inochentie încă și în „raiul“, în 1917, stăruie prin diferite fapte, reale și închipuite, să limpezească rostul personalității lui. Așa, dânsul din când în când povestea norodului despre viața sa la Balta, la Murom, la măn. Soloveț. Spunea, de pildă, că la Balta lui i s'a arătat Iisus Hristos însoțit de un pelerin cu numele Mihail. Hristos i-a dat o copie și prin aceasta a arătat că dânsul, Inochentie, va fi străpuns în coastă ca Hristos, ceea ce și s'a întâmplat, când el cu frații a ieșit din măn. dela Murom. Hristos i-a dat și un toiag și prin aceasta a arătat că Inochentie va călători până la Marea Neagră și îndărăt.

Aceasta vedenie, spunea Inochentie, dânsul a avut-o, când se gătea să intre în biserică, unde se odihneau osemintele lui Teodosie Levițchi. Când Inochentie s'a apropiat de racla lui Teodosie, pelerinul cu 'n glas îngeresc a cântat: „Cela ce cu adâncul înțelepciunii“, și vedenia a dispărut 3). Rostul acestei vedenii fără îndoială e acela că Inochentie e o ființă aleasă, care este investită cu o deosebită împuternicire dela Dumnezeu.

După unii, Inochentie căuta în sf. scriptură, precum și în alte cărți, afirmarea celor închipuite de el asupra personalității sale. Așa, un preot-vizitator al „raiului“ ne comunică că, în legătură cu chestia personalității sale, Inochentie i-a citit din evanghelie cuvintele, privitoare la misiunea lui Hristos. De aici, adaogă preotul, ar reieși că dânsul se socotea de față Dumnezească 4). La congresul preoșimii din 1916 un misionar a arătat o carte intitulată „Serdțe celovecescoie“ („Inima omenească“) de preot. Petrovski, o lucrare ortodoxă, de care între altele se folosea Inochentie. În aceasta carte este un loc, unde se spune că după boțez în om se sălășluește Duhul lui Dumnezeu. Aceste cuvinte, cum spunea păr. misionar, Inochentie le-a înțeles exact, literalmente, închipuindu-și, că dânsul este Duhul lui Dumnezeu 5).

1) F. Păduror. L. C. P. 125.

2) Ib. p. 123.

3) Ib. P. 124.

4) Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

5) I. Smelov. „Congresul păstorilor“. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1916 P. 479--480.

4.

Cum e și firesc, paralel cu ideile asupra personalității sale Inochentie hrănea în sine și neobișnuite păreri asupra misiunii, la care se simțea chemat. Și aici însă dânsul nu e tocmai clar.

La început pentru Inochentie o mare și înaltă pildă era preot. Teodosie Levițchi, pe care îl socotea de sfânt și făcător de minuni ¹⁾).

Misiunea lui Inochentie, în concepția lui, avea strânsă legătură cu activitatea lui Teodosie. Singur Inochentie spunea că dânsul este trimis de către Teodosie dela Balta, trupul căruia de-acuma e luat la cer,—e trimis să pregătească pe oameni pentru sfârșitul lumii, deoarece pe oameni îi va judeca nu Isus Hristos, ci Teodosie ²⁾).

Destul însă de vreme au început să pătrundă în mintea lui și alte idei. Așa dintr'un raport aflăm că încă pe când se afla la Caimenița, Inochentie a făcut un mare pas înainte, și nu mai marea pe Teodosie, ci despre sine însuși zicea că este un mare trimis al lui Dumnezeu, care este însărcinat să despartă oile de berbeci, și aceasta se va împlini chiar pe la sărbătorile Crăciunului (1911) ³⁾. În 1912 dânsul se simțea chemat să propovăduiască pocăința lumii întregi ⁴⁾. Un misionar ne comunică că din Caimenița Inochentie a trimis maicii sale o scrisoare, în care o muștra pentru că ea tot îl cheamă la Cosouți (acasă), pe când dânsul este „trimis pentru toată lumea“ ⁵⁾. Și lumea are nevoie de astfel de trimis, deoarece, spunea Inochentie „preoții au călcat în picioare pe Hristos, iar eu sunt trimis să-l ridic“, și dânsul e în stare să facă aceasta, căci „puterea mea“ — zicea Inochentie — „este dela cer până la pământ“ ⁶⁾.

Bineînțeles că în vederea acestor împrejurări, pe pământ nu există acea putere, care ar fi putut sta în calea lui Inochentie. După unii, Inochentie ar fi spus că lui îi se va închina țarul, Sinodul și preoțimea și chiar lumea întregă ⁷⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910.

²⁾ Ib. Pr. D. Ciăicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ Ib. Pr. V. C. Captarenco Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128.

⁴⁾ Ib. Pr. Mîs. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. încheiat la Mereni jud. Chișinău, din 19 Dec. 1912 Declar. lui Sim. Ciobanu.

⁵⁾ Mîs. ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua, Amintirile...“ L. C. P. 73.

⁶⁾ Pr. Ciolan. „La cursurile de misionari antisectari“... L. C. P. 18

⁷⁾ Ib. p. 17.

Cu astfel de idei asupra chemării sale Inochentie o rămas până și în „raiu“ ¹⁾).

Acestea sunt toate mărturisirile în chestia personalității lui Inochentie și misiunii lui, cari ne-au rămas direct dela dânsul, deși au ajuns la noi prin ascultătorii lui. Cum vedem, ideile lui nu sunt hotărâte și clare. Aceasta ne-o spun unii dintre vizitatorii lui, cari îl cunoșteau personal și nu odată au vorbit cu el. „Personal Inochentie“, scrie un preot, „nu se socoate drept Duhul Sfânt. Se vede însă că se crede a fi unul dintre prooroci sau apostoli—ori Ilie, ori Ioan Bogoslov... El și-a închipuit că e un trimis al lui Dumnezeu, dar care—el singur nu știe“ ²⁾). La aceasta vom adăoga următoarea mărturie a unui misionar: „Personal am vorbit cu Inochentie de câteva ori..., însă, în prezența mea, dânsul nici odată nu zicea că el este Duhul Sfânt, ci numai—că scopul lui este de a deștepta conștiința oamenilor și simțământul religios“ ³⁾).

Un lucru însă pare a fi fost pentru Inochentie în afară de orice îndoială, ca lucru drept și bun înaintea lui Dumnezeu, acesta—activitatea lui de propovăduitor și povățuitor al norodului. Încă la Camenița, cum ne declară un adorator al lui, Inochentie zicea că numai el unul vorbește adevărul, iar toți ceilalți sunt de parte de adevăr ⁴⁾). În „raiu“ un preot vizitator i-a zis lui: „Părinte Inochentie, ia seama, câtă răspundere iai asupra d-tale! Cum vei da răspuns pentru toate?—„Nu vă temeți de mine“ — a fost răspunsul lui,—„temeți-vă de ai d-voastre“... ⁵⁾).

Dela sine se înțelege că ideile lui Inochentie, fiind de caracter mai mult practic, mai bine se oglindeau în activitatea lui. Cu părere de rău însă trebuie să spunem că despre activitatea călugărului în actele arhivelor aflăm puține știri. În capit. precedent am arătat unele fapte. Vom aminti încă câteva.

„De obicei“—citim într'un izvor—„Inochentie îi întâmpina pe pelerini cu întrebarea: „De ce sunteți așa de negri“? și pe urmă îi liniștea: „Iată popa vă va spăla, și voi veți fi albi“. Și începea să facă asupra lor orânduețele sale fantastice. Dintr'un-

¹⁾ „In scurt viața“... P. 63.66.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 570.571.

³⁾ is. Ep. N. Balabuha. Decl. scr.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești, jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Decl. lui M. Macar.

⁵⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 570.

tâiu îi stropea cu apă sfințită... din gură, pe urmă îi ungea cu sf. mir“, însă nu cu penelul de miruit, da' îi spăla. După aceasta începea convorbirile sale nesfârșite“¹⁾). Din alt izvor aflăm că la Camenița Inochentie în fiecare zi îi împărțasea pe pelerini de sf. Taine, fără spovedanie, însă înaintea împărțășaniei le spunea predică²⁾). Îndeobște Inochentie dese ori făcea tuturor spovedanie comună și deschisă, în biserică și afară³⁾). Cum spuneau unii adepți ai călugărului, astfel de spovedanie dânsul o numea al doilea botez⁴⁾). Pe lângă toate acestea Inochentie asupra celor îndrăciți citea rugăciuni din „Liturgia“ lui Movilă⁵⁾), rostea exorcizme și felurite amenințări în fața mulțimii⁶⁾). Dânsul se credea în drept să adune și prinosuri dela credincioși, căci „și Hristos avea cutie, din care dădea săracilor“. Deasemenea pentru el era un lucru firesc că moldovenii își leapădă casele și vin la el. „Așa și se cuvine“—zicea Inochentie,—„deoarece păstorii în Basarabia nimica nu fac“... Și chiar dacă dânsul s'ar hotări să se depărteze de norod, asta ar fi cu neputință—credea Inochentie,—și cu nimica nu ar ajuta, căci a fost el și la Marea Albă (la măn. Solovei) și acolo la el veniau locuitori din Basarabia, câte 10—12 oameni pe săptămână. Nu ar fi avut el nimica ca să depărteze pe agenții lui, dar ei sunt neascultători⁷⁾).

Inochentie nu-și ascundea ideile sale. Aflând că un cărturar vizitator a venit în „raiul pământului“ cu scopul de a cunoaște învățătura lui, Inochentie cu multă plăcere a vorbit despre dânsul și îndeobște l-a laudat pentru aceea că dorește să cunoască adevărul⁸⁾). Deasemenea dânsul cu bucurie l-a întâmpinat pe un preot basarabean (vizitator în „raiu“), deși părea puțin turburat,—i-a pus pe piept o iconiță din cele două, pe cari le avea la el pe piept, l-a sărutat și i-a zis în moldovenește: „Bine ai făcut de

1) Arh. Cons. D. C. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128

2) Ib. Pr. V. Captarenco. „Lămurire“ adresată mis-rului A. Scvoznicov, din 23 Apr. 1912.

3) Arhier. Serafim. Către Consist. dia Chișin. V. „Ved. Ep. Chișin“. 1910, No. 23, p. 160. Cft. Pr. I. Murca. Declar. scr.

4) Arh. Cons. D. C. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 19 Ian. 1913.

5) Ib. „Zăpisca“. (Extras).

6) Arhier. Serafim, Către Consist. din Chișin. V. L. C.

7) F. Pădurar L. C. P. 125.

8) Ibid.

ai venit, căci Dumnezeu știe ce mai vorbește lumea de mine. Să mergem la mine“¹⁾. Inochentie zicea că, pentru a liniști pe basarabeni credincioși, dânsul e gata să vie în Basarabia, să stea de față, când preoții vor învăța norodul, și el ar arăta, care învățătură este adevărată. In caz când stăpânirea eparhială l-ar invita la Chișinău la Mitropolie, dânsul cu mare plăcere și acolo ar veni²⁾.

Ideile expuse mai sus cuprind, putem zice, toată concepția lui Inochentie. Trebuie să recunoaștem că nu aflăm aici aproape nimica original. Ideile fundamentale—apropierea sfârșitului lumii, necesitatea pocăinții, pregătirea pentru judecata înfricoșată, starea de păcate a omului,—cum ne putem ușor convinge³⁾, sunt luate dela pr. Teodosie Levițchi, a cărui învățătură Inochentie lesne putea să o cunoască din cărțile acestuia, poate chiar și din tradiție, care fără îndoială se păstra vie la măn. dela Balta. Ar fi de prisos însă să adăogăm că aceste idei în mintea călugărului dela Balta. nu aveau acele probe și temeuri, de cari dispunea pr. Levițchi—contimporanul marilor evenimente dela începutul v. XIX și aderentul convins al curentului mistic de pe atunci. Alte idei, de pildă cele privitoare la mijloacele de mântuire—post, abținere de viața conjugală, părăsirea avuției etc., nu erau decât concluzii practice trase din tezele principale ale învățăturii. Singura idee pare a fi originală la Inochentie—acea cu privire la boala de râie, dar și aceasta ar fi putut fi trasă din starea de fapt a adepților săi în legătură cu caracterul ascetic al învățăturii întregi.

In ce privește ideile referitoare la personalitatea lui și misiunea extraordinară, acestea, cum vedem din expunerea precedentă, i-au venit lui Inochentie numai treptat, și factorul principal aici era mulțimea de adepți, cari prin atitudinea lor, prin admirația și adorarea firii și faptelor sale îl îndemneau să se înalțe în propria-i conștiință până ce a ajuns a se închipui drept ființă supranaturală.

Vom adăoga că nu numai în concepție, da' și în multe fapte din viața și activitatea sa Inochentie mergea pe urmele lui Teodosie.

5.

Mult mai greu e de priceput personalitatea călugărului dela Balta. După mărturiile venite dela inochentiști, uneori adevărate și

¹⁾ Pr. G. vr. Nagacevschi. ib. P. 569.

²⁾ F. Pădurar. ibid.

³⁾ V. Cap. I, p. 11—14.

pe altă cale, Inochentie a fost înzestrat cu multe și variate însușiri, dintre cari unele par a fi incompatibile între ele, altele cu totul neobișnuite și chiar misterioase. Vom încerca să analizăm firea enigmatică a acestui om pe strictul temeiu al mărturiilor precise.

Întâia întrebare, care ni se prezintă aici, este—dacă Inochentie a fost sincer religios.

Credem că da, și de aceeași părere erau și alți cunoscători ai vieții și faptelor călugărului.

Așa, un preot în 1913 raporta autorităților eparhiale că dânsul, după convorbiri îndelungate cu inochentiștii, a ajuns la concluzia, că „atât Inochentie cât și adepții lui sunt, cum se vede, oameni foarte credincioși, și numai greșit pricep și explică sf. scriptură, slujbele bisericești și alt“...¹⁾.

Dovada că Inochentie era om religios, un misionar află în faptul că dânsul, înainte de a se așeza la Balta, a făcut călătorii pe la mai multe mănăstiri—centre de viață religioasă din Rusia²⁾. Religiozitatea lui Inochentie, după unii, ni se arată chiar în felul lui de a face slujbele dumnezeiești. Episcopul Boris, vicarul dela Balta, cum se vede—urmașul lui Ambrosie, spunea de Inochentie că dânsul „făcea slujba dumnezească cu multă inimă, cu lacrimi, în vremea slujbii făcea întreruperi, ca și cum s'ar fi adâncit în rugăciune“...³⁾.

Religiozitatea nu o tăgăduiau la Inochentie chiar și unii dintre adversarii săi, cari se luptau contra lui. Așa, arhiereul Basarabiei Anastasie, care era în măsură să cunoască bine toate amănuntele vieții și învățăturii lui Inochentie, la congresul preoțesc din 7 Iunie 1916 a spus că acest „eres“ (adecă—învățătura călugărului dela Balta) „începutul său fără îndoială îl are în izvor curat, în *adâncă religiozitate a lui Inochentie*, care pe urmă, din pricina slabei dezvoltări, a căzut în păcatul trufiei și a creat cel mai groaznic eres“...⁴⁾. Cum vedem, arhipăstorul Basarabiei face deosebire între ideile călugărului dela Balta și „izvorul“ lor sufletec, sau acel simțimânt, din care au pornit aceste idei,—și simțimântul acesta este cel religios.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. St. Revenco. Rap. din 20 Ian, 1913, No. 3.

²⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică „Pro domo sua. Amintir...“ L. C. P. 71.

³⁾ Ib. p. 72.

⁴⁾ Iv. Smelov. „Congresul păstorilor“. L. C. P. 477—8.

Pentru a-l recunoaște pe Inochentie de om adevărat religios o mare piedică e în moralitatea lui, vorbind mai precis—în purtarea lui față de femei. Și aici însă se cere multă precauțiune, cu atât mai mult, cu cât actele arhivelor nu ne dau puțința să lămurim aceasta chestie în chip definitiv.

Unii cercetători erau de părere că Inochentie față de femei avea o purtare foarte suspectă și chiar rușinoasă, și aceasta se observa la el dela început.

Așa, un misionar scrie că, încă fiind frate, Inochentie avea o purtare desfrânată, care înspăimânta pe surorile mănăstirești. Legături mai intime, adaogă păr. misionar, Inochentie ar fi avut cu Solomonیا Borș, o „poslușniță“ din schitul Coșelăuca, de obârșie din Podolia, din sat. Podoimița. Dela Solomonیا dânsul ar fi avut și un copil ¹⁾.

Aceeași purtare, spuneau unele martore, Inochentie avea și la Balta, după ce s'a călugărit. Arefa Morțun, o soră dela măn. Răciula, a declarat că Glicheria, o femeie tânără din sat. Mârzaci, în public îl săruta pe Inochentie, care îi răspundea într'acelaș fel, și multă vreme dormea cu dânsul într'un pat ²⁾. O femeie din sat. Gârbovăț, cu numele Efimia, a mai agăogot că la Balta pe femei le spalau și pe urmă câte pe una le lăsa să treacă în odaia lui Inochentie. Acolo Inochentie le desbrăca până la piele, le puneau jos pe covor și le ungea cu untdelemn, începând dela frunte și până la degetele picioarelor, „ne lăsând ne uns nici un loc pe trup“. Efimia spunea că ei îi era rușine să se desbrace, iar Inochentie o liniștea spunând că și la judecata cea înfricoșată toți vor fi goi. Efimia de două ori a suportat cele spuse, iar alte femei și mai de multe ori ³⁾.

Fapte de felul acesta aveau loc, după spusele unora, și la Camenița ⁴⁾. La Murom toată vremea pe lângă Inochentie erau

¹⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei. „Inochentie marele hulitor de Dumnezeu“. L. C. p. 390. 393-4.

²⁾ ibid.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 13 Ian. 1911. V. încă: Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir.“ L. C. P. 73.—Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. Chirică Rap. din 21 Iun. 1911, No. 41. Proc.-Verb. a. cercet. la măn. Răciula, din 20 Maiu 1911. Declar. sur. Il. Antonova.

⁴⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei. „Inochentie marele hulitor de Dumnezeu“. L. C. P. 394-395.

„cinci fecioare înțelepte“¹⁾. Acelaș lucru se adeverește și din alte izvoare²⁾.

Am putea aduce și alte declarații de felul acesta, cu atât mai ușor, cu cât unii cercetători din adunarea unor asemenea știri au făcut singurul obiect al preocupărilor lor în chestia inochentizmului³⁾. Concluzia care ar putea fi trasă din aceste mărturii este clară. „Inochentie“, scrie pâr. misionar T. Valovei, „este un mare hulitor de Dumnezeu, un minciunos de necrezut și un desfrânat voluptos... cu porniri sexuale denaturate“...⁴⁾ La aceeași convingere a ajuns și alt misionar — pâr. T. Chirică⁵⁾. D-rul Coțovschi, în lucrarea lui cunoscută, declară că „personalitatea lui Inochentie (în declarațiile martorilor) se înfățișează ca un chip negativ... Escrocherie, îmbrăcată în haina de rit religios, voluptate, care nu cruță nici tinerețea, nici sexul, lăcomie, care nu se jenează nici de prinosurile sărace ale țăranilor—acesta este portretul moral al lui Inochentie“⁶⁾.

Alături însă de aceste fapte și judecăți atât de hotărâte și severe, în actele arhivelor se găsesc și mărturii contrarii. Aici în primul rând vom releva acele numeroase declarații ale inochentiștilor, cari ne spun că Inochentie avea asupra adeptilor săi o înfrăurire bună tocmai morală și religioasă. Iată unele dintre aceste declarații.

Flor sânjează, cunoscutul inochentist din sat. Ermoclia jud. Cet-Albă, în 1913 spunea unui misionar: „Eu îl socot pe Inochentie drept un om cu Duhul sfânt, de aceea el și învață așa bine despre calea mântuirii“⁷⁾... Când delegații trimiși de autori-

¹⁾ „Izvestia Arhanghelscago Obșcestva izucenia russcago severa“— („Comunicări ale Societății din Arhanghelsc pentru studierea nordului Rusiei“). V. Mis. Ep. Pr. I. Volovei «Inochentie marele hulitor». L. C. P. 393.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciacovschi Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ V. Lucrarea Mis. Ep. Pr. T. Volovei: «Inochentie marele hulitor».

⁴⁾ Ibid. P. 395.

⁵⁾ „Părințelul Inochentie ca cleric“ V. «Ved. Ep. Chișinău» 1915, XV-XVI, p. 398.

⁶⁾ Dr. A. D. Coțovschi «O tac nazávaemom «Baltscm dvijenij» v Bessarabij» („Despre așa zisa „Mișcare dela Balta“ în Basarabia“). V. „Trudă Bessarabscago Obșcestva estestvoispâtelei“. (O perite societății naturaliștilor din Basarabia“) 1911—1912. V. III, p. 153—154.

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

tățile locale după pelerinii inochentiști i-au întrebat pe ei, între altele, ce i-a făcut pe dânsii să plece atât de departe spre miază-noapte, pe când și în Basarabia pe loc sunt și mănăstiri și bătrâni călugări evlavioși, și la Chiev—lavra cu moaștele sfinților, la aceasta pelerinii au răspuns că ei vizitează și lavra din Chiev, și mănăstirile basarabene, însă n'au aflat ce le-a dat lor Inochentie. Cu toate că se numeau creștini, ei trebuie să spună cinstit că (până a se duce la Inochentie) aproape de loc nu știau rugăciuni, și chiar dacă le ziceau, nu pricepeau rostul lor, nici adevăratul înțeles al credinții creștinești. Toate acestea le-a lămurit și le-a tălmăcit lor numai călugărul Inochentie în limba moldovenească înțeleasă de ei. Destul a fost, de pildă, să-i oprească el, ca dânsii să lepede și beția și fumatul. Ei au înțeles păcatul multor fapte ale lor în viață și de loc nu se căesc că au umblat la Inochentie și au fost nevoiți pe jos să facă sute de vârste¹⁾. Deasemenea în „raiu“ mulți mărturiseau că până a-l cunoaște pe Inochentie, „ei toți erau oameni prăpădiți: toată vremea o petreceau prin cârciume, erau curvari, înșelători, hoți, fumau și a. m. d., de suflet și mântuirea lui nu-și băteau capul și trăiau numai cu interese pământești. Dar iată că au făcut cunoștință cu Inochentie și deodată s'au înnoit“²⁾.

Chiar la cercetările făcute pentru a lămuri aceasta chestie unii dintre cei interogați declarau că despre călugărul Inochentie nu știu nimica rău³⁾, dela dânsul „au auzit numai învățături bune“⁴⁾. Frații Tărăță și Petre Covali, conducătorii inochentiști din Bălți, la o cercetare au declarat că la Balta și la Murom ei au ascultat predicile lui Inochentie și numai dela dânsul au înțeles că creștinilor evlavioși se cuvine să poarte o viață potrivită cu învățătura evangheliei. Numai după după aceea ei și-au schimbat viața, s'au lepădat de toate cele pământești, averea și-au dat-o pe la mănăstiri, și pe alții îi îndeamnă să facă la fel⁵⁾. Vom

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“ L. C. P. 569.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 21 Iun. 1911, No. 41. Proc. Verb. al cercet. la măn. Răciula, din 20 Maiu 1911. Declar. maicii Fevronia.

⁴⁾ Ibiđ. Decl. sur. Il. Antonova. Cfr. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Iun. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești, jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Decl. Ștef. Cărăuș, Iac. Gheorghită, Alex. Spănu, M. Macar.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. Nr. 25. Ispravnic al jud. Hotin. Rap. din 12 Fevr. 1915. Anexa: Proc. Verb. din 4 Ian. 1915.

adăogă că în unele declarații cu totul alffel se prezintă chiar unele dintre acele femei, cari sunt socotite ca cele mai stricate elemente de pe lângă Inochentie. Așa, sturița măn. Răciula o socotea pe Ileana Antonova de moralitate bună ¹⁾.

Inrăurirea bună a lui Inochentie asupra adeptilor săi a fost constatată și de unii preoți. Așa, în 1911 un preot raporta autorităților eparhiale că „după vizitarea măn. dela Balta religiozitatea parohienilor pelerini s'a întărit, ceea ce dovedește prin faptul, că ei săvârșesc mai multe parastase, acatiste, te-deum' uri, fac mai multe sfințiri de apă, deasemenea și mai multe cruci ridică. ²⁾ Aceeași bună înrăurire a lui Inochentie asupra norodului a fost constatată și de unii misionari. ³⁾ Din vremea de pe urmă avem și mai multe mărturii în felul acesta ⁴⁾.

Ne întrebăm, cum ar fi putut fi aceasta, dacă Inochentie ar fi fost un desfrânat în așa măsură și atât de descoperit și-ar fi manifestat imoralitatea sa?

Pe de altă parte cercetătorii chiar și dintre misionari, din declarațiile auzite, multă vreme se simțeau în drept numai astfel se conchidă, cum că împrejurările „potvigului de rugăciune“ al călugărului Inochentie, față de unele femei bolnave, „dau dreptul de a presupune că există un desfrâu“ ⁵⁾. Aceasta scria în 1911 un misionar în urma unei cercetări, la care au fost adunate și multe declarații îndreptate contra lui Inochentie. Alt misionar ne comunică următoarele: „In 1910—1911 eu întâiul am cercetat inochentismul. Concluziile, pe temeiul declarațiunilor martorilor, erau de două feluri: unii arătau că Inochentie este un om de o moralitate înaltă, alții spuneau că dânsul e un erotoman smintit. Inșă nimeni nu mi-a comunicat ca el să fi avut legături trupești cu vr'o femeie“ ⁶⁾ Chiar D-I Coțovschi, care, cum am văzut, îl condamnă

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 21 Iun. 1911. No. 41. Proc. Verb. al cercet. la măn. Răciula, din 20 Maiu 1911. Declar. maicii Eugenia.

²⁾ Ib. Clerul din sat. Cimișlia jud. Tighina Rap. din 20 Sept. 1911.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No 6

⁴⁾ V. Cap. IX.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 21 Iun. 1911. No. 41 Proc. Verb. al cercet. la măn. Răciula. Concluzia.

⁶⁾ Mis. N. Balabuha. Declar. scr.

pe Inochentie atât de hotărît, totodată scrie următoarele: „Pe pelerinii dânsul (Inochentie) îi primeşte la el, fiind îmbrăcat numai în cămaşă..., şi după ce le predă câteva învăţăturii, îi pune să-şi scarpene trupul, şi nu se jenează că majoritatea pelerinilor sunt fete tinere. Când ele îl scarpină, el le dă lor epitete dezmierdătoare: „drăguţe“, „floricel“ şi alt. După aceea dânsul adoarme, Când el doarme, pelerinii cu evlavie îi sărută trupul. Deşteptându-se el se duce în odaia sa. Aşa este adevărul în gura pelerinilor lipsiţi de viclesug. *Dacă audienţa se mărgineşte numai la manipulaţiile arătate sau mai departe urmează amănunte secrete, ascunse de ochii mulţimii, nu ştim“...¹⁾*

Vom reaminti încă un fapt. La Cameniţa, încă în 1910, a fost întreprinsă o cercetare de către autorităţile eparhiale din Podolia. La aceasta cercetare, prin declaraţiile a mai mult de 100 de martori din diferite părţi obşteşti, în chip categoric au fost respinse svonorurile răspândite prin eparhiile Chişinăului şi Chersonului cu privire la călugărul Inochentie. Inuş Inochentie, de către martori şi comisiunea de cercetare, a fost caracterizat ca un călugăr evlavios, modest, dezinteresat, care nu e capabil să mintă şi să înşele şi îndeobşte este devotat cauzei de a servi pe aproapele său²⁾. Vom adăoga că şi Sinodul arată cum că gravele învinuiri aduse lui Inochentie, de cari învinuiri vorbea în darea lui de seamă Scvorţov, n'au fost dovedite prin jurământ³⁾.

Cum vedem, mărturiile privitoare la moralitatea călugărului dela Balta sunt contradictorii, şi nu avem dreptul să socotim unele din ele mai corespunzătoare cu realitatea decât altele. Concluzia mai probabilă, la care putem ajunge, confruntând aceste variate declaraţii şi fapte, ar fi următoare.

E cu putinţă ca Inochentie să fi avut legături trupeşti cu unele adepţi, faptele acestea însă, în viaţa şi activitatea lui, nu alcătuiau obicinuită conduită a călugărului şi erau momente răzleţe, cari nu creau atmosfera generală a activităţii inochentiste, ci, dimpotrivă, ele însăşi erau un rezultat firesc al acelei atmosfere de exaltaţie, în care se petreceau toate aceste evenimente. Aceste mo-

¹⁾ L. C. P. 153 — 154

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucazul“ Sinod. către Arhier. Serafim din 9 Sept 1913, No. 14329

³⁾ V. Cap. I, p. 58.

mente nu înfățișează caracterul general al raporturilor lui Inochentie față de adoratoarele lui, altfel nu ar fi avut loc acea înrâurire binefăcătoare asupra mai multor pelerini, care nu poate fi tăgăduită.

Pentru acelaș motiv e de crezut că legăturile trupești, de cari vorbim, se petreceau nu în ochii mulțimii, ci pe ascuns și, cum zice d-l Coțovschi, „erau îmbrăcate în haina de rit religios“, cu alte cuvinte — erau însoțite de orândueli, dispoziții, închipuiri și idei cu caracter religios. Aceasta se adeverește atât prin declarațiile mai multor martori, cât și prin caracterul obișnuit al tuturor procedelor călugărului dela Balta, de cari avem cunoștință.

Dacă în astfel de momente Inochentie, față de adepții săi, era înșelător sau nu?

Credem că era înșelător, însă inconștient: Inochentie înșela pe alții, pentru că, mulțumită ignoranței sale și stării de exaltație permanentă, și dânsul însuș se înșela. Nu putem presupune la el o înșelăciune conștientă: ar fi fost cu neputință ca Inochentie ani întregi de zile, în împrejurări adesea foarte grele, cum erau acele din guv. Oloneț, să facă pe actorul. Pe de altă parte, predominarea stare sufltească a lui era un fel de înșelăciune de sine: în atmosfera, care se crease în jurul lui, ușor se nășteau la el idei și porniri, cari i se păreau adevărate și legitime, oricât de anormale ar fi ele pentru noi. Așa erau ideile lui privitoare la misiunea și personalitatea lui supranaturală, așa puteau fi și pornirile anormale, de cari vorbim.

Astfel la întrebarea pusă mai sus, cu privire la religiozitatea călugărului dela Balta, răspundem: Inochentie a fost sincer religios, însă religiozitatea lui uneori se manifesta în forme patologice. Deci avea multă dreptate un misionar, care personal îl cunoștea pe Inochentie și după moartea acestuia scria: „Personalitatea „părințelului“ e și patologică, ceea ce una ne poate explica multe și multe apucături și fapte nebune... Și 'ntr'adevăr, a dansa, de pildă, cu 12 femei goale în vinerea patimilor χ , a scoate din mănăstirea dela Murom o mulțime de adepți pe jumătate desbrăcați și desculți într'o iarnă geroasă, îndreptându-se spre Balta, a dansa gol pe cal în fața adepților χ și a. m. d. nu poate decât un om suferind de boală mentală“ χ ...

1) Despre aceste fapte nu aflăm știri în actele arhivelor.

2) Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintir.“... L. C. P. 74 75.

Vom adauga, că în toate manifestările de felul acesta Inochentie se apropie de sectarii mistici, cari fiind expuși unui extaz religios, adesea procedau întocmai ca și călugărul dela Balta ¹⁾.

6.

Concluzia, la care am ajuns în chestia religiozității călugărului dela Balta, pare a fi cu atât mai adevărată, cu cât corespunde și cu alte calități ale lui. Cum ne scria un preot în 1924, Inochentie era cuminte, ager, blând, avea bună ținare-de-minte, caracter moale, multă grijă purta de cei de pe lângă dânsul ²⁾. Tuturor adepților săi le zicea „frate“ și „soră“ ³⁾. Dânsul era om cinstit și „s'a dus la mănăstire din pricina grelei stări materiale. Mama și fratele lui acum (în 1924) trăesc în mare sărăcie. Inochentie a fost un om dezinteresat, nimica nimănui din rudele sale nu dădea și nici nu a lăsat nimica după sine“ ⁴⁾. Aceasta mărturie e cu atât mai interesantă, cu cât vine dela parohul acelu sat, de unde era Inochentie și unde în 1924 (pe când era scrisă mărturia) locuiau rudele apropiate ale călugărului ⁵⁾.

Paralel cu aceasta dezinteresare Inochentie dovedea și o mare dărnicie, pe care o arăta oriunde îl arunca soarta. Intr'un raport citim că la Murom Inochentie, din darurile aduse de basarabeni, foarte darnic împărțea tuturor acelor țărani din guv. Oloneț, cari veniau la dânsul după ajutor. Mulțumită acestui fapt

¹⁾ Formele de manifestare ale extazului religios au fost studiate cu multă stăruință și cu mare succes de teologul rus D. Conovalov, care a expus rezultatele cercetărilor sale îndelungate într'un studiu intitulat: „Religioznai extaz v ruscom misticescom sectantstve“ („Extazul religios în sectarismul mistic din Rusia“). Rev. „Bogoslovskii Vestnic“ („Vestitorul Teologic“) 1907—1908. A apărut și în ediție separată. În lucrarea d-lui Conovalov sunt adunate o mulțime de fapte luate din viața sectarilor din Rusia și din alte țări, din toate vremurile. Cele constatate la Inochentie, precum și la unii adepți ai lui (V. Cap. III) coincid cu desăvârșire cu faptele citate de d-l Conovalov.

²⁾ Pr. Ios. Murea. Declar. scr.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 31 Ien. 1913, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești, jud. Băți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui I. Eșan.

⁴⁾ Pr. Ios. Murea Ib.

⁵⁾ „Din familia Levizorilor acum au rămas în viață numai mama lui Inochentie și un frate al lui Gheorghe, un om în ani și sărac. Locuiesc în sat. Cosuți, jud. Soroca“. Ibid.

Inochentie și-a creat printre acești țărani o mare popularitate¹⁾. La Moscova pelerinii inochentiști spuneau unui preot delegat următoarele: „Singur numai Inochentie este îndurător, nu pune grele epitimii și mii de mătani, nu oprește dela sf. împărtășanie pe zeci de ani de zile, și pe toți îi cheamă la dânsul: și pe cel bețiv, și pe hoț, și pe curvar, și pe dansator, și pe cel ce joacă cărțile, și pe cel ce fumează, pe cei legați cu epitemia îi desleagă, pe bolnavi îi lecuește, pe săraci îi îmbracă, îi hrănește, îi adapă“...²⁾.

Despre dărnicia lui Inochentie în „raiu“, dela cunoscutul autor—inochentist aflăm că acolo „veniau calici, săraci, mișei și cei ce aveau nevoie și lipsă de toate cele trebuincioase în lumea aceasta, și el le împlinea dorințele la fiecare. Veniau unii ca leii și se duceau înapoi ca mieii“³⁾...

Dărnicia lui Inochentie nu o tăgăduiau în fond nici cei mai sceptici vizitatori ai lui. Așa, unul dintre aceștia scrie: „Trebue să notăm cum Inochentie primește banii: bancnotele mai mari el le pune în buzunările de desubt, iar „mărcile“⁴⁾—în buzunările de deasupra ale reverendei... Celor cari cer, el le scoate din buzunările de deasupra, știind de 'nainte că nu va da mare greș. Co-voare și îndeobște ce era mai bun, cei de ajutor pe lângă el le duceau undeva peste deal, iar ce era mai rău, să dădea săracilor, soldaților și celor, cari cereau“⁵⁾. Autorul acestei știri, cum vedem, recunoaște că Inochentie împărțea și altora din cele ce-i aduceau pelerinii. Cât privește celelalte amănunte, dânsule în parte nu privesc decât pe cei de pe lângă Inochentie, în parte însă pot fi apreciate numai în legătură cu celelalte informații, cu cari, cum vedem, nu tocmai corespund.

Vom adăoga aici că, după cum citim într'un izvor, „despre însuș Inochentie prin norod se zvonea că dânsul și-ar fi cumpărat o casă la Petersburg, având soție și copii“⁶⁾. Din alt izvor aflăm, că la cercetări unele martore spuneau că atât la Balta, cât la Camenița și la Murom Inochentie ar fi avut în chilia lui scum-

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Coclorva. Rap. cit.

²⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoprooc. Inochentie“... L. C. P. 1307.

³⁾ „In scurt viața“.. P. 60-61.

⁴⁾ Mărci—timbre=bani mărunți rusești din 1917.

⁵⁾ F. Pădurar. L. C. P. 124

⁶⁾ Preot V. Humă. „Pseudoprooc. Inochentie“... L. C. P. 1333.

pe și gustoase mizeluri, chiar și de cele de fruct. Mai spuneau că la Camenița Inochentie nu ar fi postit de loc și ar fi mâncat și carne¹⁾, că dânsul cu plăcere obișnuia vin și în mare cantitate²⁾. Credem că aceste zvonuri nu au temei, cu atât mai mult, cu cât în materialul arhivelor nu se repetă, pe când mărturiile contrarii, cum am văzut, sunt categorice și le aflăm în mai multe izvoare

7.

Inochentie mai mult îi atrăgea pe moldoveni cu darul lui de a vorbi, de a învăța norodu, de a propovădui.

În actele arhivelor aflăm mai multe mărturisiri cu privire la aceasta putere a călugărului dela Balta, și în aceste mărturisiri se arată atât conținutul propovăduirii sale, cât—da' poate și mai mult—felul lui deosebit de a-și expune ideile.

Vom releva știrile mai caracteristice.

Pelerinii din sat. Mândrești, i-au declarat unui preot că Inochentie „frumos vorbește și tare bine pe noi ne învață“. ³⁾ „Pe mine“ — a declarat un inochentist — „călugărul Inochentie mă atrage cu propovăduirea sa bună.“ ⁴⁾ În 1913 în jud. Cet.-Albă Manoil Tricolici, Serghei Semenov, Artemie Cravenco și Bonifatie Boldișor spuneau că Inochentie „are un deosebit dar de a preda norodului învățătură.“ ⁵⁾ Pe temeiul mai multor cercetări și Sinodul arată că la Mirom moldovenii umblau „în special cu scopul de a asculta predica călugărului Inochentie“. ⁶⁾

Am face o mare greșală dacă am crede că inochentie în propovăduirea sa vorbea numai ceea ce putea măguli pe ascultători, dimpotrivă: el de loc nu-i cruța și cu multă cruzime îi muștra. Așa, un misionar — martor ocular ne declară că în vremea spovedaniei Inochentie muștra norodul de păcate „vorbind în auzul tuturor de cele mai mârșave și spurcate patimi și întinăciuni ome-

¹⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei „Inochentie marele hulitor“. L. C. P. 393.

²⁾ F. Pădurar. L. C. P. 126.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chi ică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești, jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui Mih. Verenco.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic al jud. Cet.-Albă. Rap. din 23 Ian. 1914. No. 1088

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

nești“ ¹⁾... Un alt vizitator al „raiului“ ne comunică că pe ascultătorii săi, cari cădeau în extaz în vremea propovăduirii lui, dânsul îi ocărea cu cele mai rele cuvinte. ²⁾

Impresia predicilor lui Inochentie era cu atât mai mare cu cât și forma lor era neobișnuită. Inochentie chiar prin felul lui de a vorbi știa adânc să întipărească ideile sale în sufletul ascultătorilor. Aceasta ne-o arată autorul inochentist sub o formă interesantă, care tocmai ne caracterizează starea sufletească a ascultătorilor provocată de călugărul. „Odată“, scrie acest credincios adept al lui Inochentie, — „cum spunea el predică pe catedră la norod, au venit doi porumbi albi și s’au pus unul pe un umăr și altu pe alt umăr, și se uitau în gura lui amândoi cum grăia, pare că vedeau ce ieșea din gură... Cei credincioși primeau credință, și toți cine și cu ce venia, toți primeau bucurie sufletească și trupească...“ ³⁾ În felul lui de a vorbi, după cum putem crede, nu era o simplă frumusețe a formei. Dânsul vorbea și cu multă putere. De obicei adeptii lui, dorind să arăte felul lui de a învăța norodul, spuneau că Inochentie „striga“ la ei. ⁴⁾ Puterea sa de propovăduitor însuș Inochentie o înțelegea bine. „Bun propovăduitor a fost Ioan dela Cronstadt, da’ eu sunt mai bun: mai sever decât dânsul,“ — așa vorbea de sine Inochentie la Camenița, după declarația unui adept al lui ⁵⁾.

Adeptii călugărului aflase la el și unele însușiri neobișnuite și chiar misterioase, cari mult îi impresionau pe ei.

Inochentie, spun adeptii lui, putea să pătrundă în gândurile oamenilor și știa și faptele ascunse. Așa, când doi soți au călcat porunca lui de a trăi ca frații, dânsul a cunoscut aceasta, în fața tuturor i-a demascat și i-a alungat ⁶⁾. O inochentistă spunea că Inochentie se uita la ascultătorii din jurul său și, zicându-le pe nume, în auzul lumii le relata tot trecutul lor cu toate păcatele săvârșite, le spunea adevărat — care a omorât, care a furat, ce și

¹⁾ Prot. I. Andronic. Declar. ser.

²⁾ F. Pădurar. L. C. P. 125.

³⁾ „In scurt. viață“... P. 62.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Humă. Rap. din 10 Mart. 1913. Cfr. Pr. V. Humă. „Pseudoprooroc Inochentie...“ L. C. P. 1307—8.

⁵⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui Alexandru Spănu.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

de unde¹⁾... „În timpul unei predici“—povestește un adept al lui— „un moșneag bolnav s'a apropiat către Inochentie pentru binecuvântare—lucrul văzut de toți cei prezenți. După un timp oarecare, în cursul aceleași predici, Inochentie se adresează către ascultători spunându-le: „Ați văzut pe moșneagul cel ce a fost aici la mine? Duce-vă-ți pe drum după el că a murit. Mai mulți curioși au mers și n'tr'adevăr l-au aflat mort pe un drum. Întorși au povestit la cei mai mulți despre cele văzute“...²⁾.

Inochentie stăruia să pătrundă și'n viitor. Prezicerile sau, cum li se zicea, „proorociile“ lui Inochentie priveau mai multe fapte și evenimente. După unii, Inochentie multe a prevestit chiar din viața lui mai de pe urmă. Așa, în 1912, după ce Inochentie a fost trimis la măn. Murom, Flor Sângeapă a declarat unui preot că Inochentie vorbea astfel de soarta lui: „Precum Isus Hristos, după ce a trecut peste apă a fost răstignit de către evrei, așa și eu, după ce voiu trece peste apă (peste lacul Onega, adecă — spre măn. Murom, cum Flor a explicat preotului) voiu fi chinuit de către creștini“.³⁾.

Mai interesante erau prevestirile lui cu privire la întregul popor, la viața generală a Rusiei, a Basarabiei. Vom releva unele din aceste „proorocii“.

Încă la Camenița, pe la sfârșitul an. 1911, cum mărturisesc unii inochentiști, călugărul Inochentie spunea că „împăratul nostru de astăzi este ultimul, și de-acuma înainte noi împărați nu vom mai avea, iar moștenitorul tronului de astăzi pare va fi călugăr“⁴⁾. În 1912 un preot raporta arhiereului Serafim utmătoarele... „Prin sat (Ermoclia) circulă zvonuri despre un războiu sângeros și crud, în vremea căruia oamenii ca fiarele vor omori pe copii, iar satele vor fi arse... Acestea toate“—adăoga preotul—„se zvoneau pe temeiul celor prevestite de Inochentie“⁵⁾. Prin unele locuri prevestirea lui Inochentie, cum se vede, se răspândea cu'n conținut mai

¹⁾ Ion Barcă. Decl. scr.

²⁾ Ibid.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembrie 1912.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28 Anexa; Proc. Verb. al cercet. la Mândrești jud. Bălți, din 27 Ian. 1912. Declar. lui Mih. Verenco, S. Gheorghiiță, I. Eșan.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. cit.

amănușit. În Ianuarie 1913 arhiereul Serafim scria guvernatorului că inochentiștii prin satele basarabene răspândesc zvonuri, cum că „la primăvară va fi un războiu pustiitor, și Basarabia va pieri, iar dânsul, Inochentie, va judeca pe toți cei vinovați, după aceea se va începe judecata înfricoșată, ziua căreia e descoperită lui Inochentie de către Dumnezeu, și anume: la 12 Aprilie acestui an (1913) în vinerea patimilor“ ¹⁾. Aceeași prezicere, cu oarecare amănunte noi, aflăm și în alt act. Un preot, tot în Ianuarie 1913, scrie lui Serafim că, după cum răspândesc zvonuri prin norod agenții lui Inochentie, dânsul prevestește că în viitorul apropiat va avea loc un războiu, și Basarabia va fi luată de inamic, carele va nimici pe toți acei ce vor mai rămânea atunci pe la locurile lor ²⁾. Inochentiștii din Drăgușenii-Noi în 1913 spuneau că Inochentie ar fi propovăduit că în vremea acestui război vor pieri toți acei, cari vor fi pe atunci în Basarabia, și nu vor scăpa decât acei, cari se vor muta la dânsul. Deci trebuie să ne grăbim cu mutatul... ³⁾

În actele arhivelor și mai cu seamă în cartea inochentistă: „În scurt viața“... aflăm și alte multe „proorocii“ de ale lui Inochentie. Unele fără îndoială au fost plăsmuite post factum. De felul acesta sunt „proorociile“ privitoare la revoluția ruscască și tipărite în cartea inochentistă ⁴⁾. Altele însă, cum ne dovedesc actele arhivelor, într'adevăr au prevenit unele evenimente și, vom releva, — evenimente cu totul neașteptate. Așa au fost, de pildă, prevestirile lui Inochentie cu privire la soarta țarizmului din Rusia, la marele războiu. Dacă aceasta a fost o simplă coincidență a faptelor, sau aici avem de a face cu o deosebită intuiție a călugărului dela Balta, care deocamdată rămâne neexplicabilă, — nu putem hotărî. Vom adăoga numai că aceste „proorocii“ prezintă un fapt cu atât mai interesant, din punct de vedere psihologic, cu cât au fost îndreptățite prin mersul vieții, iar pe de altă parte Inochentie era un ignorant, care prin nimica n'a dovedit cunoașterea și priceperea politicii europene, cum și acelei rusești.

¹⁾ Arh. Stat. Suc. Cișin. Arh. Serafim. Către guvernator. Basarabiei. Din 18 Ian. 1913, No. 83. Cfr. Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschî Rap. din 16 Noembr. 1912.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Ier. Crocos. Rap. din 20 Ian. 1913, Nr. 1.

³⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.

⁴⁾ P. 46.—Cartea aceasta a apărut abia în 1924.

Mulțumită calităților sale mai sus arătate Inochentie avea o înrăurire foarte puternică asupra norodului. Mulți dintre cei ce ascultau predicile și vedeau faptele lui se îmbolnăveau și cădeau în extaz strigând și proslăvind pe Inochentie¹⁾. Când dânsul descoperea faptele necunoscute, citim într'un izvor, mulțimea izbucnea în strigăte exaltate: „Părinte, părinte, iartă-ne! Scapă-ne de păcate! Ne prăpădim!..”²⁾.

Și înrăurirea aceasta izvorea din toată firea lui. În „Ucazul” sinodal, care nu odată l-am citat, Inochentie e caracterizat ca „un om nervos, entuziast și exaltat, cu 'n temperament, care adânc impresionează pe ascultători”. La Inochentie, ne scrie un preot, îi atrăgea pe ascultători „ideile, glasul, căutătura, blândețea și un fel de hipnotizm”³⁾. Aceeași impresie cunoscutul autor inochentist ne o redă într'o formă mai expresivă: „Glasul lui (Inochentie)” — scrie dânsul, — „era tare către Dumnezeu ca un glas de trâmbiță. Când striga, tăia cu cuvântul ca cu sabia. Ochii lui te spărgeau, nu puteai să te uiți la dânsul, pe ochiul drept avea cruce. Cu învățătura lui umplea inimile tuturor de setea adevărului lui Dumnezeu”⁴⁾. E de notat că și unii misionari, cari personal îl cunoșteau pe Inochentie, simțeau din partea lui un fel de sugestiune hipnotică. Aceasta bunăoară a mărturisit unui preot misionarul eparhial Teodosie Chirică⁵⁾.

Adepții lui Inochentie deasemenea îi atribuiau lui o mare putere de făcător de minuni. În materialul, de care dispunem, și mai cu seamă în cartea „In scurt viața”... aflăm o mulțime de „minuni”, pe cari se zice că le-ar fi făcut Inochentie. Iată câteva cazuri. O inochentistă lă o cercetare a spus că la măn. Murom ea a văzut, cum călugărul Inochentie cu zece coșuri de pâine a săturat aproape 500 de oameni, și încă au rămas șapte coșuri de bucăți. Ea a adăugat că aceasta nu poate face decât Mântuitorul și Inochentie⁶⁾. Despre aceasta „minune” știri veniau din mai

¹⁾ V. Cap. I, p. g. 56-57.

²⁾ I. Bărcă Declar. scr.

³⁾ Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁴⁾ „In scurt viața”... p. 16.

⁵⁾ Pr. T. Bogos: Declar. scr.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. mis. Gh. Vășcovich și Vl. Baltaga. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, jud. Soroca, din 16 - 17 Dec. 1912. Declar. Anast. Știrbu.

multe părți, dela mai mulți inochentiști ¹⁾, ceea ce ne dovedește că credința aceasta era foarte răspândită printre adepții călugărului. Unii spuneau că Inochentie ar fi umblat pe apă ca pe uscat ²⁾, alții ziceau că ar fi umblat prin omăt adânc cu picioarele goale, pe mare ger, fără să se îmbolnăvească ³⁾. Pelerinii, pe cari stăpânirea i-a întors dela Murom, spuneau preotului delegat că la Murom Inochentie a prefăcut apa în vin amestecând o cană de vin din Basarabia cu câteva vedre de apă, și cu vin de acesta a adăpat mii de norod... ⁴⁾).

Nici nu încape vorbă, că în mai multe cazuri aici nu avem decât un simplu rezultat al aceleași înrăuriri hipnotice din partea călugărului asupra ascultătorilor săi. Unele „minuni“ însă ușor pot fi explicate prin acea stare de exaltație continuă, în care se aflau atât Inochentie, cât și adepții lui, cari pe lângă aceasta veniau la el cu idei preconcepute.

Ca să isprăvim cu personalitatea călugărului dela Balta vom adăoga câteva amănunte privitoare la înfățișarea sa.

Un preot basarabean, care a vizitat „raiu“ în 1917, ne comunică că Inochentie era smolît, cărunt la barbă și pe cap. Intre ai săi umbla îmbrăcat într'un caftan sur și pe piept purta două iconițe rotunjoare ⁵⁾. La întâia vedere dânsul era nervos, precipitat în mișcări, domol la vorbă, liniștit și încrezut, rostind cuvintele târăgănat. În convorbiri cu preoții nu se tulbura. „Când (în „raiu“) mă apropiam de dânsul — ne comunică acest preot-vizitator, — „așteptam să văd în el un om, a cărui putere o poți simți deodată. Inșă întâia privire mi-a arătat că și dânsul căuta ceva deosebit în fața mea, și deodată amândoi am înțeles că suntem simpli muritori“ ⁶⁾.

Acesta a fost călugărul Inochentie dela Balta.

Trebuie să recunoaștem că știrile aduse mai sus asupra lui Inochentie nu ne dau un chip clar și definitiv, ușor de înțeles și po-

¹⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913. Cfr. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1914; Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.

²⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. cit.

³⁾ „In scurt viața“... p. 38.

⁴⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... L. C. P. 1307.

⁵⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“. L. C. P. 569.

⁶⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. Scr.

trivit cu noțiunile noastre obișnuite privitoare la firea omenească, dar aceasta e realitatea așa, cum ea este oglindită în actele arhivelor și în declarațiile și lucrările tipărite ale diferiților autori, dintre cari unii personal îl cunoșteau pe Inochentie. A înfățișa lucrurile altfel înseamnă a părăsi terenul încercat al faptelor reale și a trece în largul nesigur al închipuirilor personale.

III. CINE ERAU INOCHENȚIȘTII.

1.

În orice mișcare a maselor trebuie să deosebim două grupuri de oameni: unul, mai mic, al căpeteniilor sau conducătorilor mișcării, și al doilea—masa poporului, mulțimea povățuită și condusă de ei. În mișcarea dela Balta ar trebui să mai deosebim și al treilea grup, care din punctul de vedere al numărului ocupă locul de mijloc între cele de mai sus, iar pentru toată mișcarea a avut mare însemnătate: grupul acesta consta din acei bolnavi numeroși, cari luau parte la toate adunările inochentiștilor și în toate momentele mișcării.

Ne vom ocupa pe rând de acești aderenți ai mișcării.

Cine erau capii mișcării?

Capii mișcării erau oameni de toată vârsta. Unii dintre ei erau tineri de tot. Așa, Simeon Levizor, fratele lui Inochentie, în 1910 n'avea decât 25 de ani, Ambros, din sat. Cosouți, jud. Soroca, era de 36 de ani, Ion Zagaevschi, tot din Cosouți, de 32 ¹⁾, Gheorghe Grigorean, din sat. Horăști, jud. Chișinău, în 1911 avea 28 ani ²⁾. Erau unii și în ani. Așa, de pildă, Const. Țurcan, din sat. Tocuz, jud. Tighina, avea 48 ani, Petre Tărăță se zice că era „bătrân“ ³⁾.

Majoritatea capilor erau, putem zice, țărani plugari. Erau însă între ei oameni și de alte îndeletniciri. Așa, Ion Zagaevschi se ocupa cu dulgheria ⁴⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 dec. 1910.

²⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911.

³⁾ Arh. St. Suc Chișin. Dos. No. 25, Ispravni. al jud. Bălți Rap. din 12 Fevr. 1951, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 4 Ian. 1915.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 20 Dec. 1910.

De felul lor conducătorii mișcării nu erau toți basarabeni, unii erau de peste Nistru. Dintr'un raport aflăm că „niște propovăduitori ai pseudoînvățăturii lui Inochentie din sat. Senatovca și târg. Camenca din Podolia umblă (prin Basarabia), propovăduesc și adună jertfe prin satele vecine în folosul lui Inochentie“¹⁾.

Unii dintre capi erau oameni cu oarecare stare. Seb. Mătă, din sat. Abaclâjaba jud. Tighina, cum singur a declarat, avea două desiatini de pământ arabil și casă în Abaclâjaba²⁾. Const. Țurcan stă și mai bine. Cum aflăm dintr'un izvor, dânsul avea 50 de desiatini proprii de pământ arabil, două case cu ogrăzi, trei desiatini de vie, patru perechi de boi, patru cai, cinci vaci, 50 de oi și alte lucruri de gospodărie³⁾. La o cercetare partizanii lui prin aceea și stăruiau să dovedească nevinovăția lui că e bogat⁴⁾.

Păre însă că mai mulți dintre ei erau oameni săraci⁵⁾. După unele știri, Simeon Levizor, bunăoară, nu avea de loc pământ, trăia cu maică-sa, care și ea nu avea nici vite, nici pământ, ci numai casă. Simeon, ca să-și câștige mijloace de traiu, umbla la lucru cu ziua⁶⁾.

Capii mișcării nu odată făceau călătorii prin locurile, unde se afla Inochentie. De mai multe ori umblau ei singuri, uneori însă se duceau cu consătenii lor⁷⁾.

Calătoriile la Inochentie aveau mare însemnătate pentru ei. E de crezut că acolo întâiaș dată ei aflau despre misiunea lor de

¹⁾ Ib. Pr. Ștefărtă. Rap. din 22 Ian. 1913, No. 15.

²⁾ Ib. Al. Dimitriev, candid. la slujbă în poliție. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1912.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișinău. Dos. No. 377 din cancel. guvern. cu privire la activitatea pângăritoare a lui Țurcan. Guvern. Basar. Către Minist. de Interne. Departamentul (secția) afacerilor spirituale, din 14 Fevr. 1911, No. 429.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6. Anexa: Proc. Verb. No. 1.

⁵⁾ ib. Pr. V. Popovici. Rap. din 5 Dec. 1910.

⁶⁾ ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

⁷⁾ Arh. Const. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noemb. 1910. Cfr. Pristav al circ. I jud. Tig. Rap. din 17 Noembr. 1910, No. 4004 Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6. Anexa: Proc. verb. No. 5 Proc. verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910 „Zapisca“ (Extras) cit. Mis. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911.

conducători ¹⁾. Putem deci să zicem că toți capii inochentizmului erau ucenicii nemijlociți ai lui Inochentie. Țurcan se socotea chiar drept trimis al călugărului dela Balta care l-a binecuvântat cu fotografia sa ²⁾. După declarația lui Ioan Gonța (din sat. Drăgușenii-Noi, jud. Chișin.), T. Ropot. din. sat. Buțeni Jud. Chișin., deasemenea era îputernicit de către Inochentie ³⁾. Singur Ropot a declarat că Inochentie i-a dat o epitemie pe șapte ani, ca să umble prin lume și să adune jertfe pentru dânsul (Inochentie) ⁴⁾. Și T. Ambros la o cercetare a declarat că „păr. Inochentie mi-a poruncit să primesc pe bolnavi, să-i stropesc cu apă sfințită și să-i ung cu untdelemn, ceea ce eu și făceam, și acuma continuu“ ⁵⁾... Tot dela Inochentie avea îputernicire și T. Țonici, din sat. Sloboda-Gorodiște, jud. Orhei ⁶⁾.

Despre legăturile dintre călugărul Inochentie și capii mișcării aflăm știri și mai precise. Într'un izvor citim că inochentiștii căpeteniile se credeau îputerniciți ai lui Inochentie, la care a trecut îputernicirea lui Isus Hristos prin pr. T. Levițchi ⁷⁾. Acelaș lucru au declarat și inochentiștii din Cosouți ⁸⁾. Al. Donțu, inochentist din sat. Cotiujeni-Mari, jud. Soroca, se socotea chiar de apostol Pavel, din acelaș motiv — pentru că „părințelul m'a sfințit și mi-a dat duhul — puterea apostolului Pavel“ ⁹⁾.

La Balta capii inochentizmului se duceau nu numai pentru a vedea pe Inochentie și a primi dela el binecuvântare în activitatea lor, ci și cu alte nevoi. După o cercetare făcută la Cosouți, conducătorii s'au dus la Inochentie după sfat și s'au întors încredințați că nimeni nu-i în drept să-i împiedece în activitatea lor,

¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28 Anexa: Decl. pr. Spir. Cître. Cfr. Vicégubernat. Basar. Adresa către arhier. Seralim, din 28 Mart. 1912, 8318.

²⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Drăgușenii-Noi, din 21 Iulie 1912.

⁴⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913. No. 12

⁵⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 2 Dec. 1910.

⁶⁾ Ib. Pr. I. Gulațchi Rap. din 11 Ian. 1912. Cfr. Ib.

Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Declar. preot din 20 Ian. 1912.

⁷⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 14 Fevr. 1911.

⁸⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910.

⁹⁾ I. Bărcă. Declar. scr.

că ei trebuie să continue munca și vor primi mântuire, da' poate chiar și cunună de mucenici ¹⁾).

Despre unii inochentiști dintre cei mai de seamă se zicea că în trecut ei aveau câte o crimă la sufletul lor, bunăoară — furt ²⁾, „pogrom“ ³⁾ și alt ⁴⁾). Despre Const. Țurcan prin norod se zvoniau lucruri și mai groaznice. Anume se vorbea că în trecut el ar fi avut după sine și un omor ⁵⁾). Preotul din Tocuz, între altele, scria lui Serafim, că Țurcan e „un om șiret, vrednic să facă rău chiar și fraților săi“ ⁶⁾).

Ținem să adăogăm că mulți raportori subliniază faptul că trecutul unor inochentiști, chiar dintre conducători, nu era tocmai creștinesc crezând că prin acest fapt se depreciază activitatea lor religioasă. Fără îndoială, trecutul criminal al acestor agitatori inochentiști nu poate fi scăpat din vedere, dar rostul lui pentru ei putea fi cu totul altul. Din punct de vedere psihologic tocmai acest trecut criminal ne poate explica râvna lor de mai pe urmă: cu cât mai adâncă a fost decăderea, cu atât mai vie, mai puternică putea să fie convertirea, mai puternică și mai folositoare ⁷⁾. E clar că crima din trecut, cel puțin la unii dintre inochentiști, nu poate micșora valoarea pocăinții mai târzie ⁸⁾.

2.

Mulți dintre cei, cari nu cunosc mișcarea dela Balta decât din auzite, s'au deprins să creadă că toți inochentiștii au fost oameni întunecați, lipsiți de orice cunoștințe și nevoi intelectuale.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Porovici. Rap. din 24 Dec. 1910.

²⁾ Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. din 27 Sept. 1911, No. 146. Anexă: „Act“ al cercet la Redeni, din 26 Sept. 1911. Declar. lui Tim. Chiriță. Cfr. Ib. Pr. A. Evstratiiev. Rap. din 20 Ian. 1913.—Ib. Pr. V. Elladi. Comunicare din 29 Iul. 1912, No. 48.

³⁾ Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. și anexa cit. Declar. lui Iac. Galer.

⁴⁾ Ib. Pr. Ier. Crocos. Rap. din 20 Ian. 1913, No. 1.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciafcovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910. Cfr. Ib. „Zem. Nacialn.“ al circ. II, jud. Tighina. Hotărîrea din 26 Noembr. 1910.—Ib. „Act.“ încheiat în 7 Dec. 1910, No. 173, în Tocuz, de către Cercet. Duhovnicesc al circ. II din jud. Tigh.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 16 Noembr. 1910. Cfr. „Act.“ încheiat în 7 Dec. 1910, No. 173, cit.

⁷⁾ V. fapte asemănătoare la W. Djems. „The varieties of religions experience“. 1903. Trad. rus. („Mnogoobrazie religioznago opâta“) 1910. P. 155—205.

⁸⁾ V. p. 105.

Aceasta părere nu corespunde de loc realității. Actele ne dovedesc că dintre capii inochentiști mulți știau carte, unii erau chiar cărturari în toată puterea cuvântului, și în diferite cărți religioase căutau rezolvirea acelor mari probleme, cari îi chinuiau. Vom cita unele fapte din cele mai interesante.

Const. Țurcan și Teofil Gonța la adunările din sat. Tocuz citeau acatiste ¹⁾. Puțină carte știa și Simeon Levizor, și la adunările, care se făceau în casa lui, citea oamenilor din cărțile sfinte ²⁾. Vas. Condrea, din Tocuz, stăpâna foarte bine limba rusească și bine cunoștea sf. scriptură. Elisei Zlotea, din sat. Sălcuta, jud. Tighina, cunoștea sf. scriptură, umbla prin sate, aduna oameni pe la case și le citea ³⁾. În 1913, în sat. Faraonovca, Manoil Tricolici și Serghei Semenov făceau adunări, la cari citeau evanghelja și dădeau explicații în înțelesul inochentiștilor ⁴⁾. În sat. Cerlina, jud. Soroca, Filimon Posiolachi, vorbind consătenilor în numele lui Inochentie, se folosea de noul testament în moldovenește ⁵⁾. Despre Seb. Măță, într'un act citim că la o cercetare dela dânsul a fost luată o evanghelie în limba moldovenească, în care erau notate stihul 29 din capit. XVII al „Faptelor sf. Apostoli” și întâiele trei stihuri din capit. IV al I Epistole a sf. Ioan. Măță a declarat că notele nu-s făcute de dânsul. Însă chiar dacă Măță a spus adevărul, nu mai încape nici o îndoială că el știa carte bine și știa să se folosească de evanghelie ⁶⁾. Altă dată el singur a declarat că fiind însărcinat de către preotul satului, dânsul deseori citea în biserică sf. scriptură, înlocuind pe cântărețul parohiei, lua dela preot viețile sfinților pentru sine, deasemenea le citea și chiar le tălmăcea și altora ⁷⁾.

Despre Dim. Bumbu, un însemnat inochentist din Chișinău,

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișinău.

²⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910.

³⁾ Ib. Arh. Serafim Către guvern. Basar. Din 1 Mart. 1913, No. 219.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic al jud. Cet.-Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. St. Revenco. Rap. din 24 Ian. 1913, No. 4.

⁶⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov Proc. Verb. al cercet. în Abaclăjaba, jud. Tighina, din 23 Apr. 1912, No. 1.

⁷⁾ Ib. Al. Dimitriev, cand. la slujba în poliție. Proc. Verb. din 13 Fevr. 1912 Declar. lui Seb. Măță.

chiar preotul spunea, că știe bine carte, ține strana în biserică, citește și cântă la slujbele Dumnezești ¹⁾).

Unii inochentiști se foloseau foarte conștient de cărțile religioase stăruind a-și da bine seama de cele ce găseau în aceste cărți. Flor Sânjeapă, în convorbirea cu'n misionar, se referea la unele citate din evanghelie, la cari cerea lămuriri. Deasemenea dânsul foarte mult se interesa și cerea o explicare mai clară a stihurilor 2 și 3 din cap. IV al întâiei Epistole a sf. ap. Ioan ²⁾. Petre Tărăță, în convorbire cu 'n preot, a dovedit că știe carte și chiar are un deosebit interes pentru sf. scriptură. Între altele el a rugat pe convorbitorul său să-i explice capit. VII din Apocalipsis cu privire la peceți și 144.000...³⁾. Despre Bartol. Mocan, unul dintre principalii agenci ai lui Inochentie, locuitor din sat. Selemet, jud. Tigh. un misionar iscusit mărturisește, ca dânsul cunoaște sf. scriptură, și timp de două ceasuri a avut cu el (cu misionarul) o discuție particulară. Tot așa fel de discuție misionarul a avut și în sat. Abaclăjabă cu Gheorghe Teclea. D-l misionar mai adaogă că după „seriozitatea obiecțiunilor“, cari i se puneau de către numiții inochentiști, și după îndărătnicia acestora aceste două convorbiri particulare au fost „excepționale“ ⁴⁾.

Între capii inochentiști erau și de aceia, la cari interesul pentru cărțile religioase trecea și mai departe. Ei cheltuiau mulți bani pentru astfel de cărți și adunau chiar biblioteci întregi. Astfel de bibliotecă un misionar a găsit la Vas. Filipov, căpetenia inochentiștilor din sat. Volontirovca, lud. Cet.-Albă. Biblioteca era compusă din următoarele cărți: 1) „Tolcovoe evanghelie“ („Evanghelie tălcuită“) de Episc. Mihail; 2) „Nerucotvorenâi obraz Vsemilostivago Spasa i poclonenie emu“. „Poșviașceaetsia vsem jelaiușcim i isciuscim spasenia“ („Chipul nefăcut cu mâna al Mântuitorului Atotmilostiv și închinare lui“. „Inchinată tuturor celor ce doresc și caută mântuire“), de Episc. Iustin; 3) „Prolog v pouceniah“ („Prolog în învățături“), de Protoier. V. Guriev. Ed. din 1912; 4) „Sviatootecchia nastavlenia o molitve i trezvlennii ili vnimanii serdța c Bogu i istolcovanie molitvâ Gospodnei slovami sv. oteț“—

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. A. Scvonicov. Rap. din 24 Ian. 1913.

²⁾ ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

³⁾ ib. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁴⁾ ib. Al. Scvoznicov. Rap. din 25 Fevr. 1913.

„Izd. 1889 g. Afonscago russcago Panteleimónova monastărea“.
 („Învățăturile sf. părinți despre rugăciune și trezvie sau despre luare-aminte a inimii către Dumnezeu și tălmăcirea rugăciunii Domnului cu cuvintele sf. părinți“.—„Ediția din 1889, a mănăstirii rușești Sf. Panteleimon dela muntele Athos“). Cartea aceasta, spune păr. misionar, toată era împiestrițată cu note în locurile cu conținutul de asceză riguroasă. 5) „Nacialo i coneț nașego zemnogo șara. Opât rascrătia prorocestv Apocalipsisa. Ciasti 2-ia. Izd. 1904 g. I. L. Tuzova“ („Începutul și sfârșitul globului pământului nostru. Incercare de a descoperi proorociile Apocalipsisului. Partea II. Ed. din 1904 a lui I. L. Tuzov“).—Păr. misionar adaogă, că în „Prolog v pouceniah“ erau notate următoarele învățături: a) „Odna iz pricin, po cotoroi Bog popuscaiet zlâm duham neistovstvovativ telah celoveceschih i podvergati celoveca bolezniam“ („Una din acele cauze, în urma cărora Dumnezeu lasă pe duhurile rele să-și arăte răutăciunea și în trupurile omenești și-l expun pe om la boale“); b) „Doljno pomniti, cito diavol s osobâm ojestoceniem napadaet na liudei, obrasciaiuscihsia ot greha c dobrodeteli“ („Trebuie să ținem minte, că diavolul cu deosebită furie se năpustește asupra acelor oameni, cari dela păcat se întorc la virtute“); c) „Cacovâ liudi ștali v năneșnee vremia“.—„Izvlcenie iz poucenia Arh. Antonia Volâncăgo“ („Ce au devenit oamenii acuma“.—„Extras dintr'o învățătură a Arhiepiscop Antonie din Volâni“); d) „Sciastie detei ne v bogatstve, cotoroe im roditeli ostavliaiut“ (Fericirea copiilor nu e în acea bogăție, pe care părinții le-o lasă“); e) „Zemlja ne rai, a izgnanie iz raia“ („Pământul nu e raiu, ci izgonirea din raiu“); f) „O suetnosti zemnâh blag“ („Despre deșertăciunea bunurilor pământești“) și g) „Pobeda nad samim soboi“ („Biruința asupra noi înșine“)¹).

Un alt inochentist Ilie Antocel, din sat. Feștelița, jud. Cet. Albă, avea și el o bibliotecă. Aici, între altele, păr. misionar a aflat o evanghelie în limba moldovenească, în care erau semnate următoarele locuri: Ev. Matf.: III, 7; VIII, 9; XIX, 30; XXIII, 13, 23; XXIV, 13; XXV, 1—13; Ev. Marc.: VIII, 34; IX, 50; Ev. Luc.: VII, 30; IX, 23, 40, 50; X, 21; XI, 8, 13, 28, 36, 38, 41;

¹) Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fer. 1913, No. 30.

XII, 9, 12, 15, 51; XIII, 5, 18—19; XIV, 25; XVI, 1—2, 12; XXI, 1, 36—37; Ev. Ioan.: VIII, 30, 41, 48, 53; X, 16. 1).

În sat. Ermoclia, o bibliotecă avea inochentistul Flor Sânjeapă. Aici pâr. misionar a găsit: 1) o evanghelie în limba moldovenească, fără note; 2) „Nacialo i coneț zemnogo șara. Ciasti 1-aia“ („Inceputul și sfârșitul globului pământesc“. Partea I); 3) O cease smertnom. Molitvenâia vozdâhania c Gospodu Iisusu Hristu“ („Despre ceasul morții. Suspinuri în rugăciuni către Domnul Iis. Hristos“); 4) „Nerucotvornâi obraz Vsemilostivago Spasa i poclonie Emu“ și 5) „Znamenîa prișestvia antihrista, po uceniîu sviascenago Pisania, tolcovaniam sv. oțtev i ucitelei Tercvi: Ioana Zlatoustago, Andreea Chesariiscago, Ioana Damaschina, Efrema Sirina i Blaî. Feodorita“ („Semnele venirii antihristului, după învățătura sf. scripturi, după tâlmăcirile sf. părinți și învățători ai bisericii: Ioan Gură de aur, Andrei din Chesaria, Ioan Damaschin. Efrema Sirin și fericitul Teodorit“ 2).

Nu mai încapă nici o îndoială că prin mâinile inochentiștilor umblau și alte izvoare de tipar. Așa, de pildă, în 1914 la Ecater. Cocier, care făcea propagandă în sat. Dealu-Nalt, jud. Orhei, între alte obiecte, s'a găsit o foaie separată cu titlu: „Sviet Pecerschii“ („Lumina Peșterilor“) cu chipul pe ea a bisericii din lavra Chievului 3).

În 1916, în sat. Oișeni, jud. Bălți, la inochentiștii, cari venise acolo cu sf. icoană dela Gârbovăț, s'a găsit: 1) un manuscris cu mai multe bucăți din sf. scriptură; 2) Testamentul nou în l. slavonă; 3) o evanghelie în l. moldovenească ed. „Societ Biblice“; 4) o cârtică moldovenească cunoscută sub numele de „epistolie“; 5) un molitvelnic moldovenesc, pe scoârța căruia era scris cu mâna în moldovenește: „Tatăl lor este în cer, iar părintelul Inochentie este Duhul sfânt“; 6) Viața preacuvios. Vasile cel Nou cu povestirea Fericitei Teodora despre vămile văzduhului, două exemplare: în rusește și slavonește, ed. Fesenco; 7) câteva apeluri, ed. Frățimii „Nașterea lui Hristos“; 8) o carte ortodoxă intitulată: „Serđe

1) Ibid.

2) Ibid.

3) Arh. St. Suc Chișin. Ispravnic al jud. Orhei. Rap. din 3 Iulie 1914, No. 1468.

celovecescoe“ („Inima omenească“), de preot. Petrovski, în două exemplare; 9) o broșură cu titlu: „Celovec i vodca“ („Om și rachiu“), ed. Fesenco; 10) „Invățăturile preasfințit. Inochentie, episcop din Camciatca (Siberia) către cei nou luminați,“ o ediție moldovenească; 11) „Spasitelnâia hristianschia poucenia“ („Invățături creștinești de mântuire“), ed. eparhială; 12) acafistul Sf. Treime în moldovenește și 13) patru manuschise moldovenești cu conținut moral-religios și cu proslăvirea călugărului Inochentie. ¹⁾ La congresul preoțimii din 1916 un misionar deasemenea a arătat unele cărți, de cari se folosea atât Inochentie, cât fără îndoială și adepții lui, și în primul rând — căpeteniile. O carte era „Serđte celovecescoe“ de pr. Petrovski; alta — „Dușepoleznâia hristianschia besedâ“ (Invățături creștinești folositoare pentru suflet“), de un călugăr dela munt. Athos. Afară de aceste lucrări, a adăogat păr. misionar, prin mâinile inochentiștilor circulă multe apocrife, deasemenea și o epistolie, care poate fi socotită ca o lucrare a lui Inochentie însuș. Epistolia aceasta în ochii adepților lui a căpătat o însemnătate de prețios izvor sfânt, care este cinstit de ei deopotrivă cu sf. evanghelie ²⁾).

Concluzia, pe care am putea-o trage din aceste fapte, e aceea, că unii conducători ai inochentismului, relativ vorbind, erau oameni cu cerințe adânci și cu vederi largi, cel puțin—în ce privește chestiile religioase. Acelaș lucru ne o dovedesc și subiectele cuvântărilor, cu cari unii inochentiști conducători se adresau către adepții „părintelului“ ³⁾).

Sunt și alte fapte, din cari am putea înțelege că inochentiștii nu se mărgineau la cele ce spunea Inochentie și căutau și în alte părți mijloace pentru satisfacerea lor sufletească. Așa, un misionar ne spune că la Ilie Antocel, între mai multe notițe, el a găsit adresa lui Alecsandru Cernov („S. Petersburg, Apraxin pereul. No. 21“), un conducător de seamă al sectei „Chiselev“ a ioa niților ⁴⁾). Deși Antocel a declarat misionarului că adresa aceasta dânsul a primit-o dela un „om întâmplător“, pe care l-a întâmpinat la gara Tighina înainte de a pleca la Inochentie la Murom,

¹⁾ Ib. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. din 15 Maiu 1916.

²⁾ I. Smelov. L. C. P. 479—480.

³⁾ V. p. 114—115.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirica. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.—Ioa niții—adepții protoiereului Ioan (Serghlev) din Cronștadt.

noi, după toate cele spuse și aflate cu privire la inochentiști și la legăturile lor, nu am putea crede cuvintelor lui Antocel. La o cercetare cunoscută „poslušniță“ din măn. Răciula Elena Antonova a declarat între altele că între pelerinii, cari umblau la Inochentie la Camenița, erau două adepți ale sectei ioaniților¹⁾. Va-să-zică între adepții călugărului dela Balta și ioaniți exista o comunicație. În 1913 un preot raporta arhierelui Serafim că inochentiștii umblau la Petersburg și Țarscoe Selo²⁾. Poate că era vr'o legătură între adepții lui Inochentie cu Grigorie Rasputin? Să ne aducem aminte de scrisoarea arhier. Varnava adresată lui Simeon fratele lui Inochentie³⁾.

3.

Marele interes pentru problemele religioase, care îi făcea pe unii inochentiști să caute îndestularea sufletească în mai multe cărți și în alte locuri, acest interes avea izvor într'o adâncă religiozitate, pe care capii o manifestau în mai multe cazuri și sub diferite forme și care a fost constatată de mulți martori oculari și nepărtinitori.

Indemnați de acest adânc sentiment religios, capii inochentismului des umblau la biserică, și chiar luau parte la slujbele dumnezeiești⁴⁾. Mulți dintre ei știau să facă rugăciuni și cântări bisericesti cu multă iscusință. Inochentistul Munteanu, din sat Coboști jud. Chișin, cânta la adunări cântări bisericesti și, cum spuneau, cu atâta inimă, încât mulți plângeau⁵⁾. Inochentiștii aveau un deosebit interes mai cu seamă pentru chestiile privitoare la viața și patimile lui Hristos, la mântuire, la viața sufletească a omului, și când se țineau predici și convorbiri bisericesti cu aceste subiecte, ei le ascultau cu cea mai mare luare—aminte⁶⁾.

¹⁾ Ib. Comisia de cercetare compusă din Mis Ep. pr. T. Volovei, „blagocin“ al mănăstirilor igum. Teognost și starița măn. Răciula Evghenia. Proc. Verb. din 7 Maiu 1913. Schit. Răciula, jud. Orhei.

²⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschî. Rap. din 20 Ian. 1913. Țarscoie Selo — un oraș lângă Petrograd.

³⁾ V. p. 51.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. A. Dimitriev, cand. la sl. în poliț. Proc. Verb. din 13 Fevr. 1912. Cfr. Mis. A. Scvozniacov. R. p. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Ib. Pr. A. Evstratiev. Rap. din 20 Ian. 1913

⁶⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

Cu deosebită putere se manifesta religiozitatea unor conducători. Aşa, despre Țurcan un misionar raporta următoarele: „E incontestabil, că dânsul a fost un om adânc credincios, dar scos din minte de poveștile dela Balta, datorită cărora el și-a pierdut cumpătul sufleteșc, așa că în multe cazuri face impresia de om nenormal din punctul de vedere psihic“¹⁾. Alți doi misionari scriau că Țurcan cugetă și crede pravoslavnicește, petrece zile de frământări sufletești din pricina vieții trecute nu tocmai fără prihană. La pocăire l-a adus mănăstirea dela Balta²⁾. Singur Țurcan la o cercetare a declarat următoarele: „Cred pravoslavnicește. Nici pe alți Hristoși, nici pe altă Născătoare de Dumnezeu niciodată nu voi recunoaște și nu recunosc. Despre bolnavi socot că-i chinuește diavolul. Sunt gata să dau zece desiatini de pământ și casa pentru întreținerea acestor bolnavi, cu aceea numai, ca aici să locuiască și un preot, care ar face rugăciuni pentru ei“³⁾. Despre Filimon, conducătorul inochentiștilor din Cerlina, jud. Soroca, un preot spune că era, ca și aceșii lui, un om foarte religios, care până la extremitate „era însetat de lumina sufletească“... „In convorbire cu mine“,—adaogă acest preot,—„Filimon cu smirenia sa și cu o plăcută intonație a vorbirii sale ne-a făcut pe noi toți să-l înscultăm pe dânsul, un om simplu, cu adâncă și încordată luare-aminte, și numai uneori, când el făcea greșeli în explicarea credinții noastre ortodoxe, eu în auzul tuturor îl îndreptam“⁴⁾. Despre Flor Sânjeapă un misionar raporta că pe dânsul „îl chinuia o sete de cunoștințe religioase și dorința de a fi adevărat creștin“, că de-acuma e imposibil a-l reține în parohia Semenovca: „dânsul va porni să caute mântuire înafară de parohie“⁵⁾. O impresie de om foarte religios face și bătrânul orb Petre Tărăță⁶⁾. Ca om de treabă, care ține cu biserica, a fost atestat de parohul satului

¹⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișinău.

²⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și I. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6.

³⁾ Ibid. Anexa: Proc. Verb. N. 5.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. St. Revenco. Rap. din 24 Ian. 1913, No. 4.

⁵⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Cnirica. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

⁶⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. Nr. 25. Ispravnic al jud. Bălți Rap. din 12 Fevr. 1915. Anexa: Proc. Verb. din 4 Ian. 1915 și alte Proc. Verb., anexe la acelaș rap.

și Serghie Grosu, capetenia inochentiștilor din Mereni, jud. Chișinău ¹⁾).

Unii dintre cei mai de seamă inochentiști, în năzuințele lor religioase, ajungeau până acolo, că părăseau lumea și se călugăreau. Așa, trei locuitori din sat. Tocuz, Teofilact Gonța, care i-a ajutat mult lui Țurcan la fântâna săpată în Tocuz ²⁾, Ion Țurcan și Ion Movilă s'au călugărit la munt. Athos, unul din ei a ajuns și ieromonah. Călugării aceștia, sub numele de Ilarion, Filip și ierom. Efimie, în 1913 veneau prin Basarabia și mult ajutau la răspândirea ideilor lui Inochentie ³⁾.

Aceeași religiozitate i-a adus pe mulți dintre conducătorii inochentismului la credința, că ei au puteri supraomenești, pot face minuni și au legături cu lumea supranaturală. Așa se credeau Ion Rusnac, căpetenia „obșcinii“ inochentiste din târg. Cămenca din Podolia ⁴⁾, Gheorghe Grigorean ⁵⁾, Țonici ⁶⁾, C. Țurcan ⁷⁾, Ropot ⁸⁾, și alții.

4.

Atribuțiile capilor inochentismului erau variate. Mai înainte de toate ei erau tălmăcitori ai ideilor lui Inochentie ⁹⁾, deasemenea explicau și sf. scriptură ¹⁰⁾,—aceasta o făceau nu numai acasă da' și la măn. dela Murom ¹¹⁾. Citeau ascultătorilor și alte cărți religioase (de pildă, viețile sfinților), după porunca lui Inochentie ¹²⁾. În at-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei Proc.-Verb. al cercet. la Mereni, din 17 Dec. 1912. Declar. Pr. I. Razmainschi.

²⁾ V. Cap. V.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. Din 1 Mart. 1913, No. 19.

⁴⁾ Ib. Pr. Gh. Vășcov și Vi. Baltaga. Proc. Verb. din 16–17 Dec. 1912.

⁵⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 2 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în Horăști, din 7 Oct. 1911. Declar. Parasch. Brahă.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912; No. 28. Anexa: Decl. preot. din Gorodiște, din 20 Ian. 1912.

⁷⁾ Ib. „Act.“ încheiat în 7 Dec. 1910, No. 173 etc.

⁸⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Declar. către Arhier. Serafim, din 6 Iulie 1913, No. 59. Cfr. Pr. D. Căicovschi, Rap. din 1 Noembr. 1910.

⁹⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

¹⁰⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei Proc. Verb. al cercet. la Mereni, jud. Chișin., din 19 Dec. 1912. Declar. lui M. Moraru.

¹¹⁾ Ib. Pr. D. Căicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

¹²⁾ Ib. „Ucaz“. Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Cfr. Proc. Verb. No. 1, încheiat de Mis. A. Scvoznicov.

ribuțiile capilor mai intra să spună norodului predici, pe cari le rosteau în moldovenește și'n rusește, deoarece printre ascultători erau și ruși¹⁾. Unii făceau slujbe și orândueli bisericești, împărțeau pe oameni²⁾ conduceau adunările de rugăciune³⁾, citeau acatiste asupra bolnavilor⁴⁾. Tot în atribuțiile conducătorilor intra să adune jertfe printre adepții lui Inochentie⁵⁾.

În toată activitatea aceasta capii mișcării procedau cu multă încredere atât în dreptatea lor, cât și în marele rost al celor ce făceau ei. Țurcan încă pe la sfârșitul lui August 1909 conducea o mulțime de oameni, cari, cu cruci în mâni și cântând rugăciuni, treceau din sat în sat. La începutul lui Septembrie Țurcan a venit la biserică în sat. Sălcuța, a intrat în altar și de acolo a vrut să vorbească norodului, însă a fost scos afară.⁶⁾

În Tocuz, când într'o duminică, în biserică, preotul vorbea norodului despre unele obiceiuri ale inochentiștilor (obiceiul de a ținea mâinele în cruce la piept atunci, când bat mătănii), Țurcan l'a întrerupt zicând că aceasta nu e păcat, că e păcat de a fuma, de a bea rachiu⁷⁾. În Ermoclia, când preotul, în biserică, vorbind către norod, a atins mișcarea inochentiștilor, deodată Tim. Sânjeapă s'a îndreptat spre amvon strigând: „Bindecuvintează, părinte, să spun și eu câteva cuvinte, și atunci vom vedea, cine are dreptate“. Oamenii cu greu l-au liniștit. El a ieșit din biserică și a început să cheme pe cei ce ieșeau să-se oprească și să-l asculte pe dânsul⁸⁾.

Flor Sânjeapă descoperit propovăduia și ridicând mâinile în sus striga la oameni: „Ascultați! până acuma păr. Inochentie zicea: pocăiți-vă! — iar acuma: gătiți-vă!“ Când preotul i-a adus aminte, ca unui fost soldat din garda împărătească, de jurământul

¹⁾ Mis. A. Scvoznikov. „Vraiu părințela“. L. C. P. 217.

²⁾ „Proc. Verb.“ ale congres. din 1916. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1916 No. 20 și 21. P. 6.

³⁾ V. Cap. VI.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

⁷⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 11 Ian. 1911, No. 3.

⁸⁾ Ib. Pr. D. Claicovschi Rap. din 20 Ian. 1913.

dat împăratului, Sânjeapă numai a zâmbit și a zis: „Eu de nimica nu mă tem: Inochentie mi-a spus că am să pătimească”¹⁾ Seb. Măță, care fusese arestat din pricina că aduna jertfe pentru fântâna din Ermoclia²⁾, a declarat că este gata să pătimească pentru Hristos și orice lipsuri să îndure³⁾. Deasemenea și T. Ropot, când a fost chemat la poliție, a spus că e gata să meargă și la pușcărie⁴⁾. În vremea convorbirilor cu adversarii, capii mișcării își apărau ideile lor cu iuteală de fanatici înfocați⁵⁾.

Procedarea capilor inochentizmului, însoțită de o tărie atât de puternică și neclintită, avea o înrăurire nemărginită asupra norodului, care cu cea mai mare credință asculta și îndeplinea tot ce îi spuneau ei⁶⁾. Când T. Ropot a început să propovăduiască în sat. Dragusenii-Noi, pe dânsul îl asculta o mulțime imensă de bărbați și femei. Lângă el la pământ se sbătea în convulsioni o fată, toți ascultătorii, ca și cum ar fi hipnotizați, stăteau cu ochii înșăngerați, femeile toate căzute în isterie, împrejur era un plâns de nedescris. Ademenit de Ropot un sătean a declarat că-l socoate pe dânsul de Hristos-Dumnezeu și, potrivit cu porunca lui, își leapădă soția și copiii și urmează lui Ropot⁷⁾.

În sat. Tocuz a avut loc un caz și mai doveditor în privința aceasta. Acolo C. Țurcan a declarat oamenilor că cine vrea să-și mântue sufletul, acela trebuie să plece la Tighina după piatră pentru fântână. Toți acei, cari vor pleca, trebuie să fie îmbrăcați în haine curate, să nu ia nimica de mâncare pentru sine și pentru

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciacovschi. Rap. din 16 Noembrie 1912

²⁾ V. Cap. VI.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Cand. la sl. în poliț. A. Dimitriev. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1912.

⁴⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Declar. din 6 Iul. 1912, No. 59.

⁵⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

⁶⁾ Ib. Cand. A. Dimitriev. Proc. Verb. cit. Cfr. Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911 Anexa: Proc. Verb. No. 5 și declar. preot V. Valean.

⁷⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Declar. din 6 Iulie 1912, No. 59. Cfr. Mis. Ep. Prot. T. Chirică. Proc. Verb. din 21 Iul. 1913.—Pr. V. Spănu: Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.—Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, din 15 Dec. 1912. Declar. lui Mat. Moraru.

boi, nici bice, tot drumul să meargă descoperiți și să nu vorbească de loc. Depărtarea până la Tighina era 50—60 de km., numai dusul.

Cum vedem, au fost puse grele condițiuni, și cu toate acestea, după cuvântul conducătorului, toamna în 28 Octombrie st. v. an. 1910, din mai multe sate au plecat spre Tighina vr'o două sute de care¹⁾.

È greu de precizat și de explicat acele mijloace, prin cari capii inochentizmului izbuteau să subjuge voinții lor pe ascultători. Puterea lor impunătoare era în toată atitudinea lor față de aceștia, în glasul lor poruncitor, în cereri categorice, în fel de fel de amenințări²⁾. Unii povesteau despre „minunile“ dela Balta³⁾ sau de cele făcute de ei⁴⁾, mai arătau norodului obiecte „sfinte“—de pildă, un cuțit și o carjă, pe cari le-ar fi primit dela Inochentie și cari erau cusute cu stihuri din psalmi⁵⁾.

Mulți dintre capii inochentizmului aveau pe lângă ei și ajutoari, cari—cel puțin în unele locuri—se numeau „apostoli“⁶⁾. După unii, „apostoli“ erau doisprezece⁷⁾.

5.

Intre capii mișcării mare rol jucau și femeile. Misiunea lor principală era propaganda inochentizmului, adunarea jertfelor. Pare că activitatea aceasta mai cu seamă s'a intensificat după arestarea lui Inochentie și închiderea lui la pușcăria din Petrozavodsc⁸⁾. Cu propaganda femeile umblau prin diferite sate⁹⁾. Printre propagandiste erau unele din Podolia¹⁰⁾ și din Cherson¹¹⁾. În unele sate

¹⁾ Ib. Pr. D. Claicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

²⁾ Ib. Prist. al circ. III jud. Soroca. Proc. Verb. al cercet. la Cosouții din 15 Oct. 1910; din 2 Dec. 1910.

³⁾ Ib. Viceguvernăt. Basar. Către arhier. Serafim. Din 27 Mart. 1912, No. 8318.

⁴⁾ Ib. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. N. Budescu. Rap. către mis. N. Balabuha, din 1911,—fără dată precisă.

⁷⁾ Pr. D. Ciolan L. C. P. 19.

⁸⁾ V. p. 41.

⁹⁾ Arh. Sf. Suc Chișin. Ispravnic al jud. Cet.-Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

¹⁰⁾ Ib. Ispravnic al jud. Soroca. Rap. din 18 Iun. 1913, No. 2687. Anexa: Proc. Verb. din 26 Maiu 1913.

¹¹⁾ Ib. Ispravnic al jud. Orhei. Rap. din 6 Iul. 1914, No. 1469.

femeile conduceau toată mișcarea: adunau bani, strângeau oameni noaptea la rugăciune, ajutau la săparea fântânilor „miraculoase“¹⁾, interveniau pe lângă parohii locali să facă parastase comune²⁾.

Alt rol însemnat al femeilor a fost, după cum putem crede, răspândirea știrilor privitoare la activitatea miraculoasă a capilor mișcării. Printre norod dânsese se bucurau de mare popularitate, uneori fiind socotite de prooroace³⁾.

Fără îndoială, că dintre femeile inochentiste rolul cel mai mare în toată mișcarea l-a jucat mama lui Inochentie. Ea era de o religiozitate sinceră, deși poate era rătăcită în unele privințe. Chiar rânduiala lucrurilor ei din casă ne o adevăresc aceasta. Odaia, unde ea locuia, era foarte curată, împodobită pe pereți cu icoane și tablouri cu conținut religios. În ungheriu înaintea icoanelor ardeau trei candelă. Între icoane se afla fotografia păr. Ioan din Cronștaf și a pr. Teodosie Levițchi și o fotografie a lui Inochentie înconjurată cu tablouri, pe cari erau zugrăvite învierea Mântuitorului și doi îngeri sburând, cari erau lipiți de fotografie. La o cercetare la dânsa au mai fost găsite 265 de felurite iconițe scrise pe hârtie, patru pachetele de hârtie de afumat pentru curățirea aerului, cum spuneau casnicii, 49 de cruciulițe de lemn pentru purtat la piept, o cutioară de carton cu 260 de cruciulițe și iconițe, două cutii de hârtie cu multă smirnă și tămâie și șase perechi de mătâni⁴⁾.

În purtarea precum și în toată atitudinea mamei lui Inochentie vedem fapte, pe cari nu le aflăm la alte inochentiste. Așa, după mărturisirea unui preot, mama lui Inochentie stropea pe oameni cu apă sfințită, deasemenea binecuvânta cu semnul crucii mâncarea și alte obiecte, și pe toți, cari veneau la dânsa îi miruia⁵⁾. Dela sine se înțelege că ceilalți inochentiști îi recunoșteau

1) Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911 No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7 și 8 Oct. 1911. Declar. lui Vas. Munteanu, Sim. Dabja, Gr. Lucă și alt.

2) Ib. Pr. Xen. Epuri. Rap. din 20 Mart. 1912, No. 288.

3) Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 25 Febr. 1911, No. 13. Anexa: Proc. Verb. din 23 Febr. 1911. Declar. ierom. Sava. Cfr. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 115. Anexa cit.

4) Ib. Pr. Gh. Văscov și Vl. Baltaga. Proc. Verb. al cercet. în Cesoști jud. Soroca, din 16-17 Dec. 1912.

5) Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912. Anexa: scris. preot Ios. Murea.

superioritatea în treburi religioase și aveau un adânc respect față de ea: sărutau pământul lângă casa ei, luau dela dânsa binecuvântarea și-i sărutau mâna¹⁾. Se zice că unii o socoteau și chiar o numeau „măculița Domnului“, „născătoare de Dumnezeu“²⁾. Trebuie să adăogăm însă că în 1913, la o cercetare, în fața unui misionar, atât mama lui Inochentie cât și unii inochentiști dintre consătenii ei acestea toate le tăgăduiau³⁾.

6.

Dela sine se înțelege că conducătorii inochentizmului nu aveau aceeași însemnătate. Erau câteva persoane, cari în toată mișcarea au jucat un rol deosebit. Aceștia au fost Const. Țurcan, Petre Tărăță, Gheorghe Grigorean și Simeon Levizor.

Constantin Țurcan a fost țăran plugar și toată vremea locuia în satul lui — Tocuz. Până a plecă la Balta ei de nimica nu suferea, era unul din cei mai buni gospodari și om cu stare, iar după ce s'a întors dela Balta dânsul nu mai căuta de gospodărie, toată vremea umbla prin sate pentru strângerea jertfelor, și banii adunați îi întrebuița pentru a face fântână în Tocuz⁴⁾. Din alte izvoare aflăm că Țurcan știa puțin carte și era întrucâtva desvoltat la minte⁵⁾. Încă în 1910 activitatea lui era atât de cunoscută, încât știri despre dânsul au pătruns și în presa din capitală⁶⁾, iar dintre organele administrative unele erau de părerea că Țurcan trebuie să fie expulzat pe cale administrativă în vreo gubernie mai depărtată, după hotărîrea guvernatorului.⁷⁾

¹⁾ Ibid.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Gh. Vășcov și Vi. Baltaga. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 16—17 Dec. 1912. Declar. lui S. Popov. Cfr. Pr. D. Ciolan. L. C. P. 19. Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1320.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 20 Mart. 1913, No. 39; Pr. I. Murea. Rap. către Mis. Pr. T. Chirică, din 16 Mart. 1913.

⁴⁾ Ib. Prist. al circ. I, jud. Tighina, Rap. din 17 Noembr. 1910, No. 4004.

⁵⁾ Arh. Stat. Suc. Chișin. Dos. No. 377, din canc. Guvern. Basar. cu privire la activit. pângăritoare a lui C. Țurcan. Guvern. Basar. Către Departam. (Secția) Afacer. Minist. de Interne. Rap. din 14 Fevr. 1911, No. 429.

⁶⁾ Ziar. „Colocol“ („Clopotul“) 1910, No. 1420 și „Sovremenoie Slovo“ (Cuvânt Contimporan) 16 Fevr. 1911. V. Arh. St. Suc. Chișin. „Depart. Afacer. Spirit“. Către guvern. Basar., din 21 Dec. 1910, No. 11446, din 18 Fevr. 1911, No. 1512.

⁷⁾ Art. Stat. Suc. Chișin. Dosar. cit. Ispravnic. al jud. Tighina Rap. din 29 Ian. 1911, No. 6161.

Cu vremea Țurcan a părăsit cu totul satul lui de naștere, consacându-se inochentismului. Intr'un document din 1914 citim că din toamna 1913 dânsul umbla numai pe la mănăstiri și biserici, prin partea dela miază—noapte a Basarabiei, ne având îndeletniciri precise ¹⁾). Pe atunci Țurcan avea 52 de ani. Fiind urmărit de organele administrative, Țurcan în 1914 a dispărut și nu se știa unde s'a așezat ²⁾). Dela inochentista Irina Evstafie am aflat că „Constantin din Tocuz“ a murit înainte de război, la măn. Bălții, încă pe vremea lui Inochentie ³⁾).

Tot printre cei mai de seamă capi ai inochentismului trebuie pus și Petre Tărăță din Bălți.

Petre Tărăță în 1915 la o cercetare a declarat singur că se ține de credința pravoslavnică. Înainte el era om cu stare și uneori se întâmpla că, urmărind câștigul, se purta față de oameni nu tocmai potrivit cu învățătura evangheliei. În 1913 el a fost pentru rugăciune la măn. dela Balta și acolo a ascultat propovăduirea lui Inochentie. Din acele predici el a înțeles că creștinii credincioși trebuie, după putință, să îndeplinească învățătura evangheliei. Aceasta el stăruie să îndeplinească și pe alții îi îndeamnă să facă același lucru.

Tărăță a fost și la Murom și acolo i s'a întâmplat a doua oară să asculte predicile lui Inochentie ⁴⁾).

Ca adept credincios al lui Inochentie, Petre Tărăță, fiind ajutat de frate său Anton și de Petre Covali, făcea propagandă și aduna multă lume de prin jud. Bălți și Soroca la „slujbele dumnezești“, pe cari le făcea în casa lui ⁵⁾).

Activitatea lui însă n'a durat multă vreme. Se începuse războiul, autoritățile aveau alte griji, mai complicate și mai urgente, pe de altă parte tulburarea provocată de către inochentiști, în împrejurările grele de pe atunci, părea a fi foarte primejdioasă. Pentru a pune capăt mișcării din Bălți s'a recurs la măsuri extraordinare. În Fevr. 1915 ispravnicul din jud. Bălți s'a adresat către

¹⁾ Ib. Prist. al circ. II, jud. Țighina Proc. Verb. din 10 Fevr. 1914.

²⁾ Ibid. Guvernat. Basar. Către Arhier. Basar., din 14 Maiu 1914, No. 3066.

³⁾ Declar. scr.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25... Ispravnic al jud. Bălți. Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 4 Ian. 1915. Cfr. Cap. VI.

⁵⁾ V. Cap. VI.

governatorul Basarabiei cu un raport unde, între altele, scria : „Pe lângă răul material, pe care îl face țăranilor exploatarea din partea susnumitelor persoane (Petre și Anton Tărăță și Petre Covali), acești din urmă cu propaganda lor au început să aibă o înrăurire mare asupra credințelor religioase ale maselor ignorate. Fiindcă prevenirile mele numeroase, deasemenea și arestarea lui Petre Tărăță, n'au adus la rezultatul dorit, eu găsesc că singurul mijloc de a înlătura activitatea vătămătoare a acestor persoane ar fi exilarea lor peste hotarele Basarabiei“¹⁾. Pe temeiul acestui raport, guvernatorul Basarabiei fără întârziere a intervenit pe lângă Șeful Principal al regiunii de războiu Odesa și General-Governator („Glavnâi Nacialnic Odesscago voenago ocruga i Gheneral Gubernator“), ca frații Tărăță și P. Covali să fie exilați în una din cele depărtate gubernii ale Imperiului, pe toată vremea stării de asediu²⁾. Intervenția, bineînțeles, a fost satisfăcută³⁾, și în același an (1915) P. Tărăță cu colaboratorii săi au fost trimiși la Tomsc (Siberia)⁴⁾.

Alt conducător puternic al inochentizmului a fost Gheorghe Grigorean.

Acesta de felul lui era un țăran din sat Horăști, jud. Chișinău. Încă în 1911 Grigorean era cunoscut ca partizan al lui Inochentie.⁵⁾ Pe atunci el n'avea decât 28 de ani. Grigorean știa carte, nu odată fusese la mână, dela Balta, deasemenea și la „Via arhierelui“ (lângă Chișinău), unde era în raporturi de mare prietenie cu călug. Gherasim, căruia îi aducea multe jertfe, în bani și în natură, adunate dela oameni⁶⁾ și care, venind la Horăști, se oprea la Grigorean.⁷⁾ Pe la începutul an. 1913 Grigorean, cum știm, era de mare ajutor lui Inochentie la Murom.⁸⁾

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin, Dos. No. 25.. Ispravnic al jud. Bălți Rap. cit.

²⁾ Ib. Guvernat. Basar. Rap. din 27 Fevr. 1915, No. 689.

³⁾ Ib. Cancel. Gener.-Guvernat. din Odessa. Către guvernat. Basar. Din 8 Apr. 1915, No. 2482. Anexa: hotărîrea Gener.-Guvernatorului.

⁴⁾ Ib. Ispravnic al jud. Bălți. Rap. din 23 Apr., 7 Mai și 5 Iun. 1915, No. 25:8.

⁵⁾ Arh. Cons. Dos. Cit. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 15 Sept. 1811, No. 116.

⁶⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. din 7 și 8 Oct. 1911, în Horăști. Decl. lui Il Dohot.

⁸⁾ V. P. 42.

În Noembrie 1913 Grigorean aduna jertfe pentru mănăstirea Bălții, unde în scurtă vreme se aștepta Inochentie ¹⁾). Pentru adunarea banilor, fără deslegare dela stăpânire, a fost pedepsit cu trei luni închisoare. După aceasta, sărăcit și părăsit de consăteni, cari —cum scria un raportor— îl socoteau pătat prin judecată și chiar nenormal, Grigorean iar se apucase de gospodărie ²⁾). Prin Martie 1914 Grigorean cu familia nu mai sta în Horășți: se zvonia că el, împreună cu soția, pentru totdeauna a părăsit satul natal și a intrat la mănăstirea Gârbovăț (Basarabia) ³⁾.

Asupra inochentiștilor consăteni Grigorean avea o înrăurire nemărginită. Cuvântul lui era socotit infailibil, și tot ce ar fi spus el sătenii îndeplineau, pretutindeni îi urmau lui ⁴⁾ și îndeobște îl socoteau ca conducător principal al mișcării din Horășți ⁵⁾.

În 1917—18 îl aflăm pe Grigorean în „raiul“ lui Inochentie, unde juca un rol foarte mare ⁶⁾. Însărcinarea lui principală acolo, după cum ne-a comunicat Irina Evstafie⁷⁾, era propovăduirea, și lui așa și-i ziceau — „propovădnic“. După cum ne mărturisește un vizitator al „raiului“, care de loc nu poate fi bănuît de părtinire, Grigorean era obișnuit să vorbească mulțimii, destul de bine cunoștea sf. scriptură și când vorbea norodului predici, la fie care pas, dela început și până la sfârșit, aducea citate din sf. scriptură. Cuvântările lui nu aveau un anume plan, nu erau tocmai logice, cu toate acestea el era în stare să vorbească câte 1 — 1½ de ceas. Conținutul cuvântărilor lui dovedea că el se interesează de multe chestii privitoare la viața bisericii din Rusia și cunoaște multe fapte. În predicile sale el stăruia să dea definiție bisericii, vorbea despre dătorile creștinului, despre politică, condamna Sinodul rusesc, care are

¹⁾ Arh. Sf. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar., din 12 Noembr. 1913, No. 973.— Cfr. p. 54.

²⁾ Ib. Prist. al circ. III. Proc. Verb. din 10 Dec. 1913; Ispravnic. al jud. Chișin. Rap. din 31 Ian 1913, No. 105.

³⁾ Ib. Ispravnic al jud. Chișin. Rap. din 4 Martie 1914, No. 392, 2314.

⁴⁾ Arb. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în Horășți, din 7 și 8 Oct. 1911. Declar. învățător. Iac. Pentiacov.

⁵⁾ Ib. Declar. lui Gr. Lucă.

⁶⁾ Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. Inoch...“ L. C. P. 25.

⁷⁾ Declar. scr.

de căpetenie pe „neamțul“ Sabler, chema norodul la pocăire spunea de sfințenia preotului Levițchi și cum că el este mai mare ca sfânt decât sf. Nicolae făcătorul de minuni, vorbea împotriva preoțimii, care n'a recunoscut pe Inochentie—„marele sfeșnic“, înfricoșă pe cei păcătoși¹⁾... Față de acei creștini, mai cu seamă preoți, cari nu recunoșteau sfințenia lui Inochentie sau cutezau să vorbească împotriva lui, Grigorean era sever și groaznic²⁾.

Prin toată aevivitatea sa Grigorean ne dovedește că era un om religios³⁾.

Sarcina lui Grigorean în „raiu“ a devenit și mai mare după moartea lui Inochentie: împreună cu Simeon, fratele acestuia, Grigorean era atunci cel mai de seamă conducător și povățuitor al inochentiștilor în „raiu“. Ir. Evstafie ne spunea că pe când bolșevicii au năvălit întâiașdată asupra „raiului“ (7 Ian. 1918), Grigorean era acela, care-i îmbărbăta pe inochentiști. Revoltați de purtarea lui, bolșevicii cu sabia i-au despicat o ureche. Aceasta însă nu l-a liniștit pe Grigorean. Când a doua oară (14 Sept. 1921) au venit bolșevicii în „raiu“, ei l-au luat pe Grigorean cu dânșii să-l ducă la Ananiev și pe drum l-au ucis⁴⁾.

Cum am spus, între capii mișcării, cel puțin la Lipetșoe, în „raiu“, după moartea lui Inochentie, mai mare putere și însemnătate avea fratele călugărului — Simeon Levizor.

Simeon era de statură mijlocie, cu părul creț și cu barbă neagră mică. În „raiu“ umbla îmbrăcat într'o scurteică de drap de culoare albastră-întunecat, iar pe deasupra scurteicii, la piept, avea o panaghie de aur mat, atârnată pe un lanț de aur. Simeon, cum se vede, era o mare autoritate între inochentiști: când dânșul intra în casă, toți se ridicau, chiar și Grigorean⁵⁾.

După moartea lui Inochentie, Simeon a fost „nastoiatel“ (stareț) al mănăstirii din „raiu“, care era condusă de dânșul și de Grigorean. Bolșevicii, cari în primul rând căutau pe conducători, nu l-au lăsat în pace pe Simeon și, venind a doua oară la Lipetșoe, l-au luat cu sine, împreună cu Grigorean, și l-au dus la

¹⁾ A. Scvoznicov „V raiu părințelă“ L. C. P. 217.

²⁾ V. C. VII.

³⁾ A. Scvoznicov L. C. P. 230.

⁴⁾ Irina Evstafie. Declar. scr.

⁵⁾ A. Scvoznicov „V. raiu părințelă“. L. C. P. 128.

Odesa¹⁾. După alte știri²⁾, pe Simeon bolșevicii l-au dus la ocnele de cărbune la Don. Dacă mai este el în viață — nu se știe.

7.

Un grup de conducători ai inochentizmului, cu totul deosebit de ceilalți, formau acei câțiva călugări-ieromonahi din mănăstirile basarabene, la cari în mare număr veneau „băltenii“³⁾, mai cu seamă atunci, când autoritățile au început să-l urmărească pe Inochentie muțându-l mai departe de hotarele Basarabiei.

Unul dintre acești conducători era ieromonahul Sava din mănăstirea Hâncu. Il cunoșteam personal acum vr'o 30 — 35 de ani, când era încă printre „poslușnicii“ aceleiași mănăstiri, cu numele „fratele Ștefan“. Făcea „poslușanie“ la stareție, în calitatea de „cheleinic“ (frate servitor) pe lângă răposatul arhimandrit Ilarion Turcan — „nastoiatel“ de pe atunci. Era un tânăr smerit și evlavios, și cu multă osârdie cânta și citea la biserică. De naționalitate era român.

În 1911 îl aflăm tot la măn. Hâncu, în gradul de ieromonah, bănuit ca făcând parte din mișcarea inochentizmului. Întrebat la o cercetare cu privire la activitatea lui, a răspuns unui misionar următoarele: „Sunt cinci ani decând citeșc rugăciuni asupra oamenilor, obsedați de duhurile necurate. O fac aceasta cu consimțământul și binecuvântarea părintelui stareț al mănăstirii, arhimandrit Ioachim. Văd că rugăciunile mele la mulți le ajută. Spovedania atât bărbaților cât și femeilor o fac și în chilie“⁴⁾.

Aceasta declarație ieromon. Sava a făcut-o în Februarie 1911. Prin urmare putem trage concluzia, că activitatea sa el a început-o încă în 1906, atunci când despre Inochentie nimica nu se auzia, — e un fapt de mare însemnătate, care ne va ajuta mult la explicarea mișcării întregi.

În 1911 dânsul era de vr'o 45 — 50 de ani.

Afară de ierom. Sava, mulți inochentiști basarabeni, mai cu seamă acei din împrejurimile Chișinăului, aveau legături cu Ghe-

¹⁾ Irina Evstafie. *ibid.*

²⁾ Inochentistul Alexandru Socoleanu V. C. VII.

³⁾ În multe locuri din Basarabia inochentiștilor le ziceau astfel. Cuvântul vine dela numele or. Balta.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pp. T. Chirică. Rap. din 25 Febr. 1913, No. 13. Anxa: Proc. Verb. al cercet. din 22 Febr. 1911.

rasim și Ghenadie, călugări dela „Via arhiereului”—o mănăstire mică la mărghinea Chișinăului. După cercetările făcute de un misionar, acești călugări aveau mare înrăurire asupra unor locuitori din sat. Horăști, dintre cari mai aproape de ei era Grigorean¹⁾. Avem foarte puțini informațiuni privitoare la acești călugări și la activitatea lor. Știm că și ei atrăgeau multă lume dintre moldovenii inochentiști, citiau asupra bolnavilor, le făceau sfințirea apei, spovedania²⁾ etc.

Mai puternică influență asupra inochentiștilor avea Teodosie, un ieromonah—igumen al mănăstirii Țigănești, la care mulți din ei, mai cu seamă locuitorii din sat. Ghelăuza, jud. Chișinău, veniau după citanii³⁾. Iată cum ne-l descriu vizitatorii pe acest povățuitor al inochentiștilor.

... „Mic de statură, plin, cu față de om venerabil, cu ochi frumoși și cumiști și cu 'n glas încet și însinuant, ierom. Teodosie dindată făcea impresia de om cu rezerve. Prin obținerea exterioară de mâncare și băutură el mult se deosebia de Gherasim, făcând prin aceea o impresie impunătoare asupra celor credincioși. Nu așteptați dela el un răs vesel, o vorbă răstită, un cuvânt spirifual sau ușuratic. La dânsul tot e calculat, chibzuit: pe față e întipărită o idee concentrată, care numai rareori dă loc unui zâmbet fugitiv al buzelor fine. Intre Teodosie și turma lui s'a stabilit astfel o legătură de învățator și ucenici nevăzută, însă vădită, o legătură trainică, întemeiată pe autoritatea morală a învățatorului“⁴⁾.

Ieromonahul Teodosie avea o concepție întregă, în ce privește viața religioasă a omului. Iată ideile principale din aceasta concepție.

Dumnezeul este groâznicul judecător, care fără cruțare pedepsește pe cei, cari prin ceva devin vinovați. Astăzi mai mulți sunt de aceștia, deoarece toți oamenii fumează, beau, puțin să roagă lui Dumnezeu, nu jertfesc de loc pentru sf. locașuri. Ca urmare a acestor păcate e abaterea celor păcătoși dela Dumnezeu și încuibarea diavolului în ei. Diavolul intră în pânțecă, și din aceasta iese sughițul, strigăte, vărsătura, precum și convulsiunea cu

¹⁾ V. p. 113.

²⁾ D-r A. D. Coțovschi. L. C. P. 150—151.

³⁾ V. cap. V.

⁴⁾ D-r A. D. Coțovschi. L. C. P. 151.

leșinul. A scăpa de diavol nu se poate decât prin lepădarea fumatului, beției, prin rugăciuni neîncetate și citanii, prin pelerinaj pe la mănăstiri și prin adunarea jertfelor în folosul acestor locașuri. Teodosie credea, că printre călugări sunt unii, cari au dela Dumnezeu darul de vindecare. Acești oameni buni la Dumnezeu pot să vindece pe cei sincer credincioși. Dar tot ei sunt în putere să aducă boli asupra aceloră, cari tăgăduesc puterea făcătoare de minuni a călugărilor drepti înaintea Domnului.

E de notat, că Teodosie cu toată sinceritatea credea în mișuirea lui înaltă și era convins, că orice atitudine necuviincioasă față de dânsul poate aduce multe suferințe celui vinovat.

Ca alți inochentiști, Teodosie cu multă credință spunea despre videniile, pe cari le-ar fi avut ¹⁾.

8.

Călugării arătați mai sus n'au fost singurii monahi, cari din felurite motive susțineau inocentismul. E de crezut că pe lângă acestia pe la mănăstiri erau și alți inspiratori ai mișcării, poate mai sfinși, mai modești, dar cari cu acelaș succes lucrau în spiritul lui Inochentie. Așa, la o cercetare Turcan a declarat că în activitatea sa de propovăduitor al pocăinții ca pildă a avut pe un oarecare arhimandrit dela m. n. Bălții ²⁾ și a mai fost povățuit și de alt călugăr dela m. n. Chițcani (Noul-Neamț) ³⁾.

Și mai interesant este faptul, că inochentiștii basarabeni, în năzuințele lor religioase, aflau un puternic sprijin și la călugării din mănăstirile depărtate din Rusia. Actele arhivelor ne dau câteva informațiuni foarte însemnate pentru chestia noastră.

Așa, aflăm că pelerinii-inochentiști, îndreptându-se spre Muro, unde se afla Inochentie, după cum se vede — treceau prin Chiev și acolo aveau popas la lavră. Ei veniau la un călugăr Zinovie, care trăia în lavră 41 de ani. Acesta era de felul lui moldovean din Basarabia. Pelerinii de obicei socoteau de datorie să

¹⁾ D-r A. D. Coțovschi. L. C. P. 152—153. Cfr. Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911. Anexa : Pr. Gh. Burnianov. Rap. din 13 Oct. 1911, No. 42.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Chirică și T. Folovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6. Anexa : Proc. Verb. No. 5.

³⁾ Ibid.

se grijască, să se spovăduiască și să se împărtășască de sf. Taine la călugării lavrei. Acelaș lucru făceau și pelerinii basarabeni și, ne cunoscând limba rusă, firește se adresau părintelui Zinovie ca „unui băștinaș al Moldaviei, care prin urmare stăpâna limba lor“ ¹⁾, cu atât mai mult, cu cât spiritualii ruși din lavră nu cunoșteau limba moldovenească. Zinovie mărturisește că spovedania în moldovenește multă mângâere le aducea moldovenilor, și ei, fiind mulțumiți pentru aceasta, înainte de a părăsi lavra, veneau la Zinovie după binecuvântare. Ca amintire despre vizitarea sf. locaș, ieromonahul Zinovie le dădea pelerinilor foițe tipărite în moldovenește, cu conținut religios-moral, luat din foițele de învățătură tipărite în lavră. Conținutul lor privește mai cu seamă învățătura morală creștinească, pacea, bunăînțelegere între oameni, urmările vătămătoare ale beției, fumatului, rostirii cuvintelor rușinoase și alt. Aceste informații ne dă însuș Zinovie ²⁾. Aceeași legătură între călugărul Zinovie și pelerinii basarabeni afirmă și arhimandritul Amvrosie, starețul lavrei ³⁾.

Din alte izvoare aflăm și alte știri. În adresa trimisă „namestnicului“ lavrei, arhier. Basarabiei Serafim scria, că, după spusele inochentiștilor, călug. Zinovie avea comunicație cu ierom. Inochentie, și toți pelerinii primesc dela dânsul binecuvântare pentru a pleca la Inochentie. La rândul său și Inochentie pe toți acei, cari se întorceau acasă, neapărat îi îndreapta la călug. Zinovie. Încă se zicea că mai târziu, după ce Inochentie a fost arestat, Zinovie îi îndemna pe inochentiști să se ducă la o mănăstirie, ce urma să fie înființată nu departe de Chiev. Mai scria Serafim că, după spusele inochentiștilor, cheleinicul lui Zinovie întotdeauna îi întâmpina pe inochentiști la gara din Chiev. La aceasta Serafim adăoga ca o informație sigură, că acest cheleinic dela Chiev i-a însoțit pe acei inochentiști, cari au fost întorși acasă dela Murom și dintre cari mulți erau moldoveni basarabeni ⁴⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Ierom. Zinovie. „Docladnaia Zapisca“ (Rap.) către arhimandrit. Amvrosie „Namestnicul“ lavrei, din Martie 1913.

²⁾ Ibid.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Adresă oficială către Serafim, arhier. Basarabiei, din 23 Martie 1913, No. 86, trimisă ca răspuns la adresa acestuia din 14 Martie 1913, No. 346.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. C. Adresă din 14 Martie 1913, No. 346. Cfr. Prot V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... L. C. P. 1316.

Dela sine se înțelege că atât „namestnicul“ lavrei ¹⁾, cât și singur Zinovie tăgăduiau toate aceste lucruri ²⁾.

Bineînțeles, e greu de stabilit limitele realității în aceste știri contradictorii. Rămâne însă un fapt de netăgăduit că inochentiștii în convorbirile lor particulare cu călug. Zinovie luau cuvânt și despre Inochentie, despre activitatea lui, ceea ce afirmă chiar și Zinovie ³⁾. Deci putem spune că inochentiștii aflau un mare sprilin moral în persoana lui Zinovie tocmai în calea lor spre Murom ⁴⁾. Poate că a avut loc chiar o leăgtură de aspirațiuni și idei între Zinovie și Inochentie. În actele arhivei aflăm și alte informații, cari ne dovedesc că era oarecare legătură între inochentizm și uni călugări din măn. lavrei din Chiev ⁵⁾.

9.

Între capii mișcării și mulțimea inochentiștilor e greu de zăcut o mare deosebire. În diferite cazuri cei mai simpli rânduși dintre inochentiști puteau să devină conducători ai altor credincioși. Pe de altă parte cei mai energici și mai de seamă adepți ai lui Inochentie împărtășeau, putem zice, aceleași păreri și năzuințe, prin cari se coracterizează masa inochentiștilor.

Mulțimea era compusă din bărbați și femei de toată vârsta. Erau între ei tineri băietani de 18 ani, chiar copii ⁶⁾, mai mulți însă erau oameni în vârstă. La Horăști toți inochentiștii interogați la o cercetare erau în vârstă dela 25 până la 62 de ani ⁷⁾. La Mândrești unii ajungeau și la vârsta de 70 de ani ⁸⁾. Inochentiștii erau din mai multe pături obștești, precum și de diferite profesioni. Erau printre ei ruși, majoritatea însă, fără îndoială, erau moldoveni plugari. Dintre femei unele erau surori dela mănăstirile

¹⁾ Adresa cit.

²⁾ „Docl. Zapisca“ cit.

³⁾ „... Abia nu demult dela pelerini am aflat atât despre dânsul (Inochentie), cât și despre activitatea lui vătămătoare“. Ibid.

⁴⁾ Pr. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“. L. C. P. 1316.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin Șt. Cocerva. Rap. cit.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910. Declar. lui Gh. Zagaevschi.

⁷⁾ Ib. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în Horăști, din 7 și 8 Oct. 1911.

⁸⁾ Ib. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești, din 27 Ian. 1912.

din Basarabia (Răciula). Femeile și fetele inochentiste își tundeau scurt părul pe cap ¹⁾.

Din gloata inochentistă mulți știau nu numai moldovenește ci și rusește, și indiferent, după nevoie, se foloseau de amândouă limbi ²⁾. Mai mulți dintre ei erau analfabeți, dar unii știau carte, rusește—bineînțeles: la Horăști, jud. Chișin., de pildă, din patru-sprezece inochentiști interogați în chestia inochentizmului opt erau știutori de carte ³⁾.

Dela sine se înțelege că toți adepții lui Inochentie socoteau de dătorie să umble la dânsul. Pătrunși de cuvintele lui, ei se înțorceau pe acasă, după mărturisirea unor raportori, — într'o stare de o deosebită exaltație religioasă, unii se credeau poate chiar sfinți și de aceea erau gata să dea altora toată avuția lor ⁴⁾. O mare schimbare se observa în toată atitudinea lor. Uneori chiar și cei modești și tăcuți deveneau, după Balta, îndrăzneți și în gura mare declarau tuturor ceea ce ar fi voința lui Inochentie ⁵⁾. Despre inochentistul A. Ghimp un preot scria că înainte de a deveni adept al lui Inochentie, dânsul era un tânăr frumos, sănătos, bine făcut, liniștit, cinstit, muncitor, ascultător, cu o purtare cuviincioasă, religios, impresionabil. Devenind însă inochentist s'a schimbat până atâta, încât era greu să-l cunoști: slab, istovit, cu ochii stinși, cu căutătura rătăcită, nervos, la vorbă grăbit, oftând neîncetat și adânc, cu 'n cuvânt — avea toate semnele unii stări nervoase în urma puternicii sguideri sufletești și a postului îndelungat ⁶⁾.

Pare că inochentiștii, cel puțin în unele localități, își schimbau întrucâtva și portul, având o deosebită încingătoare, care se vindea la măn. dela Balta cu prețul cinci copeice una ⁷⁾.

¹⁾ Ib. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, jud. Cnișin. din 19 Dec 1912. Declar. Anast. Buga. Cfr. Cap. IV.

²⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7—8 Oct. 1911. In Proc. Verb., încheiate cu ocazia diferitelor cercetări, aflăm despre mulți inochentiști cum că știau carte.

⁴⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. „Lămurire“ adresată mis-rului A. Scvoznicov, din 23 Apr. 1912.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciacovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

⁶⁾ Ib. Pr. P. Severin. Rap. din 20 Fevr. 1913, No. 13. Cfr. Cap. IX.

⁷⁾ Arn. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25. Ispravnic al jud. Balți. Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 7 Ian. 1915.

În unele sate inochentiști, întorcându-se dela Balta, aduceau cu ei fotografiile preot. T. Levițchi, deasemenea și biografia lui¹⁾. Din alte izvoare am putea trage concluzia, că unii dintre ei primeau dela Inochentie și anumite însărcinări pentru scopuri religioase²⁾.

Mulțimea inochentiștilor era cuprinsă de un adânc sentiment religios, pe care descoperit îl manifesta oricând și oriunde s'ar fi aflat.

Cu multă putere adepții lui Inochentie și-au manifestat religiozitatea lor în faptul următor. Când pelerinii inochentiști se întorceau în Basarabia dela Murom, fiind însoțiți de delegații Zemstvei Basarabene și al guvernatorului³⁾, ei—cum ne spune un martor ocular—„toți aveau o înfățișare din cele mai jalnice și îngrozitoare. Toți erau cu fețele, mâinile și picioarele degerate, cu bube de râie pe trup, cu răni... Și cu toate acestea ei toată vremea, ziua și noaptea, în moldovenește și 'n rusește cântau cântări bisericesti, citeau și ascultau evanghelia,...'și-aduceau aminte de „părințelul“ Inochentie, de faptele și cuvintele lui și slăveau soatra lui“. După dorința lor, toată vremea călătoriei preotul-delegat le făcea toate rânduețele religioase—sfințirea apei, spovedania, sf. împărtășanie, te-deum'uri, parastase, prohoduri etc., și la toate acestea orândueli ei cântau singuri, formând un cor. E de notat, că toate obiectele trebuincioase pentru oficiarea slujbelor religioase s'au găsit la pelerini: evanghelie, cruce, trebnic, cadilniță, lumânări, tămâe și alt. Pelerinii și citeau și cântau, și ajutau la vremea slujbei. În privința mâncării pelerinii, în vremea acestei călătorii, țineau postul foarte riguros și cereau ca în zile de fruct să li se dea mâncare de fruct, însă fără carne, iar în zile de post—mâncare de post, fără pește, și nu cruțau pe delegații conducători, când se făcea vr'o greșală în privința asta. Aceeași grijă în privința religiei, după mărturia preotului delegat, inochentiștii aveau și despre copii, „La spovedanie“—comunică dânsul—„în vremea convorbirilor cu copiii, la rugăciunea de dimineață și de seară,

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Spânu. Rap. 1 Fevr. 1913, No. 12.

²⁾ Ibid. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Mândrești, jud. Bălți. Declar. lui M. Verenco. Crf. cap. VI.

³⁾ V. cap. V.

copiii dovedeau o minunată cunoaștere a rugăciunilor. Copiii de 5—6 ani foarte bine știau să-și facă cruce și pe derost, fără nici o greșală, spuneau psalmul „Miluește-mă, Dumnezeu“, învățând aceste rugăciuni dela maicile sale acasă și în vremea pelerinajului lor îndelungat¹⁾. Tot drumul pelerinii s'au purtat cu multă cuviință și în deplină ordine, „înfățișând“ — cum scrie un martor ocular—„o mulțime disciplinată, reunită pe teren religios“²⁾. Nu mai vorbim de acel viu interes cu care mulți dintre ei ascultau cuvântările unor misionari cu privire la chestiile religioase³⁾.

E ușor de înțeles că oamenii, cari privesc astfel cerințele și datoriile lor religioase, vor susține credința lor cu multă tărie. Și aceasta ne o dovedesc faptele. Un misionar scria că la Mereni toți adepții călugărului dela Balta „sunt fanatici aprigi și astăzi sunt gata la orice sacrificii, până la jertfirea vieții, pentru Inochentie“⁴⁾. Din alt izvor aflăm că în sat. Vânători, jud. Chișinău, când propagandistul Lupașcu a fost arestat, mulțimea, care venise cu dânsul, împreună cu el a intrat la închisoare, dorind să fie la un loc cu dânsul, și aeolo a aprins lumânări și a început să cânte rugăciuni⁵⁾. În sat. Sadaclia mulțimea a declarat că este gata să împărtășească orice va îndura conducătorul ei. Măță⁶⁾. Vom aminti și purtarea mulțimii la Drăgușenii-Noi față de Ropot, căruia era hotărâtă să-i urmeze oriunde ar fi dus⁷⁾.

Pelerinii oprți la Chiev⁸⁾, când au văzut pe preotul delegat din Bașarabia, au început să vorbească contra stăpânirii și autorităților, cari i-au oprit, iar unul dintre ei nu s'a temut în față chiar a unui jandarm să insulte pe țar, care pe nedrept l-ar fi pedepsit pe nevinovatul Inochentie⁹⁾. Aceeași tărie sufletească și adâncă

¹⁾ Prot. V. Humă, „Pseudoproor. Inochentie“ L. C. P. 1304—5. 1314—15. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. Cit.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva Rap. cit.

³⁾ V., de pildă, Arh. C. D. C. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică, Rap. din 24 Ian. 1923, No. 21.

⁵⁾ Ib. „Ucazul“ Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Proc. Verb. No. 1, ncheiat de mis. A. Scvoznicov. Decl. lui Al. Covaci.

⁶⁾ Ib. Cand. la slujba în poliț. A. Dimitriev. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1912.

⁷⁾ Ibi. Pr. V. Spănu. Declar. din 6 Iul. 1912, No. 59.

⁸⁾ V. cap. V.

⁹⁾ Prot. V. Humă „Pseudoprooroc. In-tie“. L. C. P. 1298—9; 1306—7; 1316.

credință s'a manifestat și'n următorul fapt. Când se întâmpla de murea cineva dintre pelerini (în tren, spre Basarabia), părinții, rudele și tovarășii celor răposați priveau moartea acestora cu nepăsare și nu-l deplângeau de loc, cu toate că firea moldoveanului e duioasă¹⁾.

Toate aceste fapte, ca multe altele, ne dovedesc că adepții lui Inochentie, chiar și cei sănătoși, se aflau într'o stare neobișnuită, de mare încordare sufletească. Aceasta încordare, la cei mai slabi de nerve, ușor se transforma într'o stare bolnavă. De ai aceștia printre adepții călugărului dela Balta erau destul de mulți.

10.

Se prea poate că unii inochentiști, cum, de pildă, spuneau niște săteni din Horăști, numai se prefăceau bolnavi,²⁾ pe când de bună seamă nu erau decât cerșetori profesionali, cari s'au elipit de cei smintiți. Acest fapt, care dealtfel e foarte firesc, a fost constatat de un misionar la Ghelăuza³⁾. Din alt izvor aflăm că acelaș lucru a avut loc și la Cosouți, unde unii se prefăceau bolnavi pe o vreme oarecare, ca să se folosească de masă fără plată la Ioan Zagaevski⁴⁾. Bineînțeles că mai jos nu ne vom ocupa decât de acei inochentiști, cari într'adevăr sufereau.

Bolnavii erau de toată vârsta. La Ghelăuza, de pildă, dintre 19 bolnavi unul era de 41 de ani, patru de 20, doi de 17, unul de 16, cinci de 15, doi de 14 și câte un bolnav era de 13, 12, 10 și 7 ani⁵⁾.

Și dintre bolnavi mulți fusese la Balta, nădăjduind că acolo vor căpăta vindecare. Stăteau acolo uneori luni de zile⁶⁾. Viața și munca lor la Balta bolnavii le socoteau ca o misiune îndeplinită după voia lui Dumnezeu, așa că numai cu voia Lui ei puteau să părăsească Balta⁷⁾. Bolnavii, cari fusese la Balta, își schimbau

¹⁾ Ib. p. 1304.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7 și 8 oct. 1911 Decl. lui Sim. Dabija.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911, No. 141.

⁴⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910. Decl. lui Gh. Zagaevski.

⁵⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 oct. 1911, No. 141. Anexa Proc. Verb. al cercet. la Ghelăuza din 13 oct. 1911.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 21 Iunie 1911, No. 41. Proces Verb. al cercet. la măn. Răciula. Declar. sur. El. Antonova.

⁷⁾ Ib. Declar. maicii Paisia și a stăriții Eugenia.

purtarea acasă: rareori umblau la biserică. Uneori erau socotiți ca persoane înzestrate, cu o deosebită putere, așa că la ei începeau să aducă pe alți bolnavi ¹⁾).

Starea de boală, de care sufereau acești inochentiști, se manifesta mai tare în momente de accese.

E greu de dat o caracteristică amănunțită și precisă acceselor de boală ale inochentiștilor, deoarece aceste accese n'au fost de nimeni studiate. În actele arhivelor nu aflăm decât descrieri superficiale, sub forme vagi, descrieri aproape toate făcute de oameni, cari nu erau de loc pregătiți pentru a pricepe bine și a preciza aceste fenomene specifice. Un lucru însă este sigur: în momente de accese la bolnavii inochentiști aflăm, putem zice, toate acele fenomene, pe cari le vedem la mulți sectari în starea de extaz religios ²⁾). Aceste fenomene cuprind atât partea fizică a lor, cât și cea psihică. Iată faptele cele mai de seamă, relevate în actele arhivelor.

Vorbind de bolnavii inochentiști un cercetător spune următoarele: ... „Toate aceste persoane umblă la biserică, ocupă acolo un anumit loc și atrag asupra lor luarea—aminte a poporânilor prin felul deosebit de a-și face cruce și pe urmă prin manifestarea unor simptome de isterie. Vizitând biserica în asemenea sate, am avut puțința să observ personal, printre cei ce se rugau lui Dumnezeu, grupuri de oameni, molipsiți de „psihoza dela Baltă“. Aici mai înainte de toate d-voastră observați un sentiment religios încredat, care se transformă într'o stare de extaz religios. Ochii sunt ațintiți într'un singur punct, tot trupul a încremenit în poza de rugăciune, sau credinciosul bate des mătânii, pe urmă cade jos întins la pământ și fără mișcare... Adeseori aceasta stare fără mișcare este întreruptă de un sughiț tare, care produce un efect molipsitor asupra celor din'prejur.

„Sughițul se aude în mai multe părți în biserică, după aceea, mai cu seamă în vremea ieșirii mare, se aud strigăte, suspinuri. Trecând dela un om la altul, aceste suspinuri crează în biserică o atmosferă grea, bolnăvicioasă, o atmosferă de clinică pentru cei bolnavi de nerve. În curând la cei bolnavi se începe convulsiunea. Strigătele: „Lasă-mă, diavole, în pace! Fugi dela mine!“ și alt. strică rânduiala cuviincioasă a slujbii dumnezeiești. Pe bolnava o

¹⁾ Arh. Cons. Declar. maicii „blagocinei“ Meronia.

²⁾ V. D. Conovalov. Lucr. cit.

scot din biserică afară, și aici ea se tăvăleşte pe pământ, până când nu va înceta accesul. Apropiati-vă de aceasta bolnavă, și ea cu răcnete va începe se vă depărteze: „Fugi, ești păcătos! Fumezi, nu ții posturile!...”

„După ce convulsiile încetează, bolnava cu 'ncetul își vine în fire, se așază, își face cruce, iar la întrebarea — ce e cu dânsa, răspunde că ea nu ține minte nimica sau își aduce aminte confus despre ceea ce au fost. Când își vine în fire cu totul, ea intră în biserică și, după dânsa, alta cade în aceeași stare și a. m. d.“¹⁾...

În bucata reprodușă aici avem cea mai amănunțită descriere a acceselor de boală la inochentiști. Ea însă nu cuprinde de loc toate momentele acestor fenomene. După cum ne dovedesc actele arhivelor, aceste momente au fost mai multe și mai variate.

Un bolnav din sat. Ghelăuza, la o cercetare, vorbind de boala lui, a declarat că pe dânsul, când se începe accesul, dintr'untâiu îl „arde la inimă“, pe urmă „mă apucă convulsia, și cad și îmi pierd cunoștința“²⁾. La măn. dela Balta, cum aflăm dela un misionar, mulți dintre bolnavi aveau accese de boală în biserică, „cădeau la pământ în biserică, urlau, cântau ca pasărilor, mirolăiau“³⁾.

Când Inochentie, spuneau adepții lui, în auzul tuturor descoperirea trecutul ascultătorilor săi cu toate păcatele săvârșite de ei, — „numai îi vedeai pe ei strigând ca cucoșii sau răgând ca vitele“⁴⁾... La adunările din Cosouți, cari se făceau în casa lui Simeon Levizor, bolnavii „se sbuciumau și strigau, rugând pe conducătorul adunării (Ivan Zagaevschi) să-i stropească cu apă sfințită și să-i unșă cu untdelemn“⁵⁾. Când la Cosouți „blagocinul“ a ieșit la copiii bolnavi, adunați la casa, unde se făcea cercetarea, și a strigat la ei să se ducă pe acasă, una—„Ana Grigorievna Roșca a început să tresară, să se strâmbe, s'a aruncat la pământ

¹⁾ D-r A. D. Coțovs hi L. C. P. 164—165.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chiriță. Rap. din 14 Oct. 1911, Nr 141. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în sat. Ghelăuza, jud. Chișin. din 13 oct. 1911. Decl. lui Grig. Leca. Cfr. D. Conovalov. L. C. Vest. Teol., 1907, IV, p. 606—608.

³⁾ Prof. I. Andronic. Decl. scr. Cfr. D. Conovalov. L. C. „Vest. Teol.“ 1907, IV, p. 801.

⁴⁾ I. Bărcă. Decl. scr.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 2 Dec. 1910

și a început să se tăvălească pe jos“¹⁾). Ivan Zagorodniuc, din sat. Egorovca jud. Soroca, declară că fiică-sa Stefanida de 17 ani, „era sănătoasă, iar după ce a fost la Cosouți, s'a întors acasă și s'a îmbolnăvit: a început să se sbuciume, să sughițe, să se svârcolească, să injure“²⁾). Fata altui țăran din Cosouți, de 18 ani, când a fost oprită de tată-său de a umbla la Simeon Levizor, „s'a aruncat la pământ, a început să plângă tare și să se sbuciume în convulsie“³⁾). La Bălți, când un preot vorbea cu inochentistul Tărăță, în odaia, unde era preotul, a intrat o bolnavă, doi bărbați și două femei. Bolnava s'a apropiat de preot și i-a zis: „De ce n'ai venit, părinte, să mă blagoslovești? Blagoslovește-mă!“ Preotul a blagoslovit-o și i-a dat să sărute crucea de pe piept. Bolnava, cum numai s'a plecat să sărute crucea, îndată „au apucat-o spazmele și în convulsie a căzut la pământ“...⁴⁾). Când Inochentie a început să propovăduiască, „—ne povestește“ un vizitator al „raului,“—, s'a făcut un zgomot de nînchipuit și s'au auzit răcnete de ale bolnavilor, cari strigau că Inochentie este Tatăl cel ceresc. Alături de mine“— continuă autorul — „stătea un soldat tânăr, care avea în mâni chipul lui Teodosie Levițchi. Deodată lângă noi o femeie, în extaz, dând din cap înainte și 'napoi, a început să latre, pe urmă să strige ca toți acei ce s'au adunat aici să creadă în Inochentie ca în Tatăl ceresc și în sf. Duh, după aceea a început tare să se pocăiască în păcatele ei. Soldatul s'a speriat și a început să sufle greu, ca și cum ar fi ridicat o greutate. Eu l-am luat la o parte, am început să-i spun să nu ia în seamă cele ce se fac în jurul lui, și dânsul s'a liniștit, iar a doua zi, umblând printre cei smintiți, s'a smintit și dânsul“⁵⁾).

Altă dată, când Inochentie povestea norodului despre cele petrecute cu dânsul, „un adept de ai lui a început cu mâna să se bată în cap. Ca vr'o jumătate de ceas el se lovea astfel, și pe

¹⁾ Ib. Cfr. D. Conovalov. L. C. „Vest. Teol.“ 1907, VII — VIII, p. 661—664.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 2 Dec. 1910. Declar. lui Zagaevski.

³⁾ Ibid. Declar. lui I. Sapojnic Cfr. D. Conovalov. L. C. „Vest. Teol.“ 1907, IV P. 787—788; VII—VIII, p. 679—680

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Biagocin. Pr. D. Dimitriu, Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ F. Pădurar. L. C. P. 123—124. Cfr. D. Conovalov L. C. P. „Vest. Teol.“ 1907, IV, p. 799—800; VII—VIII, p. 669.

frunte i s'a ridicat o umflătură de culoare vânătă închis. Pe urmă s'a oprit, a cerut să-l asculte și, când lumea s'a liniștit, dânsul, arătând la Inochentie, a început să strige: „Aista, aista, aista-i Tatăl, îi părintele cel de sus, că scris este în sfânta evanghelie, că la vremea, de pe urmă are să vie Dumnezeuul Tată pe pământ în chip de om, și are să fie negru..., smolit, pleșuv, și iată a venit, iată, iată, iată Tatăl!“¹⁾. La unele adunări ale inochentiștilor, sub impresia cuvântărilor, pe cari le țineau conducătorii, mulți dintre ascultători se sminteau și începeau să se strâmbe în tot felul și să strige în gura mare²⁾. La Drăgușenii-Noi, sub influența cuvântării lui Ropot, unii dintre ascultători scânceau, alții dădeau din basmale³⁾. În „raiu“, în vremea spovedaniei, care se făcea în „corabia mântuirii“, de departe se auzeau plânsete și strigăte înfiorătoare⁴⁾. Și nu numai în vremea spovedaniei, da' și în alte momente când îl vedeau pe Inochentie, „multe femei cădeau la picioarele lui cu lacrimi și cu plânsete“⁵⁾. În „raiu“, când odată Inochentie a început să propovăduiască, două tinere și-au rupt de pe ele hainele și goale au început să umble printre pelerini⁶⁾. La măn. din Balta, citim într'un izvor, femeile smintite se desbracau și goale dansau, înfățișind prin aceea iadul pe pământ⁷⁾. La unii inochentiști starea aceasta dura multă vreme. Mulți pelerini, citim într'un izvor, se întorceau acasă cu totul bolnavi, în extaz, cântau, făceau rugăciuni cu mâinile ridicate, se aruncau la pământ, rosteau cuvinte neînțelese...⁸⁾.

Astfel, după datele arhivelor, se manifesta extazul religios la bolnavii inochentiști.

Unii bolnavi, cum vedem, la începutul accesului își dădeau seama ce se face cu ei, pe urmă însă nu recunoșteau nimica. De

¹⁾ F. Pădurar. L. C. P. 124. Cfr. D. Conova'ov. L. C. P. „Vest. Teol.“ 1909 IX, C. 106—1/3.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. I Saiațchi. Pap. din 11 Ian. 1912.

³⁾ Ib. Pr. Vasile Spânu. Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.

⁴⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic. „Po zdca“. L. C. p. 174.

⁵⁾ Pr. Givr. Nagacevski. „Inochentie“ L. C. P. 570.

⁶⁾ F. Pădurar. L. C. P. 125.

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. N. Balabuha. Rap. din 13 Ian. 1911. L. C. „Vest. Teol.“ 1907, p. 332—334.

⁸⁾ Ibid. Crist. al circ. III. Seroca. Croc. Verb. al cercet. în Cosouți din 15 Dec. 1910. Decl. lui Sim. Andreevchi. Cfr. D. Conovalov. „Vest. Teol.“ 1908. IV, C. 731—738.

obicei, după accese, când își veneau în fire, bolnavii se simțeau tare slăbiți de puteri¹⁾. Mulți dintre bolnavi erau epileptici, de pildă—Timofei Asnașan, deasemenea patru „poslușnite“ din măn. Răciula²⁾).

Starea de boală se arăta la inochentiști în anumite momente, când împrejurările îi excitau. O împrejurare mai potrivită pentru accese erau predicile capilor mișcării, deasemenea și rugăciunile, cari se făceau la adunările lor³⁾

Predicile lui Inochentie făceau și mai puternică impresie asupra bolnavilor. Vedem că cea mai violentă purtare a lor avea loc tocmai în prezența călugărului. Unii cădeau în accese de boală, când numai se apropiau de măn. Bălții⁴⁾.

Bolnavii ușor cădeau în accese, cum am văzut, și în prezența streinilor. Deasemenea foarte prielnice condițiuni pentru accese de boală la inochentiști prezenta procesiunea religioasă cu sf. icoană din Gârbovăț. Din douăzeci și patru locuitori din sat. Ghelăuza, interogați la o cercetare, doisprezece au declarat că s'au îmbolnăvit în vremea acestei procesiuni⁵⁾. Insuș misionarul, care a cercetat cazul, ne declară următoarele: „Mai mulți (dintre acești bolnavi) s'au îmbolnăvit în Septembrie a. c. (1911) în vremea procesiunii cu icoana Maicii Domnului din Gârbovăț, pe lângă care icoană întotdeauna au fost mulți bolnavi și pseudobolnavi. Aflu că procesiunea cu sf. icoană în astfel de împrejurări produce asupra locuitorilor o panică⁶⁾“. Un bolnav din Ghelăuza a declarat că, în vremea procesiunii, pe lângă icoană erau o sută de bolnavi⁷⁾. Preotul adaogă

¹⁾ Ib. Prist. al circ. III, jud. Soroca. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 15 Dec. 1910. Declar. lui Sim. Andreevski.

²⁾ Ib. „Act“ încheiat la 7 Dec. 1910, No. 173, în Tocuz.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești, din 27 Ian. 1912. Cfr. Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 2 Dec. 1910, lb. Pr. V. Spănu. Declar. din 6 Iulie 1912, No. 59.

⁴⁾ Pr. I. Murea. Declar. s.r. Cfr. Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Măndrești din 27 Ian. 1912.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chișcă. Rap. din 14 Oct. 1911 No. 141. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în sat. Ghelăuza, jud. Chișinău, din 13 Oct. 1911

⁶⁾ Ib. Rap. cit.

⁷⁾ Ib. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Ghelăuza, din 13 Oct. 1911 Declar. lui P. Arabajiu.

că „după icoană umblă o mulțime de bolnavi, cari prin toate sa-tele povestesc felurite superstiții“¹⁾. O strânsă legătură între îmbolnăvirea inochentiștilor și procesiunile cu sf. icoană a fost constatată și de către alți cercetători²⁾.

11.

În momente de accese bolnavii făceau o adâncă impresie asupra oamenilor: în fața lor aceștia se descoperiau și începeau să cânte rugăciuni³⁾, unii 'și ieșau din minte⁴⁾. Se mai zicea că în unele locuri oamenii înspăimântați de cele văzute cădeau la pământ sau, făcându-și semnul crucii, îi sărutau pe bolnavi⁵⁾. Vom releva însă că știrea aceasta din urmă unii o desminteau⁶⁾.

Bolnavii uneori își recunoșteau starea lor și unii, ca cei dela Ghelăuza, se cereau la mănăstire, alții erau gata să intre la spitalul Costiujeni⁷⁾. În cazuri de nevoie ei aveau tot sprijinul din partea consătenilor, cari îi linișteau, îi spălau cu apă sfințită, îi ungeau cu „mir“ de al lui Inochetie și stăteau pe lângă ei zi și noapte timp de câteva săptămâni⁸⁾.

Putem crede că bolnavii preferiau să umble la un loc, deoarece în vremea accesului ei se susțineau unii pe alții, iar altfel puteau să fugă în câmp, să se arunce în fântână și a. m. d.⁹⁾.

Îndeobște vorbind, după cum ne comunică unii dintre cercetători, bolnavii nu se depărtau de biserică, ci dimpotrivă, cum era la Tocuz, „căutau ajutor în biserică și în rugăciunile preoților“¹⁰⁾. În unele locuri însă ei preferiau să intre în legături cu călugării dela mănăstiri¹¹⁾.

¹⁾ Ib. Anexa: Rap. al preot Gh. Buruianov din 13 Oct. 1911, No. 42.

²⁾ Dr. A. D. Coțovschi L. C. P. 161.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Act“ încheiat la 7 Dec. 1910, No. 173. la Tocuz de către cercetăt. Duhovnicesc al circ. II jud. Tigina.

⁴⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembrie 1910.

⁶⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembrie 1910, din Chișinău.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911, No. 141.

⁸⁾ Ib. Pr. V. Captareno. „Explicare“ din 23 Apr. 1912.

⁹⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. die 20 Dec. 1910, No. 57.

¹⁰⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6.

¹¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chișcă. Rap. din 14 Oct. 1911, No. 141. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Ghelăuza, din 13 Oct. 1911.

Bolnavii se aflau subț cea mai mare înrăuțire a capilor mișcării¹⁾, ceea ce provoca părerea că unii dintre ei uneori puteau să ajungă la accese de bună voie și conștient, când aceasta le o cereau conducătorii²⁾. Oricum, bolnavii erau de mare ajutor pentru scopurile conducătorilor, adeseori devenind un fel de dovadă puternică pentru misiunea acestora³⁾.

Și îndeobște vorbind rolul lor în mișcarea inochentizmului era foarte însemnat. În unele sate ei dădeau mare ajutor la săparea fântânilor, arătând locul unde ea trebuia făcută, cum a fost, după crederea unora, la Tocuz⁴⁾. În alte locuri chiar bolnavii și porneau lucru. Așa a fost la Redeni jud. Orhei⁵⁾, la Horăști jud. Chișinău⁶⁾. În unele sate bolnavii adunau jertfe, fiind însărcinați de către conducători⁷⁾. La aceasta însă nu să mărginea misiunea bolnavilor. Vom aminti că, după mărturisirea lui Tărăță, cei stăpâniți de duhurile necurate câte trei zile se sbuciumau arătând petrecerea necuviincioasă a sărbătorilor în lume⁸⁾. Pare că tot cu scop de moralizare la Tocuz „diavolul“ Timotei Asnașan a declarat că o femeie are în ea douăzeci și cinci de draci⁹⁾. Răspunsurile și declarațiile bolnavilor, mai cu seamă acelea, pe cari ei dădeau în momente de accese, erau socotite de descoperiri dumnezești, ce aveau mare valoare.

După unele informații bolnavii rămăneau oarecare vreme la conducători, cari uneori se foloseau de ei în interese de gospodărie¹⁰⁾. Vom releva că petrecerea lor în casa acestor inochentiști bolnavele o socoteau de faptă religioasă¹¹⁾.

¹⁾ Ib. Prist. al circ. III, jud. Soroca. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 15 Oct. 1910. Declar. lui sim Andreevșchi. Cfr. „Act“ dela 7 Dec. 1910, No. 173, din Tocuz; Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910 și alt.

²⁾ Ib. Pr. V. Popovici. Rap. din 5 Dec. 1910, No. 1125.

³⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 20 Dec. 1910, No. 57.

⁴⁾ Ib. Pr. D. Ciacovșchi. Rap. din 1 Noemb. 1910. Cfr. Ib. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

⁵⁾ Ib. Pr. V. Tuciovșchi. Rap. din 27 Sept. 1911, No. 146. Anexa: „Act“ privit la cercet. în Redeni, din 26 Sept. 1911. Declar. preot. Ser. Crucerescu, a cântăreț Ion Malai.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 10 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7 Oct. 1911. Decl. Par. Brahă.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Declar. Stefa id. Gărăuș, Sim. Nastase, Isid. Gheorghită, I. Strajan.

⁸⁾ Ib. Pr. Vl. Dimitriu Rap. din 24 Ian. 1913. Cfr. D. Conovalov. L. C. V. „Vest. Teol.“ 1907, VII VIII, p. 676, 681; 1908, IV, p. 753—754.

⁹⁾ Ib. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

¹⁰⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți din 2 Dec. 1910 și alt.

¹¹⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1910. Declar. lui Ivan Sapojnîc.

Luând în vedere știrile aduse aici, precum și în alte locuri ale lucrării noastre¹⁾, cu privire la bolnavii inochentiști, putem zice că starea de extaz la ei, ca la mulți sectari religioși, se compunea din trei momente. Extazul se începea atunci, când inochentiștii, sub înrâurirea mijloacelor excitante — a prediciei, rugăciunii, începeau să se emoționeze, își pierdeau cumpătul și cădeau într'o stare de înduioșare. Gândirea predominantă în acest moment la ei era cea privitoare la propria păcătoșenie, care gândire cuprindea toată firea lor provocând în suflet un simțimânt chinuitor. Pătrunși de acest simțimânt, bolnavii plângeau cu lacrimi amare, în gura mare începeau să se pocăiască în păcatele lor și uitând toată rușinea, în fața mulțimii și în auzul tuturor, mărturiseau când și cum au păcătuit.

După toate acestea vine momentul al doilea. Sbuciumul chinuitor, cu mărturisirea descoperită a celor mai grele și tainice greșeli din viață, aducea în sufletul bolnavilor o mare bucurie și excitare. Starea aceasta creștea tot mai mult, se răspândea prin tot trupul și pe unii îi aducea și până la dansuri extatice. Aici se începea momentul al treilea, cel mai vijelios, extazul propriu zis, când bolnavul se simțea cuprins de „diavolul“, de „duhul necurat“, și i se părea că are vedenii, uneori că este în stare să descopere gândirile ascunse ale oamenilor, să prezică viitorul etc. Acesta era ultimul moment al extazului, după care urma o ușurință neobișnuită, dar totodată o stare de mare oboșală, de istovire, aproape de paralizie.

Bineînțeles că nu toți bolnavii aveau toate aceste momente de extaz și cu aceleași amănunte caracteristice. Totodată momentele arătate în realitate se petreceau cu multă iuțeală, așa că chiar și cei mai atenți observatori dintre cercetătorii inochentismului ușor scăpau din vedere multe amănunte din cele petrecute cu bolnavii.

Vom releva deasemenea că extazul la inochentiști; cum vedem, se caracterizează printr'o mare neliniște a sufletului, ceea ce se deosebește de starea acelor sectari mistici, pentru cari idealul religios este cvietismul, și pe de altă parte în toate amănuntele corespunde cu starea sufletească a sectarilor mistici ruși²⁾.

¹⁾ V. Cap. IV, V și VI.

²⁾ Cfr. D. Conovalov. „Psihologia extazului sectar“ V. „Vest. Teol.“ 1908, XII, p. 628—638.

Dela sine se înțelege că apropierea, pe care o aflăm aici între sectarii ruși și inochentiștii bolnavi, nu privește decât latura psihofizică a extazului religios și nu poate dovedi de loc vr'o legătură între inochentism și sectarismul rusesc, cum nu poate dovedi, îndeobște vorbind,—nici aceea că mișcarea dela Balta ar fi avut caracter sectar și în concepția adeptilor ei.

Aceștia au fost inochentiștii.

Cum vedem, inochentismul a cuprins populația română din Basarabia, fără deosebire de vârstă și sex, provocând în ea mare excitație, care se manifesta sub forme variate—dela interese și cerințe conștiente și sănătoase, până la porniri ciudate și chiar patologice. Dacă ținem seama că mișcarea a durat ani întregi, e firesc să presupunem că aceste interese și porniri se vor oglindi în toată viața adeptilor lui Inochentie, și în primul rând—în ideile lor.

Deci cari au fost ideile inochentiștilor?

IV. IDEILE INOCHENTIȘTILOR.

1.

Una din cele mai însemnate chestii privitoare la mișcarea inochentiștilor e fără îndoială cea a ideilor, de cari erau însuflețiți acești oameni. Și la ei însă, ca și la conducătorul lor Inochentie, în zadar am căuta să aflăm o concepție bine prelucrată. Ca în alte laturi ale acestei mișcări și în privința învățaturii la inochentiști nu găsim decât elemente răzlețe, adesea chiar contradictorii, găsim unele începuturi, cărora nu le-a fost sortit să se desvolte într'o concepție cuprinzătoare și bine motivată. Dar și aceste idei începătoare nu e ușor de precizat, deoarece aici dispunem de aceleași izvoare nu tocmai sigure, pe cari le-am avut și în chestia ideilor lui Inochentie. În vederea acestor împrejurări, bineînțeles și aici nu odată vom fi nevoiți să recurgem la confruntarea mai multor fapte și declarații, pentru a restabili adevărul.

Ideea fundamentală în concepția inochentiștilor, ca și la conducătorul lor, a fost apropierea sfârșitului lumii.

Inochentiștii arătau diferite termene pentru sfârșitul lumii. În 1910 Țurcan propovăduia, că „sosesc vremurile de pe urmă, se apropie sfârșitul lumii, poate va fi chiar peste câteva săptămâni“ ¹⁾. T. Ropot, vara 1912, prevestea că lumea are să se sfârșască până la 20 Iulie aceluiaș an ²⁾. Serghie Grosu în 1912 spunea că sfârșitul lumii va fi până la anul nouă (1913) ³⁾. Țurcan în 1913 își schimbase părerea și propovăduia în satul Recești, jud. Soroca

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

²⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Declar. din 6 Iul. 1912, No. 59.

³⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Măreni, jud. Chișin., din 19 Dec. 1912. Declar. Anast. Buga.

că ziua judecării înfricoșate va avea loc chiar în luna lui Maiu a aceluiaș an ¹⁾. Dar toate aceste termene au trecut cu bine. Inochentiștii înțelegeau aceasta numai ca o amânare a celor prevestite, care amânare nu se face decât mulțumită rugăciunilor lui Inochentie ²⁾. Convingerea însă rămânea nestrămutată, cu atât mai mult, cu cât în felurite evenimente din viața actuală ei aflau semne doveditoare pentru idea lor. T. Ropot spunea că crucea creștinească intră în pământ, abia se mai vede capătul ei. Încă un moment,—zicea el—și ea de loc nu se va mai vedea, și atunci lumea va dispărea ³⁾. „Când eu“, scria un preot în 1913, „am arătat, că ultimul semn al venirii a doua este venirea antihristului, Tărăță a zis, că înainte—mergătorul antihristului de-acuma și este în fața unui oarecare Nicolae din satul Bagrinești, care ar fi umblat prin sate mai mult noaptea, vindecă pe cei bolnavi, iarna umbla desculț ⁴⁾).

Când a izbucnit marele războiu, în el inochentiștii au aflat mai multe, mai clare și noi dovezi pentru credința lor. „De-acuma“, — ziceau inochentiștii din Bălți, — „au venit zilele de pe urmă a vieții pământești... Înainte însă se scoală frate asupra fratelui și norod peste norod, cum e scris în sf. scriptură, — toate acestea și se ivesc în războiul de-acuma“ ⁵⁾.

E de crezut că ideile acestea erau foarte răspândite printre inochentiști. Într'un manuscris din acele patru aflate la adepții lui Inochentie în satul Oișeni ⁶⁾, se spune că „Tatăl cel ceresc, după ce l-a ascultat pe dânsul (pe Inochentie, care a vorbit de prigo-nirile îndurate de el), a trimis în lume foc, carele tot a mișca din loc, și aceasta tulburare va dura încă patru ani, pentru ca toată lumea să se tulbure“ ⁷⁾.

În vederea acestor împrejurări — spuneau inochentiștii — starea omului e groaznică și cu atât mai mult, cu cât și diavolul îl

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Primar. al com. Recești, jud. Soroca. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1913.—Prist. al circ. IV. jud. Soroca. Proc. Verb. din 5 Mart. 1913.

²⁾ Arh. Cons. D. S. Pr. D. Cîaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.

⁴⁾ Ib. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25... Ispravnic al jud. Bălți. Rap. din 12 Fevr. 1915. Anexa: Proc. Verb. din 7 Ian. 1915.

⁶⁾ V. p. 103.

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. din 15 Maiu 1916.

incurcă cu mrejile sale¹⁾, dracii chiar pot intra în oameni pentru păcate²⁾, deaceia „în lume domnește păcatul“³⁾. Toate aceste lucruri, după inochentiști, mai ușor pot fi pricepute din suferințele bolnavilor.

2.

E de notat că, cu privire la cei bolnavi, inochentiștii aveau concepția lor destul de consecventă.

Omul — credeau ei — este cruțat de diavol, dacă duce o viață lumească, depărtată de Dumnezeu⁴⁾.

Purtarea diavovului însă se schimbă, îndată ce omul începe să se gândească la păcatele sale. „Când păcătosul“ — zicea Tărăță — „își descopere toate păcatele sale la spovedanie înaintea lui Inochentie, prin aceasta dânsul îl arată pe duhul necurat, care îl stăpânește. Atunci diavolul, ne mai având puțința a-l face pe om să păcătuiască, îl chinuște ca pe o moștenire a sa și prin accese de boală și sbuciumări nu-l lasă să primească nafără, să sărute crucea, să bea apă sfințită. Astfel duhul necurat se răzbună pentru pocăința omului și pentru că acesta l-a arătat⁵⁾.

Cum că bolnavii au în ei duhuri necurate, inochentiștii arătau dovadă în faptul, că bolnavii rămân nevătămați cu trupul, cu toate că se aruncă la pământ, se lovesc cu capul de pereți și au și alte chinuri⁶⁾.

Potrivit cu aceste idei toate nevoile trupești erau privite de inochentiști cu un fel de dispreț. „Curățenia trupului“, — scrie un preot — „sănătatea, tratamentul medical le sunt urite inochentiștilor asceți. Când delegații basarabeni îi aduceau pe pelerini dela Murom, în tren mamele își furau copiii săi din vagonul sanitar, unde era cald, curat și liniștit. Bolnavii — spuneau inochentiștii — trebuie

¹⁾ Ib. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

²⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6. Anexa: „Act“ încheiat în Tocuz, din 29 Ian. 1911. Proc. Verb. No. 1, 2, 4 și 5.

³⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin. Cfr. Ib. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. din 15 Maiu 1916: manuscrisele aflate la inochentiști.

⁴⁾ Ib. Proc. Verb. al cerșet. la Ghelăuza din 13 Oct. 1911. Declar. lui Pantelimon Malai. Cfr. Ib. Pr. VI Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Pr. VI. Dimitriu. Ibid.

⁶⁾ Ibid.

de lecuit în biserică. Să nu-i tritem la doftori, ci să-i lecuiim numai cu untdelemn, vin și apă, pentru că acestea sunt singurile mijloace vindecătoare, binecuvântate de către Hristos și Inochentie ¹⁾ Să nu tritem pe bolnavi la „doftori, cari nu sunt dela Dumnezeu, mai cu seamă doftorii evrei. Căci cum doftorul poate să le dea bolnavilor viață, când el singur este muri tor, și pentru ce să mai lecuești trupul, care nu e decât un hoit“ ²⁾. După credințele inochentiștilor, în biserică bolnavii puteau primi și sf. împărtașanie, cu toate că au în ei pe duhul necurat, deoarece în vremea cuminecăturii „Isus Hristos îl leagă pe cel necurat“ ³⁾.

În legătură cu aceste idei asupra bolnavilor inochentiștii priveau ca un semn bun acele bube, pe cari le avea pe trupul său Inochentie și unii dintre adepții lui ⁴⁾. Pentru aceste răni inochentiștii găseau oarecare lămuriri chiar în sf. scriptură. La Bălți cunoscutul inochentist Tărăță a întreat pe un preot, dacă Is. Hristos a avut pe trup bube. Și când preotul i-a spus că nu, atunci Tărăță i-a amintit despre aceea, cum Hristos a spălat ucenicilor săi picioarele înaintea Cinei celei de taină ⁵⁾.

Cu și mai mare satisfacție priveau inochentiștii starea bolnavilor epileptici. Un misionar ne spune că „consătenii priveau pe bolnavii săi (epileptici) cu dragoste, socotind că suferințele lor neapărat le aduc mântuire ⁶⁾).

3.

Pornind dela aceste idei inochentiștii propovăduiau că e nevoie să ne pocăim ⁷⁾, să ne luptăm cu diavolul ⁸⁾.

¹⁾ Pr. V. Humă. „Pseudoprooroc Inochentie“... L. C. P. 1309.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Prof. V. Humă. Rap. din 10 Mart. 1913.

³⁾ Ib. Pi. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Drăgușeni-Noi din jud. Chișin. Declar. lui Teod. și Anast. Romașcu.

⁵⁾ Ib. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911, No. 141. Cfr. Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 11 Ian. 1911, No. 3.

⁷⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 5. Anexa: „Act.“ încheiat la Tocuz din 29 Ian. 1911. Proc. Verb. No. 1.

⁸⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25.

Inochentiștii arătau și mijloacele de luptă. Omul, ziceau ei, „trebuie să se roage lui Dumnezeu, să facă fapte bune, să jertfească pe la mănăstiri și îndeobște să îndeplinească învățătura evangheliei“¹⁾. Vorbind însă de evanghelie inochentiștii, după cum putem crede, nu făceau mare deosebire între învățătura lui Hristos și cea a lui Inochentie sau chiar a altor căpetenii. Inochentiștii dela Bălți spuneau că pentru curățirea de păcate nu este alt mijloc decât „îndeplinirea învățăturii părintelui Inochentie“²⁾.

Oricum pregătirea pentru judecata înfricoșată nu se poate face decât prin suferință. Pentru aceea, cine ajunge la suferințe, acela se află pe cale de mântuire și deci nu se cuvine să caute alta scăpare. „Cine e bolnav“,—învăța Țurcan—nu trebuie să caute vindecare, cine are necaz—să nu ceară mângâere“³⁾.

Ca mijloc de luptă contra diavolului mare însemnătate are postul. Inochentiștii propovăduiau că e nevoie de postit luna, miercurea și vinerea—zile de iarmaroc, când creștinii pravoslavnici mai cu seamă calcă postul⁴⁾. Ce fel de post trebuie să ținem—această chestie la inochentiști nu era tocmai clară. Pare că unii dintre ei nu luau de loc în gură nici un fel de carne⁵⁾, mai mult însă inochentiștii erau contra carnei de porc⁶⁾. Mai precisă în chestia aceasta era părerea lui Petre Tărâță. Acesta spunea că îndeobște nu se poate de mâncat carne de șa animale: „nu trebuie să vâram hoit în hoit.“ Se poate de mâncat numai carne de pasăre. În ce privește carnea de porc, nu se cuvine să o întrebuițăm,

¹⁾ Arh. St. Suc Chișin. Dos. No. 25, cit. mai sus. Proc. Verb. din 9 Ian. 1915.

²⁾ Ib. Proc. Verb. din 7 Ian. 1915.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chi in.

⁴⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6. Anexa: „Act“ încheiat în Tocuz, diu 29 Ian. 1911. Proc. Verb. No. 1, 2, 4 și 5.

⁵⁾ Ib. Pr. Gh. Vășcov și Vi. Baltaga. Proc. Verb. al cercet. la Coso-
uți, din 16—17 Dec. 1912. Declar. lui I. Ciurmac. Cfr. Ib. Pr. D. Claicovsch.
Rap. din 20 Ian. 1913.—Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912. A-
nexa: scris. pr. I. Murea.

⁶⁾ Ib. Mis Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Dragușeni-Noi,
din 21 Iulie 1912. Declar. Anast. Romașcu. Cfr. Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T.
Volovei, Proc. Verb. al cercet. la Mereni, din 12 Dec. 1912.—Ib. Pr. Gh. Vășcov
și Vi. Baltaga. Proc. Verb. cit.

deoarece cum în oamenii păcatul vine dela Adam, așa și în porci se află dracii de atunci, de când Is. Hristos le-a dat voie să intre în furma de porci de pe lacul Gadarin¹⁾. E de notat, că, după cum a declarat la o cercetare o inochentistă, și în mănăstirile basarabene se spunea norodului că nu se poate de mâncat carne de porc²⁾.

La congresul din 1916 un preot misionar a adus la cunoștința adunării despre un curent nou în chestia postului la inochentiști, care curent însă nu cuprindea încă pe toți adoratorii lui Inochentie. Adepții acestui curent, spunea p. misionar, se abțin de a întrebuița orice alimente, cari sunt socotite de ei ca rezultat al fecundației, bunăoară—carne, ouă, lapte, brânză etc. P. misionar de aici trăgea concluzia că unii inochentiști pe această cale ușor vor putea ajunge și la propovăduirea morții de inaniție, în caz când vor afla că îndeobște vorbind nu există alimente fără fecundație³⁾. Vom adăoga, că, după cum știm, la astfel de credință adepții lui Inochentie n'au ajuns.

Pe lângă carne de porc, inochentiștii se abțineau de băuturi spirtoase, de vin și rachiu⁴⁾, deoarece ele împiedică viața sfântă; puțin beau și apă și mai mult întrebuițează „aghiazmă“⁵⁾

Deopotrivă cu băuturile spirtoase o mare piedică pentru lupta contra diavolului este fumatul: cel ce fumează, este sluga diavolului⁶⁾.

O altă piedică pentru viața sfântă, după credința inochentiștilor, este viața conjugală⁷⁾.

Pășind mai departe pe această cale a neglijerii vieții pământești, inochentiștii ușor ajungeau și la alte idei. Așa, în 1916 un misionar spunea că inochentiștii tăgăduiau războiul și nu se uneau

1) Ib. Pr. Vl. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

2) Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Drăguș.-Noi, cit. și Declar. cit.

3) „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916. L. C. P. 3—4.

4) Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 Ian. 1911. Anexa: „Act.“ încheiat la Tocuz, din 29. Ian. 1911, Proc. Verb. No. 1, 2, 4 și 5. Cfr. Pr. Ciacovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

5) Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc.-Verb. al cercet. la Mereni, jud. Clujin., din 19 Dec. 1912.

6) Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Tighina.

7) Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. și anexa cit.

să depună jurământ de credință țarului¹⁾. Tot pentru scopurile religioase femeile și fetele inochentiste își tundeau scurt părul²⁾. Tărăța credea că despre aceasta este o poruncă chiar în sf. scriptură, însă nu știa s'o arăte³⁾. Unii mai spuneau că părul pe cap e dela diavolul, este necurat, de aceea trebuiește tuns și aruncat, ca să crească alt păr, care va fi sfințit de Inochentie și se va chema „părul lui Inochentie“⁴⁾.

Toți inochentiștii, bărbații și femeile, își ziceau între ei „frate și soră“. Astfel se numiau chiar și soții între ei⁵⁾, aceasta pentru motivul, că ei se socoteau frați întru Hristos⁶⁾, și toți deopotrivă se bucurau de mila atotîngăduitorului Inochentie⁷⁾. Socotindu-se astfel, inochentiștii nu se depărtau de loc unii de alții, toate le aveau comune, descoperit, și aceasta cu atât mai ușor era pentru ei, cu cât toți renunțau la proprietate, prin urmare erau egali în ce privește starea materială.

E de notat că astfel de raporturi între inochentiști nu erau o simplă formă, introdusă în viață pe cale artificială: ele aveau ca temei, ca fond, o deosebită stare sufletească—stranie pentru noi, și foarte firească pentru ei. Starea aceasta se manifesta într'o purtare simplificată până la extrem, fără orice deosebire între bărbați și femei, și indiferent în ce privește împrejurările și mediul, în cari ei s'ar fi nimerit. Preotul delegat, pe care de multe ori l-am citat aici, ne spune că la Moscova și la alte stații, pe unde se oprea trenul inochentiștilor, ei „pentru nevoile lor firești, ieșau din vagoanele sale pe omăt, desculți, pe jumătate goi, cu niște încingătoare dela Inochentie, la un loc bărbații și femeile, tot de ce aveau nevoie făceau lângă tren, în fața publicului întreg“⁸⁾... Atitudinea aceasta, fără îndoială, pentru ei avea alt rost și nu era decât o formă bolnăvicioasă a aceluiaș dispreț al lor față de trupul omenesc și nevoile lui.

1) „Proc. Verb.“ ale congres. din 1916.. L. C. P. 5.

2) Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Cnirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, jud Chișin., din 19 Dec. 1912. Declar. Anast. Buga.

3) Ib. Pr. VI Dimitriu. Pap. din 24 Ian. 1913.

4) Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“.. L. C. P. 1309.

5) Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciacovsni, Rap. din 20 Ian 1913.

6) Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

7) Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“.. L. C. P. 1311.

8) Ib. p. 1308—9.

4.

O chestie din cele mai principale pentru toată concepția inochentiștilor era aceea cu privire la persoana lui Inochentie, la firea și misiunea lui.

La început, când Inochentie numai pornise activitatea sa la măn. dela Balta, în 1910, adepții lui vorbeau de el numai ca de un propovăduitor ¹⁾). Unii credeau că dânsul este înzestrat cu deosebite daruri, însă nu-și puteau da seama, cine anume este el și de unde vine puterea lui. Oricum, în 1910, iar în unele locuri pare și pe la începutul an. 1911, inochentiștii încă nu ajunseseră la ideea dumnezeirii lui Inochentie. La cercetările ce se făceau pe atunci mai mulți dintre ei tăgăduiau firea dumnezească la el ²⁾). Unii însă începeau să găsească o mare asemănare între chipul proorocului Ilie și înfățișarea călugărului Inochentie ³⁾). Alții în nedumerire se opreau asupra faptului, că acest călugăr, cum credeau ei, vindecă pe bolnavi de așa fel de boale, de cari doftorii nu-i pot vindeca. Erau însă și de aceia, cari nu se îndoiau să declare că „Ieromonahul Inochentie, după puterea lui de har, e *deopotrivă cu Hristos*“ ⁴⁾). În unele sate, tot pe la sfârșitul an. 1911 și începutul an. 1912, îl socoteau pe dânsul de *sfânt* și în orice fapt din activitatea sa stăruiau să vadă o minune făcută de dânsul ⁵⁾.

Părerea asupra călugărului Inochentie, până acuma nu tocmai clară și precisă, în 1912 a început cu încetul a se limpezi și a se preciza. Așa, Serghei Grosu, la adunări, citind ascultătorilor evanghelia despre Duhul adevărului, dădea lămuriri cum că *Duhul adevărului*, după convingerea lui, este călugărul Inochentie ⁶⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V Captarenco. „Lămurirea“ cit.

²⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. No. 1 și 2, încheiat la Tocuz, din 29 Ian. 1911.

³⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 25 Fevr. 1911, No. 13. Anexa: Proc. Verbal al cercet. din 22—24 Fevr. 1911. Declar. Nat. Ursu, Porf. Dodî, An. Gonța

⁵⁾ Io. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verbal al cercet. la Mereni, din 19 Dec. 1912. Declar. lui M. Moraru, An. Buga și alț.

În Ermoclia, în 1812, Sânjeapă propovăduia că Inochentie este *însuș sf. Duh*, dânsul este *a treia Ipostasă a sf. Treimi...*, „singur Inochentie mi-a adus mie această“, — adăoga Sânjeapă— *Inochentie e deopotrivă cu Hristos*¹⁾. Un misionar spune că Sânjeapă ar fi avut credință ascunsă cum că Inochentie este *Hristos a două oară întrupat*, pe care cărturarii și arhierii a două oară îl răstignesc²⁾... Pare că aceeași credință avea și mama lui Inochentie³⁾. Tot pe atunci T. Ambros propovăduia că Inochentie este *Duhul Sf., este Hristos*. La observația făcută de un ascultător că va-să-zică Inochentie e a patra ipostasă a Sf. Treimi, Ambros pur și simplu a declarat că *în Inochentie este toată Treimea*⁴⁾. Unii spuneau că Inochentie este mai presus decât Isus Hristos, deoarece Isus Hristos se trage din evrei, iar Inochentie— din pravoslavnici creștini⁵⁾.

Pare însă că unii și în 1912, când Inochentie ajunsese la Murom, rămâneau în privința aceasta cu părerile lor de mai înainte, spunând că Inochentie e *un preot deosebit*⁶⁾, *un păstor cu dar de învățătură*, precum sunt și toți ceilalți păstori⁷⁾. Oricum ar fi e vădit că în 1912 unii inochentiști în părerile lor asupra lui Inochentie au făcut un pas înainte⁸⁾.

Cu cât mai tare era urmărit Inochentie de către ocârmuire cu atât mai mult progresau și adepții lui în părerile lor asupra personalității lui. Ideea cum că Inochentie este Duhul Sfânt întâiașdată s'a ivit pare tocmai atunci, când dânsul a fost trimis la Murom. Odată însă exprimată, ea a început din ce în ce a se răspândi și a se înrădăcina, tot mai mult și mai mult complicându-se. Aceasta a avut loc în 1913—anul, când s'au petrecut cele mai însemnate evenimente din viața lui Inochentie. Iată cele mai de seamă fapte din aceasta perioadă.

1) Ib. Pr. D. Ciacoyschi Rap. din 16 Noemb. 1912.

2) Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

3) Pr. D. Ciolan. „La cursur. de mision. antisect.“ L. C. P. 12.

4) Ib. Pr. Gh. Vâscov și Vl. Baltağa. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 16—17 Dec. 1912. Declar. lui S. Popov.

5) Ib. I. Declar. lui Sușițchi.

6) Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. la Drăguș.-Noi, din 21 Iul. 1912. Declar. lui Nich. Dobândă, I. Licu.

7) Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. încheiat la Mereni în 19 Dec. 1912. Declar. Varv. Iordăchescu.

8) Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 21 Dec. 1912. No. 163.

Unii dintre inochentiști, în 1913, credeau că Inochentie este *Duhul Sfânt intrupat, a treia Ipostasă a Sf. Treimi*¹⁾, alții îl numeau *Duhul adevăratului*, făcând deosebire între *Duhul Sfânt și Duhul adevărului*. Il mai numeau pe Inochentie încă *Dumnezeul nostru comun*²⁾, *Domnul și cel mai mare făcător de minuni și prooroc*, al cărui fiecare cuvânt este mai presus decât evanghelia³⁾. În jud. Bălți îl socoteau de *Fiul lui Dumnezeu*, unii — de *Duhul Sfânt*, alții — de *proorocul Ilie*⁴⁾. V. Condrea, în satul Tocuz, deasemenea încredința norodul, tot în 1913, că Inochentie este *Duhul Sfânt cel făgăduit*⁵⁾. La Rublenița, jud. Soroca, Petre Ursachi, cumnatul lui Inochentie, descoperit propovăduia, în 1913, cum că dânsul este *Duhul Sfânt și prooroc*⁶⁾. Pelerinii, pe cari stăpânirea i-a întors dela Murom, sub îngrijirea delegaților basarabeni, deasemenea au declarat preotului delegat că Inochentie „are în el pe *Duhul Sfânt, Duhul adevărului — a treia Ipostasă a Preasfintei Treimi*“⁷⁾.

Credința cum că Inochentie este a treia sau a doua față a sf. Treimi la mulți adepți ai călugărului a rămas tare și mai târziu⁸⁾, precum o aflăm la ei și în „raiu“⁹⁾.

În unele locuri părerile erau mai puțin precise. Așa, Ilie Antocel zicea că *Inochentie a înghițit pe Duhul Sfânt, care și sălășluește în inima lui*, dar trupul lui e pământesc. Un alt inochentist, Iosif Todoreanu spunea că Inochentie *nu este Dumnezeu*. Flor Sânjeapă a declarat unui misionar că pe Inochentie îl socotea de *un om cu Duhul Sfânt*¹⁰⁾, alții credeau că dânsul este *un sfânt* care are un deosebit dar de vindecare a tuturor slăbiciunilor trupești ale

¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21.

²⁾ Ib. P. Gr. Cernit. Rap. din 12 Sept. 1912, No. 53.

³⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913. Cfr. Pr. N. Captar. Rap. din 13 Mart. 1913.

⁴⁾ Ib. Pr. Vl. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Ib. Arhier. Serafin. Către guvernăt. Bessar., din 1 Mart. 1913, No. 219.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 20 Mart. 1913, No. 39.

⁷⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... L. C. P. 1298. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. din 15 Maiu 1916.

⁹⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr. Cfr. Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 569.

¹⁰⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913. No. 30.

oamenilor¹⁾). Aceeași lipsă de credință precisă și hotărâtă o dovedesc și alte mărturii. La întrebarea unui misionar, dacă ea crede că Inochentie este Hristos, Iulita Bumbu, o inochentistă din Chișinău, a răspuns următoarele:.... „Nu, eu asta nu zic. Pe Inochentie eu îl socot de *preot bun la Dumnezeu*, da' nu așa ca alții... Numai oamenii, norodul întunecat nu înțelege cum trebuie propovăduirea lui și răspândește de dânsul fel de fel de prostii... Moldoveni de ai noștri acum la Murom îs mai mult de o mie de suflete, și unii socot că Inochentie îi Hristos și Duhul Sfânt, iar alții că-i antihristul și fug de dânsul de 'și sparg ochii'“²⁾...

Varietatea părerilor asupra lui Inochentie, pe care o aflăm la adepții lui în 1913, a fost constatată și de alți cercetători³⁾.

Fiind o ființă neobișnuită, Inochentie, după credința adepților săi, se află sub o deosebită pronie a lui Dumnezeu, și viața lui nu e decât o îndeplinire a voinții Celui de sus. Chiar surghiunul lui la măn. dela Murom nu era decât o chemare a Cerescului Tată⁴⁾...

Credința expusă aici este culmea, la care a ajuns concepția inochentiștilor basarabeni în chestia personalității lui Inochentie. Nu voim prin aceasta să spunem că în dezvoltarea ideilor inochentiste a fost o strictă consecvență și în părerile lor din 1913 aflăm treapta superioară a conștiinții lor religioase, care conștiință după aceea n'a repetat păreri din trecut. Ideile vechi se repetau. Mai mult. Idei și vechi și noi, păreri mai modeste și mai neobișnuite aflăm în aceeași vreme și la aceiași adepți ai călugărului și aceasta nu numai în 1913. Indeoabște putem zice că în ce privește concepția inochentiștilor, și mai cu seamă credințele lor asupra personalității lui Inochentie, anii următori n'au adus mai multă limpezime și precizare⁵⁾.

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic al jud. Cet.-Alba. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. A. Sevoznicov. Rap. din 24 Ian. 1913.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar., din 18 Ian 1913, No. 83. Cfr. Ib. Minist. de Int. Depart. (Secția) Poliției. Către guvernăt, Basar Din 28 Oct. 1913, No. 49673.—Prot. V. Humă. „Pseudoproof. Inochente“... L. C. P. 1299.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25, cit. mai sus. Proc. Verb. din 4, 14 și 22 Ian. 1915.

Din cele spuse aici reiese că în nici un caz nu poate fi admisă afirmația unui misionar, care în 1915 raporta arhiepiscopiei din Chișinău cum că „minciuna, că „părintelul“ ar fi întrupata Ipostasă a treia a sf. Treimi..., acuma (1915) se înfățișează ca o dogmă eretică care s'a întărit și pe care o mărturisesc *absolut toți adoratorii „părintelului“* ¹⁾). Afirmația aceasta nu era justă nici pentru an 1915, în vremea ulterioară însă și mai puțin corespundea cu realitatea. În 1917, după mărturisirea unui preot basarabean, care l-a vizitat pe călugărul Inochentie la Lipetcoe, adoratorii lui Inochentie, în ce privește credința în el, se împărțeau în patru categorii. Unii sincer și orbiș îl socoteau de Duhul Sfânt; alții chiar de Isus Hristos, care a doua oară a venit pe pământ și a primit de acuma a doua răstignire. Ca dovadă aceștia arătau o răstignire—tablou tipărit de măn. sf. Andrei la munt. Athos, pe care icoană Hristos era împuns nu din dreapta ci din stânga, și ziceau: aista-i însuș Inochentie“. Inochentiștii grupului al treilea par'că s'ar fi temut să-l socoată pe Inochentie drept Dumnezeu, și-l socoteau de prorocul Ilie, care s'a arătat înainte de a doua venire a lui Hristos. Inochentiștii din categoria a patra îl socoteau de un sfânt de rând, în care sălășluște sf. Duh ²⁾). Pe de altă parte am văzut că la începutul an. 1918, la mormântul lui Inochentie adepții lui credincioși se rugau ca „să i se ierte lui toată greșala cea de voie și cea fără de voie“...³⁾). Vom adăoga că încă în anii din urmă 1923—4 Al. Donțu declara că „prorocul Ilie n'a murit pe pământ, cum trebuia să se întâmple ca cu orice om sfânt, ci a fost luat în cer de viu. Prorocul Ilie este Inochentie, care a fost omorît și va învia ca Isus Hristos“...⁴⁾)—Părerii de felul acesta aflăm și la alții ⁵⁾).

Varietatea părerilor asupra personalității lui Inochentie unii stăruiau să o explice într'un chip cu totul deosebit. Așa un preot scria că aceste părerii, uneori și contradictorii, aparțin mai multor inochentiști și erau „învățăături separate privitoare la rolul fonda-

¹⁾ Mis. A. Scvoznicov. Rap. către arhier. Platon. V. „Ved. Ep Chișin.“ 1915, No.No. 19 și 20. P. 514.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 570—571.

³⁾ V. p. 60.

⁴⁾ I. Bărcă. Declar. scr.

⁵⁾ V. p. 60—61.

torului sectei nouă“, ceea ce ne dovedește că în aceasta „sectă“ existau mai multe curente separate“.) Credem că nu poate fi admisă această explicație pentru motivul, că astfel de „curente“ în sânul inochentizmului n'au fost constatate de nimeni. Afară de aceasta, părerile arătate, atât de deosebite, n'au provocat între adepții lor certuri, cece neapărat trebuia să aibă loc în caz, când dănsese ar fi fost începutul unor „curente“,—și dimpotrivă, ușor se împăcau între ele ca credințe, cari pentru inochentiști la fel corespundeau cu esența fenomenului.

În legătură cu aceste idei asupra personalității lui Inochentie, și misiunea lui, în închipuirea adepților săi, căpăta un deosebit rost. Imputernicirea lui Isus Hristos, învățau inochentiștii în 1911, s'a isprăvit, deoarece s'a apropiat sfârșitul lumii—s'a isprăvit și a trecut la T. Levițchi, care odihnește la Balta. Dar fiindcă moaștele lui încă nu sunt descoperite, în numele lui operează călug. Inochentie²⁾. Cu vremea însă rostul activității lui Inochentie, în credințele adepților săi, creștea. Așa, pe la sfârșitul an. 1912 el a devenit „*ultimul trimis*, după care și lumea se va sfârși“³⁾, iar în 1913 au început să-i atribue lui un rol cu totul deosebit în viața lumii întregi. C. Țurcan în 1913 propovăduia, că în ziua judecării înfricoșate Inochentie ca un prooroc va mijloci înaintea lui Dumnezeu pentru toți creștinii⁴⁾. Alți inochentiști își închipuiau rolul lui Inochentie în clipele de pe urmă mai impunător. Petre Tărăță spunea despre aceasta următoarele. La măn. Murom din guv. Oloneț, unde acuma (1913) locuiește călug. Inochentie, într'o peșteră este un chip al lui Isus Hristos, săpat în lemn, șezând cu mâinile legate. Anume acolo, zicea Tărăță, a fost apucat Is. Hristos de către cărturari și farisei și de acolo a fost dus la Ierusalim pentru a fi răstignit. De acolo, spunea Tărăță, înaintea venirii a doua, se va începe și mersul lui Inochentie cu cei credincioși la Ierusalimul-Nou (Balta) la judecata înfricoșată. În guv. Oloneț, va

1) Pr. I. Gromicov. „Baltsoe dvijenie i inochentistă“. („Mișcarea dela Balta și inochentiștii“). V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1913 No 34, p. 1328.

2) Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 14 Fevr. 1911.

3) Ib. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, jud. Chișin., din 19 Dec. 1912. Declar. lui Gh. Grosu.

4) Arh. St. Suc. Chișin. Primar. din Recești. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1913. Cfr. Prist. al cercet. IV, jud. Seroca. Proc. Verb. din 5 Mart. 1913.

veni după Inochentie împăratul cu oastea, și atunci Inochentie se va porni cu adepții săi și cu cei îndrăciți și vor merge pe râul Onega și pe lac ca pe uscat, iar oastea, care îi va înconjora, se va îneca ca egiptenii, când evreii treceau peste Marea Roșie. Inochentie va sosi cu adepții săi la Petersburg înaintea stăpânirii, va face minuni—va vindeca pe cei orbi, pe cei șchiopi și pe alți schilozi, va alunga pe duhurile necurate din cei îndrăciți și din Petersburg se va duce la Balta, unde cei aleși vor fi adunați într'o ogradă, în care cei păcătoși nu vor putea pătrunde ¹⁾.

5

Pentru credința lor privitoare la personalitatea și misiunea lui Inochentie adepții lui căutau sprijin și dovezi mai înainte de toate în sf. scrptură.

Izvorul principal, îndeobște vorbind, era evarghelia. De obicei ei invocau de aici următoarele pasagii: învățătura despre Duhul Sf. și Duhul adevărului (Ioan XIV, 13, 15—16, 26); despre vinderea avuției și împărțirea ei la săraci (Mø. XIX, 16—30); despre cruce și urmare lui Hristos (Mø, X, 37—38; XVI, 24—25); despre fecioarele înțelepte și cele neînțelepte (Mø. XXV, 1—12); despre sfârșitul lumii și judecata înfricoșată (Mø. XXIV, 29—31; XXV, 31—46). Alții se mai refereau la cap. XVI din ev. lui Ioan, deasemenea și la epistolia sf. ap. Pavel către evrei Cap. VI. st. 6 ²⁾.

Unii nu se mărgineau la Testam. Nou și se refereau și la unele evenimente din Test. Vechiu, ca, de pildă, arătarea lui Dumnezeu lui Avram în chip de trei drumeți ³⁾.

Unii inochentiști se foloseau și de alte izvoare de tipar cu conținut religios. În privința aceasta mare însemnătate pentru ei avea cartea intitulată: „Inceputul și sfârșitul globului pământului nostru. Incercare de a descoperi proorociile Apocalipsisului“. Partea II ediția din 1904. Inochentiștii cărturari aveau cartea a-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. VI. Dim'etriu Rap, din 24 Ian. 1913.

²⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 21 Dec. 1912, No. 163. Cfr. Ib. Pr. D. Ciaicovșchi. Rap. din 16 Noembr. 1912.—Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.—Arh. St. Suc. Chișin. Dos No. 25. Proc. Verb. din 22 Ian. 1915.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Ungureanu, Rap. din 15 Maiu 1916.

ceasta (în rusește) în bibliotecile lor ¹⁾ și, cum se vede, o citeau cu multă luare aminte. Un misionar spune că ei socoteau de mare întemnătate următoarele cuvinte din cartea arătată, privitoare la tălmăcirea Apocalipsisului, X, 1: „Confruntând înfățișarea Dumnezeuirii în vedeniile prorocilor și în Apocalipsisul lui Ioan, nu ne putem îndoi că Fața preasfântă arătată aici este una dintre Ipostasele preasfintei Treimi. La aceasta încheiere trebuie să mai adăogăm încă și acea presupunere că, după caracterul cauzei de alegere a unui binevestitor pentru neamul omenesc, Ipostasa sf. Treime, ce s'a arătat lui Ioan, este duhul Sfânt“ (pag. 19—20). De aici, adaogă păr. misionar, inochentiștii trag concluzia falsă, cum că Duhul Sfânt va veni pe pământ în fața unui deosebit binevestitor ales și că acesta, după părerea lor, ar fi ierom. Inochentie ²⁾).

Multe dovezi aflau inochentiștii pentru credința lor chiar în unele fapte din viața lui Inochentie. Din aceste fapte pentru ei mai însemnate erau prigonirea și suferințele extraordinare, pe cari le îndura acest călugăr, miraculoasa, cum credeau ei, vindecare a coastei lui împunsă cu baioneta, despre care vindecare dânsul ar fi prevestit de mai înainte ³⁾. Și numele lui Inochentie avea o deosebită însemnătate pentru adepții săi. Tărăță spunea că pronumele lui Inochentie este „Revizor“ (astfel îl rostea dânsul greșit), și că el, Tărăță, chiar îl înțelesul acestui cuvânt ⁴⁾ vede oarecare legătură cu activitatea lui Inochentie ⁵⁾).

Alt puternic temei pentru credința lor inochentiștii aflau în atitudinea, pe care o aveau față de Inochentie adversarii săi, iar la început chiar și autoritățile. Un preot încă în 1911 raporta episcopiei că poporării lui nu țineau seama de loc de cele ce spunea dânsul contra pelerinajului la Camenița, deoarece, cum ziceau ei, Inochentie propovăduște descoperit, în prezența altor călugări, ceace fără îndoeală o știe și arhiereul local (al Podoliei), și Inochentie

¹⁾ V. p. 101.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

³⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi „Inochentie“. L. C. P. 569. Cfr. Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“. etc. L. C. P. 1311.

⁴⁾ „Revizor“—inspect.r.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. VI. Dimitriu, R p. din 24 Ian. 1913.

ar fi fost oprit de a mai propovădui, dacă ar minți“¹⁾). Deasemenea la Bălți inochentiștii spuneau că pe Inochentie toți îl cunosc cine-i și de unde-i, și dacă el n'ar avea dreptate, pe dânsul nu l-ar fi făcut ieromonah²⁾).

Însă cea mai puternică dovadă pentru adepții călugărului de la Balta era activitatea lui plină de un deosebit har ca a unui propovăduitor, prozorlivăț și făcător de minuni³⁾). Bineînțeles că cu cât evenimentele mai mult coincideau cu „proorociile“ lui Inochentie, cu atât în adepții lui se întărea mai mult și credința în firea lui supranaturală. În 1915 inochentiștii din Bălți spuneau următoarele: „Călugărul Inochentie este prooroc. Acum câțiva ani el a prevestit că toată pâinea se va prăpădi pe câmp ne culeasă, de mari ploi,—prevestirea aceasta s'a împlinit: pâinea într'adevăr s'a prăpădit⁴⁾). Mai departe. Tot Inochentie a prevestit un mare războiu, și aceasta prevestire s'a împlinit. Acuma dânsul prevestește că, după ce se va isprăvi războiul, câțiva ani de-a rândul va fi strașnică secetă, așa că toată pâinea se va prăpădi, și oamenii se vor usca ca și pâinea lor“⁵⁾).

Activitatea lui Inochentie mai cu multă putere s'a desfășurat în „raiu“. E vădit că acolo și credința în el trebuia să ajungă la culme. Când în „raiu“ un vizitator i-a zis lui Grigorean că multe de toate se vorbesc despre Inochentie, dânsul i-a răspuns: „Adevărat, multe de toate se vorbesc, da' chiar dacă voi⁶⁾ ați venit aici și fără credință, nu-i nimica: Savli vor fi pururea, însă din Savli iese Pavli, iată ce, frate!“ După ce a expus istoria convertirii lui Savl, Grigorean a adăugat: „Da, părintele Inochentie nu mai este, însă el ne-a spus și ne-a lăsat în ce poate să-și afle omul mântuirea, venind aici; noi vă vom descoperi învățătura lui și va fi acelaș lucru, numai să primiți toate cu credință“. Când convorbitorul și-a exprimat părerea de rău că nu l-a apucat

¹⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128.

²⁾ Ib. Pc. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravn. al Jud. Cet.-Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

⁴⁾ Aceasta într'adevăr a avut loc în Basarabia în 1912—un an cu ploi neconținute.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25... Ispravn. al Jud. Bălți. Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 14 Ian. 1915.

⁶⁾ Convorbitorul lui Grigorean venise în „raiu“ cu câțiva vizitatori.

în viață pe Inochentie, Grigorean i-a răspuns: „Te 'nțeleg, frate, văd că iubești evanghelia..., dar ce e de făcut dacă ai întârziat... De altfel nu e ntmica, eu vă voi arăta ce a făcut Inochentie arăta-vă voi racla lui. Cădeți la ea cu credință, spuneți-i ce neliniștește sufletul vostru și să aveți credința, că el din mormânt vă va răspunde... Voi veți auzi glasul lui... Cu inima veți auzi glasul lui și îndată veți crede... Deseară, când voi isprăvi trebile, vă voi duce în peșteri. Acolo veți cunoaște ce era Inochentie“ ¹⁾. Ieșind din peșterile „raului“, Grigorean a zis: „D-ta, frate, acum ai văzut, ce a făcut păr. Inochentie. Făcut-a așa ceva măcar un arhieru? Nimeni! Să știi dar, ce a fost Inochentie“ ²⁾!

Cum era și firesc de așteptat, după convingerea inochentiștilor—mare pedeapsă dela Dumnezeu îi așteaptă pe toți aceia, cari, n'au cunoscut și nu cred în harul și sfințenia lui Inochentie ³⁾...

Potrivit cu aceste idei inochentiștii întrebuițau și icoane cu chipul lui Inochentie. Așa, în 1913, în unele sate din Basarabia, un „trimis extraordinar“ al lui Inochentie, rămas necunoscut, arăta moldovenilor o fotografie, pe care era înfățișat Dumnezeu—Tatăl, Dumnezeu—Eiul și în locul Dumnezeului sf. Duh—călugărul Inochentie cu chip de porumb pe piept ⁴⁾. Despre icoane inochentiste cu chipul călugărului Inochentie scria și arhierul Boris, episcopul Bălții ⁵⁾.

Din alt izvor aflăm că inochentiștii plăteau mulți bani pentru astfel de icoane, le păstrau cu multă sfințenie, înaintea lor aprindeau candelile, puneau lumânări, făceau rugăciuni ⁶⁾. Compunerea mai cu seamă a unora dintre aceste icoane cerea oarecare muncă serioasă: originalul lor era făcut cu vopsele de ulei, pe pânză, iar de pe el se făceau mai multe copii. De felul acesta era icoana „Turma lui Hristor“, care, într'o formă alegorică, ne arată superioritatea călugărului dela Balta față de ceilalți reprezentanți ai re-

¹⁾ A. Scvoznicov „V raiu părințela“ L. C. P. 218—219.

²⁾ *Ibid.* P. 227.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei. Rap. din 21 Mart. 1913, No. 97.

⁵⁾ Mis. Ep. Pr. T. Volovei. „Inochentie, marele hulitor de Dumnezeu“... L. C. P. 396.

⁶⁾ Mis. A. Scvoznicov. Rap. cit. către arhier. Platon L. C. P. 515.

ligiei, cari sunt conduși de duhurile necurate, ceea ce încep se înțeleagă și oile rătăcite.

Unde anume au început să se facă astfel de icoane—știri nu avem ¹⁾).

Aici e locul să adăogăm că unii dintre sătenii moldoveni, căutând să-și lămurească persoana neobișnuită a lui Inochentie ajungeau la concluzia că dânsul este pseudoproorocul antihristului sau chiar însuș antihristul ²⁾). Vom releva însă că astfel de idei, cum ne arată istoria inochentizmului, n'au prins rădăcini printre moldovenii basarabeni și în curând au fost uitate cu desăvârșire.

Acestea erau credințele inochentiste privitoare la personalitatea și misiunea călugărului dela Balta.

Aruncând o ochire generală asupra acestor credințe, cum dănsese au fost exprimate în felurite localități și în diferite momente ale mișcării, constatăm că în aceste credințe nu a fost o dezvoltare consecventă, între ele era mare deosebire nu numai în forma lor (Inochentie—„are în el Duhul Sfânt“; „a înghițit pe Duhul Sfânt“; e „om cu Duhul Sfânt“; „este Duhul Sf.“ etc.), ci și în fond (Inochentie—„Duhul Sf. întrupat“, „Hristos întrupat“, „Dumnezeu întrupat“, „prooroc Ilie“ etc.). Singura idee care cuprinde înțelesul sau, mai bine zis, rostul psihologic al acestor variate denumiri și care fără îndoială corespunde cu starea sufletească a credincioșilor adepți ai „părintelului“, e acela, că Inochentie este o ființă neobișnuită, extraordinară, că dânsul nu e simplu muritor și are o înaltă misiune pe pământ.

6.

Pe lângă călugărul Inochentie adepții lui cu multă evlavie vorbeau de preotul Teodosie Levițchi și de protoiereul Ioan Serghiiev (dela Cronștadt).

Unii credeau că Teodosie Levițchi e un om „plăcut lui Dumnezeu“ ³⁾ și a devenit mai presus decât îngerii și arhanghelii ³⁾).

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Dos. No. 25. Ispravn. al jud. Cet.-Albă Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 14 Ian. 1915.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

³⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. No. 1 și 2 încheiat la Tocuz, în 29 Ian. 1911.

⁴⁾ Ib. Pr. Nic. Budescu Rap. din 21 Fevr. 1911 No. 17.

„Stado Hristovo“ („Turma lui Hristos“, — La pag. 151—152).

Alții spuneau că Teodosie este sfânt și moaștele lui sunt descoperite de către Sinod, însă preoțimea ascunde aceasta dela norod ¹⁾. În ce privește misiunea acestui preot, inochentiștii credeau că dânsul este „mare păstor“, al cărui loc l-a ocupat Inochentie ²⁾. Alții în privința aceasta aveau o deosebită credință și spuneau că deoarece s'a apropiat sfârșitul lumii, împuternicirea lui Hristos s'a isprăvit și a trecut la Teodosie Levițchi, care odihnește la Balta ³⁾. Ca înlocuitor al lui Hristos, spuneau inochentiștii, preotul Levițchi are o deosebită putere asupra duhurilor necurate ⁴⁾ și pe toți păcătoșii îi va scoate din iad ⁵⁾. Potrivit cu astfel de credințe, chipul preotului Levițchi, socotit de sfânt, inochentiștii îl cinsteau deopotrivă cu sf. icoane și-l țineau la un loc cu ele.

Încă la începutul mișcării inochentiștii aveau cunoștință și de protoierul Ioan Serghiev ⁶⁾, despre care vorbeau cu multă venerație punându-l în rând cu preotul Teodosie, pentru amândoi slujiau și parastase ⁷⁾. Mai târziu părerea inochentiștilor asupra lui Ioan din Cronștadt s'a schimbat, și dânsul, deopotrivă cu pr. T. Levițchi, a fost recunoscut ca mare păstor, care a fost înlocuit de către Inochentie ⁸⁾. Ne ținând seama de datele cronologice, necunoscute lor, inochentiștii astfel vedeau o însemnată legătură între Inochentie și Ioan dela Cronștadt, care, cum spuneau ei, l-a binecuvântat pe Inochentie ca pe un ucenic al său, să propovăduiască, și, dându-i nume de leu negru, i-a proorocit că va avea un sfârșit de martir ⁹⁾.

Potrivit cu astfel de idei, cecece odinioară se petrecea la Cronștadt la protoier. Ioan Serghiev, pentru inochentiști era ca o pildă și model ¹⁰⁾. Vom adăoga că în 1913 Țurcan, care umbla cu

¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 20 Mart 1913, No 39.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minister. de Interne Departam (Secția) Poliției. Către Guvernăt. Basarabiei. Din 28 Oct. 1913, No. 49673.

³⁾ Arh. Cons. D. C. N. Balabuha. Rap. din 14 Fevr. 1911.

⁴⁾ Ib. Pr. Vl. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

⁶⁾ La biser. „Sf. Andrei“ din Cronștadt. Născut la 1829, mort. în 1908

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 15 Noembr. 1910, din Tigh.

⁸⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ministr. de Interne. Departam. (Secția) Poliției. Către Guvernăt. Bas. Adr. sa cit.

⁹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

¹⁰⁾ A. Scvoznicov. „V Raiu părințela“. L. C. P. 227.

propaganda prin jud. Soroca, purta cu el chipul protoiereului dela Cronștadt, care pentru dânsul era și o dovadă a împuternicirii lui înalte¹⁾.

Atitudinea inochentiștilor față de pr. T. Levițchi și de protoiereul dela Cronștadt ne aduce la întrebarea, cum priveau adepții călugărului dela Balta pe preoți.

În expunerea precedentă avem câteva cazuri, când inochentiștii s'au purtat în chip necuviincios față de preoți²⁾. Cazuri de felul acesta însă au fost mai multe. Au avut loc și fapte, când adepții lui Inochentie îi condamnau foarte sever pe slujitorii altarului³⁾. Vom releva că asprimea inochentiștilor creștea cu atât mai mult, cu cât urmărirea lui Inochentie devenea mai aspră.

Cu toate acestea însă ar fi o mare greșală să credem că adepții călugărului dela Balta erau contra preoțimii. Atât atitudinea lor arătată mai sus față de pr. Levițchi și Ioan dela Cronștadt, cât și faptul că ei nu rupeau legăturile cu biserica și chiar atunci, când erau opriți, umblau la slujbele bisericesti oficiate de preoți⁴⁾, — ne dovedesc că inochentiștii nu erau contra instituției clerului ca atare, mai mult: ei o recunoșteau și se foloseau de ea, însă nu se puteau împăca cu multe fapte din viața slujitorilor altarului, cari, după ei, erau grele abateri din calea evangheliei și îndeobște nu corespundeau cu chemarea preoțimii, și numai ținând seama de aceste fapte inochentiștii se sculau și contra făptuitorilor lor.

Ideile expuse mai sus sunt toate cele principale, din cari e compusă simpla concepție a inochentiștilor. Ar fi de prisos să arătăm că credințele inochentiștilor erau o simplă repetare a ideii-

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Primar al sat. Recești, Jud. Soroca. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1913. Cfr. Prist al circ. IV, Jud. Soroca. Proc. Verb. din 5 Mart. 1913.

²⁾ V. p. 107—108.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Humă. Rap. din 10 Mart. 1913. Cfr. P. Pădurar L. C. P. 123. Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“. L. C. P. 569. Prot. V. Humă „Pseudoproor.“ Inochentie. L. C. P. 1299, 1309-10 — Arh. Cons. D. C. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913. I. Smelov. L. C. p. 479-480. Multe înămpinări împotriva preoțimii, după cum spunea un misionar la congresul din 1916, inochentiștii au luat din cartea „Dușepoleznâia hristianschia besedă“. Ib. și alt.

⁴⁾ Arh. Cons. D. V. Popovici, Rap. din 24 Dec. 1910.

lor lui Inochentie cu foarte mici deosebiri. Bineînțeles, mai mult sau mai puțin ei erau neatârnați în ideile lor asupra personalității și misiunii lui Inochentie, și aceasta mulțumită faptului că în aceste chestii ei nu aveau dela dânsul idei precise.

Ceeace ne izbește aici mai înainte de toate este faptul, că în credințele adepților lui Inochentie aproape cu desăvârșire lipseau ideile teoretice, și acele câteva idei de felul acesta, pe cari le aflăm la ei, nu sunt clare¹⁾. Concepția inochentiștilor avea un caracter pur practic. Atât la începutul vieții nouă, în momentul convertirii, cât și în tot decursul vieții și activității lor de pe urmă, pe inochentiști îi chinuiau nu problemele științei teologice: pentru ei aceste probleme erau rezolvite și răspunsurile adevărate erau date în sf. scriptură. Chiar problema personalității și a misiunii lui Inochentie, care s'ar părea că nu putea fi decât teoretică, și ea pentru dânsii nu avea decât un interes pur practic: ea le explica puterea lui Inochentie asupra-le și, pe de altă parte, le îndreptăția năzuința de a-l urma în viață.

Singura chestie, care îi preocupa pe adepții călugărului dela Balta, era acea morală, privitoare la rostul vieții, la calea mântuirii. Cum se îndepărtăm ispitele păcatului, cum să scăpăm de nelegiuirile moștenite și înrădăcinate în firea noastră, cum să ajungem la acea sfințenie și curățenie sufletească, fără care viața este pierdută, care este departe de noi, deși noi cu mintea o cunoaștem, — iată problema de fond a concepției inochentiste.

Altă deosebire, prin care se caracterizează concepția inochentistă, este caracterul ei pesimist. Pentru inochentiști nu exista frumusețea naturii, bunurile curate ale vieții, toate acelea, în cari, după credința creștină, se oglindește mărirea Creatorului. Viața pământească pentru ei nu e decât o adevărată vale a plângerii, unde omul este pândit de diavol, care îl depărtează de calea mântuirii prin ispitele sale. Și cea mai mare grijă a omului pe pământ este lupta cu acest dușman pentru a scăpa de mreșile lui.

Pentru scopul acesta singurul mijloc puternic este viața asce-

¹⁾ Așa, de pildă, C. Țurcan îl învăța pe El. Zlotea că unul este Dumnezeu, cerul e al doilea și pământul — al treilea, iar împreună ei alcătuiesc Treimea. Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910. Cfr. Pr. N. Budescu. Rap. din 21 Fevr. 1911, No. 17.

tică, care se manifestă în deplina renunțare la toate interesele pământești, în absoluta neglijare a tuturor nevoilor trupești. Mai mult: tocmai suferințele trupești și pot aduce pe om la mântuire. Deci ascetismul riguros, care nu cruță nimica pentru ideea mântuirii, este noua deosebire a credințelor inochentiste.

Astfel ni se înfățișează concepția religioasă a inochentiștilor. Dela sine se înțelege, că întrucât fondul acestei concepții, cum am spus, este practic, ea se oglindește mai mult și mai bine, decât în idei, în viața lor. La cercetarea vieții inochentiste și vom trece în capitolele ce urmează.

V. PELERINAJELE INOCHENTIȘTILOR.

1.

Formele principale, sub care mișcarea inochentizmului s'a manifestat, au fost mai înainte de toate pelerinajele la măn. dela Balta și la alte mănăstiri și localități însemnate pentru inochentiști, pe urmă o activitate intensivă pe teritoriul Basarabiei și în unele ținuturi ale guvernămintelor mărginașe din Cherson și Podolia.

Ce au fost pelerinajele inochentiștilor? Când s'au început?

E greu de fixat data. În Septembrie 1910 Serafim, arhiereul Basarabiei, scria unui demnitar ¹⁾ următoarele: „Acum un an și jumătate unii preoți au început a mi se plânge că prin satele lor umblă oameni, mai mult femei, pe jos și cu căruța, în numele lui Inochentie, călugărul din Balta, cunoscut în Basarabia ca frate („poslușnic“) al mănăstirii basarabene Dobrușa, dat afară din pricina moralității îndoelnice. Acești oameni, în numele lui Inochentie, cheamă norodul spre a se închina la Balta, unde este înmormântat preotul Teodosie Levițchi, care se proslăvește prin minuni și vindecări... Peste o jumătate de an s'a început pelerinajul la Balta ²⁾. Au început să se răspândească tablouri și foite, iscălite de arhiereul Ambrosie ³⁾, cu privire la minunile asupra moldovenilor“ ⁴⁾.

¹⁾ După toate probabilitățile—Oberprocurorul sinodal.

²⁾ După unii, până la ivirea lui Inochentie nimeni dintre basarabeni nu umbla la Balta. V. Pr. I. Murea. Declar. scr.

³⁾ Vicarul Podoliei.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Arhier. Serafim. Scrisoare către un înalt demnitar din 24 Sept. 1910, No. 572.

Pare că aceasta e singura știre, din care am putea stabili, cu oarecare aproximație, data începutului mișcării, — aceasta a fost începutul an. 1909.

Bineînțeles că mișcarea nu s'a început pretutindeni în aceeași vreme: în unele sate moldovenii s'au pornit în pelerinaj mai de vreme, în altele mai târziu. Pare că mai cu multă putere, poate și mai înainte, s'a început pelerinajul în ținutul Hotinului, mărginaș cu Podolia. Acolo întâiașdata s'au constatat cazuri de boală psihică printre pelerinii „bălteni“, deasemenea s'a vorbit despre purtarea revoltătoare a lui Inochentie. Despre toate acestea a raportat lui Serafim congresul preoților din Hotin¹⁾. E de crezut că tot în primul rând pelerinajul s'a început la Cosouți, unde lucrul era înlesnit prin participarea lui Simeon, fratele lui Inochentie²⁾.

În 1910 toată iarna se îndreptau spre Balta la călugărul Inochentie o mulțime de pelerini basarabeni³⁾. Au pornit bărbați, mai cu seamă de cei mai în vârstă și bolnăvicioși, mai mult însă femei, fete și copii⁴⁾. Oricine ajungea la măn. dela Balta, întorcându-se acasă socotea de datorie să îndemne pe alții să plece în acelaș pelerinaj⁵⁾. Puterea atrăgătoare pentru pelerini era zvonurile despre acele minuni, cari s'ar fi făcut la Balta. Chiar dela Inochentie veneau știri, cum că la Balta cei grav bolnavi ar fi căpătat vindecarea, că s'ar fi ivit la Balta niște sticlute cu untdelemn, care se zicea că se scurge din sicriul lui Teodosie Levițchi, că cei ce mult au păcătuit și au venit să se închine la mormântul lui Teodosie, fără a se curăți mai înainte de păcate, toți aceștia s'ar fi vindecați și, ca dovadă, pelerinii la mormântul lui Teodosie puteau să vadă cârjile ologilor vindecați, cari vindecându-se au plecat sănătoși și alt. ⁶⁾. Astfel s'a creat convingerea că la măn. dela Balta, cum

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Arhier. Serafim. Scris. cit.—Raportul congresului în arhivă nu s'a păstrat.

²⁾ Ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

³⁾ Arh. Seraf. m. Către Consist. din Chișinău. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1910, XXIII, 166.

⁴⁾ Ibid. Cfr. Arh. Cons. D. C. Baron Levendal, ajutor de ispr. din jud. Soroca. Rap. („Zapisca“), din 30 Dec. 1910.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Viceguvern. Basar. Către Serafim. Din 27 Mart. 1912, No. 8318. Cfr. Ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

⁶⁾ Ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

a declarat o „poslușniță“ din Răciula, mai degrabă poți căpăta mântuirea, decât oriunde în alt loc ¹⁾).

Mișcarea creștea mereu cuprinzând mai multe sate—Cosouți, Cușnirca, Cureșnița, Egorovca, Golovcineț, Rubleniți, Ocolina, Trifouți și alte sate de pe malul Nistrului ²⁾). Atât dela „ispravnici“ cât și dela Direcțiunea căilor ferate se primiau știri neliniștitoare, cum că în fiecare zi la fiecare stație câte 800—1000 de oameni pleacă spre Balta, așa încât nu ajung vagoane pentru călători ³⁾. Intr'un raport citim: „În 1910 am aflat (în sat. Abaclâjaba) această mișcare religioasă, care de obicei se numește „mișcarea dela Balta“, în toiul ei: se duceau la Balta și cei bogați, și cei săraci, bătrâni și nevârstnici pentru a se închina sfânt. Teodosie, care ar fi fost nouproslăvitul. Și se duceau nu numai locuitorii din Abaclâjaba, da'și tot sudul Basarabiei,—trenurile pe linia Galați toată vremea erau pline de pelerini la mână. Bălții, cari povesteau despre minunile ce se făceau la moaștele preotului T. Levițchi“ ⁴⁾.

Un lucru e de notat că inochentismul (pelerinajul) se răspândea chiar în acele sate, unde poporâni îndebște erau mulțumiți cu preotul parohial ⁵⁾.

Mulți basarabeni, și mai cu seamă femei, rămâneau la Balta săptămâni și luni întregi ⁶⁾. Unii stăteau acolo în așteptarea vindecării, alții, din cei cari erau mai în putere, căutau de cei mai greu bolnavi ce se adunase la mănăstire ⁷⁾, îi spălau ⁸⁾ și îndebște îndeplineau munca surorilor de caritate ⁹⁾. Se mai spunea că, cu scop de vindecare, bolnavii se spălau în acea apă, în care înaintea lor se spăla Inochentie ¹⁰⁾. Tuturor pelerinilor le dădeau

¹⁾ I. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. di 21 Iun., 1911, No. 41. Proc. Verb. al cercet. la mână. Răciula. Declar. „poslușn.“ Sofia Crasniuc.

²⁾ Ib. Bar. Levendal. Rap. cit.

³⁾ Ib. Arh. Serafim. Scris. cif.

⁴⁾ I. Pr. V. Captarenco. „Lămurirea“ cit.

⁵⁾ Ib. „Zapisca“ („Extas“) cit.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 25 Febr. 1911 No. 13 Proc. Verb. din 22 Febr. 1911, Declar. Nat. Ursu, Profir. Dodi. An. Gonța și alt.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică, Rap. din 21 Iunie 1911, No. 41. Proc. Verb. din 20 Maiu 1911. Declar. Ib. Antonova.

⁸⁾ Ib. Declar. maicii Paisia.

⁹⁾ Ib. Declar. Sur. Evdochî. Bogatova.

¹⁰⁾ Ib. Declar. „poslușn.“ Sofia Crasniuc, Evd. Bogatova, Il. Antonova

foițe tipărite, cu iscălitura lui Ambrosie, arhierul Bălții, unde se vorbea despre minuni la mormântul păr. Teodosie, cu fotografiile celor vindecați și cu descrierea minunilor ¹⁾).

2.

O bucată de vreme călătoriile la Balta pentru a se închina „moaștelor“ lui T. Levițchi nu întâmpinau piedeci din partea autorităților bisericești locale, deoarece acestea le socoteau ca ceva firesc și normal și chiar le aproba ²⁾). Putem zice că, la început cel puțin, preoțimea îndeobște se orienta nu tocmai bine în cele ce făceau inochentiștii sau „băltenii“, cum începuse a li se zice acestora ³⁾).

Incurând însă arhipăstorul Basarabiei a început să-și schimbe părerea asupra inochentizmului. Pe la sfârșitul an. 1911 Serafim raportează Sinodului despre cele ce se petreceau în Basarabia și între altele spune că majoritatea preoților basarabeni n'au priceput „viclenia“ lui Inochentie și în rapoartele lor către episcopie în chip naiv se bucurau de avântul religios, pe care îl observau printre păstoriții lor după vizitarea măn. dela Balta, „uitând“ a-daogă Serafim, — „că în acest avânt ei — preoții — stau la o parte, iar mișcarea este condusă de Levizori, Țurcani și alte persoane ca acestea“ ⁴⁾).

Potrivit cu această nouă părere, arh. Serafim în Iunie 1910 într'o dispozițiune dată Consistorului din Chișinău, declară preoțimii basarabene că dânsul „în mod hotărît interzice și nu binecuvintează acest pelerinaj la Balta.“ Toți preoții, precum și stareții mănăstirilor au fost chemați să aducă la cunoștința arhiepiscopiei despre toate cazurile privitoare la inochentizm. „Blagocinul“ mănăstirilor a fost însărcinat să facă imediat, împreună cu preotul măn. de maice Coșelăuca, o cercetare asupra minunilor, cari ar fi fost săvârșite cu surorile („poslușnițele“) acestei măn. la Balta, despre cari minuni a tipărit arhimandritul măn. dela Balta. Făcând aceasta dispozițiune Serafim a ținut să lămurească că inter-

¹⁾ Ib. Pr. Gh. Buga. Rap. din 28 Oct. 1910, No 973.

²⁾ Ib. „Jurnalul“ Consistorului din 9 Mart. 1910, No. 410

³⁾ Ib. Mis. N. Balabnha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

⁴⁾ Ib. Arhier. Serafim. Rap. din 1911. (sfârș. an., data lipsește).

zice nu rugăciunile la mormântul lui Levițchi, ci numai călătoriile la Balta, deoarece unii oameni necinstiți prin înșelăciuni atrag pe cei credincioși la aceasta mănăstire ¹⁾.

În Iulie aceluiaș an Serafim dispune ca consistorul să se adreseze ispravnicilor cu rugămintea de a cerceta cazurile de îmbolnăvire printre acei țărani, cari se întorc dela Balta, și totodată să adune știri despre călugărul Inochentie din vremea, când el se afla la măn. Dobrușa, precum și în alte locuri de slujbă ²⁾. Cu explicările convenite pentru norod erau însărcinați nu numai preoții parohiali, ci și anumiți misionari ³⁾.

Între alte mijloace de luptă cu mișcarea inochentiștilor, era înființarea cercurilor de misionari nu numai prin orașe, ci și prin sate ⁴⁾. În fruntea acestor cercuri de obicei erau membrii clerului, pe urmă veneau intelectualii sătești — învățătorii, la urmă și unii dintre fruntașii satelor. Din partea unor „blagocini“ preoții erau încă îndatorați să facă pe la biserici rugăciuni comune pentru îndrumarea celor vinovați și vindecarea celor bolnavi ⁵⁾.

Succesele erau slabe. Lupta mergea cu atât mai greu, cu cât și ajutorul poliției deocamdată era slab ⁶⁾. În schimb pelerinajul basarabenilor se bucura de toată bunăvoința stareției din măn. Bălții, cecece paraliza toate demersurile lui Serafim ⁷⁾. Mai mult. Dispozițiunea lui Serafim din Iunie 1910, a provocat o mare nemulțumire din partea Arhiereului Podoliei și mai cu seamă a episcopului Ambrosie, „nastoiatelul“ măn. dela Balta.

¹⁾ Arhier. Serafim. «Către Consist. din Chișin.» V. L. C. P. 166—168.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Episc. Nicodem, vicar. Chișin. Către Consist. Din 23 Iulie 1910, No. 1795

³⁾ Ib. Mîs. N. Balabuha. R. p. din 15 Noembr. 1910, din Tighina.

⁴⁾ Ib. Mîs. N. Balabuha. Rap. din 14 Fevr. 1911.

⁵⁾ Ib. Pr. V. Popovici. Rap. din 5 Dec. 1910, No. 1125.

⁶⁾ Ib. Ispravn. din Izmail, către Consist. Rap. din 10 Aug. 1910, No. 5031. Cfr. Ib. Rezoluța d-lui Jud. de instr. al circ. I Jud. Soroca, cu No. 1455, pe Proc. Verb. al cercet. în Cosouți în 10 Oct. 1910.

⁷⁾ „Preasf. Serafim al Podoliei—din cântăreți ai guvern. Voronej, iar preasf. Ambrosie—din țărani; întâiul încă la Moscova s'a proslăvit prin lipsa de educație, iar al doilea—prin grosolănia sa. A avea treabă cu asemenea erarhi, mai mult eu nu puteam... Arh. Serafim. Scris. cit.

Cu prilejul mișcării inochentiștilor Ambrosie începuse o polemică cu ziarele din Chiev, Podolia și Chișinău și în articolele sale înjura pe arhiereul Basarabiei ¹⁾. Firește că nemulțumirea călugărului Inochentie era și mai mare ²⁾.

E drept, unele sate făceau impresia, cel puțin misionarilor, că inochentismul încetează ³⁾. Vom vedea însă că starea lucrurilor în realitate nu era atât de îmbucurătoare.

Inochentiștii progresau și în ideile lor. Pare că tocmai atunci, în vremea pelerinajului la Balta, întâiașdată între inochentiști a început a se vorbi de vindecările miraculoase făcute de către călugărul Inochentie, de puterea lui supraomenească ⁴⁾.

3.

Prin „ucazul“ sinodal din 28 Aprilie 1911, No. 5453. călug. Inochentie a fost permutat din Balta la Camenița ⁵⁾. După unele știri, cu transferarea lui Inochentie la Camenița, pelerinajul la Balta a fost oprit, de cine și cum—nu știm, iar la poarta mănăstirii de acolo a fost pusă o strajă, care pe nimeni nu lăsa să treacă în mănăstire ⁶⁾. Pentru oarecare vreme măsura aceasta a avut efectul ei ⁷⁾. Cu toate acestea, ar fi mare greșală să credem că pelerinajul moldovenilor basarabeni a încetat cu totul. Nu s'a schimbat decât locul pelerinajului. Inchinătorii lui Inochentie, citim într'un izvor, „când au aflat despre noua lui sălășluire..., au ridicat în picioare tot satul și au început să se înscrie ca pelerini“...⁸⁾. Dintr'un singur sat Abaclâjaba la sfârșit. an. 1911 au plecat la Inochentie 240 de înși ⁹⁾. În Dec. 1911 dela stația Leiptișcaia ¹⁰⁾ au plecat cu prețul redus, spre stația Larga, aproape șase vagoane de

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Arh. Serafim Scris. cit.

²⁾ Ib. „Blagocin“ din circ. II Jud. Tighina. Rap. din 28 Oct. 1910, No. 973.

³⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 14 Fevr. 1911.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirica. Rap. din 25 Fevr. 1911, No. 13.

⁵⁾ V. p. 26.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. „Zapisca“ (Extras) cit.

⁷⁾ Ib. Arh. Serafim. Rap. Către Sinod, fără dată. După conținut, e dela sfârșit. an. 1911.

⁸⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. „Lămurirea“ cit.

⁹⁾ Ib. Viceguvernatorul Basar. Către Arh. Serafim, din 27 Mart. 1912, No. 8318. În rap. merge vorba de măn. Bălții, însă e greșit: pe atunci Inochentie era la Camenița.

¹⁰⁾ Drumul Galați.

pelerini ¹⁾). „Sunt zile“, citim în alt raport, „când vagoane întregi de pelerini din ținutul Tighinii și al Cet.-Albe plec la Inochentie pentru a i se închina“ ²⁾).

Pe când Inochentie era la Balta și mai cu seamă la Camenița, nu toți adepții lui și nu întotdeauna puteau ușor să-l viziteze.. Pentru o satisfacere mai lesnicioasă a cerințelor religioase, ei căutau și alți conducători, mai pe aproape. Astfel de povățuitori ei au aflat în fața unor călugări-ieromonahi din mănăstirile basarabene. Dintre aceștia pare că cel dintâiu a fost ierom. Sava dela măn. Hâncu ³⁾). Tot pe atunci adepții lui Inochentie au început să viziteze și mănăstirea arhierească („Via arhiereului“) de lângă Chișinău, unde locul lui Inochentie îl ocupau călugării Gherasim și Ghenadie ⁴⁾), deasemenea umblau la măn. Țigănești, la igum. Teodosie ⁵⁾). E de notat că moldovenii nu încetau să-l viziteze totodată și pe Inochentie ⁶⁾). La toate aceste mănăstiri de obicei se petreceau aceleași lucruri— se făcea sfințirea apei, spovedania, citanii asupra bolnavilor pelerini etc. ⁷⁾).

Bineînțeles că pelerinajul la aceste mănăstiri, în vederea împrejurărilor mai sus arătate, nu putea fi lăsat în nepăsare de către autoritățile eparhiale, și călugării amintiți au fost mutați și opriți dela slujirea celor sfinte ⁸⁾).

Inochentiștii totuși rămâneau neclintiți în aspirațiunile lor. Pentru a ne convinge de aceasta e destul să cităm următorul fapt. Toamna an. 1911 un grup de inochentiști, locuitori din sat. Ghelâuza, s'au adresat către arhier. Serafim cu următoarea cerere:

„Preasfințite. Asupra noastră, în număr de 35 oameni, a că-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Al. Dmitriev. Cand. la sl. în poliț. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1912.

²⁾ Ib. Pr. Dim. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

³⁾ V. p. 116

⁴⁾ V. p. 116—117

⁵⁾ V. P. 117—118.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911 No. 141. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în Ghelâuza, Jud. Chișin., din 13 Oct. 1911. Declar. lui Vas. Ion Donoagă, Ștef. Munteanu și alți.

⁷⁾ V. cap. IX.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 25 Fevr. 1911 No. 13. Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911, No. 141. Anexa cit.

zut mânia lui Dumnezeu: dela o seamă de vreme la noi s'au ivit accese de epilepsie, în vremea cărora noi amețim, ne tăvălim pe pământ, făcând o impresie grea asupra privitorilor. Toate mijloacele medicale, întrebuintate până acuma, nu ne-au adus la nici o îmbunătățire, și boala noastră se întărește din zi în zi. Pentru a căpăta vindecare de aceasta boală grea, avem nevoie de citanii, însă preotul local refuză să citească rugăciuni asupra noastră. Am încercat să intrăm în vr'o mănăstire din apropiere, dar și acolo pe noi nu ne primesc. Ne ramâne doar să intrăm în vreun „costiol“¹⁾ poțonez, care ne deschide nouă ușile, dar noi suntem creștini și nu ne putem hotărî să facem aceasta.

„Aflându-ne într'o stare atât de tristă, alergăm subț ocrotirea Prea Sfinției Voastre și cu lacrimi rugăm să vă faceți milă de noi nenorociții și să binevoiți a da poruncă preotului din sat. Ghelăuza, ca să facă asupra noastră rugăciuni sau să dispuneți ca să fim primiți în vr'o mănăstire, unde am putea afla vindecare de boala ce ne chinuește“.

Urmează treizeci și trei de iscălituri²⁾.

Ne rămâne să adăogăm că ghelăuzenii, cari au iscălit aceasta cerere, în 10 Oct. 1911 au sosit la Chișinău și aveau de gând să facă un fel de manifestație înfățișându-se arhipăstorului în grup, însă singuri s'au speriat de acest gând și s'au mărginit la transmiterea cererii³⁾.

Cu prilejul acestei cereri, din porunca lui Serafim, la Ghelăuza a fost făcută o cercetare⁴⁾.

4.

După cum știm, în urma hotărîri Sinodului din 16—21 Februarie 1912, No. 1294, Inochentie a fost trimis la mănăstirea din Murom, guv. Oloneț, unde el a și sosit pe la sfârșitul iernii 1912⁵⁾. Această măsură față de Inochentie a fost luată pentru a pune capăt activității sale, deasemenea și pelerinajului din Ba-

¹⁾ Biserica la catolici.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Oct. 1911, No 141. Anexa.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Ibid.

⁵⁾ V. p. 31—32.

sarabia. Și mulți nădăjduiau că „cu mutarea călug. Inochentie la măn. din Murom toate se vor isprăvi cu bine“¹⁾. Dar așa ceva nu s'a n'ntâmplat. În Decembrie 1912, la cursurile de misionari, mis. T. Chirică a mărturisit următoarele: „Mișcarea dela Balta tulbură și preoțimea, și norodul incult. Credeau că cu depărtarea lui Inochentie spre miază-noapte, mișcarea dela Balta va slăbi sau va înceta; dimpotrivă — mișcarea se întărește și contactul cu Inochentie continuă“²⁾...

Măsura aceasta (mutarea călugărului în guv. Olonețc) mai mult i-a ațâțat pe adepții lui Inochentie. S'au ivit o mulțime de agitatori, mai mulți dintre acei, cari mai înainte fusese la Inochentie, și puneau norodul la cale să pornească spre Murom.

Unul din cei mai energici și mai însemnați propagandiști era Manuil Tricolici. Toată vremea dânsul făcea călătorii între Basarabia și Murom, prin felurite mijloace și căi slujind cauzei lui Inochentie: el cumpăra mari cantități de butași de vie pentru „raiul“ dela Lipetcoe, angaja vagoane pentru pelerini, cumpăra și trimitea din Odesa la Murom zeci de puduri (sute de kgrame) de masline, pește, stafide și curmale. Pentru a îndeplini toate acestea Tricolici purta cu sine mari sume de bani.

La toată mișcarea mai contribuiau pe atunci trei călugări dela muntele Athos, dintre cari unul era ieromonah. Toți ei, de felul lor, erau țărani-moldoveni localnici și pe rând veneau în Basarabia, așa că moldovenii noștri se aflau toată vremea sub înrâurirea lor³⁾.

Propaganda se făcea în taină atât de mare, încât uneori nici chiar rudele celor ce se pregăteau de drum nu știau despre hotărîrea lor⁴⁾. Și e de notat că mergea vorba nu de o simplă călătorie, nici de o mutare vremelnică la Murom: conducătorii îndemneau pe oameni să-și părăsească satul pentru totdeauna și să se așeze la Inochentie, în guv. Olonețc. Ca motiv se spunea că

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Ier. Crocoș. Rap. din 20 Ian. 1913, No. 1.

²⁾ Pr. D. Ciolan. „La cursurile de misionari“ .. L. C. P. 16.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Arh. Serafim. Către grvernat. Basar, Din 1 Mart. 1913. No. 219. Cfr. p. 106.

⁴⁾ Ib. Pr. A. Evstratiev. Rap din 20 Ian. 1913.

numai la mănăstirea din Murom e cu puțință a se curăți și a căpăta mântuire, iar nu în lume — prin sate și orașe¹⁾.

Mișcarea aceasta a căpătat și alt sprijin — în acele fapte, cari se zicea că ar fi avut loc în Podolia. Și anume: prin norod începuse să se vorbească că acolo, în târgușorul Camenca, s'a întemeiat o „obșcină“ (societate) întreagă de adepți ai lui Inochentie. Mulți adepți de ai lui Inochentie s'au ivit și în sat. Podoima și Podoimița. Cum se zicea, în fruntea inochentiștilor din Podolia erau „apostoli“²⁾.

Astfel mișcarea se răspândea și odată cu ea creștea și slava lui Inochentie.

5.

În astfel de împrejurări între moldovenii basarabeni s'a născut o năzuință nouă: conducătorii inochentizmului și mulți chiar dintre inochentiștii rânțași, fiind povățuiți de ei, au început să vândă o parte din avuția lor, unii și toată avuția, pentru a să muta la Murom la Inochentie. Aceasta era o nouă complicație în mișcarea inochentizmului.

Năzuința amintită s'a observat încă în 1912, în unele locuri, (de pildă, la Mereni, jud. Chișinău), în slabă măsură³⁾, în altele însă mai mult. La începutul an. 1913 aceeași mișcare a fost constatată în mai multe sate, și anume: în Glinjeni, Mărăndeni, Zgordești, Gheciu-Nouă — jud. Bălți; în Vorniceni, Micleușeni, Vărzerești — jud. Chișin.; în Opaci — jud. Tighina; în Tudorova — jud. Cet.-Albă; Frumușica — jud. Sorooca, deasemenea și în Chișinău printre locuitorii moldoveni⁴⁾. Cu cea mai mare putere și

¹⁾ Ib. Pr. Ier. Crocos. Rap. cit.; Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. în Mereni, *Jur.* Chișin. în 19 Dec. 1912. Declar. lui P. Ciobanu. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. *Ispravn.* Jud. Chișin. Rap. din 31 Ian. 1913, No. 105.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Gavr. Vașcovschi. Proc. Verb. al cercet. în Cosouți, din 16—17 Dec. 1912.

³⁾ Ib. Pr. Mis. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 21 Dec. 1913, No. 163.

⁴⁾ Ib. V. rap. preoților: Vl. Dimitriu, Burcovschi, I. Crocos, A. Evstratiev, al Arhier. Serafim, al Mis. A. Sevoznicov. Toate dela început. an. 1913. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. *Ispravnic* al jud. Tighina. Rap. din 16 Fevr. 1913, No. 562; ib. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. Din 29 Ian. 1913, No. 135.

repeziune năzuința aceasta se răspândește în jud. Soroca și Cet.-Albă—în sat. Cosouți și Ermoclia¹⁾.

Înainte de a pleca, inochentiștii își vindeau avuția cum se întâmpla și când puteau, uneori duceau la iarmaroc atât vitele, cât și buclucurile din casă²⁾ Vindeau nu numai averea mișcătoare, ci și cea nemiscătoare: case, pământ, grădini, unii chiar nimica nu-și lăsau³⁾. Erau printre inochentiști și de aceia cari, după cum putem crede, nu-și vindeau averea decât după ce, printr'o călătorie prealabilă, făceau cunoștință cu împrejurările vieții din Murom⁴⁾. Mai mulți însă nici nu stăteau la gânduri.

În mai multe sate din Basarabia se crease o stare a spiritelor agitată de necrezut. Un misionar raporta că „toate cele pământesti inochentiștii le priveau cu o deplină nepăsare și avuția lor, mișcătoare, dacă nu se găsea cine să o cumpere, ei sau o dădeau altora fără bani, sau o lepădau la voia întâmplării“⁵⁾. Preotul din Ermoclia raporta că în poporul lui se petrece ceva de nedescris. „Unii leapadă familiile și pleacă la „părințelul“, alții se duc la dânsul cu sofiile și copiii... Aceasta e un fel de epidemie psihică, care cu iuțea trece dela unul la altul. Așa, în Ermoclia despre inochentiști s'a făcut cunoscut în 10 Noiembrie, iar la 16 de-acuma vr'o douăzeci și cinci de familii s'au molipsit. Pe toți i-a apucat o sete nebună — tot să vândă, fie pentru nimica, doar numai ar scăpa de avuția lor“⁶⁾. Acelaș lucru se observa și la Horăști⁷⁾.

Aceasta stare sufletească îi mâna pe moldoveni nu numai la Murom la Inochentie, dași în alte localități, pe care le arătau pro-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 4 Mart. 1913, No. 36. Cfr. Ib. Pr. Gh. Vășcov și Vi. Baltaga. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 16-17 Dec. 1912.—Ib. Pr. D. Ciacovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

²⁾ Ib. Pr. St. Rovenco. Pap. din 24 Ian. 1913, No. 4

³⁾ Ib. Pr. I. Mureș. Rap. din 16 Mart. 1913.

⁴⁾ Arh. St. S. Chișina. Prist. al circ. V din Chișin. Rap. din 20 Fevr. 1913, No. 1-58.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21.

⁶⁾ Ib. Pr. D. Ciacovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

⁷⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 22 Ian. 1913.

pagandiștii: în gov. Cherson, sat. Lipețcoe, și în gov. Chiev, oraș. Belaia-Țercov¹⁾.

Odată hotărâți să lichideze gospodăria și să se mute la Murom, inochentiștii nu ascultau nici de autorități, cari opreau orice act de vindere-cumpărare printre sătenii moldoveni²⁾. În unele cazuri, pentru a ocoli piedicile, ce li se puneau în cale, inochentiștii năsoceau fel de fel de mijloace. De obicei îndreptându-se spre Murom, ei luau bilete de tren până la o stație mai apropiată, de pildă — până la Chiev³⁾, și de acolo plecau până la st. Neandoma, gov. Oloneț. Alții însă, pentru a-și atinge scopul, alergau la alte mijloace mai complicate. În Ian. 1913, Vasile Grosu și Sava Postica, locuitori din sat. Mereni, jud. Chișinău, s'au adresat către arhier. Serafim cu următoarea cerere:

„Stăpânirea a dat poruncă „Pravleniei“ (Direcțiunii) Volostei din Mereni să ne oprească pe noi, cari am umblat în gov. Oloneț la mănăstirea din Murom la Inochentie, de a vinde avuția noastră. Mulțumim stăpânirea pentru aceasta, deoarece unii dintre noi își vindeau sau aveau de gând să-și vândă tot ce aveau și să plece la Inochentie, ne gândindu-se ce va fi pe urmă. Datorită sfaturilor părinților misionari noi îndeajuns am înțeles că se poate și aici pe loc să faci fapte bune și să-ți mântui sufletul și că nu se cuvine ca noi singuri să ne ruinăm și să ruinăm pe copiii noștri.

„Din dragoste către locășurile lui Dumnezeu, noi am hotărât, pentru acea biserică, care se face aproape de satul nostru în sat. Colonița, să cumpărăm în dugheana de veșminte și odoare bisericesti din Chișinău lucruri pentru suma de 947 ruble și 50 cop., după lista alăturată. Ne având bani gata noi dorim să vindem o bucată de pământ, ce aparține nouă, și anume: eu, Vasile Grosu, 5¹/₂ desiatini, eu, Sava Postică, 3 desiatini, eu, Nichita Grosu, trei desiatini și una din două case, — dorim să vindem ca să cumpărăm lucrurile arătate pentru biserică nouă ce se zidește în Colonița și să facem și alte fapte bune pentru cei săraci.

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. din 18 Ian. 1913, No. 83.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. A. Sevoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912. Cfr. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. cit.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Prist. al circ. V din Chișin. Rap. din 11 Fevr. 1913, No. 1316.

„Deci cu multă plecăciune rugăm I. P. Sf. Voastră să ne dați deslegare prin ocârmuirea noastră să vindem câtimea arătată de pământ pentru scopul amintit“¹⁾.

Rezoluția lui Serafim, bineînțeles, a fost negativă²⁾.

Din vânzarea ce se făcea înainte de a pleca la Murom se adunau mulți bani, cari deveneau mijloace comune. Din acești bani o parte o cheltuiau cumpărând daruri pentru măn. din Murom, o parte o dădeau acelor inochentiști, cari nimica nu aveau de drum, iar o parte, după cum putem crede — cea mai mare, o înmânau lui Inochentie pentru împodobirea mănăstirii sau, cum spuneau unii pelerini, chiar pentru păstrare³⁾. Dintr'un raport aflăm că Gheorghe Paraschiv, un țăran din sat. Farladani, jud. Chișinău, înainte de a pleca la Inochentie, și-a vândut toată averea pentru suma de ruble 1140, din cari bani 900 de ruble i-a dat lui Inochentie, pentru păstrare; Isaia Paraschiv, din acelaș sat, i-a dat lui Inochentie, pentru păstrare, două mii de ruble bani, afară de asta un potir, pentru împărtașanie, pentru care a plătit 1032 ruble, și veșminte prețești, cari l-au costat 1100 ruble. Const. Paraschiv, din acelaș sat, i-a dat lui Inochentie, pentru păstrare, trei sute ruble, a cumpărat și o icoană de 55 de ruble⁴⁾.

Călătoria pelerinilor, bineînțeles, era foarte anevoioasă. „Băgajele lor“ — ne povestește un delegat basarabean — „erau de două feluri: unul ușor, în traiste portative, de cari vedem la călătorii țărani pentru nevoi personale de toate zilele; altul — mare și greu, ticsit în saci, în lăzi și teancuri bine legate. Acest din urmă era menit a fi dus departe ca un deosebit „prinos și dar. Copiii pe jumătate desbrăcați dormeau de valma pe jos, și când se deșteptau plângând în gura mare de oboseală și foame, când iar a dormeau. Părinții lor, rătașiți în streinătate, cu nerăbdare așteptând să vadă mai degrabă pe mângâietorul lor și mântuitor — „părințelul Inochentie“, nu simțeau greutatea călătoriei“⁵⁾...

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. din 29 Ian. 1913, No. 135. Anexa: Cererea țăranilor din sat. Mereni, Jud. Chișin

²⁾ Ibid.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Țociorva. Rap. cit.

⁴⁾ Ib. Ispravă. al jud. Chișin. Rap. din 6 Mart. 1913, No. 132. Cfr. Prot. V. Humă. „Pseudoproor Inochentie“, L. C. P. 1321.

⁵⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“. L. C. P. 1298—1299.

În urma acestor evenimente Murom, cum aflăm dintr'un izvor, a devenit centrul mișcării, și Inochentie era înconjurat acolo de cei mai principali capi ai mișcării, veniți din mai multe sate din Basarabia ¹⁾. Cunoscutul autor inochentist deasemenea ne povestește că la măn. Murom „norod mult se îngrămădise. Erau două corpuse (clădiri) câte cu două rânduri de chilii, bătute cu norod și încă altă casă plină“ ²⁾... După unele știri moldoveni-pelerini erau atât de mulți, încât nu mai încăpeau în mănăstire și erau nevoiți, iarna pe ger, să stea afară, sub cerul deschis ³⁾.

În ce fel de condițiuni petreceau pelerinii vremea la Murom —despre aceasta avem puține știri. După declarațiile inochentiștilor, familiile lor aveau ocolo toate cele trebuincioase pentru viață. Mijloacele necesare erau adunate tot de ei. Autorul inochentist ne comunică că „la Murom norodul îl hrănea părintele mai mult cu pește și cu masline. Pâine era măcar că era pustietate. Mesele de multe ori se puneau afară pe zăpadă, așterneau crângi de brad și deasupra așterneau mesele și punând mâncare ieșia tot norodu la masă. Masa era odată în zi. Jertfa câtă se aducea o împărția părintele la fiecare ce avea lipsă, și săracii veneau după milă“ ⁴⁾ După alte știri însă, în privința mâncării la Murom pelerinii nu stăteau atât de bine, și Inochentie îi ținea mai mult flămânzi ⁵⁾. Vom adăoga totuș că cuvintele autorului inochentist corespund și cu alte izvoare ⁶⁾. Unii pelerini stăteau la Inochentie câte două-trei zile, și după aceea el îi trimitea să adune jertfe. Uneori Inochentie le dădea și bani de drum și-i trimitea înapoi pe acasă ca să găsească noi adepți ⁷⁾.

6.

Paralel cu creșterea mișcării și autoritățile luau măsuri mai dese și mai variate. În Noembrie 1912 guvernatorul Basarabiei se

¹⁾ Arh. Cons. D. S. Mis. Pr. T. Chirica și T. Volovei. Rap. din 21 Dec. 1912, N. 163.

²⁾ „În scurt viața“... p. 23—24.

³⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit. Cfr. Pr. D. Cibicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

⁴⁾ «În scurt viața»... lb.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913 No. 21.

⁶⁾ lb. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. Din 20 Ian. 1913.

⁷⁾ lb. Pr. I. Crocos. Rap. din 20 Ian. 1913, No. 1.

adrează către arhierul Serafim cu propunerea ca cineva dintre subalternii P. S. Sale să fie însărcinat a influența populația, prin predici și învățături, în cele ce privește năzuința răspândită printre săteni de a-și vinde averea și a se muta la Murom ¹⁾. Cu misiunea aceasta de a „liniști populația“ a fost însărcinat, de către ocârmuirea eparhială, misionarul A. T. Scvoznicov ²⁾.

Printr'o cercetare amănunțită, d-l misionar a constatat multe fapte din cele arătate mai sus. Priveliștea celor ce se petreceau în mai multe localități i-au făcut impresia că lucrurile au ajuns la o stare de deznădăjduire. Cum raporta d-l misionar, în sat. Cosouți și Ermoclia, mulți erau hotărâți să-și vândă toată averea, unii au și izbutit s'o vândă, deocamdată însă au rămas pe loc adăpostindu-se prin case streine, alții și-au vândut și pământul și casa și tot ce mai aveau și au plecat la Inochentie, însă nu toată familia: din unele familii au plecat soții, iar soțiile cu copiii au rămas, și din altele soțiile cu fiicele au plecat, iar soții au rămas cu ceilalți copii mici. D-l misionar mai adaogă că „numărul adeptilor din zi în zi devine tot mai mare. Am informații de-acuma că în satele Feștelita, Selemet, Sălcuța, Tocuz, Abaclâjaba și Ursoaia bântue o adevărată furtună..., iar păstorii toți ca unu tac“ ³⁾.

În vederea acestor împrejurări Sfatul Misionar al Eparhiei s'a văzut silit să se ocupe mai de aproape cu acest fenomen și în Ian. 1913 a trimis tuturor misionarilor de cercuri o circulară să înștiințeze pe toți preoții parohi ca ei să comunice direct Sfatului Misionar despre fiecare caz, când așa zisă „mișcarea dela Balta“ se va ivi în parohiile lor ⁴⁾. Și știrile acestea nu au întârziat: în Ianuarie și Fevruarie 1915 din cincisprezece sate, prin telegraf, s'au primit știri cum că sătenii au de gând să vândă averea lor ca să plece la Inochentie la Murom ⁵⁾.

Tot pe atunci, în Ian.—Apr. 1913, Sfatul Misionar a tipărit, în rusește și 'n moldovenește, cinci învățături („Slovo spasenia pravo-

¹⁾ Ib. Gubernat. Basar. Către Serafim. Din 28 Noembr. 1912, No. 3340.

²⁾ Ib. Rezoluția lui Serafim din 12 Dec. 1912, N. 5302.

³⁾ Ib. A. Scvoznicov Rap. din 16 Dec. 1912, No. 11

⁴⁾ Ib. Hotărîrea «Sfat. Mis.» din 3 Ian. 1913, No. 1.

⁵⁾ Ib.

slavnomu moldovaninu"—„Cuvânt de mântuire către pravoslavnicul moldovean“) pentru a le răspândi printre basarabeni ¹⁾.

Având multe informații despre răspândirea năzuinței de a vinde averea, arhier. Serafim, pentru a împiedica mișcarea, se adresează, tot în Ian. 1913, către guvernatorul Basarabiei cu rugămintea ca în localitățile molipsite de inochentism să fie trimisă o persoană, care ar fi împuternicită să ia, direct prin poliție, măsurile cele mai hotărâte pentru a cerceta mișcarea împreună cu vreunul dintre misionarii eparhiali. Totodată Serafim își exprimă părerea că o măsură de luptă mai eficace contra acestei mișcări ar fi ca să fie oprită, pentru „victimele psihozei dela Balta“, eliberarea pașapoartelor pentru plecare din Basarabia, iar pentru a apăra interesele de moștenire ale familiilor—să fie înființată tutelă asupra averii celor îmbolnăviți ²⁾. Unii „blagocini“, ne așteptând dispozițiuni de sus, luau măsuri ca preoții prin telegraf să aducă la cunoștința arhiepiscopiei despre cele ce se petrec în parohiile lor, deasemenea se adresau direct ispravnicilor ținutali și către „Zemschi Nacialnici“ pentru a împiedica distrugerea economică a inochentiștilor ce se hotăriau să-și vândă avuția ³⁾.

Primind adresa lui Serafim, guvernatorul tot atunci, printr'o circulară trimisă organelor administrative—„Zemschi Nacialnici“ și ispravnici,—a dispus următoarele: „Socotind această mișcare ca foarte vătămătoare și primejdioasă pentru populație, deoarece ea duce la un deplin dezastru al gospodăriei sătenilor fanatizați și la sărăcirea familiilor lor, vă propun D. V.: 1) să luați măsurile stricte ca nici slujbașii de voloste nici acei sătești, potrivit cu circulările guvernatorului basarabean din 7 Sept, 1903 No. 9754, 7 Maiu 1908, No. 8916 și 4 Iulie 1912, No. 13861, să nu verifice nici o afacere de vindere—cumpărare a averii imobile, săvârșirea cărora afaceri, după știrile aflate de mine, mai cu seamă s'a înmulțit între sătenii fanatizați pe terenul mișcării dela Balta; 2) să aveți o supraveghere necurmată asupra îndeplinirii acestei

¹⁾ Ib. «Slovo spasenia»... Anexe la foiele Frățimii Pravoslavnice „Nașterea lui Hristos.“ No. No. 57—77, 433—434.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. din 18 Ian. 1913, No. 83.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Vl. Dimitriu. Rap. din 24 Ian, 1913.

măsuri; 3) personal să luați măsuri de influențare asupra sătenilor ademeniți de mișcarea sus arătată ca să nu-și distrugă gospodăria și să nu-și vândă averea și 4) în acele cazuri, când măsurile luate se vor dovedi neeficace și când se va constata o vădită dorință de a lichida averea pe terenul acestei mișcări, să intentați la judecătoriile respective de voloste acțiuni pentru înființarea tutelei asupra astfel de persoane, din cauza risipirii, pe temeiul legii din 18 Maiu 1911. recomandând judecătorilor de voloste să aplice în aceste cazuri art. 9 al legii arătate cu privire la imediata arestare și sechestrare a averii risipitorilor“ 1).

Comunicând despre această dispozițiune lui Serafim, guvernatorul adaogă: „Odată cu aceasta socot de datorie a adăoga că a opri eliberarea pașapoartelor, pentru a pleca din gubernie, acelor țărani, cari sunt fanatizați pe terenul acestei mișcări, nu găsesc cu puțință deoarece cred că aceasta măsură nu e conformă legii“ 2).

Totodată, pe temeiul propunerii lui Serafim, o comisie întreagă a plecat la Mereni, în chestia inochentizmului. Din partea arhiepiscopiei, ca membru al comisiunii, a fost delegat mis. pr. T. Volovei. În urma acestei călătorii autorităților locale au fost prezentate, de către subalternii lor—membri ai comisiunii, amănunțite dări de seamă, în cari se oglindește foarte bine atât starea inochentiștilor, cât și politica autorităților față de mișcarea lor.

...„În vagonul C. F.“, raporta păr. misionar, „am aflat o comisiune întreagă, delegată de către d-l Nacialnic al guberniei la Mereni și compusă din d-nii: ispravnic-locțiitor Chiselev, un ajutor al lui și un pristav de circumscripție. Comisiunea aceasta încă în ajun a dispus ca toți adepții mișcării dela Balta din Mireni să vie la gara Merenilor, însoțiți de către autoritățile rurale și președintele („starșina“) volostei. Dispozițiunea aceasta a fost îndeplinită exact. Când trenul a sosit la stație, pe noi ne aștepta o mare mulțime, în frunte cu preotul I. Razmainschi. Pe peronul stației, în prezența mai multor pasageri, intelectuali și țărani, am început

1) Arh. St. Suc. Chișin. Circulară către „Z. Nacialnici“ din 29 Ian. 1913, No. 1059; telegrame ispravnicilor cu aceeași dată.

2) Ib. Guvernat. Basar. către Serafim. Din 30 Ian. 1913, No. 1168.

convorbirea cu inochentiștii în persoana lui Vasile Grosu—ur aprig propagandist al inochentizmului. Convorbirea a fost făcută în limba moldovenească¹⁾. Sfârșitul acestei convorbiri solemne era ușor de prevăzut. Adunați înaintea atâtor persoane oficiale, în mâinile cărora era concentrată toată puterea administrativă a ocăruii țariste, „toți ascultătorii”—cum ne mărturisește păr. misionar—„au dat făgăduința solemnă, în fața tuturor, că nu vor vinde nimica din avuția lor pentru pelerinaj la Inochentie și chiar cu totul se vor lepăda de astfel de călătorii. Tot atunci însă ei, și mai cu seamă Vasile Grosu, m'au rugat pe mine și pe toată comisia să intervină pe lângă I. P. Sf. Voastră ca Inochentie să fie chemat în Basarabia pentru ca și dânsul să audă din gura misionarilor neadevărul pseudoînvățurii lui, și pentru ca și acei oameni pravoslavnici, cari sunt ademeniți de el, cu-adevărat să se convingă, că el este un pseudoînvățător și pseudoprooroc, dacă de bună seamă, așa învață, cum spun agenți lui, și astfel vor căpăta vindecare și oamenii și însuș Inochentie, până când inima lui încă n'a încremenit cu desăvârșire“²⁾.

Povestind despre aceasta convorbire atât de pașnică, păr. misionar adaogă: „Comisiunea a hotărît să aducă la cunoștința D-lui Nacialnic al guberniei despre principalii agitatori și propagandiști ai inochentizmului la Mereni și să ceară dispozițiuni respective“³⁾. D-l ispravnic, în raportul său, adăoga, că dânsul a mai dat autorităților de voloste și celor sătești indicații cu privire la adunarea jertfelor și la vinderea avuției de către inochentiști, și tot atunci a aflat că astfel de dispozițiune (a se opri vinderea avuției, a se înființa tutelă...) de-acuma este făcută de către d-l „Zemschi Nacialnic“⁴⁾. Vom adăoga că și în alte sate autoritățile locale, în urma circulării din 29 Ian. 1813, No. 1059 și în baza legii din 28 Maiu 1911, au înființat tutelă asupra personalității, deasemenea și a avuției acelor inochentiști, cari începuse să și vândă averea cu scopul de a pleca la mănăstirea din Murom⁵⁾.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei, Rap. din 21 Ian. 1913, No. 19. Cfr. Ib. Ispravn. al jud. Chișin. Rap. din 18 Ian. 1913, No. 295.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei. Rap. din 21 Ian. 1913, No. 19.

³⁾ Ibid.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Ispravn. al jud. Chișin. Rap. din 18 Ian. 1913, No. 295.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. „Z. Nacialn.“ al circ. VI, jud. Bălți. Rap. din 15 Iun. 1913, No. 1630; „Zem. Nacialn.“ al circ. I, jud. Chișin. Rap. din 11 Iul. 1913, No. 1862.

Unii luptători contra inochentismului recomandau și alte măsuri de vindecare. Vom cita un extras din raportul unui misionar de cerc.

„Întâia mea încercare întru Hristos de a duce luptă religioasă cu adepții lui Inochentie sau cu așa zisa „Mișcare dela Balta“, din noaptea spre 17 Ianuarie (1913)“,—scrie acest misionar—„mi-a arătat că va fi cu puțință s'o oprim numai atunci, când vor fi după puțință satisfăcute în Basarabia noastră de către păstori pretutindeni nevoile spiritual—religioase și înaltele cerințe sufletești ale simplilor noștri moldoveni, cari nu sunt puțini la număr, precum și ale altor pravoslavnici creștini,—provocate prin propovăduirea lui Inochentie în limba—mamă a lor... Dar oare mulți dintre noi păstorii, mai cu seamă dintre cei sătești, putem să zicem că măcar pe scurt în predicile noastre am explicat credincioșilor toată învățătura pravoslavniciei noastre biserici cu toate slujbele ei bisericesti, cu misterele, cu rândunelele, dogmele, simbolurile, pildele evanghelice și alt., cum faceau aceasta sf. părinți?.. Numai purtarea mea blândă, cu multă precauțiune, fața de adepții păr. Inochentie și poporării mei cei ademeniți de el mi-a ajutat mie, cu mila lui Dumnezeu, să conving și să împiedec de a pleca spre guv. Olonețc mai mult de 20 de suflete...“¹⁾

Suntem nevoiți însă să spunem că astfel de opiniuni |rămâneau singurate, ne luate în seamă, și în lupta contra pelerinajului predomneau măsurile mai oficiale și mai aspre, de cari am vorbit mai sus. Rezultatele nu erau de loc satisfăcătoare: cu toate convorbirile împăciuitoare ale ocârmuirii, alături de măsurile administrative, și cu toate făgăduințele solemne ale moldovenilor inochentiști, aceștia rămâneau neclintiți în hotărîrea lor. „Poliția sătească“,—raporta un preot în Ian. 1913—„după declarația mea, a arestat trei bărbați și i-a dus în închisoarea satului, unde ei au stat până dimineața... Nici o dovadă și nici un sfat din partea mea n'a produs nici un efect asupra lui (Stoian, inochentist din sat. Țariceanca-Nouă. Jud. Cet. Albă), și hotărîrea lui (de a pleca la Inochentie) a rămas nestrămutată. Azi—măine dânsul pleacă „încotro 'l va îndrepta Dumnezeu“²⁾. Știri de felul acesta veneau și din

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. St. Revenco. Rap. din 20 Ian. 1913, No. 3. Cfr. Pr. St. Revenco. Rap. din 24 Ian. 1913, No. 4.

²⁾ lb. Pr. S. Galușcă. Rap. din 21 Ian. 1913.

alte părți. Ispravnicul din Jud. Chișinău, la sfârșitul lui Ian. 1913, raportează guvernatorului că dânsul personal, împreună cu „Zem. Nac.“ al circ. I, în fața delegaților de sate și de voloste, a dat lămuriri și sfaturi locuitorilor din sat. Horăști, cari au fost adunați pentru acest scop și cari își vând avuția pentru ca să plece la Murom, dar, după cum se vede, toate acestea lămuriri și sfaturi nu le-au adus nici un folos ¹⁾.

7.

Pē când în Basarabia mișcarea se întărea din ce în ce, la măn. din Murom, între Inochentie și stareția mănăstirii, au izbucnit mari neînțelegeri, cari l-au adus pe dânsul și pe adepții lui la ziua de 5 Fevruarie (1913) ²⁾. Faptul acesta, pentru Inochentie și mai cu seamă pentru pelerini, a devenit un mare eveniment, care a influențat mult soarta lor de pe urmă. Vom releva momentele mai însemnate.

La 12 Fevr. 1913 guvernatorul din Olonețc prin telegraf înștiințează pe guvernatorul Basarabiei cum că Inochentie, părăsind samovolnic mănăstirea din Murom, se află în drum spre orașul Cargopol, unde va fi arestat. Totodată guvernatorul din Olonețc roagă, ca, ținând seamă de cazul atât de excepțional, să fie oprită, timp de două săptămâni, eliberarea pașapoartelor acelor locuitori din Basarabia, cari pleacă în gov. Olonețc ³⁾. În curând acelaș guvernator prin telegraf, aduce la cunoștința Zemstvei Guberniale din Basarabia, că se cere un ajutor imediat pentru opt sute de țărani basărabeni, cari duc mari lipsuri în gov. Olonețc și cari urmează să fie înapoiți pe la vetrele lor ⁴⁾. Vom nota că întâiul ajutor a fost dat pelerinilor de către Oberprocurorul sinodal prin Ternavțev, care a fost însărcinat, odată cu anchetarea cazului, să

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispravn. al jud. Chișin. Rap. din 31 Ian. 1913, No. 105.

²⁾ V. p. 35—36.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvernat. Șidlovschi. Telegr. din 12 Fevr. 1913.

⁴⁾ lb. Hotărîrea „Upravei“ (Direcțiunii) Zemstvei Gub. din Basar. din 16 Fevr. 1913, No. 83. — Textul telegramei în arhivă nu s'a păstrat.

dea ajutor bănesc pelerinilor, ce suferise pe drum, din banii acordati pentru acest scop de către Oberprocuror ¹⁾).

Primind telegrama amintită, Zemstva Gub. din Basarabia la 16 Fevr. 1913 a hotărît imediat să le vină acestor nevoiași în ajutor, ca ei să fie înapoiati la vetrele lor până la începerea muncii de câmp. Pentru a-i ajuta pe drum, deasemenea și la așzarea pe la satele lor s'a luat hotărîrea să fie trimiși în întâmpinarea pelerinilor doi reprezentanți, cari i-ar însoți pe drum și le-ar da și un ajutor material. Totodată guvernatorului din Oloneț, pe cale telegrafică i-a fost trimisă o mie de ruble pentru pelerini, iar o mie și două sute de ruble au fost transmise guvernatorului Basarabiei pentru ajutorul pelerinilor, când vor sosi. Ca reprezentant a fost ales A. Caciulcov, membru al „Upravei“ Z. Gubern. Al doilea reprezentant, după hotărîrea Zemstvei, urma să fie recomandat de către arhier. Serafim ²⁾. Arh. Serafim a însărcinat cu această misiune pe protoier. V. Humă, șeful catedralei din Chișinău ³⁾. Guvernatorul din partea sa a delegat pe d-l Șt. Cociorva ca reprezentant al său ⁴⁾. Delegații s'au îndreptat spre Cargopol ⁵⁾ la 18 Februarie ⁶⁾.

Intre acestea la 16 Fevr. 1913, călugărul Inochentie a și fost arestat ⁷⁾. Mulți pelerini murise de frig ⁸⁾, iar acei cari erau cu Inochentie au ajuns la Cargopol. Aici au rămas prin spitaluri ca vr'o sută de pelerini, cari au suferit mai mult de aceasta călătorie anevoioasă, precum și de acei, ce au fost răniți în lupta cu strajnicii. Mai mult au suferit copiii, dintre cari mulți au murit de foame, de frig, deasemenea au fost și înădușiți ⁹⁾.

Dela Cargopol, cu ajutorul viceguvernatorului din Oloneț

¹⁾ „Po delu ob ierom. Inochentii“... V. „Țerc. Ved.“. L. C. P. 1619. Cfr. p. 37.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Hotărîrea cit. a «Upr.» Zemstv. Gub.

³⁾ Prot. V. Humă, „Pseudoproor. Inochentie“... L. C. P. 1295.

⁴⁾ Art. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva, Rap. cit.

⁵⁾ Ib. Chișin. Certifiat eliberat d-lui A. Caciulcov de către guvernator. Basar. din 18 Fevr. 1913, No. 1331.

⁶⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1296.

⁷⁾ V. p. 38.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

⁹⁾ Prot. V. Humă. L. C. P. 1303—4.

Șidlovschi, președintele Zemstvei (?) de acolo Cotov și șeful companiei de jandarmi Moscova-Arhanghelsc a C. F.-N. P. Casatschin ¹⁾ pelerinii au fost aduși la stația C. F. Neandoma. Dela Neandoma însă n'au putut să plece mai departe toți pelerinii și anume: o sută de inși, cari suferise de ger mai mult, au fost lăsați a stație după ce au fost pansați. Ceilalți toți au renunțat la orice ajutor medical, atât pentru ei cât și pentru copii, cu toate că aceștia aveau nevoie de un tratament medical.

Dela Neandoma, la 21 Fevr. ²⁾, pelerinii au fost trimiși cu trenul până la Iaroslavl, unde au fost luați sub îngrijire de către reprezentantul Zemstvei Basarabene D-l A. Caciulcov ³⁾, care în urma unor împrejurări oarecare, a plecat singur din Moscova spre nord, în întâmpinarea pelerinilor.

Pelerinii se întorceau într'un tren special, care avea, pe lângă vagoanele pelerinilor, un vagon sanitar pentru cei grav bolnavi și un vagon de cl. II pentru delegați. Trenul era direct dela Neandoma până la Chișinău, pentru unii pelerini însă și mai departe. Toată vremea călătoriei trenul era la deplina dispoziție a delegației, care, după nevoile pelerinilor, în înțelegere cu Direcția C. F., putea să se oprească unde credea de trebuință și să stea cât timp avea nevoie. Bineînțeles că toată călătoria aceasta, după hotărîrea stăpînirii, a fost gratuită ⁴⁾.

Printre pelerinii-călători dela staț. Neandoma, aproape o mie de inși mergeau dela Murom, de unde plecase odată cu Inochentie și au ajuns la Cargopol. Afară de ei în tren mai erau câteva sute de pelerini, cari ajunseser în guv. Oloneț, însă n'au izbutit să-l vadă pe Inochentie, deoarece dânsul fusese de-acuma arestat mai înainte ⁵⁾.

Pelerinii aveau pe lângă ei, afară de delegații basarabeni, și o echipă sanitară din societatea „Înălțarea Crucii“ a Crucii Roșii din Petersburg, delegată de către Oberprocurorul sinodal Sabler,

¹⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1302.

²⁾ Ib. p. 1300.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

⁴⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1300.

1302. 1305.

⁵⁾ Ib. P. 1302.

președintele acestei societăți. Echipa era compusă din medicul B. M. Arbuzov, două surori de caritate E. P. Solovieva și V. V. Puticova și sanitarul E. S. Utin. Echipa era însoțită de un ofițer de jandarmi T. P. Matveev ¹⁾).

Tot atunci Ministerul de Interne a dispus ca autoritățile locale din Basarabia să oprească pelerinajul din Basarabia la Inochentie ²⁾). Guvernatorul Basarabiei, încă înainte de a primi această dispozițiune, a adus, prin „polițimeisterul“ Chișinăului, la cunoștința doritorilor de a pleca la Murom că ei vor fi înapoiți, îndată ce vor sosi la Murom ³⁾, iar primind această dispoziție la rândul său a luat măsuri corespunzătoare prin organele sale ⁴⁾).

Erau opriiți în cale și acei pelerini, cari apucase să plece spre Murom după arestarea lui Inochentie. Așa, la 19 Fevr. la Moscova, la gara Iaroslavl, au fost opriiți aproape o sută de basarabeni, cari se îndreptase spre Murom la Inochentie. Acolo, erau bărbați, femei, tineri și copii. Ei au fost opriiți aici până la sosirea trenului cu pelerini dela staț. Neandoma ⁵⁾).

Dela sine se înțelege că măsura luată de stăpânire îi nemulțumea pe pelerini. Ei „se revoltau că au fost opriiți și se chinuiau că nu sunt în putere să facă ceva contra acestei măsuri“ ⁶⁾...

La 23 Fevr. 1913 delegații Zemstvei telegrafiază din Moscova guvernatorului Basarabiei că pelerinii sunt pe cale de înapoiere și că vor sosi cu trenul: la staț. Bâcovăț—77 de inși, la staț. Zloti—68, la st. Bălți—117, la st. Zaim.—36, la st. Dondișeni—36, la st. Călărași—71, la st. Căușeni—40, la st. Mereni—41, la st. Căinari—109, la st. Chișinău—101, în gov. Podolia și Cherson la st. Moghlliev—168, la st. Balta — 37, la st. Popeliuhi — 41, la st.

¹⁾ Ibid. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Djuncovschi „Tovarăș“ al Min. de Interne. Telegrama către guvernat. Basar. din 19 Fevr. 1913.

³⁾ Ib. Guvern. Basar. Către „Polițeim.“ Chișin. Din 19 Fevr. 1913, No. 406.

⁴⁾ Ib. Către „polițeim.“ Chișin. din 20 Fevr. 1913, No. 407, și către ispravnic Jud. Chișin., din 20 Fevr. 1913, No. 408.

⁵⁾ Preot. V. Humă. „Pseuproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1298.

⁶⁾ Ibid. P. 1299

Lipoveț—37, la Tiraspol—35. Delegații totodată cereau indicații de cine vor fi primiți pelerinii la stațiile arătate ¹⁾).

În total, după telegrama delegaților, se înapoiau 1014 de suflete. În cale, la staț. Suhinici, guv. Caluga, pe ei, la 24 Fevr., i-a ajuns și altă echipă de 15 pelerini, cari se întorceau prin Petersburg ²⁾). Deasemenea la gara din Chiev delegații, la 25 Fevr., au găsit încă vr'o sută de pelerini, cari cu soții și copiii fusese pe la locurile sfinte din Chiev și de aici se găteau să plece spre Murom, însă au fost opriți de ocărmuire ³⁾). Vom adăoga că, după cum spunea un delegat, printre pelerinii ce se înapoiau, erau adoratori și din Chiev ⁴⁾).

Ținem să facem aici o lămurire. În arhiva consistorului găsim alte date. Acolo, în dos. cit., găsim un „indicator al localităților de unde erau inochentiștii basarabeni, deasemenea și cei din Podolia și Cherson, cari fusese în guv. Oloneț“. De aici aflăm că din Basarabia, din diferite sate și județe, au fost în pelerinaj la Oloneț în total 1055 de inși. Din Podolia și Cherson au fost 295 de suflete ⁵⁾). Date mai precise aflăm la preot.—delegat pâr. V. Humă. După dânsul se înapoiau cu trenul: 1145 din Basarabia, aproape 300—din guv. Cherson, Podolia și Chiev, în total—1445 ⁶⁾). Se înțelege de la sine că în toate aceste izvoare (telegrama delegaților, „indicatorul“ din arhiva consistorului și art. prot. V. Huma) nu se vorbește decât de acei pelerini inochentiști, cari de către autorități au fost înapoiați sub îngrijirea delegaților. De fapt însă numărul total al pelerinilor, cari au fost la Inochentie la Murom, nici vorbă c'a fost mult mai mare. Mulți dintre inochentiști izbutise mai înainte să facă pelerinaj la Murom, de unde, cum aflăm, mai înainte de Februarie cu „convoiu“ erau întorși îndărăt ⁷⁾).

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Caciulcov. Telegrama guvernator. Basar., din 23 Fevr. 1913 No. ⁶⁹/₁₄₃.

²⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. inochentie“... etc. L. C. P. 1314—15.

³⁾ Ib. p. 1315—16.

⁴⁾ Ib. p. 1295.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C.

⁶⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. inochentie“... etc. L. C. P. 1317.

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei. Rap. din 21 Ian. 1913, No. 19.

După localități pelerinii se împărțiau astfel. Basarabeni au fost din următoarele sate:

Jud. Cet.-Albă:	1. Volontirovca	10
”	2. Taraclia	5
” Tighina:	1. Zaim	40
”	2. Ialpujeni	22
”	3. Tocuz	28
”	4. Varnița	10
”	5. Căinari	5
”	6. Căușeni	43
”	7. Sălcuța	17
”	8. Abaclăjaba	56
”	9. Gura Galbăna	34
” Bălți:	1. Bălți	22
”	2. Copăceni	10
”	3. Cornești	8
” Izmail:	1. Traian-Val	6
”	2. Copaclia	4
” Chișinău:	1. Gorodiștea	18
”	2. Ghelăuza	12
”	3. Novaci	15
”	4. Vărzerești	30
”	5. Fărlădeni	13
”	6. Buțeni	12
”	7. Hâncești	4
”	8. Costești	46
”	9. Marinici	40
”	10. Ciuciuleni	20
”	11. Copăceni	5
”	12. Pereni	5
”	13. Vorniceni	58
”	14. Suburbia Chișinăului	33
”	15. Sadova	6
”	16. Barnova	4
”	17. Recea	5
”	18. Strășeni	15
”	19. Boghiceni	11
”	20. Sbiroaia	49

Jud. Chişiuău:	21. Boldureşti	20
„	22. Bujori	5
„	23. Nisporeni	15
„	24. Ialoveni	5
„	25. Vânători	27
„	26. Ciuteşti	3
„	27. Horăşti	20
„	28. Hansca	5
„	29. Ciobanca	5
„	30. Pânăşeşti	5
„	31. Peticeni	7
„	32. Cojuşna	3
„	33. Mereni	60
„	Orheu: 1. Gârbovăţ	11
„	2. Chirianovca	9
„	3. Zubreşti	5
„	4. Grebleşti	3
„	5. Tătăreşti	7
„	6. Sămăşcani	5
„	7. Cobâlca	16
„	8. Hârtop	5
„	9. Călăraşi	10
„	Soroca: 1. Năduşita	8
„	2. Bădiceni	22
„	3. Vascouţi	20
„	4. Ocolina	10
„	5. Rubleniţa	32
„	6. Cosouţi	38
„	7. Frumuşica	10
„	8. Trihăneşti	5
„	9. Izvoare	5
„	10. Raşcov	5
„	11. Cobâlnea	5
„	12. Arioneşii	6
„	13. Cotiujeni	4
„	Hotin: 1. Ediniţa	2) 1).

1) Prot. V. Himă. «Pseudoproor. Inochentie». L. C. P. 1317—19.

Din cari anume sate erau ceilalți pelerini, din afară de Basarabia,—nu știm. Aflăm numai că înafară de Basarabia inochentizmul pătrunsese în târg. Camenca, sat. Podoima și Podoimița din Podolia, și în sat. Lipetcoe, Nezavertailovca, Goian, Doibani, Sârovo și Corjevo din Cherson ¹⁾. Din cari anume localități erau pelerinii din guv. Chiev—nu se știe.

Tot în indicatorul amintit se arată că pelerinii, ce se înapoiau cu delegații, au avut „26 de conducători și starosti“ (șefi) de vagoane, cum se vede—puși pe vremea de călătorie. După alt izvor acești șefi au fost aleși de fiecare vagon, și de toți erau nu 27, ci 24 ²⁾.

Călătoria până la Chișinău s'a făcut sub deosebita îngrijire din partea delegaților. Păr. Humă purta grija trebuințelor religioase—spovăduia, împărtășa pe pelerini, le binecuvânta mâncarea, oficia te-deum'uri, parastase. D-l Caciulcov îngrija de hrană și alte nevoi ale pelerinilor. Dânsul se înțelegea de înainte în fiecare zi, prin telegraf, cu administrația gărilor următoare asupra hranei, unde anume va fi pregătit uncrop pentru pelerini dimineața și seara, la sosirea trenului. Pretutindeni, pe lângă uncrop, pelerinilor li se dădea pâine, zahăr, ciai, tacâmuri. Tot D-l Caciulcov de înainte, în fiecare zi, comanda pentru pelerini masă cu mâncare fierbinte. Și cu toată grija aceasta călătoria a fost foarte anevoioasă și cu multe pierderi pentru pelerini. „În fiecare noapte“ — scrie un delegat basarabean—„mureau câțiva copii de receală, de aer stricat și de istovire. Pe cei morți preotul delegat îi prohodea la stații în prezența unui reprezentant al Direcției C. F. și a poliției și în sicrie pecetluite îi lăsau acolo pentru a fi înmormântați la cimitirele din apropiere, pe socoteala Direcției C. F.“ ³⁾...

Ca răspuns la telegrama delegaților din 23 Fevr. 1913, guvernatorul Basarabiei, prin ispravnic și „Zem. Nacialnici,“ la 20 și 26 Fevr, a luat măsuri pe cale telegrafică, ca pelerinii să fie

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minist. de Interne. Departam. Poliției. Către guvernăt. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673.

²⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc, L. C. P. 1320.

³⁾ Ibid. P. 1297—8. 1304—5.

întâmpinați, ocrotiți și ajutați la așezarea lor pe la vetrele lor¹⁾. Despre pelerinii din guv. Chievului, al Podoliei și al Chersonului s'a telegrafiat guvernatorilor respectivi²⁾. Reprezentantul guvernatorului D-I Cociorva din partea sa a telegrafiat ispravnicului din Jud. Tighina să pregătească căruțe la fiecare stație, unde urma să se oprească pelerinii din acest județ, ieșindu-le înainte primarii și „starsinii“—președinții de voloste³⁾.

Pelerinii se întorceau acasă cu neplăcere. Pe drum încă ei au declarat delegaților că nu se căiesc de loc că au umblat la Inochentie⁴⁾, și stăruiau să încurce pe delegați, la întrebările lor nu le spuneau precis satele de unde sunt, nici volostele, arătau stații nouă, ude urma să se oprească. În astfel de împrejurări delegații au fost nevoiți să invite prin telegraf pe reprezentanții zemstvelor respective și pe ispravnici ca să ia în primire pe pelerini⁵⁾, cari în echipe separate, dela diferite stații, au fost trimiși pe la locurile lor⁶⁾. Pelerinii din Podolia și Cherson au fost lăsați pe seama jandarmilor de stații⁷⁾.

În Chișinău delegații, împreună cu pelerinii, au sosit la 27 Fevr. 1913⁸⁾, după o călătorie de șase zile. La gară ei au fost întâmpinați de către reprezentanții Zemstvei, ai poliției și ai preoțimii și de către misionari. Unii dintre pelerini deocamdată au fost lăsați în Chișinău. La ei, după ce au fost așezați într'un hotel, a venit arhier. Serafim, împreună cu „polițeimeisterul“, c'un medic psihiatru, doi misionari și alte persoane. Acolo Serafim a avut cu ei o convorbire de vr'o două ciasuri⁹⁾. La alte gări din Basarabia pelerinii, în urma dispozițiunii telegrafice a guvernatorului local din 20 și 29 Fevruarie, au fost întâmpinați de către

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvernat. Basar. Telegramme din 20 Fevr. 1913 No. 189; din 24 Fevr. 1913, No. 190, 191, 192, 194, 195.

²⁾ Ib. Guvern. Basar. Către Zemstva Gub. Din 9 Mart. 1913, No. 1752.

³⁾ Ib. Cociorva. Telegr. din 24 Fevr. 1913.

⁴⁾ Șt. Cociorva. Rap. cit.

⁵⁾ Art. St. Suc. Chișin. Telegr. din Gnivani, din 26 Fevr. 1913, No. No.

⁶⁾ ^{21/300} ^{61/300}.

⁷⁾ Ib. Telegr. din Nemircea, din 26 Fevr. 1913, No. ^{61/300}; din Birzula, din 27 Fevr. 1913, No. ^{18/102}; din Chiev, din 26 Fevr. 1913, No. ^{61/300}.

⁸⁾ Ib. Telegr. cit. din Gnivani.

⁹⁾ Ib. Telegr. din Tiraspol, din 27 Fevr. 1913, No. ^{21/310}.

¹⁰⁾ Prot. V. Humă «Pseudoproor. Inochentie»... etc. L. C. P. 1321.

ispravnici, președinți de voloste („starșini“) și alți agenți de poliție.

Nu au apucat să se așeze pe la locurile lor pelerinii întorși din guv. Olonețc în Fevr. 1913, și în Maiu guvernatorul Basarabiei primește din Birzula, dela guvernatorul Chersonului, următoarea telegramă: „Comunic Excelenței Voastre că astăzi, în urma dispozițiunii mele, au plecat în Basarabia, pe la locurile de înscriere, două sute și zece moldoveni adoratori de ai lui Inochentie, a căror muncă era exploatată aici în mod gratuit de către unul dintre adepții lui. Zemstva din Ananiev le-a eliberat fără plată bilete pentru calea ferată, unora—până la Bender, altora—până la Chișinău. Intre ei se află o sută și douăzeci și trei inși plini de râe. Trei bolnavi de tifos sunt trimiși la spitalul Zemstvei pentru vindecare“¹⁾. Tot atunci s'a dat poruncă ispravnicilor jud. Tighina și Chișinău ca pelerinii să fie ajutați la așezarea lor și ocrotiți. S'a adus despre aceasta și la cunoștința Zemstvei Guberniale²⁾.

8.

Situația multor inochentiști întorși dela Inochentie era într'adevăr foarte grea: între ei erau soți fără soții, soții fără soți, copii lipsiți de părinți, și cu toții lipsiți de orice mijloace de traiu. În vederea acestor împrejurări și arhiereul Serafim s'a adresat către preoții basarabeni c'un fel de apel, prin care îi chema să-i primească pe pelerinii înapoiati cu toată dragostea și cu îngrijire despre starea lor materială și morală. Apelul mai îndemna încă pe preoți să aibă o deosebită grijă de copiii inochentiștilor, căutând pentru ei adăpost, supraveghere și povățuire, și ca mijloc puternic în luptă contra inochentismului recomanda să fie înființate, unde nu existau încă, sfaturi parohiale cu membri dintre frunțașii satelor—oameni mai cu pricepere, cari au tragere de inimă pentru biserică și sunt în stare să influențeze pe consătenii lor. Totodată apelul îndemna pe preoți la toate slujbele bisericesti să spună predici în limba moldovenească, ținând seamă de ideile inochentiste, deasemenea să aibă convorbiri în școale duminica

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvern. Baron Greveniț. Telegr. către guvern. Basar. din 11 Maiu 1913, No. 17/112.

²⁾ Ib. Viceguvern. Iugan. Abrese din 11 Maiu 1913.

și în zile de sărbători. Pentru a înlesni munca preoților li s'a trimis conspecte pentru predici privitoare la rătăcirile inochentiștilor. Totodată s'au luat măsuri ca în toate parohiile molipsite de inochentism să fie trimise, în mare cantitate, foi cu învățăături în limba moldovenească, alcătuite de către Frățimea „Nașterea lui Hristos”. „Trebuie însă”—adaogă apelul—„ca populația de bună seamă să le citească și să le priceapă, iar pentru aceasta fiecare foiță trebuie să fie citită de către preot în biserică, după liturghie, cu lămuriri din gură. Aceste foițe se tipăresc demult, însă parohiile le cumpără puțin¹⁾).

Mai grea era chestia materială, mai ales ținându-se în seamă că pelerinii s'au întors pe la începutul plugăritului, iar ei aproape toți ajunseseră fără case și lipsiți de orice avut. Pentru a cunoaște precis starea economică a inochentiștilor guvernatorul Basarabiei, printr'o circulară, a invitat pe „Zemschi Nacialnici” și pe ispravnicii ținutali să-i comunice cum s'au așezat inochentiștii pelerini prin satele lor, dacă li s'au întors casele și altă avuție vândută de dânsii înaintea plecării lor la Murom, deasemenea dacă printre ei se mai observă propaganda din partea oamenilor răuvoitori, sau dorința de pelerinaj etc²⁾).

În răspunsurile trimise guvernatorului de către subalternii săi și păstrate în arhivă se oglindește foarte bine starea inochentiștilor înapoiți dela Murom, precum și, îndeobște, starea mișcării de pe atunci în Basarabia. Cum aflăm, în unele locuri „populația în privința religiei era liniștită”³⁾, în altele nici n'a avut loc pelerinajul la Inochentie⁴⁾. În unele sate nu toți locuitorii plecați la Inochentie s'au întors⁵⁾: din unele sate chiar familii întregi, din altele persoane izolate au rămas la Inochentie⁶⁾. Mulți dintre pelerini

¹⁾ „Ved. Ep. Chișin.” 1913, XI și următ.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvernat. Basar. Circulara din 7 Maiu 1913, No. 3043.

³⁾ Ib. „Z. Nacialn.” al circ. IV, jud. Cet.-Albă. Rap. din 19 Maiu 1913, No. 1092.

⁴⁾ Știri de felul acesta s'au primit dela „Z. N.” ai următoarelor circumscripții: I—jud. Chișin; III—j. Băți; I—j. Soroca; I, V, VIII j. Cet.-Albă; III, V, VII, VIII—j. Hotin; I, II, IV, V, VI, VII—j. Orhei. V. raport. respect. ai d-lor „Z. N.” în Arh. St. Suc. Chișin.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. „Z. Nacialn.” al circ. II din Jud. Cet.-Alb. Rap. din 31 Maiu 1913. No. 2885.

⁶⁾ Ib. Ispr. jud. Tighina. Rap. din 3 Iul. 1913, No. 3244—3903. Ib. Ispr. jud. Chișin. Rap. din 31 Iul. 1913, No. 332. Știrea despre S. Grosu pare a fi greșită. V, Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie. L. C. P. 1300.

s'au întors pe acasă lipsiți de orice mijloace ¹⁾. Celor întorși în unele locuri li s'a înapoiat de bună voie avuția ²⁾, cu bani prin răscumpărare ³⁾, iar în alte locuri pe chestia materială se iscau mari neînțelegeri între pelerini și proprietarii noi ⁴⁾, cari neînțelegeri uneori erau rezolvite prin judecată în folosul inochentiștilor ⁵⁾, dar în multe locuri avuția n'a fost înapoiată deoarece moștenitorii nu aveau mijloace pentru a o răscumpăra ⁶⁾.

Deși îndeobște se constată o liniște în viața religioasă, și unii misionari credeau că mișcarea în curând va fi înăbușită cu desăvârșire, cu măsurile autorităților ⁷⁾, totuș mulți dintre inochentiști rămâneau tari în ideile lor ⁸⁾. Unii nu se interesau de loc ca avuția vândută de ei să fie înapoiată. Un „Z. N.“ scria următoarele: „Acei oameni cari au fost la mănăstirea din Murom, nu se pocăesc în rătăcirile lor, și, cu toate că și eu le-am dat lămuriri, au năzuința de a pleca la călugărul Inochentie. De gospodărie ei se interesează foarte puțin și mai mulți din ei umblă la lucru cu ziua... Dorința de a-și întoarce pământul (vândut) și de a gospodări iar pe el acești țărani nu au“ ⁹⁾... În alt izvor citim: ... „Toți oamenii atrași de aceasta mișcare au lăsat acest gând (despre sfințenia lui Inochentie), și numai Teraponte Cocioer, un țăran din sat. Bogheni, Volostea Corneștilor, care acum vr'o cinci ani fusese la Balta cu soția și c'un copil de doi ani, ș-a vândut în satul acesta casa cu grădină și fiind, după cum se vede, un adept al călugărului Inochentie, renunță să-și ia avuția vândută, zicând că el este

¹⁾ Ib. „Z. N.“ circ I, jud. Chișin. Rap. din 11 Iul. 1913, No. 1862.

²⁾ Ib. „Z. N.“ circ. II, jud. Cet.-Alb. Rap. din 31 Maiu 1913, No. 2885.

³⁾ Ib. „Z. N.“ circ I, jud. Chișin. Rap. din 11 Iul. 1913, No. 1862; Ispr. jud. Cet.-Alb. Rap. din 13 Iul. 1913, No. 3030.

⁴⁾ Ib. „Z. N.“ circ. IV, jud. Chișin. Rap. din 7 Iun. 1913, No. 933.

⁵⁾ Ib. „Z. N.“ circ. II, jud. Tighina. Rap. din 7 Iun. 1913, No. 2564.

⁶⁾ Ib. „Z. N.“ al circ. III, jud. Chișin. Pap. din 6 Iul. 1913, No. 1777; Isprav. al jud. Cet.-Alb. Rap. din 13 Iul. 1913, No. 3030; Ispr. al jud. Chișin. Rap. din 31 Iul. 1913, No. 332.

⁷⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Volovei. Rap. din 21 Mart. 1913 No. 47.

⁸⁾ Astfel de știri s'au primit dela „Z. N.“ din următ. circ.: II, jud. Tighina; VI, jud. Bălți; II, jud. Soroca; VI, jud. Hotin; deasemenea dela ispr. jud. Tighina și Izmail. V. rap. respect. în Arh. St. Suc. Chișin.

⁹⁾ Ib. „Z. N.“ al circ. III, jud. Tighina. Rap. din 14 Iul. 1913, No. 2265.

fericit că și-a vândut casa, deoarece pentru viață nu e nevoie de nici o avere, că averea duce pe om numai la păcat. Toate stăruințele de a-l convinge pe Cocioer de contrariu nu aduc rezultatele dorite. În momentul de față Cocioer are de gând să plece la Balta, Chiev și la muntele Athos¹⁾... Unii dintre pelerini, cari nu se interesau de averea lor vândută, s'au așezat la rude²⁾. În unele locuri ei erau recunoscuți de către judecătoria de Voloste („Volostnoi sud“) ca risipitori și se înființa asupra lor tutelă cu scopul de a revendica averea vândută³⁾. După declarațiile organelor administrative, unii pelerini arătau semne de oarecare smin-teală sufletească, renunțau să se întoarcă la îndeletnicirile lor obișnuite de gospodărie și sub felurite prilejuri plecau îndărăt la Balta⁴⁾. În unele sate se întreprindea și pelerinaj, după cum declarau ei, pe la mănăstirile apropiate, ca la Chițcani de unde iarăș se întorceau⁵⁾.

Cum vedem, cele petrecute la Oloneț, cu toate neplăcerile la fața locului și cu toate greutățile înapoierii, n'au putut înfrânge starea sufletească a inochentiștilor. În acelaș apel adresat preoțimii Serafim spune că adepții lui Inochentie se întorc acasă într'o stare fizică și morală îngrozitoare. Și cu toate acestea se observă la ei nu o părere de rău, ci mai multă excitație și o pornire de a manifesta o nesupunere atât față de autoritățile duhovnicești cât și de acele civile⁶⁾. Astfel pelerinajul la Inochentie n'a încetat, și de către inochentiști era socotit ca o ispravă, plăcută lui Dumnezeu, ca o îndatorire sfântă, care cu orice chip trebuie să fie îndeplinită⁷⁾.

În iarna anului 1913, inochentiștii răspândise zvonuri prin Basarabia, cum că la 6—7 Decembrie (1913) Inochentie se va întoarce

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Ispr. Jud. Bălți. Rap. din 3 Iul. 1913, No. 2959.

²⁾ Ast el de știri s'au primit dela „Z. N. din următ. circ.: II Jud. Tigh; VI, Jud. Bălți; II, Jud. Soroca; II, Jud. Cet.-Albă, deasemenea dela ispr. Jud. Tigh. și Chișin V. Rap. respect. în Arh. St. Suc. Chișin.

³⁾ Ib. „Z. N.“ circ. V, Jud. Tigh. Rap. din 9 Iul. 1913, No. 2608; „Z. N.“ circ. III, Jud. Tigh. Rap. din 14 Iul. 1913, No. 2265.

⁴⁾ Ib. „Z. N.“ circ. VI, Jud. Chișin. Rap. din 8 Iun. 1913, No. 963.

⁵⁾ Ib. Ispr. Jud. Cet.-Albă. Rap. din 13 Iul. 1913, No. 3030.

⁶⁾ V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1913, XI, p. 100.

⁷⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. Din 24 Dec. 1913, No. 2061. Cfr. Ib. Ispr. jud. Cet.-Albă, Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

la Balta. Vestea aceasta a făcut asupra moldovenilor o impresie atât de puternică, încât mulți dintre ei hotărîse să plece în întâmpinarea „părintelului“. Așa, din satul Faraonovca, jud. Cet.-Albă, în noaptea spre 5 Decembrie, sub conducerea lui Manoil Tricolici din sat. Tocuz, au plecat șaptesprezece inși, bărbați și femei. Înainte de a se porni, ei și-au vîndut avuția mișcătoare. Însă, ca să nu atragă luarea-aminte a supraveghetorilor, au făcut aceasta abia cu trei patru zile înainte de a pleca, iar ce mai rămăsese din casă, au dat fără bani pe la oameni chiar în ziua plecării, așa că, despre toate acestea, știa numai un cerc de oameni foarte restrîns. Despre faptul acesta, s'a făcut cunoscut abia numai seara la 5 Decembrie, și acelor, cari au aflat, călătorii le-au spus că pleacă la mîn. Chițcani. Pelerinii au plecat cu căruțele la stația Razdelnaia, unde s'au întîlnit cu Tricolici și Sîmenov și împreună cu ei la 6 Decembrie au sosit la Balta. Acolo s'au oprit aproape de mîn. „Teodosie“, umblau la mormîntul preotului Levițchi, petreceau vremea în citirea evangheliei, în convorbiri privitoare la Inochentie și învățătura lui, adunându-se cu Tricolici și Semenov. Așa au stat ei la Balta pînă la 9 Decembrie și, ne venind Inochentie, s'au întors acasă la 11 Decembrie (1913) ¹⁾.

Și cazul acesta nu era unic: un preot, pe la sfârșitul an. 1913, raporta arhierelui: „Imi pare că inochentiștii pun ceva la cale: prea des umblă pe la Chiev, Odessa și Balta“ ²⁾.

Acei cari nu puteau să străbată de loc la Inochentie, se mîrgineau să facă un pelerinaj la vr'un locaș sfînt din apropiere. Am văzut mai sus cum unii inochentiști, și după întoarcerea dela Murrom, se duceau în pelerinaj la mănăstirea Chițcani (Noul-Neamț). În Oct. 1913, de către Sinodul rusc, a fost dată Mitropolitului din Chiev o însărcinare ca să aibă o deosebită supraveghere asupra mănăstirii „Sf. Treime“ din Chiev, deoarece la acea mănăstire „acuma, după unele știri, au început să se îndrepte adepții călugărului Inochentie, și unii din ei de-acuma și-au și găsit acolo adăpost“ ³⁾.

¹⁾ Ib. Arhier. Serafim. Către guvernăt. Basar. Din 24 Dec. 1913, No. 2060.

²⁾ Ib. Ispr. jud. Cet.-Albă. Rap. din. 23 Ian. 1914, No. 1088.

³⁾ Ib. Minist. de Interne. Depart. Poliț. Către guvernăt. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673.

9.

Când inochentiștii au aflat că Inochentie se găsește la închisoarea din Petrozavodsc, s'a început pelerinajul spre acest oraș. Numărul pelerinilor a sporit mult, mai cu seamă pe la începutul lui Martie 1914, tocmai pe atunci, când Inochentie urma să fie dus la măn. Soloveț. Ținând socoteală că orașul Petrozavodsc e depărtat de calea ferată și cu sosirea primăverii drumul se va strica, pe de altă parte ținând seamă că după începerea navigației călugărul Inochentie urma să fie exilat în gub. Arhangelsc, la măn. Soloveț., și cu ocazia aceasta, ușor puteau să se producă tulburări, asemănătoare cu acele cari au avut loc la Murom, guvernatorul din Oloneț a rugat cu insistență Ministerul de Interne să se ia măsuri imediate, ca pelerinii, ce se îndreptau spre Petrozavodsc; să fie opriți la staț. Zvanca, și, de acolo, să fie întorși cu „convoiu“ peacasă și totodată — ca să nu se mai elibereze pașapoarte pentru pelerinaj la Inochentie ¹⁾. Ministerul a satisfăcut cererea guvernatorului din Oloneț, trimițând celui din Petersburg o dispozițiune respectivă cu privire la pelerinii sosiți la Zvanca ²⁾, iar guvernatorului Basarabiei — o dispozițiune pentru a opri — „după exemplul anului trecut“ — plecarea din Basarabia a adeptilor lui Inochentie pentru închinare lui ³⁾.

În urma acestei dispozițiuni a Ministerului, în Martie 1914 au fost întorși în Basarabia dela stația Zvanca 26 inși ⁴⁾, prin poliția ținută la Petersburgului — 55 inși ⁵⁾, și din orașul Novaia Ladoga — 12 inși ⁶⁾. Din Novaia Ladoga pelerinii au fost întorși și în Maiu, ⁷⁾, însă lista acestora nu s'a păstrat în arhivă.

¹⁾ Ib. Guvernat. din Petersburg. Adresa către guvernat. Basar. din 19 Mart. 1914, No. 175.

²⁾ Ibid.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Djuncovschi. „Tovarăș“, al Min. de Interne. Telegrama din 9 Mart. 1914, No. 165.

⁴⁾ Ib. Guvernat. din Petersburg. Către guvernat. Basar. din 19 Mart. 1914, No. 175.

⁵⁾ Ib. Adresă din 25 Mart. 1914, No. 185.

⁶⁾ Ib. Adresă din 31 Mart. 1914, No. 200.

⁷⁾ Ib. Adresa din 20 Maiu 1914, No. 279.

Din listele păstrate se vede că pelerinii erau aproape pe jumătate—bărbați și femei, din diferite ținuturi: din jud. Chișinău—38, din jud. Soroca și Orhei—câte 11, din jud. Tighina—13, din jud. Bălți și Cet.-Albă — câte 8, din jud. Izmăil—2, din jud. Baltă și Tiraspol câte unu. Ei toți au fost așezați pe la satele lor de către autorități și, totodată, au fost puși sub supravegherea poliției ¹⁾.

În urma aceleiași dispozițiuni, guvernatorul Basarabiei a trimis, în Martie 1914, tuturor „Zemschi Nacialnicilor“, ispravnicilor ținutali și „polițeimeisterilor“, o circulară ²⁾ cu porunca de a lua toate măsurile pentru a opri plecarea inochentiștilor la Petrozavodsc și a le lămuri adevărata situație expusă în hotărîrea sf. Sinod din 26 Iulie—23 Aug. 1913 ³⁾.

Nu mai încapă nici o îndoială că, așa cum raportau toți subalternii în numeroasele lor răspunsuri, măsurile convenite au fost luate de toate autoritățile locale ⁴⁾. Și cu toate acestea stăruințele organelor administrative se izbeau de tăria norodului, care rămânea neclintit în năzuințele lui și găsea modalitatea să-și îndeplinească visul și să plece la Inochentie. Așa, ispravnicul din jud. Bălți raporta guvernatorului că măsurile de luptă luate de dânsul contra inochentizmului „au atins scopul urmărit, și în prezent în județul încredințat mie mișcarea *aproape a încetat...*, afară de acele foarte rare, singuratice cazuri, când plecau la Inochentie închinătorii—oameni mai cuprinși, cari n’au atras asupra lor atenția autorităților prin lăchidarea averii lor sau prin oarecare alte acțiuni“ ⁵⁾. Deasemenea un „Z. Nacialn.“ raporta guvernatorului că în sat. Horăști pelerinajul „*aproape a încetat*“ ⁶⁾. Și mai interesante informațiuni în privința aceasta aflăm în raportul unui alt ispravnic. Acesta, între altele, scria următoarele:...

¹⁾ Ib. Guvernator. Basar. Adresa către d-nii ispravn. ai județelor Chișinău, Izmăil, Bălți, Soroca, Cet.-Albă, Tighina, Orhei, din 11 Apr. 1914.

²⁾ Ib. Guvernator. Basar. Circulara din 10 Mart. 1914, No. 1476.

³⁾ Ib. Circulara Departam. poliț. din 28 Oct. 1913, No. 4973. Cfr. p. 50—51.

⁴⁾ Ib. „Z. N.“ al circ. VI, jud. Orhei. Rap. din. 19 Mart. 1914, No. 1513.

⁵⁾ Ib. ispravnic. din jud. Bălți. Rap. din 10 Apr. 1914 No. 190

⁶⁾ Ib. „Z. N.“ al circ. I, jud. Chișin. Rap. din 30 Mart. 1914, No. 897.

„Pristavilor li s'a dat poruncă,.. să stabilească o supraveghere la stațiile căilor ferate cu scopul de a opri plecarea acestor oameni (inochentiștilor) la Inochentie. Din cauza aceasta, cu toate că înainte de sărbătorile Sf. Paști în Județul încredințat mie se proiectase un pelerinaj la Inochentie al adepților lui într'un număr destul de mare, au putut pleca, cum s'a stabilit acum, nu mai mult decât vr'o 20—25 de oameni, din cari o parte de-acum s'a și întors iar ceilalți sunt pe drum spre casă. Acești oameni au plecat din jud. Tighina, fiecare a parte, și nu în grupuri. Afară de aceasta, cum am aflat, plecau câte unu pe jos, stăruind să nu fie observați de către funcționarii poliției generale și ai celei sătești, până la stațiile Tiraspol, Razdelnaia, Birzula și altele, cari intră în regiunea Chersonului și a Podoliei, unde se urcau în tren și plecau mai departe“ 1).

La începutul an. 1914, cum raporta un pristav, din Horăști au plecat, aproape în aceeași vreme, Gheorghe Grigorean, Ion Oleancă, Vasile și Zaharia Sârghi și Nichita Hristofor, unii spuneau—că la Inochentie, alții—că la diferite mănăstiri 2). Așa desținuiau lucrurile în rapoartele persoanelor oficiale din Basarabia. În realitate însă, lucrurile stăteau și mai prost. În Iulie 1914, când călugărul Inochentie se afla de-acum la măn. Soloveț., locotenentul-gubernator din Arhangelsc telegrafiază guvernatorului din Basarabia următoarele: „Se observă sosirea în mare număr a moldovenilor—adepti ai lui Inochentie la mănăstirea Soloveț“ 3).

Pe pelerini nu-i puteau opri nici piedicile ce li se punem pe loc în Basarabia, nici greutățile călătoriei, nici chiar măsurile aspre luate față de Inochentie la măn. Soloveț. Când Inochentie a fost trimis la măn. Soloveț, ne povestește cunoscutul autor inochentist, „norodul și acolo se ducea cu parahoadele (vapoarele). Ședeau mulți ascunși prin păduri. Noaptea se duceau la dânsul și nimenea nu-i vedea. Ziua mergea el la dânsii. Erau unii mai credincioși și mergeau și ziua nevăzuți de nimeni, măcar că era

1) Ib. Ispravn. jud. Tighina. Rap. din 17 Apr 1914, No. 1584.

2) Ib. Prist. al circ. III, jud. Chișin Proc. Verb. din 27 Fevr. 1914.

3) Ib. Guvernat. din Arhangelsc Briancianinov. Telegramă către guvern. Basar. din 9 Iul. 1914.

el acolo sub mare pază. De acolo l-au dus pe dânsul încă mai în fundul pustiei vr'o douăzeci de vrâste, unde trebuia să treacă apă de vr'o cinci vrâste de lată, în schitul Anzer și Golgofa... Ei l-au înfundat acolo ca să nu-l găsească, da' norodul și acolo se ducea cu parahodu (vaporul), și pe jos, prinprejur, și apoi trecea cu luntrile" ¹⁾...

Din parte-i și stăpânirea veghea. Astfel cum telegrafia guvernatorului din Arhanghelsc aceluși din Basarabia: „prin dispozițiunea naștoiatelului trecerea acestora (a pelerinilor basarabeni) pe insulele Soloveț este oprită. Din lipsă de mijloace, ei sunt trimiși pe la locurile de înscriere cu „convoiu“. Binevoii a înștiința populația că trecerea pelerinilor la Inochentie este interzisă" ²⁾. Dela sine se înțelege că în Basarabia a fost trimisă o nouă circulară tuturor organelor cu porunca să fie luate „toate măsurile... ca imediat să înceteze pelerinajul la mănăstirea Soloveț" ³⁾. Dar pelerinajul n'a încetat nici cu aceste măsuri luate; arhivele Chișinăului ne-au păstrat câteva amănunte interesante privitoare la cele ce se petreceau în județele Bălți și Soroca în 1915.

Intr'un izvor citim că în ziua de anul nou 1915, în sat. Chetros Jud. Bălți, au venit cu căruța de doi cai, doi oameni necunoscuți, cari s'au declarat țărani din sat. Mărăndeni Jud. Bălți, Vasile și Ion,—pronumele n'au vrut să-l descopere. Acești oameni, cu ajutorul unui chetroșan Nicolae Doschinescu, au făcut o adunare, mai mult de femei, și au început să le expună ideile inochentiste. În toate cele trebuincioase pentru viață—au adăogat propovăduitorii—i-ar fi putut povățui pe oameni călugărul Inochentie, dar fiindcă în vremea de față el se află la o mănăstire foarte departe de locurile noastre și a pleca la dânsul, pentru a asculta învățătura și predicile lui, nu e cu putință acuma, se cuvine să mergem în or. Bălți, la fratele lui Inochentie după credință—Petre Tărăță, pe care toți îl știu de om cu mare evlavie. Tărăță nu odată l-a ascultat pe păr. Inochentie și cunoaște bine învățătura lui, deci el poate pe deplin să-l înlocuiască, să ne îndrepte pe calea mântuirii de păcate și să ne învețe ce e de făcut și cum să ne rugăm ca

¹⁾ În scurt. viața... P. 45—46.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvern. din Arhanghelsc Briancianinov. Telegramă către guvern. Basar. din 9 Iul. 1914.

³⁾ Ib. Circulara guvernatorului din 9 Iul. 1914, No. 5363.

să ajungem în împărăția cerului. După toate semnele, spuneau Vasile și Ion, sfârșitul vieții pământești se așteaptă foarte degrabă, poate chiar la începutul anului nou. De aceea ei sfătuiau pe oameni ca imediat să plece la Bălți la Petre Tărăță după povață ¹⁾).

Propaganda lui Vasile și Ion a avut mare succes: mulți locuitori, bărbați și femei, au plecat la Bălți în pelerinaj la Petre Tărăță, dar toți au fost arestați—unii încă în cale, alții la Bălți—și aruncați în închisoarea din Bălți ²⁾).

Când Inochentie a fost eliberat și s'a așezat în „raiul” ³⁾), pelerinajul a izbucnit cu putere nouă. Toți se îndreptau spre Lipețcoe. O „caravană” întreagă de căruțe și drumetri pe jos trecea neconținut spre „raiul”, spune un vizitator al „raiului” din 1918 ⁴⁾).

„Și zi și noapte tot merg și merg cu căruțele și pe jos, tot merg și aduc tot avutul, fel de fel de lucruri”—povestea tot atunci un căruțaș unor vizitatori de ai lui Inochentie ⁵⁾). Din localități mai depărtate, cum e Basarabia, pelerinii de obicei se duceau cu trenul până la stația Birzula și de acolo se îndreptau pe jos spre Lipețcoe ⁶⁾).

Mai departe vom vedea că nici cufaceste călătorii nu s'au isprăvit pelerinajele inochentiștilor ⁷⁾).

Aceasta a fost sfârșitul și încoronarea tuturor eforturilor autorităților țariste, începând dela Ministerul de Interne și sf. Sinod și isprăvind cu „uriednicii” și preoții parohi, — în lupta lor contra pelerinajelor inochentiste.

¹⁾ Ib. Dos. No. 25. Isprav. Jud. Bălți. Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexa: Proc. Verb. din 7 și 9 Ian. 1915.

²⁾ Ibid.

³⁾ V. p. 55.

⁴⁾ A. Scvoznicov. „V. părintelovom raiu”. V. L. C. P. 214.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ F. Pădurar. L. C. P. 123.

⁷⁾ V. Cap. IX.

VI. Activitatea inochentiștilor în Basarabia.

1.

Pelerinajele au fost o latură a vieții inochentiștilor. O altă latură era acea activitate intensivă, pe care inochentiștii au desfășurat-o în trei guvernăminte—Podolia, Cherson și Basarabia, dar mai cu seamă pe pământul provinciei noastre¹⁾. Activitatea aceasta n'a fost tocmai variată în formele ei, totuș însă prezintă un mare interes, deoarece în ea se și oglindesc mai bine nevoile și credințele religioase ale adeptilor călugărului dela Balta.

Dintre faptele mai însemnate ale activității inochentiștilor, cel mai interesant pare a fi facerea fântânilor.

Întreprinderea aceasta a avut loc în întâia perioadă a mișcării—până la mutarea călugărului Inochentie la Murom²⁾. Întâiașdată credința inochentistă, referitoare la fântânile miraculoase din Basarabia, a fost înfăptuită în două sate—în Redeni, jud. Orhei, și'n Tocuz, jud. Tighina, și aproape în aceeași vreme—Septemvrie și Octomvrie 1910³⁾. Vara în 1911 adepții călugăru-

¹⁾ Despre cele petrecute în Cherson și Podoliă nu avem știi aproape de loc.

²⁾ Sfârșitul iernii 1912. V. p. 31—32.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. V. Tucicovschi. Rap. din 27 Sept. 1911, No. 146. Anexa: „Act.” al cercet. la Redeni, din 26 Sept. 1911. Declăr. Pr. Ser. Crucerescu.—Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 16 Noembr. 1910.—Pe atunci (Sept. Oct. 1910) călugărul Inochentie era încă la Balta. Deci a fost greșită afirmația misionarului Pr. T. Chirică, cum că inochentiștii au început să facă în Basarabia fântâni în numele Născătoarei de Dumnezeu după ce Inochentie a fost mutat la Camenița (Aprilie 1911). V. Pr. D. Ciolan. L. C. P. 16.

lui dela Balta au început să facă fântână și la Horăști, jud. Chișinău ¹⁾. Cam tot pe atunci (în August) a fost începută fântâna la Cimișlia, jud. Tighina ²⁾. În Fevruarie 1912 inochentiștii începu-se să strângă bani pentru fântână și'n Abaclâjaba, jud. Tighina ³⁾. Cum vedem, întreprinderea amintită n'a cuprins decât cinci sate. Cu toate acestea însă facerea fântânii era un mare eveniment în viața inochentiștilor, care atrăgea multă lume din împrejurime. Deci e nevoie să ne oprim puțin asupra acestor fapte.

În credința poporului de jos fântâna totdeauna a fost un lucru însemnat, pentru inochentiști însă a devenit și sfânt, plăcut lui Dumnezeu și binefăcător pentru suflet. La unii dintre capii inochentiștilor aflăm în chestia fântânilor o întreagă concepție. Const. Țurcan spunea următoarele: „În zilele de pe urmă urmează să fie câteva fântâni cu apă făcătoare de minuni. O astfel de fântână deocamdată se afla în sat. „Lipaști“ ⁴⁾ din gov. Cherson. În apa acestei fântâni se arată Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Afară de fântâna din „Lipaști“, după proorocirea lui Inochentie, ar urma să se mai facă două fântâni făcătoare de minuni—la Balta și în sat. Păsătel din Cherson. Acolo, după crederea norodului, se va face o mănăstire, deocamdată însă nu se găsește un om, care ar fi vrednic să fie igumenul ei, și fiindcă între preoți s'au iscat certuri, Inochentie a mutat puterea miraculoasă a izvoarelor la satul Ganuraburg din Cherson și în sat. Tocuz din Basarabia ⁵⁾).

Concepția aceasta a devenit cu vremea o legendă răspândită pretutindeni, unde se făceau astfel de fântâni. În unele locuri aflăm și alte amănunte. La Horăști se mai spunea, că înainte de sfârșitul lumii în toate fântânile va seca apa, afară numai de nouă fântâni ale inochentiștilor, în cari apa va fi miraculoasă, va vindeca pe cei

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7—8 Oct. Declar. învățăt. Pentiacov.

²⁾ Ib. Ispravn al jud. Tighina. Către Arhier. Serafim, din 29 Sept. 1911. No. 4090.

³⁾ Ib. Viceguvernăt. Basar. Către Arhier. Serafim, din 27 Mart. 1912 No. 8318.

⁴⁾ Lipețcoe? V. Cap. VII.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

bolnavi și va izbăvi pe oameni de păcate. În lume sunt de-acuma opt fântâni. Cea din Horăști va fi a noua¹⁾.

Potrivit cu părerea aceasta, fântâna se făcea în anumite împrejurări, cu deosebite orândueli.

După spusele conducătorilor, ideea de a face fântână le era inspirată de către Maica Domnului sau Mântuitorul prin vis²⁾.

Cum spuneau inochentiștii, Maica Domnului, după rugăciunile lui Teodosie dela Balta, dorește să scape pe adoratorii acestuia de muncile setei înaintea sfârșitului lumii, când apa va secă pretutindeni și pentru aceasta se arată unora dintre ei în vis și le arată locul pentru zidirea fântânii cu izvor nesecat³⁾... În unele jocuri ideea aceasta venea, pe cale miraculoasă, direct dela răposatul pr. T. Levițchi, prin vis.⁴⁾

Cu privire la începutul fântânii din Tocuz, inochentistul Asnașan, când se afla la spitalul Costiujeni (lângă Chișinău), a comunicat unui preot și mai interesante amănunte. El spunea că a făcut o călătorie la Balta împreună cu Gonța și a stat acolo două zile. După aceea ei au fost la izvorul Maicii Domnului la Lipetca („Leiptigschi“—Lipețcoe?), în care, după spusele pelerinilor, se vede clar Maica lui Dumnezeu, un pristol și trei făclii. La fel a văzut și Asnașan, când s'a uitat în apă. Acolo Gonța, având în vedere cuvintele lui Inochentie, i-a spus lui Asnașan că tocmai asemenea izvor se află și 'n Tocuz, numai trebuie să știi să-l găsești. După ce ei s'au întors acasă, peste vr'o două săptămâni, Gonța a văzut în vis o femeie, care i-a arătat, unde este locul izvorului Maicii lui Dumnezeu. Atunci Gonța a pus doisprezece oameni să sape fântâna în locul arătat, și când s'a arătat apa, Gonța i-a zis lui Asnașan să se uite în fântână. Asnașan s'a uitat și a văzut

1) Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirica, Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7—8 Oct. 1911. Declar. Parasc. Brahă, Sim. Dabija, Il. Dohot, ale învățătorilor Iacov Pentiacov și Grig. Lavșchi.

2) Ib. Pr. Dim. Ciacovșchi Rap. din 1 Noembr. 1910.

3) Arh. Serafim. Catre preoțimea Eparhiei. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1911, No. 43, p. 365. Cfr. Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. și anexa cit. Declar. lui I. Lucă, Il. Dohot și a învățăt. Gr. Lavșchi.

4) Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. cit.

pe Maica lui Dumnezeu, un pistol și trei făclii,—aceasta a văzut numai Asnașan, și îndată cum a văzut, i-a venit un acces de epilepsie ¹⁾).

Uneori locul pentru fântână era arătat de către bolnavi în momente de accese ²⁾).

Pentru ca apa să fie binefăcătoare, fântâna trebuia să fie făcută nu cu cheltuiala proprie a conducătorului, ci din banii adunați dela oameni ³⁾. La fântână jertfeau nu numai bani, da' și covoare, pânză. Unii aduceau în jertfă câte un car de piatră ⁴⁾. Pare însă că uneori fântâna se făcea cu banii proprii ai întreprinzătorilor, și pe urmă, la sfințirea fântânii, ei își întorceau cheltuelile adunând jertfe dela norod ⁵⁾. În unele sate chiar profeții dădeau deslegare de a aduna bani cu scopul de a face o fântână „în ograda bisericii pentru nevoi bisericesti“ ⁶⁾...

Pentru ca întreprinderea să aibă mai mult succes în norod se răspândeau zvonuri cum că singur arhiereul va lua parte la sfințirea fântânii. ⁷⁾. Alții spuneau că fântâna va fi sfințită chiar de către călugărul Inochentie ⁸⁾. În Redeni, se spunea că la sfințirea fântânii va veni însuși pâr. Inochentie, că se vor face a-

¹⁾ Ib. Pr. A. Murafa. Rap. din 24 Ian. 1911. Cfr. Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 15 Sept. 1911, No. 116.

²⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910. Cfr. Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

³⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. cit. Cfr. Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. din 27 Sept. 1911, No. 146. Anexa: „Act.“ privitor la cercet. din Redeni, din 26 Sept. 1911. Declar. cântăreț. I. Mal i, a lui Met. Furculiță și Tim. Chiriță.—Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verbal al cercet. la Horăști, din 7 Oct. 1911. Declar. Parasch. Brahă, I. Chiriță, Sim. Dabija și alt.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa cit.

⁵⁾ Ib. Ispravn. al jud. Tighina. Rap. din 29 Sept. 1911, No. 4090.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Captarenco. Scrisoare către „uriadnic“ din 6 Fevr. 1912. Cfr. Ib. Viceguvern. Basar. Către arhier. Basar., din 27 Mart. 1912 No. 8318. Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 15 Noembr. 1910, din Căușeni.

⁷⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

⁸⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. cit.

colo minuni, în fântână se va arăta chipul Maicii Domnului, și apa va fi vindecătoare ¹⁾).

2.

Chiar la începutul lucrărilor, pe locul destinat pentru fântână, se făceau oarecare orândueli religioase. La Horăști, înainte de a începe fântâna, au atârnat în apropiere, pe un copac, o icoană mică a Maicii Domnului cu chipul pr. T. Levițchi ²⁾). În Tocuz, pe locul unde urmă să fie săpată fântâna, au ridicat o cruce de lemn, lângă cruce au pus o masă, pe masă—icoana Mântuitorului și a Maicii Domnului, iar în mijloc, între icoane, chipul preotului Teodosie ³⁾). La 20 Oct. 1910 a fost făcută către acest loc o solemnă procesiune religioasă, fără preot. Scriptetele și alte unelte trebuincioase pentru lucru la fântână duceau, cu cântări, fetele îmbrăcate în alb ⁴⁾).

Pare că în unele locuri la lucru luau parte și țăranii din alte sate. Fântâna trebuia lucrată fără întrerupere, ca nu cumva diavolul să apuce această întreprindere sfântă ⁵⁾). E de notat că atât pentru material, cât și pentru lucru, inochentiștii plăteau mult mai scump, decât făcea toată fântâna ⁶⁾).

În vremea lucrului zi și noapte cântau rugăciuni în rusește și'n moldovenește, noaptea în pereții fântânii puneau candelile aprinse, prin norod se povesteau multe minuni. Toată priveliștea făcea o mare impresie asupra oamenilor, dintre cari mulți chiar se îmbolnăveau ⁷⁾).

Din momentul, când abia se începea lucrul, locul fântânii devenea sfânt, și în fiecare sărbătoare se aduna acolo norodul cu miile, se citeau acatiste sau psaltirea. Asemenea fântână purta nu-

¹⁾ Ib Pr. V. Tucicovschi. Rap. și anexa cit.

²⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 15 Sept. 1911, No. 116.

³⁾ Ib. Pr. D. Caicovschi. Rap. din 1 Noiembrie 1910.

⁴⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noem. 1910, din Chișin.

⁵⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Proc. Verb. al cercet. la Horăști, din 7—8 Oct. 1911. Declar. lui Gr. Lucă, a învățat. I. Pentiakov și Gr. Lavșchi.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. cit. Declar. lui Tim. Chiriță.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. și Proc. Verb. cit.

mele de izvor al Maicii Domnului sau de fântână a sfânt. Teodosie din Balta ¹⁾).

Apa din aceste fântâni se credea a fi miraculoasă. Ca dovadă despre aceasta, Țurcan povestea despre vindecarea soției sale, la care veneau diavoli în chip de corbi. După ce soția lui s'a spălat cu apă din fântâna din „Lipaști“, vedeniile supărăcioase au dispărut ²⁾. După apa din fântânile acestea, veneau și din alte sate ³⁾.

Lângă fântână se făceau firide cu candelă ⁴⁾, uneori se ridicau cruci mari ⁵⁾. La Horăști, lângă fântâna, pe care începuse s'o sape, au pornit să facă și o clădire (capelă) de piatră cu o firidă înăuntru pentru icoană ⁶⁾.

Fântânile acestea erau cunoscute în împrejurime și atrăgeau multă lume. Aceasta era și una din grijile principale ale conducătorilor, cari uneori, pentru a aduna mai multă lume la sfințirea fântânii, trimiteau prin sate sute de invitații scrise cu mâna, iar unele chiar tipărite. Rezultatele erau cele mai plăcute pentru capii mișcării: în unele locuri se adunau zeci de mii de oameni ⁷⁾. Preotul din Sălcuta, în Martie 1911, făcea cunoscut unui misionar că prin parohia lui aproape în fiecare zi trec cete de pelerini, cari, din ținuturile Tighinei și Chișinăului și din alte județe și mai depărtate, se îndreaptă spre Tocuz pentru a se închina la fântâna, zisă miraculoasă, de acolo ⁸⁾. Cât de mult ținea norodul la astfel de fântâni se vede din faptul, că, de pildă, la Horăști, Gheorghe Grigorean, în numele consătenilor săi, s'a adresat către autorități cu rugămintea de a-i da deslegare să isprăvească clădirea (capela) deasupra fântânii, această clădire fiind trebuincioasă din

¹⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

²⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

³⁾ Ib. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa: Proc. Verb. al cercet. în Horăști, din 7 Oct. 1911. Declar. lui V. Munteanu.

⁴⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 15 Noembr. 1910.

⁵⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910, din Chișin.

⁶⁾ Ib. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 15 Sept. 1911, No. 116.

⁷⁾ Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. cit. Declar. preot. Ser. Crucerescu, a cântăreț. Ion Mafai și a lui Tim. Chirică.

⁸⁾ Ib. Pr. Nic. Budescu. Rap. din 1911, —data mai precisă lipsește.

punct de vedere sanitar, întrucât feria apa de infecție din aer ¹⁾.

Vom nota că pelerinajul la fântânile inochentiste dura ani întregi ²⁾.

De obicei spre aceste locuri „sfinte“ oamenii se îndreptau cu mulțimea, cântând rugăciuni bisericești ³⁾. Sosind la fântâna miraculoasă, mulți, subț înrăurirea împrejurărilor, ajungeau la o stare de extaz religios și aveau vedenii ⁴⁾, iar cei bolnavi preziceau viitorul ⁵⁾.

Pe lângă fântână în mai multe locuri erau puse mese cu icoane. Norodul jertfea bani la icoane, dădea și acelor ce umblau prin mulțime adunând jertfe în basmale sau străchini, pentru izvorul Maicii Domnului ⁶⁾. Mai cu seamă multe jertfe se adunau la sfințirea fântânii ⁷⁾.

În zile de sărbători pentru pelerinii, ce se adunau la fântână, se făcea masă din mâncările adunate de ei ⁸⁾.

Pare că din unele informațiuni am putea trage concluzia că din toate merindele, pâinea și aici avea o mare însemnătate pentru inochentiști, ceea ce aduce aminte de părerile lui Levițchi ⁹⁾.

Astfel în satul, unde se făcea fântâna, se crea o atmosferă deosebită. Oamenii umblau prin sat cântând rugăciuni. Toți, cu mare mulțumire, spuneau despre cele ce se petreceau la fântână, declarând că acolo e evlavie, sfințenie și purtare bună, și nu vedeau aici un sacrilegiu din partea conducătorilor ¹⁰⁾.

¹⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911.

²⁾ Ib. Pr. V. Cernev. Declar. făcută misionarului A. Scvoznîcov, din 25 Apr. 1912, No. 33.

³⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 31 Ian. 1910.

⁴⁾ Ib. Pr. Ser. Crucerescu. Rap. din 23 Apr. 1911, No. 51.

⁵⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. cit.

⁶⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschî. Rap. din 1 Noembr. 1910.

⁷⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 8 Oct. 1911, No. 135. Anexa cit. Declar. lui Gr. Lucă.

⁸⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschî. Rap. cit.

⁹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 22 Sept. 1911, No. 126. Cfr. P. 13.

¹⁰⁾ Io. Mis. N. Balabuha. Rap. din 15 Noembr. 1910, din Tighina.

După cum putem crede în baza unor rapoarte, în unele sate, tot din motive religioase, inochentiștii se mai gândeau să facă și poduri ¹⁾. Știri, însă, mai amănunțite nu avem în privința aceasta.

3.

Altă însemnată ramură a activității inochentiștilor era propaganda.

Propaganda era socotită ca o datorie din cele mai mari și mai sfinte, care cade pe seama tuturor adeptilor lui Inochentie, nu numai a conducătorilor. Deaceea printre propagandiști vedem și mulți rânđași—bărbați, femei și chiar fete tinere ²⁾.

Ca dovadă că ei sunt trimișii lui Inochentie, propagandiștii purtau cu ei diferite obiecte privitoare la misiunea lor. Cu ocazia mai multor cercetări și perchezitii la propagandiștii inochentiști, s'au găsit icoane ale Maicii Dumnului, ale sf. mucen. Caterina și sf. Isaachie dela Don, iconițe mici de purtat pe piept, cruci de lemn ³⁾, cărți bisericești—sf. evanghelie, molitvelnice, acatist. Maicii Domnului—în l. română și cea slavă, chipuri de ale lui Ioan dela Cronștadt, pr. T. Levițchi, mai multe fotografii de ale lui Inochentie, care era înfățișat în diferite poze, deasemenea s'a găsit o învingătoare cu psalm. 90 scris pe ea, untdelemn de candelă („mir“) în sticlufe cu felurite inscripții: „Din mănăstirea Soloveț“ sau „Din mănăstirea Bălții“, panglice cu psalm. 90 scris pe ele, smirna multă și altele ⁴⁾.

Pentru propagandă inochentiștii se foloseau de felurite ocazii, în deosebi însă propaganda se făcea acolo și atunci, unde și când se aduna multă lume. Cea mai potrivită ocazie era procesiunea cu sf. icoană, la care de obicei lua parte o mulțime de norod. Cât de bine pricepeau ei acest lucru—se vede din faptul, că unii pro-

¹⁾ Ib. Pr. Ser. Crucerescu. Rap. din 23 Apr. 1911, No. 51.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Pr. Mis. Gh. Vâșcov. Adresă către prist. din 25 Maiu 1913, No. 65. Cfr. Prist. al circ. IV, jud. Soroca. Adresa din 18 Iun. 1913, No. 4523 și alt.

³⁾ Inochentiștii țineau aceste cruci în mână la vremea de rugăciune.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Prist. al circ. IV, jud. Soroca. Proc. Verb. din 5 Mart. 1913.—Pr. Mis. Gh. Vâșcov. Adr. cit.—Ispravn. al jud. Orhei. Rap. did 29 Iun. și din 3 Iul. 1914.—Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. din 15 Maiu 1916—și alt.

pagandiști aveau la ei amănunțite itinerare, scrise cu mâna, după cari urma să se facă procesiunea ¹⁾).

Pentru scopurile propagandei cea mai mare însemnătate o aveau adunările inochentiștilor.

Pare că aceste adunări au început să se facă mai cu seamă atunci, când a fost oprit pelerinajul la Balta ²⁾.

Adunările se făceau în case particulare, de obicei în casele conducătorilor ³⁾. Când se întâmpla că conducătorul era venit din alt sat, atunci adunarea se ținea la vr'un cunoscut al lui ⁴⁾.

Adunările uneori se făceau ziua, de obicei însă inochentiștii preferiau vremea de noapte, credem—pentru motivul ca să nu atragă luarea—aminte a diferiților supraveghetori. Și pentru a nu fi împiedecați de cineva se luau toate măsurile de precauțiune. În casa unde era adunarea la ferestre erau trase perdelele ⁵⁾, iar la ușă stăteau păzitori, cari cu multă luare aminte luau seama, ca nu cumva să pătrundă cineva din cei străini ⁶⁾. La Cosouți, cum spuneau unii, nu puteau să intre la adunări decât acei, cari cunoșteau parola, care era cuvântul: „Binecuvintează!“ ⁷⁾

Adunările se țineau în deplina taină, așa că nici preotul, nici poliția rurală nu putea afla, unde anume și când se făceau ⁸⁾.

Adunările se faceau destul de des, uneori de trei—patru ori pe lună ⁹⁾, și durau până după miezul nopții ¹⁰⁾, sau chiar și până

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Mis. T. Ungureanu. Rap. cit.

²⁾ Ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

³⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. în Cosouți, din 2 Dec. 1910. Cfr. Pr. A. Murafa. Rap. din 24 Ian. 1911. Mis. A. Scvoznicov. Proc. Verb. al cercet. în Abacłajaba, din 23 Apr. 1912, No. 1.—Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic. jud. Cet.-Albă. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088 și alt.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912, Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Declar. lui I. Strajan.

⁵⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. „Act.“ încheiat în 28 Apr. 1912, în urma „ucaz“. Consist. din 10 Apr. 1912. Declar. cântăreț. I. Caradji.

⁶⁾ Ib. Pr. D. Ciălcovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

⁷⁾ Ib. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 2 Dec. 1912. Declar. lui C. Andreevski.

⁸⁾ Ib. Pr. N. Budescu. Rap. din 2 Fevr. 1911, No. 17. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic. din jud. Cet.-Albă. Rap. cit.

⁹⁾ Arh. Cons. D. C. „Zapisca“ (Extras) cit.

¹⁰⁾ Ib. „Ukaz.“ Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Anexa, Proc. Verb. No. 1, încheiat de mis. A. Scvoznicov.

'n ziuă¹⁾). Pare că la adunări nu erau mai puțini de 10—15 oameni²⁾, dar se adunau și până la cincizeci de inși³⁾. Veneau oameni de toată vârsta, mulți erau din tinerime, erau mulți chiar și din copii⁴⁾. La adunări luau parte și bolnavii⁵⁾.

Ce se petrecea la aceste adunări?

E foarte greu de stabilit cu toată siguranța, ce anume se făcea și se vorbea acolo, deoarece izvorul cel mai de seamă al informațiilor, sunt declarațiile inochentiștilor, iar ei adesea, mai cu seamă la cercetările întreprinse de către autorități, erau nevoiți să vorbească nu tocmai descoperit. Cu toate acestea din amănuntele adunate de către diferiți observatori și cercetători ai mișcării ne putem face oarecare închipuire asupra acestor adunări.

Inochentiștii nu aveau un anumit program pentru adunări: unele erau mai solemne, altele mai simple—totul atârna de împrejurările, de locul, unde se ținea adunarea, poate și de conducătorii cari o făceau. Unele se făceau mai mult pentru propagandă, altele aveau mai mult ca scop rugăciunea comună, înlocuind slujbele bisericesti. În multe locuri la adunări se oficiau unele slujbe bisericesti: sfințirea apei și a „sfântului mir“⁶⁾ te-deum-uri⁷⁾. Locul însă mai de seamă îl ocupa cetirea religioasă. Se ceteau bucăți din cărțile bisericesti: din psaltire⁸⁾, din evanghelie⁹⁾, se ceteau acatiste¹⁰⁾, paraclisul (canonul) Maicii Domnului¹¹⁾, viețile

¹⁾ Ib. Proc. Verb. cit. al cercet. la Cosouți. Declar. lui Gh. Zagaevski.

²⁾ Ib. „Zapisca“ (Extras) cit.

³⁾ Ib. Proc. Verb. cit. al cercet. la Cosouți.

⁴⁾ Ib. Declar. lui S. Călmățoi, G. Malii și alt.

⁵⁾ Ib. Mis. Pr. Ep. T. Chirică, Rap. din 15 Sept. 1911, No. 116 și Rap. din 22 Sept. 1911, No. 126.

⁶⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. în Mereni, jud. Chișin. din 19 Dec. 1912. Declar. Anast. Buga.

⁷⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911.

⁸⁾ Ib. Pr. A. Murafa. Rap. din 24 Ian. 1911.

⁹⁾ Ib. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. cit. Declar. Varv. Roșca. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Ispravnic. din jud. Cet.-Alb³⁾. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1038.

¹⁰⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Anexa: Proc. Verb. No. 1, încheiat de Mis. A. Scvoznicov în 23 Apr. 1912. Declar. lui T. Reiniță, A. Chirică și alt.; Viceguvern. Basar. Către arhier. Serafim. Din 27 Mart. 1912, No. 8318 și alt.

¹¹⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 15 Sept. 1911, No. 116.

sfinților ¹⁾). În unele sate se ceteau niște rugăciuni dintr'un ceaslov adus dela Inochentie ²⁾). Cetirea se făcea în l. slavonă și cea moldovenească ³⁾). Conducătorii uneori dădeau explicații la cele cetite ⁴⁾), tălmăceau și evanghelia ⁵⁾).

Pe lângă cetire, la adunările inochentiștilor se cântau cântări bisericești ⁶⁾): „Doamne miluește“, „Prea sfântă Născătoare de Dumnezeu“ ⁷⁾), „Tatăl Nostru“ și altele și afară de aceasta mai cântau încă niște cântări stranii, pe cari unii nici nu le 'nțelegeau ⁸⁾). Dintre aceste cântări din urmă un raportor ne reproduce, din memorie, următorul „dialog între suflet și înger“: „Sunt trei drumuri și o cărare, cari duc în iad. Când m'am apropiat de intrarea în iad, nouă uși și nouă lacăte s'au deschis și în mijlocul iadului am văzut pe marele Iuda călare pe suflete. „Sunt trei drumuri și o cărare, cari duc în raiu. Când am ajuns la ușile raiului, nouă uși și nouă lacăte s'au închis (deschis?) și în mijlocul raiului am văzut un popă protopop: când vorbește—poruncește, când citește—de suflete se gândește“. Raportorul adaogă că Tărăță i-a spus lui că aceasta cântare este compusă de către Nicolae Inaintemergătorul antihristului ⁹⁾ și nici Inochentie, nici adepții lui nu o recunosc, iar Inochentie chiar a interzis să se mai cânte ¹⁰⁾). La adunări mai avea loc și cântare comună, la care luau parte toți acei ce se adunau ¹¹⁾). Vom adaoga că, după cum spune un preot, cântarea

¹⁾ Ib. „Ucaz.“ Consist. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Anexa cit.

²⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. „Act“ încheiat în 28 Apr. 1912 în urma „ucaz“ Consist. din 10 Apr. 1912

³⁾ Ib. „Ucaz.“ Cons. din 10 Apr. 1912, No. 6377. Anexa cit. Declar. lui T. Reinița, A. Chiriac și alt. Viceguvern. Basar. Către Arh. Serafim, din 27 Mart. 1912, No. 8318.

⁴⁾ Ib. „Ucaz.“ Cons. și anexa cit.

⁵⁾ Ib. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. cit. al cercet. la Mereni. Decl. Varv. Roșca.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Tucicovschi. Rap. din 27 Sept. 1911, No. 146. Anexa: cit.

⁷⁾ Ib. „Ucas.“ Consist. și anexa cit.

⁸⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. „Actul“ cit. din 28 Apr. 1912.

⁹⁾ V. p. 136.

¹⁰⁾ Crh. Cons. D. C. Pr. VI. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1933.

¹¹⁾ Ib. Pr. I. Novacov. Rap. din 23 Sept. 1911; Prist. al circ. II. jud. Soroca. Proc. Verb. al cercet. în Cosouți din 15 Oct. 1910. Declar. preot I. Murea.

comună era pentru inochentiști un puternic mijloc de ademenire ¹⁾.

Tot la adunări inochentiștii ascultau multe povestiri despre cele ce se petreceau la Balta, despre faptele și rugăciunile lui Inochentie ²⁾, aveau loc și convorbiri privitoare la învățătura lui Inochentie ³⁾.

Rolul cel mai însemnat la adunări îl aveau, bineînțeles, conducătorii. Pe lângă cele arătate mai sus conducătorii rosteau exorcizme, speriau norodul cu fel de fel de amenințări, celor dintre ascultători cari jertfiau le făgăduiau mântuire de păcate, iar pe bolnavi, cari suferiau mult, îi mângâiau spunându-le că prin astfel de chinuire a trupului ei își vor căpăta iertarea păcatelor și vor deveni sfinți ⁴⁾. La adunări, conducătorii întrebunțau apă „dela Inochentie” și untdelemn, despre care se zicea că e adus tot dela Inochentie ⁵⁾. Uneori conducătorii singuri îi stropeau pe ascultători cu apă, îi ungeau cu untdelemn, făcându-le semnul crucii pe frunte, pe obraji, pe urechi și pe barbă ⁶⁾, le dădeau și iconițe ⁷⁾.

În timpul rugăciunilor, la adunări, inochentiștii stăteau în genunchi, cu mâinile ridicate ⁸⁾, băteau mătânii ⁹⁾, ținând mâinile la piept în cruce ¹⁰⁾. În unele sate, la adunări, toți stăteau cu lumânări aprinse ¹¹⁾.

¹⁾ lb. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

²⁾ lb. Pr. V. Tucicovschi. Rap. din 27 Sept. 1911, No 146. Anexa cit.

³⁾ Arh. Stat. Suc. Chișin. Ispravni din jud. Cet.-Albv. Rap. din 23 Ian. 1914, No. 1088.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Porovici Rap. din 5 Dec. 1910, No. 1125.

⁵⁾ lb. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. din 21 Iulie 1912.

⁶⁾ lb. Prist. al circ. II jud. Soroca. Proc. Verb. al cercet. la Cosouți, din 15 Oct. 1910.

⁷⁾ Arh. Stat. Suc. Chișin. Prist. al circ. IV jud. Soroca. Proc. Verb. din 5 Mart. 1913; Proc. Verb. al prim] din Recești, jud. Soroca, din 12 Fevr. 1913.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. A. Scvoznicov. „Act.” cit. din 28 Apr. 1912.

⁹⁾ lb. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28: Anexa: Declar. preot din sat. Gorodiște, din 20 Ian. 1912.

¹⁰⁾ lb. Pr. V. Veliian. Rap. din 11 Ian. 1911, No. 3.

¹¹⁾ lb. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912. Cfr. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Declar. lui I. Strajan.

Rugăciunile și orânduile, cari aveau loc la adunările inochentiștilor lăseau asupra oamenilor o impresie foarte adâncă, așa încât unii dintre ei cădeau în extaz religios, manifestându-și starea sufletească în forme bolnăvicioase ¹⁾.

În unele cazuri adunările aveau un caracter de simple convorbiri cu scopul de a atrage pe cei credincioși de partea lui Inochentie. În aceste cazuri nu aveau loc rugăciuni sau slujbe dumnezeiești, ci numai simple comunicări cu privire la scopul adunării, misiunea lui Inochentie și a trimisului său, la evenimentele vieții lui și altele ²⁾.

Pare că unii conducători, după adunări, le dădeau oamenilor și mâncare—la dejun, la prânz, și seara, când totodată făceau și rugăciuni ³⁾.

Ca mijloc de propagandă, adunările atingeau pe deplin scopul inochentiștilor. „Se observă”—scria un preot—„că aproape fiecare, din acei care de două-trei ori umblă la adunările lor, devine un adept al lor“ ⁴⁾.

4.

Din slujbele bisericești, cea mai obișnuită și mai căutată la inochentiști era parastasul. Pentru parastase, cel puțin la început, se adresau preoților parohieni, cari uneori erau supraîncărcați cu astfel de slujbe ⁵⁾. Pentru ca parastasele să fie mai eficace, ele trebuiau oficiate în diferite sate și—cât mai multe ⁶⁾. Pentru a face acest lucru inochentiștii porneau cu rugăciuni prin sate uneori în câteva căruți. „La 6 Noembrie“ (1910),—citim într'un raport—„în Ermoclia au sosit câțiva oameni din satul Opaci. Tot drumul ei au mers cântând tare rugăciuni. În căruța cea dinainte fîneau o cruce

¹⁾ Ib. Prist. al circ. II, jud. Soreca. Proc. Verb. cit. Declar. preot. I. Murea. Cfr. Ib. Pr. I. Galați. Rap. din 11 Ian. 1912.

²⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Proc. Verb. al cercet. în Dragușenii, Noi, din 21 Iulie 1912. Declar. lui Nich. Dobândă.

³⁾ Ib. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, dn 19 Dec. 1912. Declar. Anast. Buga.

⁴⁾ Ib. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

⁵⁾ Ib. Pr. Dim. Ciaicovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

⁶⁾ Ib. Mis. N. Bălabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910 din Chișin.

și chipul păr-lui T. Levițchi. Cum au sosit, ei au rugat pe preot să le facă parastas de sufletul protoier. Ioan din Cronștadt și al păr. T. Levițchi“¹⁾).

Pare că inochentiștii făceau și singuri unele slujbe bisericești: sfințirea apei, parastase, uneori și altele²⁾).

Pe lângă slujbele religioase cu caracter obștesc, menite pentru adunări mai mari sau mai mici, inochentiștii oficiau și alte rugăciuni în cazuri particulare³⁾).

5.

Inochentiștii se ocupau mult și cu adunarea jertfelor dela oameni. Donațiunile erau de toate felurile atât în privința cantității, cât și a calității, și se strângeau, de obicei, de către conducători, nu numai printre consătenii lor, dași prin alte sate. La picioarele conducătorilor norodul aducea covoare, pânză, ștergare, schimburi de albituri nouă, blăni, cojoace, căciuli, mănuși, cereale, făină, care de pâine, ouă. Bani jertfeau dela o copeică până la două ruble⁴⁾. Asupra cantității acestor jertfe putem judeca după faptul, că la măn. din Balta, cum ne comunică un preot, au fost adunate covoare de suma de 1.000000 de lei⁵⁾.

Despre unii conducători se vorbea că ei adună jertfe pentru dânșii ca să facă pelerinaj la Inochentie⁶⁾.

Inochentiștii adunau jertfe și pentru Inochentie personal, și e

¹⁾ Ib. Mis. H. Balabuha. Rap. cit. din 15 Noembr.

²⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Declar. preot. din sat. Gorodiște, jud. Orhei, din 20 Ian. 1912. Cfr. Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvern. Basar. din 24 Dec. 1913, No. 2060; Arh. Cons. D. C. Pr. I. Galațchi Rap. din 11 Ian. 1912.

³⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. cit. din 26 Noembr. Cfr. Ib. Prist. al circ. III. jud. Sorooca. Proc. Verb. al cercet. în Cosouți, din 15 Oct. 1910. Declhr. lui T. Ambros.

⁴⁾ Ib. Pr. I. Murea. Rap. din 15 Oct. 1910. — Pr. V. Velian. Rap. din 6 Dec. 1910, No. 54. — Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, din 19 Dec. 1912. — Pr. S. Gălușcă, Rap. din 21 Ian. 1913 și multe alt.

⁵⁾ Ib. Pr. I. Murea. Declar. scr.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. pr. T. Chirică. Rap. din 31 Ian. 1912, No. 28. Anexa: Declar. T. Cornei.

interesant că acest lucru se făcea și atunci, când dânsul se afla în guv. Olonefc. Așa, în Iul. 1912, guvernăt. Basar. aduce la cunoștința arhier. Serafim că la stația Mereni (întâia stație lângă Chișinău) au fost oprite 11 teancuri cu diferite obiecte trimise de locuitorii din Horăști la staț. Neandoma, pentru Inochentie ¹⁾). Erau însă bănueli cum că jertfele adunate pentru „părințelul“ uneori rămâneau în folosul adunătorilor ²⁾).

Cu adunarea jertfelor se ocupau și unii inochentiști rânđași având această însărcinare dela însuș călugărul. Așa, în 1912 la o cercetare unul a declarat că Inochentie a trimis în Basarabia șaptezeci de inși, bărbați și femei, ca să se hrănească și se adune jertfe pentru măn. dela Balta ³⁾).

Pare că nu e exclusă și propunerea unui preot că în lipsa lui Inochentie jertfele se adunau pentru măn. Bălții, prin agenții acestei mănăstiri, cu îndemnul conducătorilor ei, obișnuiți să aibă mari venituri dela moldovenii basarabeni ⁴⁾).

Cum atrăgeau capii mișcării pe oameni să adune jertfe?

Millocul cel mai obișnuit era predica însoțită de alte diferite măsuri și mijloace. Conducătorii îndemneau pe săteni să dea toată averea la mănăstirea „mucenicului“ Inochentie pentru mântuirea sufletului ⁵⁾, să facă acuma cât se poate mai multe jertfe—milostenii deoarece „va veni ceasul, când cu lucruri în mână vei umbla, și nu va avea cine să te ia“ ⁶⁾). La Micleușeni, inochentistul Munteanu cânta sătenilor rugăciuni bisericești în limba moldovenească atât de atrăgător, încât mulți plângeau. Totodată el le spunea că în marea carte a vieții n'au rămas de cât trei pagini, și iată de ce în curând va fi sfârșitul lumii, și amar acelora, cari în viața lor puțin au jertfit ⁷⁾).

De obicei jertfele se adunau pe ascuns; mai întâiu—pentru

¹⁾ Ib. Guvernăt. Basar., către arhier. Serafim, din 22 Iun. 1912, No. 17355.

²⁾ Ib. Pr. A. Evstratiev Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică Proc. Verb. al cercet. în Drăgușeni, Noi. din 21 Iul. 1912. Declar. lui I. Gonța.

⁴⁾ Ib. Mis. Pr. Al. Evstratiev. Rap. cit.

⁵⁾ Ib. Pr. S. Gălușcă. Rap. cit.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Febr. 1913, No. 13.

⁷⁾ Arh. Coas. D. C. Pr. Al. Evstratiev. Rap. cit.

motivul că orice jertfă are rost și putere numai atunci, când se face în taină, pe urmă inochentiștii aveau și teamă ca nu cumva jertfele să fie confiscate ¹⁾.

Ca în alte ramuri ale activității lor și în adunarea jertfelor inochentiștii erau foarte rezistenți, și când erau opriți de către autorități, ei răspândeau zvonuri că „poliția și îndeobște funcționarii statului pun piedici mărturisirii credinței ortodoxe“. Uneori ei se opuneau chiar și „pristavului“ ²⁾.

Ca să pricepem până unde ajungeau inochentiștii în năzuința lor vom releva un fapt, despre care s'a tipărit și prin ziare. În Chișinău o servitoare a furat dela stăpânii ei niște juvaere și o mare sumă de bani și a dispărut. Când a fost arestată, la cercetare a declarat că a făcut acest furtișag cu scopul să jertfească banii lui Inochentie pentru lupta contra antihristului ³⁾. Vom adăoga că pe inochentiști nu-i puteau descuraja nici cele mai triste perspective. Grigore Știrbu, un inochentist din Cosouți, cum ne scrie un preot, și-a vândut averea cu trei mii ruble, s'a dus la Murom și de toți banii a cumpărat icoane pentru mănăstire. Mai pe urmă, venind dela Murom, cu soția și trei copii umbla prin sate, tot ținându-se de credința în Inochentie. Decurând au murit amândoi, lăsând copiii pe drumuri ⁴⁾.

6.

Activitatea inochentiștilor la început nu părea atât de primejdioasă, dela o vreme însă îngrijora mult autoritățile locale. La luptă, împotriva inochentizmului, au fost atrași nu numai membrii clerului și misionarii eparhiali, ci și autoritățile civile. Acestea de altfel, din propria lor inițiativă, luau uneori măsuri de urmărire contra inochentiștilor ⁵⁾. La ajutorul poliției ușor recurgeau și preoții ⁶⁾.

¹⁾ Ibid. Cfr. Pr. V. Popovici. Rap. din 5 Des 1910, No. 1125.

²⁾ Ib. Viceguvern. Basar. Către arhier. Serafim. din 27 Mart. 1912 No. 8318

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Minist. de Interne. Depart. Afacer. Spirit. Către guvern. Basar. din 29 Ian. 1913, No. 1017 Anexa: „Utro Rosii“ („Dîmineața Rusiei“—ziar) 1913, No. 19.

⁴⁾ Pr. I Murea. Declar. scr.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. „Z. Naciáln.“ al circ. II, jud. Tighina. „Decizia“, din 26 Noembr. 1910.

⁶⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 16 Noembr. 1910. Cfr. Proc. Verb. al cercet. în Cosouți, din 2 Dec. 1910

Unii dintre ei credeau chiar, că „măsuri hotărâte din partea autorităților civile și polițienești ușor vor pune capăt unei astfel de înșelăciuni“ ¹⁾. Chestia însă nu era atât de clară, și unii dintre inochentiști, fiind trași la răspundere, ușor erau achitați, având toată puțința să-și continue activitatea ²⁾.

Cele ce se petreceau nu satisfăceau deloc autoritățile eparhiale, și în Dec. 1910, arhier. Serafim, aducând la cunoștința guvernatorului despre cele ce aveau loc la Cosouți, adăoga că în ce privește inochentismul poliția nu ia decât „semi-măsuri“, și totodată el ruga pe guvernator ca, în mod hotărât să fie oprite adunările religioase, secrete și descoperite, deasemenea și adunarea jertfelor ³⁾.

La rândul lor și inochentiștii nu erau mulțumiți cu măsurile luate de autoritățile locale (preoți, misionari, pristavi), și ei căutau apărare la autoritățile superioare. Așa, când în satul Tocuz au fost oprite lucrările pentru fântână ⁴⁾, T. Gonța, deși dăduse poliției iscălitură cum că renunță la gândul său de a face fântâna ⁵⁾, s'a adresat direct arhiepiscopiei cerând deslegarea de a-și îndeplini dorința sa, și-și exprima mirarea că „în sfânta Rusie oamenilor nu li se recunoaște dreptul să facă un bine pentru mântuirea sufletului său păcătos, pentru nevoile personale și obștești“, și că „în hotărîrea unor oameni de a-l ajuta în opera aceasta alții văd o crimă“ ⁶⁾.

E de notat însă că, cel puțin la început, unii preoți nu împărtășau părerea autorităților în cece privește activitatea inochentiștilor. Așa, în satul Cimișlia, jud. Tighina, când poliția a confiscat jertfele adunate pentru fântână, clerul parohial a protestat. În raportul adresat episcopiei, clerul între altele scria: „În cazul aceasta poliția pune piedici exprimării ulterioare a simțimentelor re-

¹⁾ Ib. Pr. V. Popovici Rap. din 5 Dec. 1910, No. 1125.

²⁾ Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 20 Dec. 1910, No. 57.

³⁾ Ib. Arhier. Serafim. Către guvernat. Basar. Din 15 Dec. 1910, No. 848.

⁴⁾ Ib. Mis. N. Balabuha. Rap. din 26 Noembr. 1910. Cir. Ib. „Act“ încheiat în 7 Dec. 1910, No. 173, în Tocuz, de către Cercet. Duhovnicesc a circ. II, jud. Tighina.

⁵⁾ Ib. Pr. V. Velian, Rap. din 23 Noembr. 1910.

⁶⁾ Ib. Cererea lui Gonța din 20 Noebr. 1910.

ligioase ale poporului, fără știrea noastră“ 1)... Ceva mai târziu, un preot din Abaclâjaba raporta unui misionar următoarele: „În ce privește săparea fântânii, țin să declar că... am întreprins aceasta pentru că în poporul meu s’au ivit feluriți vagabonzi, cari adunau jertfe pentru facerea unor fântâni miraculoase. Abaclâjaba se află într’o localitate pustie, și fiecare picătură de apă în asemenea localitate este scumpă. Deaceea eu, după ce m’am sfătuit cu cei mai buni oameni din sat, am întreprins să sap o fântână arteziană și nădăjduesc că în vr’o lună ar fi fost adunați destuli bani pentru aceasta nevoie, iar poliția închipuindu-și că a descoperit o mare crimă, a oprit strângerea banilor și a confiscat lista de subscripție. Imi pare foarte rău, că nu s’a înfăptuit acest lucru bun“ 2).

În astfel de împrejurări, pentru a discuta chestia privitoare la inochentism și a lămuri măsurile de luptă cu această mișcare, în 15 Sept. 1911 preoții din circumscripția „blagociniei“ I și II, Jud. Chișinău, s’au adunat la o consfătuire și acolo au fost luate următoarele hotărâri: a) să fie sporit numărul zilelor de slujbe dumnezeiești, introducându-se și cântarea comună, în acele sate unde se observă mișcarea dela Balta; b) aceste slujbe să fie însoțite de predici, în cari să fie arătate manifestările urite ale mișcării; c) să fie alcătuite foi, cu privire la mișcare, și traduse în moldovenește pentru a fi răspândite prin parohiile moldovenești; d) să se țină convorbiri cu copiii în școale în chestia mișcării dela Balta, pentru a păzi tineretul școlar de inochentism; e) să fie pusă în discuție chestia privitoare la înființarea sfaturilor parohiale, cu ajutorul cărora, după cum arată experiența unor parohii, e ușor de înlăturat astfel de fapte anormale; f) de rugat stăpânirea eparhială pentru ca să atragă luarea—aminte a d-lui guvernator asupra activității conducătorilor inochentiști prin sate (adunarea jertfelor, săparea fântânilor etc.) 3)

Din actele arhivei e greu de stabilit dacă toate aceste măsuri, recomandate de către adunarea din 15 Sept. 1911, au fost

1) Ib. Rap. din 20 Sept. 1911.

2) Ib. Pr. V. Captarenco. Către misionarul A. Scvoznicov. Din 23 Aprilie 1912.

3) Ib. Mts. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 16 Sept. 1911, No. 117. Anexa: Proc. Verb. al consfătuirii..., din 15 Sept. 1911.

înfăptuite. Aflăm numai că misionarii stăruiau mult pentru înființarea sfaturilor parohiale, pe cari le credeau foarte folositoare în lupta contra inochentizmului.

Paralel cu aceste măsuri, mișcarea creștea. În satul Ghelăuza, inochentizmul a ajuns la atâta putere, încât a început să se vorbească de o „epidemie religioasă“. Pentru a cerceta cazul a fost înființată o comisiune din patru persoane: Mis. Ep. Pr. T. Volovei, medicul Anatolie Coțovschi, director al spitalului Costiujeni, medicul Zemstvei Jud. Chișinău, T. Scordeli și „pristavul“ Lefter. La 22 Oct. 1911 comisiunea și-a isprăvit lucrul și a încheiat un „act“, unde între altele arată că aproape toți cei cercetați suferă de isterie cu simptomele caracteristice ale acestei boli, și cercetările mai amănunțite dovedesc o legătură strânsă între activitatea călugărului Inochentie și cazurile de boală epidemică prin populație.

Pornind dela faptele arătate, Comisiunea socoate ca necesare următoarele măsuri:

1) Persoanele bolnave să fie internate la spitalul din Costiujeni.

2) Acei cari arată o slăbiciune de nervi să fie tratați la fața locului. Afară de aceasta, bolnavii să fie izolați și să nu ia parte la rugăciunile comune; între ei să fie propagate idei religioase adevărate și din partea clerului local să li se dea ajutorul harului prin mistere.

e) Persoanele, la cari nu se observă semne de boală, dar și-au creat sub influența lui Inochentie idei greșite asupra chestiunilor de religie, să fie puse sub supravegherea neadormită a preotului pentru povățuire și îndrumare.

4) Propagandiștii să fie urmăriți pe cale legală.

„Comisiunea“—încheia actul—„în limitele împuternicirii ei, a luat măsurile arătate, cerând concursul clerului, medicului de ocol și al administrației“¹⁾.

Tot în Octomvrie 1911 arhier. Serafim a tipărit în „Ved. Eparh. Chișin.“ un apel adresat clerului basarabean, unde între altele el constată, că, sub influența inochentizmului, în Basarabia

¹⁾ lb. Mis. Ep. Pr. T. Volovei. Rap. din 24 Oct. 1911, No. 239. Anexa: „Act“ al cercetării în Ghelăuza, jud. Chișinău, din 22 Oct. 1911.

s'a creat un deosebit tip de oameni—„un proletariat dela Balta“, care și se ocupă cu facerea fântânilor. Serafim e de părere că în toată întreprinderea aceasta cu zidirea fântânilor motivele sunt necurate și mijloacele — criminale: a) înșelare bizuită pe ignoranța religioasă a moldoveanului și b) jăfuirea acestuia bizuită pe firea lui bună, acolo unde merge vorba de un lucru dumnezeesc. Constatând că chiar și unii dintre preoți n'au știut să se orienteze în această mișcare ¹⁾, Serafim invită pe slujitorii altarului ca ei prin influența lor și cu lămuririle făcute la vreme să ferească pe poporării lor de acești „făcători de bine“ (cei ce fac fântâni)... „Sunt încredințat—adaogă Serafim—că și autoritățile polițienești, în caz când li se va adresa lor păstorul după un concurs, totdeauna îi vor veni în ajutor în luptă contra adunării, nelegale și samovolnice a jertfelor dela norodul înșelat“ ²⁾.

E de notat că la sfârșitul an. 1911 Serafim a raportat și Sinodului despre cele ce se petreceau în Basarabia, repetând aproape tot conținutul apelului arătat ³⁾.

Astfel se prezintă starea lucrurilor din Basarabia înainte de arestarea lui Inochentie.

Cum vedem, situația nu era de loc clară. Pe când unii preoți se plâneau că norodul nu le dă crezare, și cereau dela stăpânire un ajutor grabnic ⁴⁾, alții se opreau nedumeriți asupra mișcării. Lupta contra inochentismului era mult îngreuiată și în 1912 prin faptul că nici acum nu era ușor de lămurit dacă activitatea inochentiștilor corespunde cu credința adevărată sau conține vr'o abatere. Nici chiar în privința fântânilor nu era ușor de aflat, dacă fântâna se face sub influența inochentismului sau fără nici o legătură cu această mișcare. Am arătat mai sus cazul din Cimișlia ⁵⁾. Vom adăoga că și părintele misionar, cercetând faptul, a raportat cum că fântâna (la Cimișlia) e făcută „în afară de orice legătură cu mișcarea dela Balta“ ⁶⁾. E curios că aceeași lipsă

¹⁾ Preoții din Cimișlia și Abaclăjaba. V. mai sus p. 211—212

²⁾ „Ved. Ep. Chișin.“ 1911, No. 43. P. 366.

³⁾ V. mai sus p. 160

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. I. Galațchi. Rap. din 11 Ian. 1912.

⁵⁾ V. p. 211

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 20 Fevr. 1912, No. 38.

de orice „zvonuri și vorbe superstițioase cu prilejul acestei fântâni“ a fost constatată, pe urmă, și de către autoritățile polițienești ¹⁾).

Deasemenea și alte cazuri nu păreau a fi destul de clare. Un preot chiar mărturisea că, fiind invitat de către poporâni, dânsul a slujit în casele lor și parastase, a făcut și sfințirea apei, ceea ce nu avea nici dreptul să le refuze ca un păstor al lor, care și mai înainte le făcea toate orânduelile bisericești ²⁾).

Singur numai Serafim, arhierul Basarabiei, avea o convingere hotărâtă și neschimbată asupra inochentizmului.

Bineînțeles că în astfel de împrejurări inochentiștii își desfășurau activitatea lor cu mult succes.

7.

Activitatea și propaganda inochentiștilor n'a încetat în Basarabia nici atunci, când Inochentie se afla departe de hotarele ei. Dimpotrivă, din izvoarele oficiale, pe cari le aflăm în arhivele din Chișinău, se constată că odată cu arestarea și închiderea lui Inochentie în pușcăria din Petrozavodsc ³⁾, și în propaganda inochentiștilor s'a început o eră nouă. Din momentul acesta ei au pornit o muncă mai intensivă, așteptând să se apropie, în curând, sfârșitul prevestit al lumii. Cu propaganda inochentiștii se ocupau în mod izolat, umblând prin sate, și chiar în grupări ⁴⁾.

În vederea acestor împrejurări guvernatorul Basarabiei încă în Martie 1913 trimise organelor administrative o circulară prin care dispunea, ca în caz când prin județe sau orașe se vor arăta agitatori, cari vor face propaganda învățaturii călugărului Inochentie, asupra lor să fie înființată, de către organele poliției, o supraveghere ⁵⁾. Cu toate acestea activitatea inochentiștilor nu slăbea în tot cursul an. 1913 și în 1914. Așa, de pildă, în lunie 1914, pe

¹⁾ Ib. Ispr. al. jud. Tighina. Rap. din 29 Sept. 1911, No. 4090.

²⁾ Ib. Pr. V. Cernev. Către Mis. A. Scvoznicov. Din 25 Apr. 1912, No. 33.

³⁾ V. p. 38.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Serafim. Către guvern. Basar. din 2 Noembr. 1913, No. 952. Cfr. Ib. Guvern. Basar. Către Isprav. jud. Tighina. Din 11 Noembr. 1913, No. 9972. Ib. Arh. Serafim. Către guvern. Basar. Din 24 Dec. 1913, Ho. 2061. Arh. Cons. D. C. Pr. Sim. Ștefârța. Rap. din 22 Ian. 1913, No. 15.

⁵⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvern. Basar. Circulara din 22 Martie 1913, No. 635.

când trecea sf. icoană din Hârbovăț prin sat. Chiștelnița Jud. Orhei, între credincioșii cari umblau în urma sf. icoane, a fost arestat un grup din 22 inși—bărbați și femei, basarabeni și podoleni, cari răspândeau învățătura lui Inochentie printre sătenii din Chiștelnița¹⁾.

Cam tot pe atunci, când Inochentie era la Murom și ceva mai înainte, divergența în păreri asupra măsurilor de luptă devine și mai mare.

Unii credeau și acuma că numai măsurile aspre pot ajuta în lupta contra învățaturii inochentiste. „Eu aș crede”—raporta un preot Sfatului Misionar—„că excomunicarea lui (Ambros din Cosoufi) nu ar aduce decât o înrăurire binefăcătoare atât lui însuș cât și celor ce cred lui. Rog deci Sfatul Misionar să intervină pentru aceasta pe lângă Prea Sfinția Sa²⁾”. Intr’o scrisoare adresată unui misionar, acelaș raportor scria următoarele: „De-acuma sunt mai mult de doi ani decând se trăgănează treaba cu Inochentie, iar până acuma autoritățile civile nu au luat nici o măsură... După părerea mea... trebuie luate măsuri mai aspre... s’ar cuveni de pornit o acțiune penală“...³⁾. „Indeobște”—scria alt preot—„inochentismul e un fenomen primejdios, și e nevoie ca să se lupte contra lui și preoțimea, și stăpânirea, și medicina“...⁴⁾ „Iată după mine momentul potrivit,“—credea alt preot—„când împreună cu autoritățile civile, preoțimea poate să dea mișcării dela Balta dacă nu o lovitură de moarte, apoi cel puțin pe multă vreme s’o paralizazel..“⁵⁾.

Alți luptători se exprimau mai precis și mai hotărît. Un misionar scria arhiepiscopului Serafim următoarele: „Ar trebui ca Prea Sfinția Voastră să-i amenințe cu excomunicarea bisericească pe toți pseudoapostolii, cari propovăduesc că Inochentie este Duhul Sfânt Intrupat, de asemenea și pe toți acei ce umblă noaptea

¹⁾ Ib. Ispr. jud. Orhei. Rap. din 29 Iun. 1914, No. 1423—1456.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. I. Murea. Rap. din 6 Mart. 1912.

³⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1913. Anexa: Scris pr. I. Murea.

⁴⁾ Ib. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913.

⁵⁾ Ib. Pr. A. Evatafiev. Rap. din 20 Ian. 1913,

a adunările secrete, pe cari le fac felurii pseudoapostoli. Ar trebui încă să rugați Sf. Sinod să declare această mișcare inoçhenti-stă ca sectarism și străină bisericii, iar fără aceasta nu o vom potoli !..“¹⁾

Nu toți însă priveau astfel lucrurile. Unii preoți erau de pă-rere că ar fi îndeajuns de luptat contra inoçhentismului pe cale pacinică—prin slujirea celor sfinte și prin propovăduirea în graiul poporului²⁾. Intre măsurile pacinice, la cari se gândeau adversarii inoçhentismului dintre membrii clerului, aflăm și una cu totul de-osebită. Un preot scria lui Serafim: „Dacă Inoçhentie și adepții lui într’adevăr sunt oameni religioși, „oare nu s’ar putea să ne folosim de credința, religiozitatea, talentul și de influența morală a predicilor personale ale simplului moldovean călugărul Inoçhen-tie către ai lui simpli moldoveni, sau la vr’o mănăstire centrală din Basarabia, cum e de pildă Gârbovățul, sau prin toată Basa-rabia, însă neapărat în prezența unuia sau a doi preoți instruiți moldoveni din Basarabia. În caz când păr. Inoçhentie, în predici-e sale, pe alocurea, s’ar abate din calea adevărului, pe dânsul tot-atunci ar trebui să-l îndrumeze, cu ajutorul sf. scripturi, acei preoți instruiți în teologie, cari se vor afla lângă el, și aceasta ar fi clar pentru toți ascultătorii—atât pentru adepți și adoratori, cât și pentru dușmanii lui, cari poate intenționat denaturează și inter-pretează fals predicile și felurite învățături morale ale lui. Aceasta nu e numai opiniunea mea personală, ci și a multor creștini mol-doveni, cum am observat aceasta din convorbiri apropiate cu ei“³⁾.

E curios că și unii dintre reprezentanții autorităților civile împărtășau părerea că lupta contra inoçhentismului trebuie să aibă un caracter pacinic. „E nevoie“—scria guvernatorului, un „Zemschi Nacialnic“—„ca lupta cu orice manifestări ale psihozei religioase să fie pornită dela începutul ivirii ei. Ca mijloc pentru

¹⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912. Cfr. Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 25 Fevr. 1913. Ib. Pr. V. Spânu. Rap. din 1 Fevr. 1913 No. 12. Ib. Pr. I. Murea. Rap. din 16 Mart. 1913.

²⁾ Ib. Pr. Xen. Epure. Rap. din. 20 Mart. 1912, No. 288. Cfr. Ib. Vicegu-vernatorul Basar. Către Arh. Serafim, din 27 Mart. 1912, No. 8318.

³⁾ Ib. Pr. St. Revenco. Rap. din 24 Ian. 1913, No. 4.

această luptă trebuie să fie nu măsurile de silnicie ale autorităților, cari proceduri îi crează propovăduitorului aureolă, ci convorbirile convingătoare ale reprezentatului autorităților cu norodul, dezvoltarea spiritului critic în norod față de tot felul de șarlatani, cari operează cu scopul de a se îmbogăți pe socoteala mulțimii întunecate a norodului, care nu găsește satisfacerea cuvenită pentru cerințele sale sufletești“¹⁾.

Părerile acestea însă n'au fost luate în seamă, lupta a fost dusă în alt spirit, și cu toate acestea starea lucrurilor devenea din ce în ce mai grea. Încă pe la sfârșitul an. 1912 un preot scria următoarele: Mișcarea ajunge la o putere îngrozitoare. Astăzi (28 Noembrie 1912, în Ermoclia) au fost părintele „blagocin“ cu misionarul regional, au vorbit cu norodul în biserică, însă rezultatele... mai bine să tăcem despre ele“²⁾... „Numărul adepților lui“ (Inochentie) — raporta tot pe atunci un misionar — „pe zi ce trece sporește tot mai mult“³⁾... La fel, puțin mai târziu, mărturisește și arhierer. Serafim care, în apelul său, adresat preoțimii în Mart. 1913, între altele, spune: „Măsurile, cari au fost luate de noi în cursul acestor ani și pregătirea preoțimii însăși pentru studierea mișcării nu sunt acuma deloc, îndestulătoare și mie, ca unei căpetenii a bisericii regionale, mi se cere ca să mă ridic cu măsuri duhovnicești mult mai puternice și mai aspre pentru a împiedeca năzuința păgubitoare a populației, care năzuită poate și mai mult să crească și să cuprindă toată gubernia. Pentru aceasta impun preoților acelor parohii, cari sunt molipsite de învățătura și propaganda călugărului Inochenie, ca ei, imediat și fără nici o abatere, să îndeplinească următoarele măsuri“... Mai departe arhipăstorul Basarabiei recomandă mai multe măsuri privitoare la tipărirea în l. moldovenească și răspândirea printre săteni a foietelor cu lămurirea rătăcirilor inochentiste“⁴⁾.

8.

După cum știm, în urma evenimentelor din Fevruarie 1913,

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. „Z. N.“ al circ. III, jud. Orhei. Rap. din 9 Iul. 1913, No. 2281.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912. Anexa: Scr. I a Pr. D. Ciaicovschi. din 28 Noembr. 1912.

³⁾ Ib. Mis. A. Scvoznicov. Rap. cit.

⁴⁾ V., Ved. Ep. Chișin. 1913, No. 11 și următ.

și autoritățile centrale au început să se ocupe mai de aproape cu chestia Inochentismului ¹⁾. În Oct. 1913, în urma raportului lui Scvorțov, Ministerul de Interne a dispus ca adunările religioase ale adepților călugărului Inochentie să nu fie permise, „deoarece ei nu s'au despărțit în chip formal de biserică și continuă a se socoti ca membri ai ei“; deasemenea a oprit de a aduna bani în folosul lui Inochentie, de a face adunări și aziluri pentru adepții lui, iar în privința conducătorilor inochentismului, Ministerul a dispus ca asupra lor să fie înființată o supraveghere ²⁾. La 9 Noembrie 1913 guvernatorul Basarabiei a transmis dispozițiunea Ministerului, printr'o circulară, tuturor „Zemschi Nacialnicilor“, Ispravnicilor ținutali și poliței-meisterilor, cerând „fără nici o amânare“ să fie luate toate măsurile (arătate în acea dispozițiune) de luptă contra inochentismului ³⁾. Vom adăoga că guvernatorul a dat lămuriri cum că, în baza legii, adepții inochentismului puteau fi dați numai în judecată, și nu puteau fi urmăriți deloc pe cale administrativă ⁴⁾.

Dispozițiunea stăpânirii a fost îndeplinită cu toată strictețea ⁵⁾ și, ca rezultat, în răspunsurile lor subalternii guvernatorului, descriau starea lucrurilor ca foarte liniștită ⁶⁾. Chiar acolo, unde băntuia înainte aceasta mișcare, organele administrative constatau acuma că „provocată tulburarea de mișcarea dela Balta“ nu se mai observă și c'a încetat cu desăvârșire ⁷⁾.

Confruntând aceste declarații cu unele rapoarte ale clerului, într'adevăr am putea crede că pe la sfârșitul an. 1913 și la începutul an. 1914 inochentismul a început să scadă. Nu se mai fac fântâni, nu se văd pelerini doritori de a vizita pe „părințelul“, rareori numai se arată și acei „apostoli“, cari răspândeau în taină printre norod ideile lui Inochentie și arătau icoane ale sf. Treimi

¹⁾ V. P. 38 și următ

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Departam. Poliției. Către guvernăt. Basar. din 28 Oct. 1913, No. 49673.

³⁾ Ib. Circul. No. 1929.

⁴⁾ Ib. Adresa guvernăt. din 28 Fevr. 1914, No. 1189.

⁵⁾ V. de pildă. Ib. Ispravn. al jud. Cet.-Alb. Rap. din 31 Ian 1914, No. 1088.

⁶⁾ V. Ib. rapoartele mai multor „Z. N.-ci“ din Dec. 1913 și Ian.—Fevr 1914.

⁷⁾ Ib. Rap. „Z. N.“ circ. VI, jud. Chișin.; circ. II și IV jud. Bălți; circ. VII jud. Orhei, din Ian 1914 și altele.

cu chipul „părințelului“ în locul Ipostasei a treia, „însă toate aceste prostii ale trimișilor lui Inochentie sunt respinse de către populația pravoslavnică“¹⁾.

Într'un raport aflăm o declarație și mai hotărîtă, „Slavă lui lui Dumnezeu!—cetim aici,—în punctele arătate (satele Onițcani, Răciula, mănăst. Răciula, Jud. Orheiu) așa zisa mișcare dela Balta a încetat“²⁾.

Și cu toate acestea starea lucrurilor nu era atît de îmbucurătoare, cum și-o închipuiau subaltenii guvernatorului și cum o descriau unii membri ai clerului, și activitatea inochentiștilor nu încetase de loc.

Potrivit cu împrejurările de pe atunci, inochentiștii se adunau pe ascuns și mai cu multă precauțiune, la adunări nu aduceau decât rude și oameni binecunoscuți. În unele sate, pentru a fi mai slobozi, făceau adunări, cum spuneau unii,—în afară de sat, noaptea, într'o groapă de unde scoteau lut³⁾. Cu toată rigurozitatea autorităților, adunările se făceau și mai târziu⁴⁾.

Un lucru e de observat, că în vremea aceasta (sfârșitul an. 1913 și în 1914) propaganda inochentiștilor nu privia numai persoana lui Inochentie și activitatea lui în special, ci avea un caracter mai universal. Așa, în August 1914, în Chișinău, în târgu nou, printre soldații de rezervă, au fost observați doi inochentiști cari „propovăduiau soldaților cuvântul lui Dumnezeu în moldovenește și le dădeau cruciulițe“⁵⁾. Pe de altă parte, în 1913, propaganda inochentismului, mulțumită soldaților basarabeni, ajunsese până la „Oblastea Zacăsipiiscaia,“ dincolo de Marea Caspică⁶⁾.

În 1915 adunările inochentiștilor se făceau mai cu seamă la Bălți în casele adeptilor lui Inochentie — Petre și Anton Tărăță și

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei și A. Grosu. „Act“ încheiat în 17 Mart 1913.

²⁾ Id. Pr. Mis T. Volovei. Rap. din 27 Mart. 1913, No. 49.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arbier. Serafim. Către guvern. Basar. din 24 Dec. 1913, No. 206¹⁾ și 206¹⁾.

⁴⁾ Ib. Prist. al circ. III jud. Chișin. Proc. Verb. din 27 Fevr. 1914,— Cfr. Ispravn. al jud. Chișin. Rap. din 4 Mart. 1914, No. 3322, 2314.

⁵⁾ Ib. Polițimeister al Chișin. Rap. din 28 Apr. 1914, No. 6724.

⁶⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. P. Severin. Rap. din 20 Fevr. 1913, No. 16.

Petre Covali. Aici se adunau bărbați și femei veniți din diferite sate și județe. În casă la Tărăță s'au găsit o mulțime de obiecte, cari nu lăsau îndoială că cei ce se adunau erau adepți de ai „părintelului“.

Fiind interogați au declarat că sosind la Bălți, ei vin și pe la frații Tărăță și Petre Covali ca la niște oameni foarte religioși, cari, pe lângă aceasta, fiind luminați de către călugărul Inochentie, au putința să facă acasă slujbă Dumnezeiească sub conducerea lui Petre Tărăță, care cunoaște bine și știe să tălmăcească învățătura evangheliei în moldoveneste. De vreme ce după lămuririle lui Petre Tărăță, evanghelia cere ca adevărații creștini să nu jelească avuția sa pentru fapte bune, ei precum și alți oameni credincioși, ne având bani, jertfesc pentru fapte bune, fiecare după puterile sale, lucruri făcute cu munca lor: covoare și ștergare, pe cari le trimit pe la mănăstirile dela Balta, Chiev și în alte localități, încotro îi îndreaptă Petre Tărăță. În schimb Tărăță le dă lor untdelemn de candelă, tămâie, smirnă, cruciulițe, molitvelnice, iconițe și alte obiecte sfinte. Astfel, casa lui Petre Tărăță devenise o adevărată „casă de rugăciune“.

Înrăurirea lui Petre Tărăță nu se mărginea la orașul Bălți, ci se răspândea și prin județ¹⁾.

Dela sine se 'nțelege că o activitate atât de largă și de puternică, în folosul lui Inochentie, nu putea să rămână, ne luată în seamă de către autoritățile locale, și în vara aceluiaș an frații Tărăță și P. Covali au fost nevoiți să-și părăsească țara pentru a se așeza în guv. Toms, cum le-a fost poruncit²⁾.

9.

Surghiunul în Siberia era vechea armă a ocârmuirii țariste, nu odată încercată de ea și în treburi religioase. Dar, ca în alte vremuri, și de astă dată măsura aceasta n'a adus rezultatele așteptate.

În luna Maiu a aceluiaș an (1915) un misionar raporta noului arhi-

¹⁾ Arh. St. Suc Chișin. Dos. No. 25, din cancel. guvern. Ispravnic al juł. Cet.-Albă. Rap. din 12 Fevr. 1915, No. 949. Anexe: Proc. Verb. din 2, 3 și 14 Ian. 1915.

²⁾ V. amănunte p. 112—113.

ereu al Basarabiei¹⁾ următoarele : „Se părea că falimentul aventurii lui Inochentie, care a avut loc la Murom, ar fi trebuit să desparte populația și să-i deschidă ochii asupra pseudoapostolilor de tot felul, cari făceau propagandă pentru „părințelul“ și au dus norodul la ruinare,—aceasta însă, spre marea mirare, nu s'a întâmpat. Vagabouzii dibaci până acuma au influență asupra simplității încrezătoare a oamenilor... Mișcarea s'a dovedit cu multă putere de viață și trăește până acuma“...²⁾).

Nu trecuse nici o lună după exilarea propagandiștilor—inochențiști din Bălți, și în Iunie 1915 s'a făcut cunoscut autorităților locale cum că adepții lui Inochentie, primăvara aceluiaș an, deasupra fântânii, pe care o săpase mai înainte lângă sat. Abaclâjaba, au făcut un fel de capelă, pe care pe dinăuntru au împodobit-o cu icoane și tablouri de hârtie, cu conținut religios. Într'o despărțitură a capelei ei au pus icoane și candelă. Se vorbea că la aceasta capelă se adună multă lume și se face astfel propaganda inochentismului³⁾. Ca de obicei și de astă dată au fost întreprinse cercetări și anchete⁴⁾.

Din unele fapte am putea trage concluzia că activitatea inochentiștilor se desvolta și căpăta chiar alte forme. Un misionar în 1915 raporta arhiepiscopiei Chișinăului următoarele : „In locul „parastaselor comune,“ cari au devenit acuma niște rămășițe ale trecutului, în toamna trecută pseudoapostolii au introdus în programul lor de escrocii, un act nou —„colibi“, cari deocamdată nu sunt făcute decât în Jud. Tighina, în unele sate ca Sălcuța, Opaci, Abaclâjaba, Sadaclia, Cec-Maidan și în altele. Lângă „colibi“ se fac rugăciuni... Caracterul „colibilor“ și rostul lor deocamdată nu sunt lămurite îndeajuns, deci a judeca asupra lor în fond e de vreme, deși există lămuriri particulare cu privire la rostul acestor „colibi“...⁵⁾. Am mai adăoga că în August 1915 într'un singur sat.

¹⁾ Arhiep. Platon.

²⁾ Mis. A. Scvoznikov. Rap. către arhier. Platon. V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1915, No.No. 19 și 20. P. 512. 514.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Arhier. Platon, către guvernăt. Basar. Din 18 Iun. 1915, No. 287.

⁴⁾ Ib. Prist. al circ. III, Jud. Tighina. Proc. Verb. din 25 Iul. 1915 Ajutor de ispavnic al jud. Tighina. Proc. Verb. din 28 Aug. 1915.

⁵⁾ Mis. A. Scvoznikov Rap. cit. către arhier. Platon. P. 515.

Abaclâjaba, erau șaptesprezece „aprigi adepți“ ai călugărului Inochentie ¹⁾).

Starea lucrurilor devenea deznădăjduită. În vederea acestor împrejurări mulți se gândeau la mijloace extraordinare de luptă. „Se cer măsuri severe și hotărâte!“ — strigă un misionar în 1915, — „e nevoie să punem capăt lăcomiei netrebnicilor înșelători ai norodului“... Pentru a atinge acest scop d-l misionar recomanda ca propovăduitorii inochentiști să fie excomunicați, să fie declarați „eretici, cu cari orice comunicație ar fi oprită“, ca tuturor preoților parohiali din eparhie și „nastoiatelilor“ mănăstirilor locale să fie dată porunca să nu împărtășască de sf. Taine pe nimeni dintre streini, în caz când nu vor avea adevăriniță dela preotul lor cine sunt... „Numai aceasta măsură... și ar putea da o lovitură de moarte chiar în inima bandei criminale de înșelători îndrăzneți și ar apăra credința populației sănătoase ²⁾... După cât putem crede, pe vremea ahriereului Platon a și fost luată măsura recomandată — ca adepții călugărului Inochentie să fie excomunicați și lipsiți de dreptul (numai în Basarabia) de a fi înmormântați după rânduiala creștinească. Pare însă că măsura aceasta nu a fost confirmată de către autoritățile superioare ³⁾.

Dar nu slăbia nici rezistența inochentiștilor. La 27 Fevruarie 1916, Ministerul de Interne, Departamentul (Secția) Afacerilor Spirituale, trimite guvernatorului Basarabiei o adresă, unde cetim următoarele: „Alăturând aici cererea adepților ieromonahului Inochentie, locuitori din sat. Abaclâjaba și alt., de a legaliza despărțirea lor dela ortodoxism și a le da lor deslegare pentru a forma o societate confesională pe temeiul condițiilor stabilite în cerere, Departamentul Afacerilor Spirituale respectuos roagă Excelența Voastră să binevoiasca a-i comunica, înapoind anexele, informațiunile cuvenite, deasemenea și avizul asupra intervenției arătate“ ⁴⁾. Amănunțele acestei interesante cereri precum și rezultatele ei nu le cunoaștem, deoarece în arhive nu aflăm nici o urmă.

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. „Pravlenia“ („Direcțiunea“) Volostei din Abaclâjaba, jud. Tighina. Rap. din 28 Apr. 1915, No. 5721.

²⁾ Mis. A. Sevoznicov. Rap. cit. către arhier. Platon... P. 516—518.

³⁾ Mis. A. Sevoznicov. „V părintelov. raiu“... L. C. P. 223.

⁴⁾ Arh. St. Suc. Chișin.

E clar însă că inochentiștii în luptă pentru apărarea năzuințelor lor erau gata să meargă până la despărțirea de biserică. Avem și alte informațiuni nu mai puțin elocvente.

La congresul eparhial din 1915 au fost propuse multe măsuri de luptă contra inochentizmului ¹⁾. În Martie 1916, în Chișinău, iar a fost convocat un congres eparhial în chestiile „misiunii interne“, la care congres singurul subiect al lucrărilor a fost inochentismul și mijloacele de luptă contra acestei mișcări. La congres au luat parte treizeci și patru persoane, dintre cari optsprezece au fost misionari (de cerc — „ocrujnâie“ — și eparhiali). Intre altele la congres a fost stabilit că inochentismul „slăbește vădit, de aici însă nu se poate trage concluzia că mișcarea moare și se potolește cu desăvârșire“ (Mis. Ep. Pr. T. Chirică). Puterea, la care a ajuns mișcarea în 1916, se vede și din acea îngrijorare, de care erau cuprinși toți părtașii congresului, precum și din acele fapte, cari au fost aduse la cunoștința adunării de către membrii congresului. Așa, s'a vorbit între altele că inochentiștii continuă să țină adunări de rugăciune și toată vremea se face o puternică propagandă prin sate. Aceste constatări sunt cu atât mai interesante și mai semnificative cu cât, după cum s'a spus la același congres, în Eparhia Chișinăului în 1916 erau de-acuma 324 cercuri de râvnitori ai ortodoxizmului, 724 sfaturi parohiale și patru „Frățimi“ de misionari ²⁾.

Cum vedem, în 1915 și 1916 inochentismul era în toată puterea lui: se faceau încercări de pelerinaj, se țineau adunări cu scopuri de propagandă, se adunau jertfe, se zideau locașuri inochentiste, existau și de acei adepți de ai lui Inochentie, cari luau hotărîrea să se despărțiască de biserică.

Congresul din Martie 1916, la rândul lui, a stabilit un șir de măsuri pentru luptă contra inochentizmului: să fie înființate cursuri de misionari pentru norod; să fie introdusă în programul de religie al unor școli („vtoroclasnâia“ — primare-superioare) combaterea diferitelor secte, deasemenea și a rătăcirilor inochentiste; slujbele dumnezești să fie oficiate „cu soborul“ (cu participarea mai multor preoți); să se facă în biserică cântare comună, slavonește și moldovenește; să fie întocmit un proiect pentru procesiuni regulate cu sf. icoană

1) „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916. L. C.

2) Ib. Proc. Verb. No. 3. Comunic. Mis. Ep. Pr. T. Chirică.

făcătoare de minuni prin satele basarabene, mai cu seamă acele molipsite de inochentism.

La congres s'a pus și chestia anatematizării lui Inochentie și a propagandiștilor mișcării. Însă propunerea aceasta, de unii susținută cu îndârjire, a fost respinsă, cu majoritatea de voturi, pentru motivul că acuma, „când luarea-aminte a tuturor e îndreptată asupra războiului mondial“, nu s'ar cuveni de atras atenția Rusiei întregi anatematizând pe inochentiști, a căror învățătură este nestatornică, diagnoza nu e stabilită, iar Inochentie s'a pocăit“ (Arhier. Anastase). S'a mai hotărât ca păstorii să se abțină de fumat și misionarii împreună cu preoții parohiali să compună tabele statistice privitoare la inochentism. Nu mai vorbim că lupta era propusă și pe cale literară prin răspândirea foștelor și broșurilor cu conținut corespunșator, în limbile rusească și cea moldovenească, însă „fără atacuri contra personalității lui Inochentie, căci astfel de atacuri mai mult îi ațâță pe cetitorii moldoveni“... Unii preoți mai insistau că inochentiștii îndeobște trebuiesc tratați frățeste, cu dragoste, căci astfel de tratamente produc un efect foarte bun asupra celor rățăciți... Deasemenea a fost înființată o comisiune din cinci membri pentru întocmirea unor conspecte de învățături antiinochentiste pentru ajutarea preoților¹⁾.

Măsurile arătate, cum am spus, au fost recomandate în Martie 1916. Cum anume au fost aplicate în viață—știri precise nu avem, se știe numai că în unele sate au fost deschise cursuri de misionari contra inochentismului²⁾.

Cu toate acestea e sigur că măsurile luate n'au adus efectul așteptat. N'a trecut nici trei luni după congresul din Martie și la 7 Iunie a fost convocat alt congres al preoțimii basarabene fiind menit să se ocupe de o „foarte importantă cauză și mare problemă pentru păstori, deoarece problema aceasta corespunde cu cele mai actuale nevoi ale bisericii noastre locale.“ Așa a precizat menirea acestui congres arhier. Anastase. Mai departe, însă, dânsul a declarat și mai clar rostul adunării. „E cu neputință“—a spus arhierul—„să privești în liniște cum inochentismul crește tot mai mult

¹⁾ Ib. „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916 L. C.

²⁾ Mîs. E. Pr. T. Chirică. „Iz dn'ovnica misionera“. (Din jurnalul unui misionar) V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1916, No. 36. P. 679—681.

și mai mult, nu-i chip să rămâi liniștit, când vezi victimele acestei rătăcirii păgubitoare"... Tot atunci un misionar a declarat că „inochentismul nu numai nu moare, ci crește; propaganda inochentismului se face și în zile de lucru, și aceasta mulțumită acelei împrejurări, că adeptii mișcării au lepădat gospodăria, — se face și în zile de sărbători.“¹⁾ Aceasta mărturie autorizată e pentru noi o puternică dovadă că până la an. 1916, toate măsurile luate de către autorități contra inochentismului nu erau de loc în putere să potolească mișcarea.

În vederea acestor împrejurări atât de deznădăjduite unii preoți începeau iar să se gândească la măsuri împăciuitoare. „Cum mergem mai departe?“ — întreabă un preot în 1917, și tot dânsul răspundea următoarele: „Mai întâiu se cere un misionar moldovean acolo la fața locului (la Lipețcoe)..., iar aici pe loc e neapărată nevoie să facem cântare bisericească comună, deasemenea și dese adunări în școli și biserici, unde cântarea s'ar perinda cu cetirea, pe urmă e nevoie de o deplină schimbare a raporturilor de mai înainte. „Părinte! Iată d-ta ai spus astăzi în predică: oricine ar cere dela tine, să-i dai. Ei și ce? ești d-ta singur în putere să faci aceasta? Nu?! Da', iată, părintele nostru (Inochentie) e în putere"... Așa îmi zicea (inochentistul Semenov)... Când la congresul preoțimii și mirenilor în 29 Aprilie (1917) eu m'am ridicat la catedră și am zis: e nevoie ca noi preoții să nu ne grijim de cele pământești, dar să căutăm mai înainte de toate împărțirea lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăoga, atunci cuvântul meu s'a părut straniu și toți chiar au râs. Acum însă văd că am avut dreptate. Pe noi toți ne socot nu de păstori ci de năimiți, și cine știe ce sfârșit poate să aibă slujba noastră în împrejurările extraordinare de astăzi. În orice caz să fim la strajă!“²⁾.

Măsurile recomandate aici întru nimica n'au schimbat starea lucrurilor. La începutul an. 1918 un misionar scrie că moldovenii inochențiști „se află aproape în fiecare sat moldovenesc și ei trebuiesc numărați cu sutele“...³⁾ Tot acela misionar, după moartea

¹⁾ I. Smelov. „Congresul păstorilor“... V. L. C. P. 477—479.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“. L. C. P. 571.

³⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua“. V. „Ved. Ep. Chișin. 1918, No. 5—6. P. 109.

lui Inochentie, se întreabă: „Ce soartă va avea această învățătură (inochentismul) după moartea părintelului: moarte sau viață?! Cu părere de rău voi spune — viață. Sunt mulți vrednici să continue această cauză“...¹).

Și faptele de pe urmă au dovedit că părintele misionar a avut toată dreptatea.

---

¹) Mis. Ep. P. T. Chirică. „Pro domo sua” Amintirile“. L. C. P. 75.

VII. „RAIUL PĂMÂNTULUI“.

1.

Din cele spuse mai spus putem trage concluzia că nici pelerinajele, nici activitatea în Basarabia nu puteau să-i satisfacă pe inochentiști, deoarece toate acestea se făceau pe ascuns și 'ntâmplător, ceace nu tocmai se potrivea cu cerințele lor sufletești atât de puternice. Era lucru firesc să așteptăm, că ei vor căuta niște împrejurări și condițiuni mai potrivite cu starea lor sufletească, cari le vor îngădui să înfăptuiască în viață idealurile lor. Aceste noi condițiuni le și vedem în vestitul „raiu“ al lui Inochentie sau „raiuul pământului“, cum îi ziceau inochentiștii.

Ce a fost acest „raiu“ ?

Încă din 1910 inochentiștii basarabeni vorbeau de miraculoasa fântână din „Lipaști“¹⁾. E de crezut că acești „Lipaști“ nu sunt altceva decât „Lipețcoe“ (sau Lipeț?), un sat în jud. Ananiev din guv. Cherson, cu locuitori în majoritate moldoveni, iar ceilalți — ucraineni²⁾.

Cum s'a'nceput „raiuul“ la „Lipaști“ și ce se petrecea acolo pe atunci (1910)—știri documentate nu avem. Un răspuns interesant la aceste întrebări aflăm la cunoscut autor inochentist. „Când era părintele la Cameneț“—ne povestește autorul, — „au venit la dânsul trei frați dintr'o mamă, din satul Lipețchi, gubernia Herson: Nechita, Sofronie și Gherasim și au dăruit cincizeci de desiatine de pământ, 12 vrâste de gara Bîrzola pe moșia Lipețcului. Cu blagoslovenia părintelui au pus acolo următorii lui

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. N. Balabuha. Rap. din 25 Noembr. 1910 din Chișin.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

vie și livadă 15 desetini¹⁾. În această comunicare un singur amănunt nu e clar — data cronologică. La Camenița Inochentie a fost permutat abia în Aprilie 1911²⁾, pe când, cum am văzut, de „Lipaști“ începuse să se vorbească încă în 1910. E de presupus una din două: sau că despre fântâna miraculoasă din „Lipaști“ începuse să se vorbească înainte de înființarea „raiu-lui“, sau faptul, de care ne povestește izvorul inochentist, a avut loc până la transferarea lui Inochentie la Camenița, când dânsul ocazional putea să fi venit acolo. Ultima presupunere pare a fi mai verosimilă.

Tot atunci, cum cetim la autorul amintit, în „raiu“ au început să facă și peșteri. „Au făcut“ — spune autorul, — „schit acolo. Subt pământ au făcut peșteră. Peștera se lucra în taină, nimenea nu știa, afară de cel ce lucra la dânsa, ziua săpa, dar noaptea scotea țărna și o acoperea cu gunoiu. Stăpânirea venea în toată ziua, uneori și noaptea și căta să nu se îngrămădească norod, și pe cine-l găsea străin îl, bătea și-l trimetea cu etapa (cu „convoiu“) în satul lui. Mare pază și frică, era“ — adaogă autorul, — „dar lucru lui Dumnezeu așa se lucra“³⁾... Putem zice că toate aceste știri corespund pe deplin cu realitatea, deoarece se adevăresc cu informațiunile arhivelor.

Așa, dintr'un act aflăm că în 1912 în Basarabia, prin unele locuri, se vorbea de-acuma că mulți adoratori de ai lui Inochentie umblă în satul Lipetcoe și sădesc acolo o vie⁴⁾. Prin alte sate, în 1912—1913, când Inochentie era la Murom, se răspândesc niște zvonuri mai precise, cum că nu departe de Lipetcoe adepții lui Inochentie au înființat un fel de conac și acolo au așezat o vie și o livadă cu pomi roditori⁵⁾. În Apr. 1913 un „pristav“ comunica autorităților că C. Țurcan, cunoscutul inochentist din Toczuz, stă „mai mult în jud. Ananiev, la conacul „Lipeț“, șapte vârste dela Birzula — stația C. F. Sudice, unde lucrează la o vie și are

¹⁾ „In scurt viața“... etc. P. 56.

²⁾ V. P. 26.

³⁾ „In scurt viața“... etc. P. 56.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet. la Mereni, din 12 Dec. 1912. lui M. Moraru.

⁵⁾ Mis. A. Scvoznicov „V părintelovom raiu“. V. L. C. P. 213.

de gând să facă o mănăstire cu numele de „Noul Ierusalim“¹⁾... Deasemenea aflăm că Maș. Tricolici cumpăra în Basarabia mari cantități de butași de vie pentru „raiul“ dela Lipețcoe²⁾. Din alte izvoare putem trage concluzia că la Lipeț“ (Lipețcoe) lucrau mai mulți. În Maiu 1913 guvernatorul Chersonului telegrafiază celui din Basarabia că dânsul a dispus în 11 Maiu să fie trimiși în Basarabia, pe la locurile lor de înscriere, două sute și zece moldoveni — inochentiști, a căror muncă era exploatată în jud. Ananiev, în mod gratuit, de un adept al lui Inochentie³⁾. Fără îndoială, că aici e vorba de acei inochentiști-basarabeni, cari munciau în viitorul „raiul“.

E clar că în astfel de împrejurări, la început, lucrul mergea foarte greu, și până la revoluție inochentiștii n'au izbutit să facă aproape nimica. „Când a venit părintele Inochentie“⁴⁾—ne povestește acelaș autor inochentist, — „la schit⁵⁾ nu era nici un adăpost. S'a început acolo o lucrare cu dragoste frățească, singur părintele Inochentie lucra cu norodul. Deodată acolo, când a început a năvăli norodul și nu avea unde șede: au făcut două colibi lungi cu câte trei uși, și erau bătute cu norod. Case se făcea în trei zile, la care și singur părintele lucra la lut cu norodul. Ascultare făceau toți care ce putea. Era și plugari, lemnari, fierari, lucrători la grădină și la peșteră“⁶⁾...

Informațiile mai precise, documentate, privitoare la „raiul“ inochentiștilor, ne vin din 1917.

Așa, cum ne comunică martorii oculari, „raiul“ se afla în guv. Cherson, jud. Ananiev, la o depărtare de 7 — 8 klm. de stația Ciubovca C. F., de 15 klm. de stația Birezula și de 3 sau patru klm. de satul Lipețcoe⁷⁾. Pe atunci (1917) acest „raiul“ era într'adevăr un conac întreg, care cuprindea ca vr'o patruzeci și cinci

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Prist. al circ. II, Jud. Soroca. Adresa din 26 Apr. 1913, No. 1917.

²⁾ V. p. 165.

³⁾ V. p. 185.

⁴⁾ Se vorbește de întoarcerea lui dela măn. Soloveț, V. p. 54—55.

⁵⁾ în „raiul“

⁶⁾ „În scurt viața“... etc. P. 57.

⁷⁾ Pr. Gavr. Nogacevski. „Inochentie“. L. C. P. 568; Tot a lui Deciar. scr.—Mis. Ep. Pr. I. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 174.

hectare de pământ dăruit lui Inochentie de către doi sau trei frați țărani ucraineni — cum ne comunică un vizitator al lui Inochentie¹⁾). Altul însă ne spune că proprietarul precedent al acestei grădini era un oarecare Mardarie, dela care inochentiștii cumpărau pe urmă butași câte 100 ruble²⁾). Scopul acestei donațiuni a fost de a contribui la înfăptuirea idealurilor lui Inochentie³⁾).

În Iulie 1917 erau câteva căsuțe acolo, făcute în grabă, una în special pentru Inochentie, și încă niște încăperi. Mai era și o fântână foarte adâncă, în care se zicea că deseori pe luciul apei adepții lui Inochentie vedeau niște porumbi⁴⁾). Un vizitator ne spune că, după învățătura adepților lui Inochentie „numai în această fântână apa se va păstra până la a doua venire⁵⁾”. Afară de fântâna aceasta adâncă, mai era în „raiu“ și un lac ca de vr'o 30 de metri de lung, de vr'o 50 m. de larg și 4 m. de adânc. După cum se vede, lacul era făcut de meșteri iscusiți, înăuntru era cimentat. Ca să ajungi la el trebuia să scobori câteva trepte. Acest lac se zicea c'are o mare însemnătate pentru adevărații adepți ai lui Inochentie—mai cu seamă, și pentru toți oamenii îndeobște. Mai întâiu în acest lac Inochentie va boteza a doua oară pe pravoslavnicii creștini, cari au pierdut în viață darurile sf. Duh, pe urmă Inochentie va boteza aici pe toți evreii și nemții, cari se vor converti mai înainte decât rușii, pentru că așa cum la Hristos s'au convertit dintr'untâiu păgânii, iar pe urmă și unii dintre evrei, astfel și acum—dintr'untâiu se vor converti evreii și nemții, iar pe urmă și rușii. Alături de acest lac într'o parte era încă o fântână bună și nu tocmai adâncă⁶⁾).

Căsuțele, precum și celelalte clădiri de serviciu cuprindeau foarte puțin loc. Celasit pământ aproape tot era acoperit cu pomi⁷⁾). Un alt vizitator ne relatează că aici era o livadă (grădină cu pomi)

1) Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

2) F. Pădurar, L. C. P. 123.

3) Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.—Cum vedem, mai mulți mărturisesc, că pământul grădinii a fost adus lui Inochentie în dar. Credem deci că e greșită afirmația pâr. mis. T. Cbirică cum că pământul acesta ar fi fost cumpărat pe banii lui Inochentie. V. Pr. D. Ciolan. L. C. P. 17.

4) Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

5) F. Pădurar L. C. P. 123.

6) Ibid.

7) Pr. Gavr. Nagacevski. Declar. scr.

„tânăra și foarte mare,“ o vie, o grădină de legume și o mică prisacă. Livada și via aveau o întindere aproape de 25 de ha.¹⁾ În 1917, însă, „raiul“ în multe privințe încă nu era gata. „Știu bine“—adaogă un informator— „că tot atunci (în Iulie 1917) se săpau (în „raiul“) trecători mari și galerii pe subt pământ, pentru cari se aducea și piatră. Pe urmă pe la sfârșitul anului, mie îmi spuneau, că în scurtă vreme (9 luni) subt pământ au fost făcute biserici, chilii și alte încăperi și au fost împodobite mult mai frumos, mai bine și mai bogat, decât peșterile din Chiev. Pereții bisericilor au fost acoperite cu coteleți de piatră (piatră de talie). Aceasta mi-a spus-o un adept al lui Inochentie, care cunoaște bine peșterile din Chiev“²⁾.

Și într'adevăr pe la începutul an. 1918 „raiul“ lui Inochentie avea cu totul altă înfățișare.

2.

Iată cum ni-l descriu martorii oculari.

Pe o vale largă, întinsă dela miază-noapte spre miază-zi, jos, de partea din spre răsărit (dela privitor) erau răsfirate ca vr'o 15—20 de căsuțe țărănești răzlețe. Casele și alte clădiri erau împrăștiate fără nici un plan. Din dreapta cătunului se vedea o grădină: pomi roditori și rânduri regulate de grămezi de pământ, ceea ce însemna că acolo era o vie îngropată în pământ, în vederea iernii³⁾. Din stânga, între cele dintâi căsuțe (dela intrare), era o piață destul de mare, în dosul căreia, pe o colină, la o depărtare de un sfert de klm., se vedea o separată gramăgioară tot de acele căsuțe văruite: aceea era lăptăria, unde inochentiștii țineau destule vite. Centrul cătunului era împrejmuit cu sârmă ghimpată.

Lângă intrare, la margine se afla o clădire mare și lungă, de lemn. La întâia vedere, clădirea aceasta ar fi putut fi socotită ușor drept moară, dacă ar fi avut obișnuitul accesoriu al morilor—un coș înalt. Coșul însă lipsea, pe de altă parte clădirea nu avea deasupra nimica altceva ce ar fi arătat menirea ei⁴⁾. Alt vizitator

¹⁾ E. Pădurar. Ibid.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. scr. Cfr. „In scurtă viață“.., ect. P. 63.

³⁾ Autorul a vizitat „raiul“ în Ianuarie 1918.

⁴⁾ Mis. A. Scvoznicov. L. C. P. 215.

ne spune că aceasta era o biserică numită „corabia mântuirii,“ și prin forma ei exterioară se aseamăna cu corabia lui Noe¹⁾.

Clădirea avea ferestre și era biserica inochentiștilor. Ea nu era sfințită, altarul nu avea pristol: în loc de pristol era o simplă masă nouă, acoperită c'un șal negru cu flori mari roșii... Pe masă erau două evanghelii: una mare, alta mică, mai erau și două cruci, dincolo de masă—un sfeșnic cu șapte brațe; pe pereți—icoane multe, între cari două chipuri ale lui Teodosie Levițchi, în mări-mere naturală.

Biserica, mai bine zis—casa de rugăciune, e foarte încăpătoare, socotită pentru câteva sute de oameni—jos, și cel puțin pentru vr'o două sute de suflete la coruri, cari se aflau pe amândouă părțile bisericii. În biserică erau patru policandre și multe sfeșnice, peste măsură de încărcate cu lumânări de toată mărirea, de cari, după cum se vede, nu duceau lipsă acolo și care se ardeau din belșug. Pereții bisericii mai cu seamă în partea ei din față erau împodobiți cu icoane foarte scumpe.

Mai la dreapta, în dosul unii ogrăzi mici împrejmuite, se afla un dreptunghi lungăreț, foarte mare, neîntrerupt, închis, din toate părțile, de o clădire nu tocmai înaltă, care închipuia o mică cetate. Clădirea aceasta nu avea afară nici ferestre, nici locuri de ieșire, afară de două uși—spre răsărit și spre apus. Ca să pătrunzi în cetate fără conducător, mai cu seamă pentru streini, era cu neputință: la fiecare ușă erau portari de nădejde, care înainte de a da drumul cuiva înăuntru, îi priveau pe cei veniți printr'o fereastră și numai atunci, ridicau încuietorea grea, când aceia erau dintre „ai lor“.

La ușa din față, deasupra colțului stâng al cetății, se ridica un fel de turn cu clopotniță. Turnul, chiar subt clopotniță, avea o deschizătură, care se închidea cu două obloane. Mai jos, lângă fereastră, din dreapta era icoana Mântuitorului, din stânga — chipul lui Teodosie Levițchi. Acest turn, ne spune un vizitator, era catedra lui Inochentie, de unde învăța norodul și arunca bani nevoiașilor.

Aspectul acestei clădiri într'adevăr semăna cu o cetate: din

¹⁾ Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. Inochentia.“ L. C. P. 25.

toate patru părți—pereți; acoperișul pe'mprejur—cu cline înăuntru. În mijlocul acestui dreptunghi, între pereți, era o ogradă destul de încăpătoare, plină cu poloboace, cu lăzi, cu coteleți de piatră și cu lemn de construcție, dealungul tuturor pereților erau clădiri: hambare, șoproane și case de locuit. Chiar lângă poartă, din spre răsărit, înăuntru cetății, era căsuța „părintelului“. Tot aici în apropiere, era un mic pavilion și oarecare verdeață.

După toate semnele cetatea era centrul „raului“ întreg. Numai după ce intrai într'însa, puteai pătrunde în subteranele misterioase din „raiu“¹⁾.

Pe lângă alte clădiri în „raiu“ se mai afla și un hotel pentru pelerini. Acest hotel nu era altceva decât o căsuță mică, cu două despărțituri: întâia cu intrarea drept de afară, iar lângă ea, o odăiță mică și curată, cu o mulțime de icoane, cu candelă aprinsă înaintea icoanelor, cu o masă lângă perete²⁾. Odăile erau joase, mici, fiecare avea câte o ferestruică, iar pe pereți și pe jos erau întinse o mulțime de covoare³⁾. Aici li se dădea pelerinilor masă și vin în vremea mâncării.

Nici de vorbă, că cea mai mare sfințenie a „raului“ erau peșterile.

Intrarea în peșteri era prin ușa „cetății“ cea din spre apus, pe sub un șopron închis împrejur. Coborișul era abrupt. Dela scara de jos drumul cârmea brusc spre stânga, printr'un coridor adânc, luminat. Bolta și pereții coridorului erau construiți cu multă îngrijire, din piatră de talie⁴⁾. Autorul inochentist adaogă că pereții erau „de cochileți de piatră în ciment, dați cu var și cu nisip alb“⁵⁾. Drumul nu era larg, tocmai cât puteau se încapă doi. Înălțimea coridorului era ca de doi metri. În peșteri nu era de loc umezeală, pretutindeni era uscat și curat⁶⁾. Autorul inochentist ne dă lămuriri că „din peșteră produșnicile“⁷⁾ erau scoase afară de se prefăcea aerul⁸⁾. De amândouă părțile coridorului

¹⁾ Mis. A. Scvoznicov. L. C. P. 220—221.

²⁾ Ibid. P. 215—217.

³⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic „Poezdca“... L. C. P. 167.

⁴⁾ Mis. A. Scvoznicov, L. C. P. 224.

⁵⁾ „In scurt viața“... etc. P. 62.

⁶⁾ Mis. A. Scvoznicov L. C. P. 224.

⁷⁾ Răsufătoarele.

⁸⁾ „In scurt viața“... lb.

erau făcute chilii, la o depărtare de patru-cinci pași una de alta, și bărbătești și femeiești¹⁾. Autorul inochentist mai arată, că „peșterea avea opt „prohoduri“²⁾ și de fiecare „prohod“ erau chilii, față în față³⁾. În chilii se vedea o curățenie exemplară: o jumătate din peretele cel din față era acoperită cu icoane având candelile aprinse. Pe podele erau așternute covoare, „era un miros îmbătător de tămâie, o adiere de pace și neturburare“⁴⁾.

Nu tocmai departe dela ușă, era intrarea într'o subterană largă, încăpătoare, cu bolta sus'ridică: aceasta era biserica principală subterană. Ea era îmbrăcată foarte frumos: pe icoane bine zugrăvite se vedeau veșminte, sus era atârnat un policandru, sfeșnicele străluceau, pretudindenii era o curățenie ideală, o mulțime de lumânări și candelile aprinse. În altar, la mijloc, în loc de pristol era o masă simplă acoperită. Subt înveliș era o evanghelie, subt evanghelie—un antimins. Antiminsul avea o inscripție, care arăta că el este dat de către Arcadie arhiepiscopul Olonețului și Petrozavodscului pentru biserica Nașterii lui Hristos a mănăstirii închise din Murom, la 20 Dec. 18..., ultimele două cifre nu erau clare. Pe jertfelnic se aflau șapte potire, dintre care unul era foarte mare: probabil era de vr'o 5—6 litre.

Altarul era socotit ca loc sfânt, unde nimănui nu era dat să intre. Când un preot vizitator, însoțit de un diacon inochentist a vrut să pătrundă în altar, un alt inochentist i-a zis: „Nu se poate, chiar împăratul dac' ar veni,— nu e voie!“⁵⁾.

Tot în peșteri, spre miază-zi, era și a doua biserică, mai mică decât cea dintâi și nu atât de bogat împodobită. Altarul acestei biserici era făcut într'un perete lateral. Aici se afla chipul treimii inochentiștilor cu ierom. Inochentie în locul Ipostasei a treia. În altar era numai un jertfelnic⁶⁾. În peșteri „departe se auzia o cântare armonioasă, mirosea a tămâie scumpă, toți pe care-i întâlneai erau cu sufletul adâncit în rugăciune“⁷⁾...

1) Mis. A. Scvoznikov. L. C. P. 225.

2) Coridoare.

3) „In scurt viața“ etc. P. 62.

4) Mis. A. Scloznicov. Ibid.

5) Mis. Ep. Pr. I. Andronic, L. C. P. 169

6) Mis. A. Scvoznikov L. C. P. 224.—Mis. Ep. Pr. I. Andronic L. C. P.

7) Mis. A. Scvoznikov. Ibid.

După părerile unui vizitator, nici o sectă rusească nu avea un mijloc de ademenire atât de puternic, cum erau peșterile inochentiștilor. Cu frumusețea lor ele impresionau foarte adânc pe oamenii nedevolțați sufletește, dar înzestrați cu inimă evlavioasă¹⁾.

Cum am văzut, în peșteri erau multe galerii și locuințe. Cu toate acestea însă, spune un vizitator, peșterile nu erau încă construite, ceea ce se dovedea prin faptul că în galerii, între întâia și a doua biserică, se mai afla încă o încăpere, destul de mare, de formă rotundă. „Aicea-i viitoarea catedrală”—spunea vizitatorilor un conducător. Acolo se vedea țărână, o grămadă de pietre, câțiva oameni, probabil lucrători²⁾. E de crezut că aceasta era acea biserică măreață pe care, după unele izvoare, inochentiștii se gândeau s'o facă în „raiul” și pentru care adunau multe jertfe³⁾.

În „raiul” puteai să vezi pretutindeni o mulțime de icoane aduse de inochentiștii pelerini. „Acolo se grămădesc icoane atât de multe, încât le țineau afară răzemat de garduri⁴⁾”.

Ca să isprăvim cu descrierea aspectului exterior al „raiului” vom adăoga că, după cum ne-a comunicat o inochentistă, „după adormire⁵⁾”, „raiul” s'a făcut ca un târg: cu ajutorul unui neamț au fost făcute multe uliți, cărora le-au dat denumire de Pociaveț, Chiev, Soloveț, Noul Ierusalim, Athos și altele⁶⁾.

3.

Cine locuia în „raiul” ?

Din cele spuse mai sus putem vedea, că „raiul” lui Inochentie era cunoscut demult între inochentiști, încă din 1910—12, când aici probabil nu era decât fântâna miraculoasă și începeau să pună vie. E de crezut că tot pe atunci s'a început și pelerinajul la „Lipețcoe” al adepților lui Inochentie, dintre cari unii, poate încă în acel timp, rămâneau să trăiască aici⁷⁾.

¹⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic L. C. P. 178.

²⁾ Mis. A. Scvoznikov. L. C. P. 225.

³⁾ V. de pildă Arh. Cons. D. C. Pr. V. Captarenco Rap. din 17 Dec.

⁴⁾ Prot. I. Andronic. Declar. scr.

⁵⁾ După moartea lui Inochentie.

⁶⁾ Irina Evstafie. Declar. scr.

⁷⁾ V. mai sus p. 229—230.

Din toamna an. 1917, după ce Inochentie s'a întors din surghiun și s'a așezat la „Lipețcoe“, agenții lui au început să cheme norodul la dânsul, mai cu seamă din Basarabia, spunând că „părintelul“ în „grădina lui Dumnezeu“ trăește ca într'un raiu, că Inochentie a făcut un „Noul Ierusalim“ și prin minune a săpat peșteri, de cari nu sunt în toată lumea, că în acele peșteri este o viață asemănătoare cu cea a îngerilor ¹⁾). Mulțumită activității acestor agenți, a și început pelerinajul la Lipețcoe. La începutul an. 1918 în „raiul“ era foarte multă lume: în casa de rugăciuni și afară lângă ea era o înghesueală nemaivăzută ²⁾). Un martor ocular ne spune, că încă în Iulie 1917, în „raiul“, mai toți erau din Basarabia moldoveni, dintr'ânșii, trei pătrimi, da' poate și mai mult, femei. Intâlniai uneori și ruși, însă într'un număr foarte restrâns ³⁾.

Afară de țărani, la începutul an. 1918 în „raiul“ se afla un preot Evgeniu Veselovschi. El era de statură înaltă, slăbănog, roșcovan la față, foarte pleșuv. Veselovschi căpătase concediu dela autoritățile Eparhiale din Podolia și venise la Inochentie, cum spunea el, cu nădejde că va primi aici vindecare prin harul ceserc, crezând că Inochentie e bun la Dumnezeu. Cu două zile înaintea morții, cum a declarat singur Veselovschi, Inochentie l-a numit să slujască lângă dânsul. „Singur Inochentie m'a binecuvântat să slujesc lângă dânsul, da'nu un arhiereu!“ . Vizitatorilor Veselovschi le făcea impresia unui bolnav. Chiar Simeon, fratele lui Inochentie, zicea de Veselovschi că nu e tocmai teafăr, cu toate că este foarte erudit, desvoltat și a isprăvit seminarul teologic ⁴⁾.

Al doilea preot era D. Chitaica. Știri mai amănunțite despre el nu avem ⁵⁾. Altă persoană, tot din tagma duhovnicească, era Ghelasie, un ieromonah bătrân din mănăstirea Saharna (din Basarabia). Cum s'a dovedit pe urmă, acest călugăr era oprit dela slujirea celor sfinte ⁶⁾.

¹⁾ Mis. A. Scvoznikov. L. C. P. 213.

²⁾ Ibid. P. 217.

³⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“ L. C. P. 569.

⁴⁾ Mis. A. Scvoznikov. L. C. P. 219—220. Cfr. Mis. Ep. Pr. I. Andronic „Poezdca“... L. C. P. 167.

⁵⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică „Amintirile“ L. C. P. 70.

⁶⁾ Ibid.—Mis. A. Scvoznikov. L. C. P. 232.

Mai era în „raiu“ încă un diacon tânăr, care se da drept diacon al casei arhieriești din Camenița, și un pălămar care grija de curățenie și ordine în altarul bisericii de lemn¹⁾.

Aceste persoane, cum putem pricepe din izvoarele citate, locuiau în „raiu“ lui Inochentie, după cum, fără îndoială, erau așezați aici și mulți credincioși adepți de ai părintelului. Mai mulți însă erau numai pelerini—vizitatori vremelnici. Printre ei erau și de acei, cari din curiozitate au venit să vadă „Noul Ierusalim,“ iar unii veneau și cu anumită misiune de a face cunoștința mai de aproape cu activitatea inochentiștilor, precum și cu tot așezământul lor din „raiu“.

4.

Până la întoarcerea lui Inochentie dela măn. Soloveț, toată viața în „raiu“ era condusă de fratele său Simeon și de „Gheorghe din Horăști“—Grigorean. Simeon era „nastoiatel“, purta grija de ce trebuia norodului, iar Gheorghe Grigorean era „propovădnic“. Slujba o făceau doi bătrâni din Odesa, cari fugiseră de acolo, când veniseră bolșevicii. (Inochentista Irina Evstafie, care ne-a comunicat aceste știri, adaogă că pe atunci în „raiu“ era ca la vr'o mie de locuitori: povestitoarea știa bine, fiindcă îi număra „la mâncare, la porție, fiecare lingură“. Nu avem știri precise cum s'au schimbat lucrurile cu venirea lui Inochentie. E de crezut, însă, că conducerea superioară a „raiului“ a trecut la dânsul. Cum ne spune un martor ocular, toată munca se făcea sub supravegherea lui, și el singur uneori arăta adepților săi cum și ce să facă²⁾).

În Ianuarie 1918, „după ce s'a mutat părintele Inochentie din viața aceasta, norodu venea la grădină ca și când era el... Stareț era fratele părintelui Inochentie—Simeon“³⁾. De cuvintele lui Simeon toți ascultau, și toate neînțelegerile de dânsul erau hotărâte. Numai în numele lui Simeon un vizitator a putut pătrunde în altarul bisericii subterane, și când s'a iscat între un preot—

1) Mis. A. Scvóznicov. L. C. P. 216

2) Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. scr.

3) „In scurt viață“... etc. P. 69.

vizitator și câțiva inochentiști, o mare neînțelegere, numai Simeon a putut s'o aplaneze ¹⁾.

Pe lângă Simeon, afară de Gheorghe Grigorean, mai erau câțiva „apostoli“: Iacob din Dubosari, „fratele Ivan“, un om ca de vr'o 35 de ani, se pare din Cosouți, și încă vr'o doi—trei „frați“, al căror nume și pronume nu s'a putut afla. Persoanele arătate erau ca „primii între egali“. Aceștia erau un fel de conducători sau administratori ai „raului“, prin mâinile lor treceau atât toate veniturile, cât și toate cheltueile trebuincioase pentru munca ce se făcea acolo ²⁾.

Toți în „raiu“ se purtau ca și călugării. Când se întâlneau unul cu altul își ziceau: „Blagosloviți!“ Când se depărtau — „Mă rog de mă iertați!“ Numărul femeilor și al bărbaților era cam deopotrivă. Purtau haine de cânepă, unii și de lână,—numai de casă, nu cumpărau nimica. Pe cap femeile purtau tulpane negre, unele din cele tinere purtau și albe, unii altora își ziceau „frate“ și „soră“ ³⁾. Intre ei vorbeau mai mult moldovenește, vorbeau însă și rusește ⁴⁾.

Barbații aveau lucrul lor și dormeau de-o parte, deasemenea și femeile. Barbații munceau la lemne, la săpat gropi pentru vie, la șanțuri, la tăiat pădure, la adus lemne. Femeile—la spălat zece, la cusut—zece, „pevcii“ (cor) 200—300, „trei rânduri“, la bucătărie—zece de făcut mâncare. Bărbații în fiecare zi făceau câte patruzeci mămăligi și două cuptoare de pâine, câte patruzeci de pâini în cuptor: optzeci de pâni se coceau pe zi ⁵⁾.

În alte izvoare aflăm despre aceasta și mai interesante amănunte. În „raiu“, cetim aici, inochentiștii făceau toată munca, care se cerea pentru întreținerea lui. Tot pământul rămas ne ocupat de clădiri era lucrat de adepții lui inochentie. „Livada, via, grădina de legume“,—ne spune un vizitator—„sunt lucrate de pelerinii veniți, cari socot de o datorie a să morală să muncească (acolo)

¹⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic „Poezdca“... L. C. P. 169.

²⁾ Pr. I. Andronic, „Smerti ierom. Inochentia“... L. C. P. 25.

³⁾ F. Pădurar. L. C. P. 124.— Cfr. Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 20 Ian. 1913.

⁴⁾ Pr. Savr. Nagacevschi. Declar. scr.

⁵⁾ Ir. Evstafie. Declar. scr.

o zi sau mai multe zile pentru mântuirea sufletului lor¹⁾). Lucrători cu ziua nu erau de loc în „raiu“,—ne spune alt vizitator²⁾. În vremea lucrului cântau rugăciuni bisericești—„Doamne miluește“ „Părinte, mila Ta“ sau aveau convorbiri evlavioase³⁾. Cântări bisericești se cântau nu numai în vremea lucrului și nu numai în grădină, ci oriunde și oricând. „Când am intrat în ogradă“ (a „raiului“),—scrie un preot—vizitator, — „acolo cântau grupuri separate, cântau poruncile fericirii“⁴⁾.

Mâncau toți la un loc în trapeză. Dimineața fiecare avea câte o „ciașcă“ (cană) de vin, — „simplă, zmlățuită“, la fiecare câte una și câte o porție de pâine: „să nu te sature, nu cât vrei, o porție“. La copii vin nu se dădea. Pâinea era smolită: grâu amestecat cu săcară. De amiază, la 12 ceas., trăgea clopotul și veneau toți de unde erau. În trapeză strachinile erau de-acuma așezate. Fiecare avea strachina lui. Pe copii îi hrăneau mai înainte. Înaintea mâncării, nastoiatelul blagoslovia masa, și ceilalți toți cântau „Tatăl Nostru“, „Dostoino esti“ („Cuvine-se cu adevărat“—în slavonește). În vremea mâncării unul citea viețile sfinților. După masă—„ru ăciune pentru că i-a săturat, cu cântare“. Mâncarea la masă era simplă: borș și cașă de lapte cu păsat, cartofi fierți, cu oliu și pepeni (castraveți) murați. Borșul se făcea cu oliu sau cu unt. Carne nu era nici odată. Seara dădeau pepeni (castraveți), arbuji murați și pâine. Și la prânz și la cină toți aveau câte o cياșcă de vin. „Vara mai dădeau arbuji, zămoși cât vrei, luai din strachini de pe masă, tăieți. Fiecare mai primea și o porție de perje (prune). Toată vara până la toamnă. A doua zi—alta: poamă, borș rar. Mai mult pomături“⁵⁾.

Vizitatorilor le dădeau mâncare în „hotel“, la prânz și seara,—pâine proaspătă, sarmale moldovenești, cartofi prăjiți și altele, și neapărat vin. Fețele duhovnicești erau ospătate în altă despărțitură, separat⁶⁾.

¹⁾ F. Pădurar. L. C. P. 123.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Ibid.

³⁾ F. Pădurar. Ibid.

⁴⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie L. C. P. 569.

⁵⁾ Ir. Evstafie. Declar.

⁶⁾ Mîs. E. Pr. I. Andronic. „Poездca“... L. P. 167. Cfr. Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. scr.

În „raiu“ erau cam la vr'o trei sute de copii, în vrâsta dela șapte până la doisprezece ani. Ei nu lucrau, ci învățau a ceti și a scrie, într'o școală înființată în special pentru ei¹⁾. Invățătura bineînțeleș se făcea în limba rusă.

Pentru satisfacerea tuturor nevoilor materiale ale „raiului“ era aranjată o întregă mare gospodărie. E de crezut că întinderea pământului închinat „raiului“ sporia mereu, paralel cu aceasta creștea și gospodăria. Irina Evstafie ne spunea că în vremea din urmă „raiul“ avea cincizeci de desiatini de vie, și pământ arabil trei sute de desiatine. Tot acolo erau două oloiniți, vr'o patru mori de vânt și una cu „parovic“ (de foc), multe pluguri, boroane și alt. Arau pe zi câte douăzeci de desiatine. Ne mai asigura dânsa că erau acolo și cămile, cu cari cărau pâinea.

Pe lângă munca fizică, partea cea mai însemnată a vieții inochentiștilor în „raiu“ erau acele slujbe dumnezeiești, rugăciuni și o-rândueli bisericești, pe care le îndeplineau ei.

Dela sine se 'nțelege că slujba cea mai însemnată era liturghia. Ea se făcea în biserica principală subterană, în fiecare noapte la or. două-trei. La liturghie de obicei norodul se împărțășia. Autorul inochentist ne spune că „în bisericile cele din peșteră în fiecare zi la două ceasuri din noapte se făcea sf. liturghie... În biserica de afară deasemenea se făcea sf. liturghie. Dumineca și la sărbători de dimineață se făcea sf. masli și apoi sf. liturghie, după sf. liturghie—sfințirea apei, moleben (tedeum), panahidă (parastas) și acatist, seara—vecernie și acatist... La liturghie norodul se împărțășia cu sf. Taine „de trei ori pe săptămână se împărțășiau unii, unii cam în toată ziua“... În peșteri, prin chilii, „zi și noapte cetea la psaltire, acatiste și alte rugăciuni“²⁾... În vremea slujbii prin coridorul peșterilor și în biserică erau aprinse o mulțime de lumânări. În altă vreme, în biserica principală, înaintea iconostasului, inochentiștii, cei dintre mireni, ceteau psaltirea.

Slujbe se făceau și în „corabia mântuirii“. Așa, în ajunul Bobotezei (1918) acolo s'a făcut vecernea și litia. În ziua Bobotezei a fost făcută sfințirea apei. Un martor ocular ne spune că la 6 Ian. 1918 sfințirea apei — „Iordanul“ — a fost făcută la lacul ci-

1) Ir. Evstafie. Declar.—Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintirile“... L. C. P. 74.

2) „In scurt viața“... etc. P. 62—63.

mentat. Spre acel loc, dela casa de rugăciune, au mers cu o procesiune întregă—cruci, icoane, steaguri. La procesiune au luat parte la vr'o optsprezece perechi de oameni, iar au asistat mai mult de o mie de suflete" ¹⁾). Alt vizitator adaogă că în acea zi, când se oficia sfințirea apei, de subt haine, pe ascuns, au dat drumul la trei porumbi, iar norodului, după ce s'a întors dela „Iordan“, așa-i ziceau: „Când vă veți duce pe acasă, la toți să spuneți, ce minune ați văzut: când preotul a cufundat crucea în apă, din apă au sburat trei porumbi“ ²⁾).

Afară de aceste slujbe bisericesti se mai făceau și alte orândueli — ocazionale. Așa, se făceau parastase la mormântul călugărului Inochentie, deasemenea și înmormântare atunci, când se 'ntâmpla să moară cineva dintre inochentiști. E de notat că atunci când printre vizitatori se 'ntâmpla vre-un preot, acesta era rugat cu multă insistență de către conducătorii inochentiști să ia parte la toate slujbele ce se oficiau în „raiu“ ³⁾).

De obicei slujbele bisericesti, cum și alte orândueli, le făcea preotul Eughenie Veselovschi, călugărul basarabean Ghelasie, un diacon tânăr și preoții vizitatori, cine și când consimțea să facă aceasta. Vom adăoga că pentru acești din urmă motivul principal de a participa la oficierea slujbelor dumnezeesti era acela ca să nu devină suspecti în ochii inochentiștilor și oprîți de a vedea toate câte se petreceau în „raiu“.

Afară de aceste persoane la vremea slujbelor bisericesti de ajutor erau și alți inochentiști — „mireni“, cari între altele ceteau în biserică. La vremea slujbelor cânta un cor de fete, în slavonește, dirijat de un tânăr conducător.

Asupra unor vizitatori slujba făcea o impresie foarte neplăcută. Un preot scrie: „...Socotind că slujba vecernici de acuma s'a 'nceput, am intrat în „corabie“... și am stat nu departe de ușă. Se oficia litia... Diaconu rostea rugăciuni: „Despre sfântul locaș acesta“..., iar Ghelasie spunea „vozglasele“ și rugăciunile c'un glas atât de sălbatec și urît, încât inima mi se rupea de durere și mi-era milă de nenorociții noștri moldoveni, cari sunt ademeniți încoace poate de cele mai înalte avânturi ale sufletului lor și

¹⁾ Mis. A. Scvoznikov... L. C. P. 232.

²⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic „Poezdca“... L. C. P. 179.

sunt siliți aici să fie martori ai unei asemenea „comedii“ huloare de Dumnezeu. Erau momente, când de mare durere sufletească eram gata să strig: „Oprțiți-vă, nebunilor!“¹⁾.

În „corabia mântuirii“ se făcea și spovedanie, în vremea căreia departe se auziau plânsete și strigăte înfiorătoare.

Mare însemnătate avea și era mult întrebuintată în „raiul pământului“ predica. Propovăduitorul cel mai talentat era basarabeanul Gheorghe Grigorean. Dânsul uneori vorbea câte trei ceasuri norodului, în corabia mântuirii²⁾, în moldovenește și'n rusește. Între multe alte chestii, pe care le atingea în cuvântările sale, dânsul nu odată îndemna pe ascultători ca nimeni să nu se întoarcă acasă cu „petece“ (bani de hârtie) și să le lase aici în „rai“, pentru curățirea sufletului. Văzând vizitatori streini Grigorean atrăgea luarea—aminte a norodului că „la noi viu și spioni,—de ei trebuie să ne ferim“!

Când se întâmpla vr'o înmormântare, pentru cler se făcea „praznic“ în chilia lui Inochentie, în odaia dinăuntru. Povestind de un „praznic“ de acesta un preot vizitator ne spune că înainte de a intra în aceasta odaie, tot cei invitați la masă și-au lepădat hainele, deasemenea și încălțămintele și au intrat numai în ciorapi în odaia de-alături, în care era deschisă ușa... Acolo nu era nici masă, nici scaune. Două fete au așternut jos o față de masă, au pus tacâmuri cu mâncare și un ulcior cu vin. „Preoții cu diaconu, Simeon și șeful corului s'au așezat la pământ jos, mie însă mi-au adus un scăunaș mic,—eu unu eram încălțat“. Simeon a spus că trapeza se făcea astfel pe când Inochentie era în viață, și rânduiala aceasta se îndeplinește strict și după moartea lui³⁾.

5.

Inochentiștii își apărau „raiul pământului“ și tot ce se făcea acolo—toate rânduielele și slujbele—cu îndrijirea unor fanatici. Un preot vizitator, dintre membrii delegației trimise din Chișinău în Ianuarie 1918 la Lipetcoe, ne povestește următoarele.

„...Ca să fac cunoștință cu starea sufletească a norodului, eu am intrat în vorbă cu vr'o câțiva oameni în ogradă. I-am întrebat,

¹⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic. „Poezdea“... L. C. P. 170.

²⁾ Ibid. p. 167—168, 174, 179—180.

dacă cineva din ei are cunoștință când și de cine a fost sfințită aceasta biserică („corabia“),—(eu știam că ea nu-i sfințită). Unul dintre inochentiști mi-a răspuns așa: „Nici aceasta, nici acele din peșteri nu sunt sfințite în febul obișnuit, însă Inochentie singur le-a sfințit și a zis, că dânsule nu au nevoie de altă sfințire“. Când le-am spus că în biserica pământească orice sfințire nu se dă decât prin episcop, fără care nu poate să fie nici biserică, alt convorbitor a răspuns: „Așa a fost în biserica întemeiată pe Petru, acum însă biserica este întemeiată pe Ioan, și rândueala de mai înainte nu mai e obligatorie“...

„In convorbire s'a amestecat un nou adversar al meu. Acesta a început să spună, că acum se repetă istoria din evanghelie: „cum atunci pe Isus Hristos l-au osândit la moarte arhieriei și preoții, așa și acum aceiași oameni îl hulesc pe Inochentie“. La întrebarea mea... De bună seamă îl socotiți pe Inochentie drept Duhul Sfânt? — „Da“—a răspuns unul—„Inochentie de bună seamă este Duhul Sfânt“... Uitănd cu totul că stau în fața unei primejdii eu cu glas răstit am zis: „Dacă voi mărturisiți descoperit că Inochentie este Duhul Sfânt, atunci și eu descoperit vă voi spune vouă: Afurisiți să fiți de sf. biserică pentru asemenea mărturisire!“] Și o mulțime de glasuri în jurul meu au strigat: „Nu, afurisiți să fie aceia cari] nu-l recunosc pe Inochentie drept Duhul Sfânt“.

...„Când după ultimele cuvinte ale mele, mulțimea a început să se tulbure, înaintea mea ca din pământ a ieșit Gheorghe Grigorean care urla ca un leu. „Lup în piele de oaie, făgarnicule și banditul“—striga el la mine—„noi te-am poftit pe tine să te rogi lui Dumnezeu, și tu ca satana fugi din biserică și tulburi norodul! Indată în bucăți te-om rupe și te vom amesteca cu pământul. E destul să zic un singur cuvânt, și 'ntr'o clipă nu vei mai fi!“ Cu toate amenințările lui Grigorean, care nu glumea de loc, eu i-am răspuns: In zadar mă faci fariseu... „Tu încă mai îndrăznești să te întinzi la vorbă!“—a strigat Grigorean,—„afară de aici, ieși!“] Și apucându-mă de mânecă m-a târît după el. Mulțimea se tulbura...

„Grigorean m'a adus în acea odaie, în care ne-a primit pe noi toți dimineață și a încuiat după el ușa. Aici dânsul scrășnea din dinți și „arătându-mi pumnii, îmi zicea: „Popă bătrân și nebun, e mult până dimineață ca se mai rămâi viu. De vei îndrăz-

ni în Basarabia să vorbești ceva împotriva acestui loc sfânt, nu mai vezi tu soarele... Ai în vedere și aceea că au fost pe la noi oameni și mai ceva decât tine: arhimandriți, misionari și chiar al vostru cel eparhial—Volovei și au găsit că noi facem bine, da'tu cine ești“?!.. In cele din urmă în odaie cu multă repeziciune a intrat Simeon întrebând: „Ce e? Ce s'a'ntâmplat“? Acest conducător a pornit altă tactică... rugându-mă să uit acest incident și să nu-i dau însemnătate“¹⁾.

Vom adăoga că nu numai preoții, da' orișicine ar fi venit în „rai“ era bănuït că face spionaj în caz, când nu lua parte la viața și munca comună sau prin ceva măcar își manifesta părerea contrarie. Tocmai în această situație au căzut toți membrii delegației trimise la Inochentie în 1918²⁾. Față de cei suspecti inochentiștii întrebunțau un fel de spionaj. Când un delegat misionar din Basarabia cu alți delegați s'au dus noaptea la hotel să se odihnească, acolo subț masă, cum ne asigură d-l misionar, se ascunsese cineva, după cum credea delegatul—pentru a-i spiona³⁾.

6.

„Raiul pământului“ n'a existat multă vreme. Tulburările, cari s'au început în Rusia cu venirea la putere a bolșevicilor, au ajuns și la Lipețcoe.

Încă în ziua de Bobotează (1918) în satele Sobolevca și Ciubovca din guv. Cherson au avut loc adunări sătești („shoduri“) la cari țărani și soldații au luat hotărîrea să dărâme „cuibul lui Inochentie“. Pentru acest scop au plecat la Lipețcoe 60 de soldați călări, iar pedestri și mai multă și mulți țărani cu căruțele⁴⁾. Pe drum spre Basarabia, delegații basarabeni auzise că a doua zi după Bobotează asupra conacului lui Inochentie au năvălit soldați călări și pedestri, deasemenea și țărani—săteni din împrejurime, și au distrus „raiul“. Pe „apostolii“ lui Inochentie, și mai cu seamă

¹⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 170—173; Acelaș autor: „Smerti ierom. In—tia“... L. C. P. 25—26.

²⁾ Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. In—tia“... L. C. P. 26.

³⁾ Mis. A. Scvoznîcov. „V. părințelov. raiu“... L. C. P. 229—231.

⁴⁾ Mis. Ep. Pr. I. Andronic. „Poezdca“... L. C. P. 177—178.

pe Gheorghe Grigorean, fără milă l-au bătut cu bețe și „rogaice“¹⁾. Au fost și omoruri. Biserica—„corabia“ a fost jefuită²⁾.

Vestea aceasta a făcut o mare impresie asupra membrilor delegației. Plecând din „raiu“ cu convingerea că acolo e o mare ispită pentru moldovenii credincioși și blânzi, unii se bucurau că odată cu distrugerea „raiului“ va fi pus capăt și inochentismului îndeobște. Alții însă ținând bine minte lupta înverșunată din trecut și ținând seama de puternicul fanatism al inochentiștilor, pe care aceștia l-au dovedit și în „raiu“, prevedeau se pare că și acest eveniment—devastarea „cuibului lui Inochentie“ —dacă ar fi avut loc, nu va aduce mari schimbări în starea lucrurilor³⁾, cu atât mai mult, cu cât noile împrejurări, în legătură cu mersul revoluției, deveneau și mai prielnice pentru dezvoltarea, și răspândirea inochentismului. Și viața ulterioară a dovedit, cum am văzut, că teama aceasta n'a fost fără temei. Inșă nici chiar „cuibul lui Inochentie“ nu și-a mântuit zilele atunci și așa, când și cum auzise delegația basarabeană. În chestia aceasta—a soartei raiului—interesante amănunte am aflat dela inochentista Irina Evstafie.

Intâia dată—ne povestea dânsa—bolșevicii au năvălit asupra „raiului“ în ziua de Ion Botezătorul, a doua zi după Bobotează (1918), dimineață⁴⁾. Erau în număr destul de mare (un „polc“—regiment), și călări și pe jos, cu bice și cu săbii în mână, cu puști înarmați. Atunci se aflau în biserică mai mulți inochentiști. „Pe ei mult îi îmbărbăta Gheorghe (Grigorean), care le zicea: „Cântați, Cântați „Sviatei Bojii“ („Sfinte Dumnezeule“), „Dostoino esti“ („Cuvine-se cu adevărat“), cântați, nu dați să vă înscrie⁵⁾, să nu vă dați după dâșii, să apărați legea cea dreaptă, cum a zis păr. Inochentie“. Bolșevicii i-au scos pe inochentiști din biserică, bătându-i cu săbiile. Lui Gheorghe cu sabia i-au despicat o ureche și l-au scos cu totul din mănăstire pe podiș, iar ei—bolșevicii au rămas și au făcut ce au vrut, au luat ce au putut duce: butoaie cu vin, cu untdelemn, cu miere, veșminte și s'au dus, ne omorînd pe nimeni, ci numai bătând“.

1) Biciu căzăcesc.

2) Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. In-tia“. L. C. 26.

3) Mîs. A. Scvoznîcov. „V. părințelov. raiu“.. L. C. P. 232.

4) Coincide cu zvonurile ce ajunsese la delegație.

5) ca bolșevici.

După aceea inochentiștii din „raiu“ trei ani au stat în liniște, „căci pâr. Inochentie“—ne explica convorbitoria, „trei ani a stat în pământ“. În curgerea acestui timp bolșevicii totuș veneau, se mărjineau însă numai să ia „dejmă“: poamă, mere, perje (prune), răsărită, cartofi, vin, popușoiu,—de toate luau, întrebând de nastoiatelul Simeon¹⁾.

Peste trei ani, în 1921, bolșevicii au venit a doua oară—la ziua crucii (14 Sept.), toamna, seara. În ograda „ruiului“ au intrat pe poarta cea mare numai trei: unu cu topor în mâni, altul cu biciu și al treilea cu pușcă. Ceilalți au înconjurat grădina. Bolșevicii stăteau unul lângă altul. „A fost peste seamă mare frică. Ca vr'o 800—1000 de oameni (inochentiști) au intrat în peșteri. Bolșevicii au vrut pe toți să-i scoată de acolo, și n'au putut. După aceea au astupat răsufătoarele și trei săptămâni i-au ținut în peșteri cu ușile astupate, ca să-i omoare, și n'au putut. Atunci au dat din tunuri trei boambe (obuze) și au omorât 12 inși: zece bărbați și două femei. Pe toți i-au îngropat în peșteri la un loc“²⁾.

Mai multe amănunte despre aceste evenimente aflăm la autorul inochentist.

„Când s'au împlinit trei ani după adormirea pâr. Inochentie“—ne povestește acesta,—„au venit bolșevicii și au început a bate norodu și au curățit tot de prin chilii. Pe Marcu, fratele cel mai mic al părintelui Inochentie, care era mai mare peste cântăreții celor trei biserici—căci fiecare biserică avea cântăreți,—ei l-au impușent înaintea norodului. Norodul atunci a fugit mai mult de jumătate în peșteră. Pe fratele Gheorghe l-au depărtat de norod și l-au pus să-și sape singur groapa și au tras cu revolverul în cap. L'au îngropat ca de răs, cu mâna dreaptă afară, arătând în sus, pentru că el propovăduia. Pe fratele Simeon starețu, pe Teodor și pe o soră Ana i-au legat ducându-i în târgu Ananie în ostrov. A doua zi au luat'o pe mama părintelui, pe sora lui Domnica și pe alte surori și le-au dus tot în ostrov, unde le-au ținut la frig fără apă și mâncare.

„Pe norodu cel din peșteri vrea să-l scoată și nu putea. Văzând că nu-i pot, a oprit apa și pâinea, au încuiat ușile ca să se

¹⁾ Ir. Evstafie Declar.

²⁾ Ibid.

înăbușe. Așa au șezut acolo 17 zile numai cu cântările duhovni-cești și nu au murit nici unul. Dacă au văzut că nu-i pot scoate, au dat 2 bombe înăuntru, au bătut cu puștile și au ucis 11 suflete în peșteră și mulți răniți și acolo i-au și îngropat. De toți s'au ucis 25 suflete. Celalt norod a ieșit, s'a împrăștiat, care au mai rămas cu grele munci îi mai pedepsea.

„Mamei părintelui Inochentie și la celelalte surori peste câ-tăva vreme le-au dat drumu, iar fratelui Simeon, Feodor, Dom-nica și Ana nu se știe de ei. Acestea a fost pe la sfârșitul lui Septemb. 1920“ (1921?)¹⁾. După Irina Evstafie, pe Gheorghe Grigo-rean bolșevicii l-au luat la Ananiev, și pe drum l-au ucis, iar pe Simeon l-au dus la Odesa, pe urmă și mai departe²⁾.

Bolșevicii au omorât numai pe cei mai mari. Pe ceilalți ei îi puneau să facă fel de fel de lucru: îi băteau să strice peșterile, să scoată scânduri și să se înscrie la ei, la bolșevici. Bolșevicii au stat în „raiu“ trei săptămâni, au desgropat trupul lui Inochentie și l-au dus la Ananiev, pe urmă au luat icoanele din biserică, covoare, multe vite, oi, bani mulți („un ciuhal³⁾ și jumătate“), un ciuhal cu ceară și toți s'au dus. După aceea mai rămăsese în „raiu“ „poate peste două—trei mii de oameni, ceilalți mai mulți s'au împăștiat prin sate, pentru că bolșevicii îi spuneau să se înscrie în comuniști, iar părintele Alesandru⁴⁾ îi sfătuia să nu facă aceasta și să se țină de sf. Treimă“.

Peste câțva timp părint. Alexandru „a dat jalbă la cei mari și de Bobotează (1922?) au descoperit biserica, care fusese încuiată de bolșevici, „au slujit dintr'untâiu fără icoane, și pe urmă au adus dela Lipețca și din alte sate⁵⁾. Vom adăoga că știri despre redeschiderea bisericii în „raiu“ aflăm și în alt izvor. Așa, inochentistul Nichifor de peste Nistru, în scrisoarea sa trimisă în basarabia în 1921, între altele scrie că de Florii dânsul a fost „în grădină (mănăstire)“⁶⁾. Dovedindu-se că trupul lui Inochentie prin

¹⁾ „In scurt viața“... P. 70.

²⁾ Declar. — Alții (Alex. Socolean) spun că Simeon a fost trimis la minele de cărbune dela Don.

³⁾ Sac.

⁴⁾ Starețul mănăstirii din „raiu“, urmașul lui Simeon.

⁵⁾ Ir. Evstafie. Declar.

⁶⁾ Cum se vede—Lipețcoe.

minune a dispărut din racla pecetluită—spune Nichifor¹⁾--„comisia mare de preoți“ (care venise să cerceteze cazul) „o grămadă tot la loc, ci s'o stricat, și de Florii a venit arhiereu cu preoți și a sfințit mănăstirea... Și tare s'a rugat frații să duceți o leacă de tămâie și untdelemn de cel bun de miruit că nu-i tămâie. Tare merge norodul și plânge... Inchinăciune dela toți frații și surorile. Mă rog de mă iertați și Domnul să vă ierte și să ne ajute să ne vedem cât de degrabă“²⁾). Din scrisoarea aceasta ar reieși că în „raiu“ s'a început vechea viață cu pelerini, frați, surori etc.

După redeschiderea bisericii, bolșevicii, cum spunea Ir. Evstafie, la toată săptămâna veneau. Pe părintele Alexandru l-au chinuit mult. În cele din urmă acesta n'a mai putut suferi și a fugit în Basarabia împreună cu câțiva inochentiști, între cari era și povestitoarea. Ce a fost mai pe urmă în „raiu“ și dacă mai există „raiul pământului“ astăzi—nu avem știri.

La cele spuse vom adăoga, că în Noemvrie 1924 pe părintele Alexandru l-am cunoscut la Chișinău. Avea o înfățișare de față bisericiască și purta îmbrăcăminte de călugăr. Din convorbire cu dânsul am aflat că de felul lui era din Bucovina, îl chema Alexandru Socoleanu, în vremea pribegiei, cu războiul mondial, împrejurările l-au adus la Odesa, unde a aflat de cele ce se petreceau la Balta. A plecat și dânsul la Balta, unde în scurt timp a ajuns să fie călugărit și hirotonisit. Într'o evanghelie aflată la el s'au găsit câteva notițe făcute cu creionul, se vede — de mâna lui, unde dânsul se numește „arhiereu al Noului Ierusalim“, Irina Evstafie, în simplitatea ei, nu pntea pricepe dacă Socoleanu e un preot de rând sau chiar „episcop“. De cine a fost hirotonisit dânsul și ce grad de preoție avea — nu am putut afla.

Aruncând o privire retrospectivă asupra celor ce se petreceau în „raiul pământului“, nu putem tăgădui că acolo se petreceau multe lucruri neobișnuite. E de crezut că unii dintre inochentiști, și mai cu seamă — dintre căpeteniile lor, în concepția lor, în atitudinea lor față de vizitatori streini de întreprinderea lor, uneori poate chiar și în activitatea lor ajungeau până la lucruri extreme, poate și până la fapte criminale. Cu toate acestea însă,

¹⁾ V. p. 61.

²⁾ Pr. Doliscinski. L. C. V. „Luminătorul“ 1921, No. 8, p. 17 -18.

în ce privește masa populației din „raiu”—acei săteni moldoveni, cari alcătuiau majoritatea locuitorilor de acolo, trebuie să recunoaștem că ei au făcut în „raiul pământului” o îndrăzneță încercare, o încercare fără seamăn, de a reconstrui întreaga viață în chip cu totul deosebit, pe temeiul anumitelor aspirațiuni religioase, pentru cari nu s’au îndoit să renunțe la tot ce e mai scump și mai sfânt în viața unui muritor de rând. Să nu uităm, că atât pământul închinat „raiului” sau lui Inochentie, cât și grădinile și clădirile ridicate pe acest pământ, deasemenea toate uneltele agricole și toate alimentele adunate de pelerini nu aparțineau în „raiu” decât comunii întregi. Inochentiștii nu recunoșteau proprietatea individuală, erau lipsiți de interese personale pământești și nu se gândeau decât la mântuirea sufletului, la rugăciuni, cum știau să le înfăptuiască. Acesta era idealul lor, cum a fost el atins de ei în „raiu”. Bineînțeles că viața din „raiu” le aducea lor o mare satisfacție sufletească. În peșteră, ne spune autorul inochentist, adepții călugărului dela Balta „duceau o viață pustnicească, mai mult în post și ’n rugăciuni... Grădinii”—cetim mai departe — „i s’a pus de lume nume „Grădina raiului”. Și drept, adevărat rai pământesc a fost acolo : subț tot pomul ședea câte o ceată de suflete : bărbați și femei, bătrâni și tineri, bogați și săraci, mari și mititei, și da laudă lui Dumnezeu. Toate”—adaogă autorul — „erau de obștie“¹⁾.

Dar nu numai adepții călugărului Inochentie, ci și unii vizitatori—preoți culți și devotați credinței aveau aproape aceeași impresie despre viața inochentiștilor în „raiu”. Unul din acești vizitatori ne încunoștiințează că viața inochentiștilor în „raiul pământului” se asemăna cu viața întâilor creștini, când adepții lui Hristos aduceau tot avutul lor la picioarele apostolilor. Proprietatea privată,—ne comunică acest preot—nu exista la inochentiști, totul la dânsii era comun, tot ce aduceau ei dădeau conducătorilor. Când era în viață Inochentie, lui la picioare îi aduceau și bani, și merinde—pâne coaptă, cartofi și altele. Un adept de ai lui Inochentie spunea că unii veneau cu cai buni, cu hamuri frumoase, cu căruțe scumpe și le lăseau la Inochentie. Alții vindeau câte 20—30 de desiatine de pământ și banii îi depuneau la picioarele lui.

¹⁾ „In scurt viața“... P. 62.56.

„Era o comună deplină“,—adaogă părintele vizitator. „Comuna aceasta se găsea într'o stare de exaltație, între membrii ei era frăție și dragoste, toți lucrau cu deosebită trageră de inimă, ne știind de osteneală; numai astfel am putea explica cum s'a făcut acolo atâta lucru într'o vreme atât de scurtă. Fiecare își puna în muncă toată energia, tot sufletul, și nu se gândea nici la somn, nici la mâncare, nici la bani, cari pentru ei nu aveau nici un preț,—și nu închee preotul vizitator,—„ca în comunele tolstoiane, făcute în chip artificial, și cari erau lipsite de acest spirit creator“¹⁾.

¹⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declăr. scr.

VIII. PĂRERILE EXISTENTE ASUPA INOCHENTIZMULUI.

1.

Cum am văzut mai sus, inochentismul s'a răspândit în mai multe sate din Basarabia. Arhiepiscopul Serafim a mărturisit încă în 1913 că mișcarea aceasta a cuprins a zecea parte din toată eparhia Chișinăului ¹⁾. Activitatea sgomotoasă a lui Inochentie și mai cu seamă pelerinajele adeptilor săi, au dus faima mișcării prin toată Rusia, stârnind un viu interes din toate părțile. La Moscova, la gară, o mulțime întregă de curioși îi înconjurase pe pelerinii, cari se întorceau dela Murom sub conducerea delegaților. Publicul și ziariștii, intrau în convorbire cu inochentiștii și cu delegații, se intereseau de naționalitatea, de obiceiurile pelerinilor, de mișcarea lor religioasă, de personalitatea lui Inochentie însuși, urmăreau orice manifestare a vieții lor comune și particulare, ascultau limba lor. În ziarele din Moscova tot atunci au și fost tipărite articole sub titlu: „Inochentiștii la Moscova“ ²⁾.

Pe lângă acei oameni, în mijlocul cărora s'a dezvoltat mișcarea, și pe lângă observatorii întâmplători, erau și persoane cari prin situația lor și chiar după însărcinarea specială primită dela autorități au fost chemate mai de aproape să studieze această mișcare misterioasă.

Așa, în Iunie 1917, a plecat la Inochentie d-l F. Pădurar,

---

¹⁾ Arhiep. Serafim. Către Sfatul Frățim. „Nașterea lui Hristos“ a Eparh. Chișin. V. „Ved. Ep. Chișin. 1913, din 7 Mart. No. 228.

²⁾ Prof. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1298, 1300, 1308.

conform ofertei părintelui „blagocin“¹⁾). În luna Iulie a aceluiaș an, pentru a cunoaște inochentizmul mai de aproape, a plecat la Inochentie părintele Gavriil Nagacevski, care mai fusese la Lipețcoe și în August 1917²⁾). În luna Ianuarie 1918, fiind împuternicită de către sfatul misionar al Eparhiei Chișinăului, a plecat la Inochentie, cu acelaș scop, o anumită delegație compusă din misionarii eparhiali: protoiereul Ioan Andronic și d-l Alexandru T. Scvoznicov, și din doi membri ai cercului de râvnitori ai ortodoxiei³⁾). Dintre membrii acestei delegații numai unul era moldovean, ceilalți trei — ruși. Dela misionarii arătați, precum și dela părintele Gavriil Nagacevski și d-l Pădurar avem interesante articole privitoare la călătoria lor.

După toate acestea nu e de mirare dacă în tot materialul scris și tipărit cu privire la mișcarea dela Balta aflăm o mulțime de păreri și judecăți asupra acestui fenomen. Asupra inochentizmului și-au exprimat părerile și țărani, și medicii, și întregi comisuni de cercetare compuse din oameni culți, și-au dat avizul și preoții, și misionarii, și arhierii ruși, aceeaș chestie s'a discutat nu odată și la congresele eparhiale. Despre inochentizm s'a vorbit și'n unele ziare și reviste.

E însă de notat, că dintre aceste păreri, nici una n'a fost precedată de o studiere amănunțită, care ar fi luat mișcarea în toată întregimea ei, și aproape toate au fost exprimate ad-hoc, sub impresia impunătoare a unei laturi anumite sau a unui moment din mișcare. Ca rezultat, între părerile exprimate, aflăm cea mai mare deosebire. Nici țărani, nici autoritățile civile, nici chiar arhierii n'au căzut de acord între ei asupra mișcării—fapt, care nu trebuie scăpat din vedere pentru a putea pricepe cauzele și rostul mișcării.

Ca să vedem până unde ajungea divergența între părerile exprimate, vom releva cazurile mai însemnate.

În unele sate, țărani ne atinși de mișcare, nu se interesau

¹⁾ F. Pădurar L. C. P. 122.

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inochentie“ L. C. P. 568.—Tot dânsul: Declar. scr.

³⁾ Prot. I. Andronic. „Smerti ierom. Inochentie“ L. C. P. 24. — Mis. A. Scvoznicov. „V părintelov. raiu“ L. C. P. 213—214.

de loc de acest eveniment, ba chiar își băteau joc de inochentiști : pe unii i-au bătut, pe alții i-au bărbicrit cu sila, pe unii îi puneau cu de-a sila să bea rachiu și vin, iar pe alții—să fumeze¹⁾. În alte sate țărani se depărtau de adepții lui Inochentie ne dorind să aibă cu ei vr'o legătură²⁾. Erau sate unde locuitorii, dintre țărani, rugau ca frunțașii mișcării dela Balta să fie arestați și astfel—credeau ei—i se va pune capăt³⁾.

Și tot printre țărani aflăm și păreri contrarii: mulți îi socoteau pe inochentiști de adevărați creștini, de oameni cinstiți⁴⁾. În unele cazuri sătenii nu acceptau idelle „băltenilor,” dar nici nu-i condamnau, rămânând într'o nedumerire în ceea ce privește mișcarea întregă. „Poporării mei”, — raporta arhiepiscopiei un preot,—„sunt cuprinși chiar de o spaimă văzând toate celea ce se petrec, și tot mă 'ntreabă—oare ce va fi?..“⁵⁾.

Păreră la care au ajuns sătenii basarabeni, în judecata lor asupra inochentismului, se vede mai clar din următoarea cerere, cu care locuitorii din Tocuz s'au adresat către arhiepiscopul Serafim.

„Din satul nostru”—scriau acești moldoveni—„mulți oameni au vizitat și vizitează mănăstirea dela Balta, din guvernământul Bălții (sic!). După vizitarea acestei mănăstiri și după convorbiri cu călugărul moldovean Inochentie, ei, întorcându-se în sat, duc o viață creștinească, leapadă băutirile, fumatul, sudălmile, nu lucrează duminica și în zile de sărbători, toată vremea umblă la biserică, ascultă cu plăcere cuvântul lui Dumnezeu, cu tragere de inimă ascultă de cei mai mari și tot astfel învață să facă și pe alții. În sat sunt vr'o douăzeci și cinci de oameni bolnavi de felurite boale. Dela o seamă de vreme poliția a început să-i urmărească pe cei ce se duc la Balta deasemenea și pe cei bolnavi... Pe acești oameni, nu știm—de ce, îi socot primejdioși chiar pentru a trăi între noi. Noi singuri nu știm cum să-i privim pe

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei Rap. din 31 Ian. 1911, No. 6.

²⁾ Ib. Pr. Mis. Ungurean. Rap. din 15 Maiu 1916.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 20 Mart. 1913, No. 39.

⁴⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Proc. Verb. al cercet la Mereni, din 19 Dec. 1912.

⁵⁾ Ib. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

ei. Deci, rugăm pe Înalt Prea Sfinția Ta, să trimiteți din Chișinău o comisiune la noi în sat, ai cărei membri ar cunoaște limbă moldovenească, pentru ca să facă cercetare și să hotărască cum trebuie priviți astfel de oameni¹⁾.

Cererea aceasta, iscălită de optsprezece sătenii a fost adresată arhiepiscopiei încă din anul 1911. Am putea însă spune că săteni moldoveni au rămas în aceeaș nedumerire și pe urmă, și încă la congresul eparhial din 1916 s'a spus că „păstorii ortodocși privesc cu nedumerire mișcarea²⁾).

2.

Nu e nevoie să ne oprim asupra părerilor exprimate de către felurii agenți ai autorităților civile. Vom reaminti numai faptele cunoscute din expunerea anterioară că, pe când unii agenți, persecutau pe inochentiști, îi puneau la închisoare, alții în activitatea lor nu aflau de loc fapte criminale.

Cu chestia inochentizmului s'au ocupat și unii medici—din Cherson și din Basarabia, însă și la ei nu aflăm o deplină armonie în păreri. Așa, unii par dispuși a vedea în toată mișcarea un fenomen anormal, socotind pe toți adepții călugărului dela Balta de oameni bolnavi, degenerați, căzuți victime ale unei vieți nenorocite în privința condițiunilor de traiu. „Abuzarea de băuturi spirtoase, hrană proastă—pe de o parte, iar pe de alta — întunecimea sufletească, nivelul jos al dezvoltării intelectuale și morale, aduc împreună ca rezultat slăbirea organismului, iritabilitate mărită a sistemului nervos și o stare a lui atât de nestatornică, încât influența ulterioară a unor factori iritanți, fie ei cât de slabi, provoacă boală de nervi. Fără îndoială, că alcoolismul câtorva generații, pe lângă hrana proastă, vorbind în genere, produce o influență stricăcioasă asupra țesăturii celei mai gingașe, mai sensibile pentru otrava alcoolului, asupra săturii sistemului nervos. Nu e de mirare, deci, că între moldoveni sfzilele bătăile, ucigăniile

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Cerere către arhier. Serafim a locuitorilor din sat. Tocuz, jud. Tighina, din 20 Ian. 1911.

²⁾ „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916. L. C. P. 6.

cu vătămări serioase sunt un lucru obișnuit. Trecând la cauzele de ordin moral, mai înainte de toate trebuie să arătăm slaba dezvoltare intelectuală a moldovenilor, răspândirea între ei a superstițiilor și lipsa desăvârșită de școli. În ignoranța lor ei cred ușor oricui li s'ar spune, și mai cu seamă în aceea ce aud de pe amvonul bisericesc în limba lor maternă. Predicile pasionate ale călugărului moldovean pătrund adânc în inima lor; ei merg după îndemnul lui să-și curățe sufletul cu post și rugăciune, iar dacă se îmbolnăvesc de nervi, ei, în întunecimea lor intelectuală, se socot drept păcătoși, cari după voia lui Dumnezeu își ispășesc păcatele prin chinuri, pentru ca în viitor să devină curați sufletește¹⁾. Astfel privea D-r. Iacovenco, un medic din Cherson, mișcarea inochentizmului.

Aflăm și altă părere, din partea altui medic, însă mai hotărâtă și mai simplă. „In Basarabia”—spune acest medic—„o sectă religioasă, inochentiștii, urmași ai călugărului Inochentie, considerați ca inofensivi... nu sunt numai niște simpli maniaci religioși, ci sunt adevărate bande de trântori criminali“... Sunt simple, după acest medic, și cauzele acestei mișcări: populația rurală basarabeană—scrie dânsul—„ținută în cea mai completă ignoranță de stăpânitorii ruși, împinsă în mod calculat către un bigotism nejustificat cu scop de rusificare și lăsată pradă alcoolismului distrugător (căci se bea spirt de 60 grade) contra căruia nu se ia nici astăzi nici o măsură, e pregătită admirabil pentru psihozele în masă de tip sugestiv și dacă mai îmbracă și formă religioasă ca inochentizmul, devin un pericol real“...²⁾.

Când citești aceste rânduri, scrise într'o formă atât de hotărâtă, ți se pare că în mișcarea dela Balta nu ai a face decât cu o turmă de ființe pe jumătate sălbatece, cari printr'o viață anormală, plină de abuzuri, au ajuns la o stare de absolută degenerare. Intunecimea ignoranței în suflet, descompunerea fizică în

1) D-r Iacovenco. „Psihicescaia epidemia na religioznoi pocive v Chersonscoi gubernii“. („Epidemia psihică pe teren religios în gub. Cherson“). V. „Sovremennaia psihiatria“ („Psihiatria contemporană“). 1911. Citez după „Trudâ Obscestva estestvoispâtatelei“ din Basarabia, 1911—12. V. III, p. 178.

2) Arh. Stat. Frățimii „Nașterea lui Hristos“. Arhiepiscopia Chișin. și Hotin. Către Frăț. „Nașt. lui Hr.“ din 20 Noembr. 1923, No. 16201. Anexa—Medic Major Botez. „Un pericol social“.

trupul vătămat—acestea sunt elementele cari, după părerile expuse, alcătuiesc ființa moldoveanului basarabean, care nu și-a păstrat în firea lui nimica altceva.

Dar nu toți medicii, cari au făcut cercetări asupra inochentizmului, privesc lucrurile atât de desperat. Cunoscutul psihiatru profesorul A. D. Coțovschi, e adevărat că, în mare parte împărtășește părerile medicilor de mai sus. Ca să dovedească și mai mult adevărul diagnozei medicale, d-l Coțovschi aduce o statistică a cantității de băuturi spirtoase (rachiu), care a fost consumată în anii 1908, 1909 și 1910 în Basarabia, Cherson și Podolia. Statistica arată că Basarabia, în întrebuințarea rachiului, e mai modestă decât guberniile vecine din Rusia. Prin aceasta, însă, prestigiul provinciei noastre nu este salvat, deoarece „pe lângă rachiu, moldovenii obișnuiesc și vin într'o cantitate enormă (într'un an se produce până la opt milioane de vedre)“. Concluzia e aceea că „Basarabia, după cantitatea băuturilor spirtoase ce le consumă, stă înaintea Podoliei și Chersonului“ ¹⁾. Rezultatul acestei împrejurări e ușor de înțeles. „Influența intoxicației alcoolice, în privința degenerării“—spune d-l Coțovschi—„e cunoscută de toți. Iar însemnătatea acesteia (a degenerării), ca a unui factor în rândul acelor pricini cari produc misticizm, superstiții, în masa poporului în timpul din urmă, e dovedită îndestul. Vom aminti bunăoară lucrarea lui Dupain (Etude clinique sur le délire religieux, 1888), care a studiat serii întregi de familii de ale alcoolizilor, între cari numărul misticilor, al indivizilor superstițioși, era enorm. Paul Millet (La dégénérescence bacchique et la névrose religieuse dans l'antiquité, 1911) socoate, deasemenea, alcoolizmul drept condițiune importantă pentru ivirea misticizmului și a superstițiilor“ ²⁾...

Pornind de la aceste considerații generale, d-l Coțovschi crede că ținând seama de întinderea mișcării, „acuma (1911—1912) avem tot dreptul să vorbim nu numai de psihoza dela Balta, ci de o întreagă epidemie psihică. Cu toate acestea însă, în studiul său care, vom releva, este dealtfel singura lucrare solidă în chestia inochentizmului, d-l Coțovschi dă mișcării întregi o altă caracteristică, mai puțin tristă.

¹⁾ D-r. A. D. Coțovschi. L. C. P. 179.

²⁾ Irid. P. 179—180.

După o studiere atentă a mai multor cazuri de inochentism și în diferite localități și împrejurări: prin mai multe sate, la unele mănăstiri, în biserică, la adunări particulare, în convorbiri cu persoane separate—inochențiști de rând și conducători, d-l Coțovschi a ajuns la concluzia că toți inochențiștii se împart în două grupuri. Un grup e alcătuit din acei bolnavi numeroși, a căror stare bolnăvicioasă se manifestă sub diferite forme, mai mult sau mai puțin grave și complicate ¹⁾. Pare însă, că și după d-l Coțovschi, bolnavii nu alcătuiau grupul cel mai mare. Vorbind de ei, dânsul adaogă, că bolnavii numai „în parte alcătuiau elementele epidemiei dela Balta... zic—în parte” — ne explică d-l doctor—„deoarece în afară de aceste elemente mai sunt multe altele cari nu au nici un semn de boală. Aceștia sunt indivizii cari cred adânc în diavol, în îndrăcire și în posibilitatea minunilor. Am avut ocazie să vorbesc și personal cu acești oameni și să asist la convorbirile cu ei ale misionarului gubernial: toți sunt îndeobște creștini, de o credință sinceră... elemente, sufletește,—cumpătate... A calcula proporția elementului psihopatic și a celui normal, de sigur că nu e cu puțință“... ²⁾ Grupul acestor inochențiști sănătoși, pare a fi și mai mare, când ne gândim la acei inochențiști numeroși cari și după arătările d-rului Coțovschi, prin toate manifestările lor, se deosebesc mult de cei propriu zis bolnavi, și *se apropie* de cei sănătoși. Iată cum îi caracterizează pe acești adepți ai călugărului dela Balta însuși d-l Coțovschi.

„La ei“— scrie d-l doctor—„avem de-a face c'o adâncă credință că diavolul există și s'a așezat în ei. Rezultatul acestei credințe este convingerea că vindecarea poate fi căpătată prin citanii. Acești indivizi, când văd pe alții sughițând, în convulsie încep să facă la fel, dar și una și alta dispar repede. Observările mele personale nu mi-au dat nici un rezultat pozitiv în ceea ce privește psihicul: uneori se observă anestezii, globus istericus, paretezii sub forma de fiori, mai des însă nu poți constata nici aceasta. Sughițul nu se arată decât în vremea procesiunii cu sf. icoană sau a slujbei dumnezeesti, când alți credincioși încep să sughițe și să cadă în convulsii. În ce privește convulsiile, acestea

¹⁾ Ibid. P. 172—176.—V. mai sus p. 124—130.

²⁾ Ibid. L. C. P. 162—170.

n'au de loc un caracter tipic. Individul cade, ne pierzând simțirile, dă dintr'o mână sau din picior și pe urmă se scoală. La aceasta—la drept vorbind—se și mărginește accesul de convulsie. Cum am zis, persoanele din acest grup, psihicește, sunt normale, iar unele dintre ele au o minte sănătoasă și tare, își poartă perfect trebile, ș. a. m. d... Studierea acestui grup de oameni ne arată că aici avem un stadiu tranzitoriu între persoanele sănătoase psihicește, cari cred în posibilitatea obsedării (îndrăcirii), și acei indivizi cari manifestă fățiș simptome de boală...

„Cum să privim acest grup? Vedem că dintr'ânsul lipsesc persoane, cari ar arăta oarecare semne de boală sufletească: dimpotrivă, toate ne spun contrariul. Ideea de îndrăcire nu poate fi socotită ca o manifestare a descumpănirii sufletești. Această idee e un rezultat al credinței adânci în legătură cu starea incultă a acestui grup. Sughitul și convulsiile—iată simptomele, cari ne arată că există de-acuma și elemente patologice... Dar totodată convulsiile sunt lipsite de un caracter specific, dânsese sunt mai mult un rezultat al unii imitații simple; sughitul—e un semn mai tipic, care ne arată prezența unor elemente patologice... Totuș cred necesar să subliniez aici că la acest grup de bolnavi, afară de puține excepții, nu putem constata de loc și alte simptome isterice, și tocmai această împrejurare mă face să cred, că aceste persoane nu sunt decât un element mijlociu între elementul sănătos și acel propriu zis bolnav“... 1). Acelaș doctor, mai departe, spune că nu numai printre inochentiștii de rând, ci și printre conducătorii mișcării se află „persoane, cari cred sincer în mișcarea dela Balta, sunt exaltate și atrag după ei masa poporului“ 2).

Marea divergență între părerile citate ale medicilor, e vădită. Pe când unii nu văd în inochentizm decât un fenomen bolnăvicios, ca rezultat al unor condițiuni anormale, iar inochentiștii sunt niște degenerați, altul află printre inochentiști mulți oameni sănătoși și cumpătați, deși mișcarea întregă după el poate fi socotită ca o „epidemie psihică“ ținând seamă de marea ei întindere.

Am spus mai sus că, cu cercetarea mișcării inochentizmului,

1) Ibid. p. 172—174.

2) Ibid. p. 177.

s'au ocupat și comisiuni întregi, de asemenea s'au făcut anchete, la cari au fost ascuțați mai mulți martori. Și aici, însă, aflăm aceeaș divergență în concluzii.

Sunt cunoscute concluziile la cari a ajuns, în chestia ino-chentizmului, comisia numită de către autoritățile basarabene, în 1911, pentru cercetarea mișcării din satul Ghelăuza. Fiind compusă din patru membri, între cari erau și doi medici, comisia, între altele, a constatat că *aproape toți* suferă de isterie cu simptomele caracteristice ale acestei boale..., că învățătura (inochentistă) e acel element de legătură care din elementele răzlețe ale masei poporului a creat un grup religios fanatizat de o singură idee“ ¹⁾...

Cam tot pe atunci, în Podolia, a fost făcută o mare anchetă la care și-au dat declarații „mai mult de o sută de membri“, aparținând „feluritelor pături obștești“. Ancheta aceasta, cum adeverește stăpânirea eparhială a Podoliei, a dovedit că nu cores-pund de loc cu realitatea zvonurile cum că mănăstirea dela Balta ar fi exercitat o influență vătămătoare asupra pelerinilor și prin aceea ar fi contribuit la răspândirea unei boale nervoase printre ei. Comisiunea nu tăgăduia cazurile când *unii dintre pelerini* se întorceau acasă bolnavi de nervi și smintiți sufletește, însă explică aceste cazuri prin faptul că la mănăstirea dela Balta se adună întotdeauna mulți epileptici și alți bolnavi smintiți, cari prin înfățișarea lor și cu accesele lor de isterie produc, firește, o influență vătămătoare asupra oamenilor sănătoși cari au sistemul nervos slab... Altă cauză a cazurilor arătate e spitalul pentru bolnavi alienați, de pe lângă mănăstirea dela Balta, care funcționează fără a fi condus și supravegheat de către medici ²⁾...

Credem că e de prisos să insistăm asupra divergenței între concluziile acestor comisiuni de cercetare.

3.

Părerile reprezentanților bisericii basarabene, sunt și mai precise și; tot odată,— mai nepotrivite unele cu altele.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. V.lovei. Rap. din 24 Oct. 1911, No. 239. Anexa: „Act“ al cercetării în Ghelăuza, din 22 Oct. 1911. Cfr. mai sus p.213.

²⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ sinod. cit.

Pe când pentru unii, inochentiștii, în frunte cu Inochentie nu erau decât niște rătăciți, bolnavi, sau chiar criminali, alții erau mai moderați în judecata lor și mai puțin hotărâți în aprecierea mișcării, precum și a adepților ei.

Vom începe cu preoții.

În 1913, un preot raportă arhiepiscopiei că inochentismul nu e altceva decât secta „hlăstă“¹⁾ cu acea deosebire, că „adepții inochentismului se hipnotizează“... La adepții lui Inochentie „se observă o stare patologică, provocată de oarecare boală cronică cu caracter de epidemie“²⁾. Mișcarea lui Inochentie, scria mai înainte un „blagocin“, e „o înșelăciune întocmită pe teren religios cu scop de câștig“³⁾. „Ca preot mărturisesc“, — raportează alt paroh —, „că la el (Țurcan) nu e nimica religios, toate aceste lucruri el le face cu singurul scop de a stoarce bani dela moldovenii naivi“⁴⁾... „Inochentiști“ — citim în articolul unui preot —, „cari numai se acoperă cu numele și cuvântul lui Dumnezeu, devin nu cei mai buni, dar cei mai răi oameni din Basarabia, lepădăturile ei“⁵⁾...

Și mai multă precizare aflăm la misionari. „Faptele nouă“ — scria un misionar în 1912, — „aflăte de mine în această călătorie (Dec. 1912), confirmă acea definiție a Inochentieniadei, pe care am făcut-o odată, cum că (mișcarea) este „hlăstovstvo“ de o formație nouă. În această groaznică mișcare a inochentismului, cum vedem, există un pseudodumnezeu — însuș Inochentie; există pseudonăscătoare de dumnezeu, și încă nu una...; sunt și pseudo-apostoli, sunt pseudoprooroci, se fac noaptea adunări, se abțin de a mânca carne ș. a. m. d“⁶⁾... Acelaș misionar scria în 1915: „Fără îndoială, că și parastasele comune, și săparea fântânilor, și colibele nu sunt altceva decât un mijloc de îmbogățire pentru căpeteniile cari ruinează norodul economiceste, și — ce e și mai important — îi calicesc sufletul lui, îi schimonosesc și slăbesc cre-

1) Hlăstă — o sectă mistică la Ruși.

2) Arh. Cons. D. C. Pr. V. Spănu Rap. din 1 Fevr. 1913, No. 12.

3) Ib. Pr. V. Popovici. Rap. din 24 Dec. 1910.

4) Ib. Pr. V. Velian. Rap. din 11 Ian. 1911, No. 3.

5) Pr. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentle“... etc L. C. P. 1312.

6) Arh. Cons. D. C. Mis. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912,

dința și moralitatea lui, omoară în el frica lui Dumnezeu“¹⁾... Alt misionar nu vedea în mișcarea dela Balta, decât o „psihoză“ :... „Nu numai un psihiatru ar putea constata la inochentiști o psihoză religioasă de sectari, care psihoză se apropie mult de o vădită alienație“²⁾.. Unii priviau lucrurile mult mai simplu. „Dacă vom căuta cu luare-aminte“—cetim într’o „Cuvântare de mântuire“ —„la aceea ce se petrece împrejurul ieromonahului Inochentie, apoi fiecare va înțelege că vorbele despre sfârșitul lumii și despre sosirea judecății înfricoșate se cer nu pentru deșteptarea sufletească a moldovenilor noștri, ci pentru jăfuirea buzunărilor lor“³⁾...

Evident că pentru autorii acestor păreri și „raiul pământului“ nu era decât o „peșteră de înșelăciune“⁴⁾, „un cuib de bandiți“⁵⁾, iar Inochentie devenea pentru unii — „psihopat sau șantajist vădit“⁶⁾, sau „un adevărat și aprig anarhist“⁷⁾, pentru alții — „un om bolnav, îmbrăcat în rassă..., care prostea mulțimea întunecată... omorînd în ea nu numai frica și ascultarea față de glasul bisericii, dar chiar și capacitatea de a face deosebire între adevărul curat și minciuna vădită pentru toți“⁸⁾.

Au avut loc însă fapte, cari erau privite de misionari cu totul altfel. În raportul a doi misionari, din 1911, cari au cercetat mișcarea inochentistă în satul Tocuz, între altele, cetim următoarele: „..., În prezent în satul Tocuz nu e nici o mișcare sectară... Din interogatoriul făcut acelor persoane, cari făceau parte mai înainte din mișcarea pseudosectară de aici, s’a dovedit că astfel de mișcare (sectară) n’a avut loc nici la început... Mișcarea în Tocuz e o trezire din somn, e începutul vieții întru Hristos. Astfel de fenomene se pot repeta și în alte sate și în alte parohii ale epar-

1) Mis. A. Scvoznicov. Rap. cit. către arhier. Platon. L. C. P. 516.

2) Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21. Cfr. acelaș Mision. Rap. din 22 Sept. 1911, No. 126.

3) Ib. Anexa la Foițele Frăț. n. „Nașterea lui Hristos“. No. 75. Cfr. mai sus p. 172.

4) Mis. A. Scvoznicov. „V părințelov. raiu“. L. C. P. 232.

5) Pr. I. Andronic. „Smerti ierom. In—tia“. L. C. P. 26.

6) Arh. Cons. D. C. Pr. V. Ciptarenco. Rap. din 17 Dec. 1911, No. 128.

7) Ib. Pr. A. Evstratiev. Rap. 20 Iun. 1913.

8) Mis. A. Scvoznicov. „V părințelov. raiu“... L. C. P. 221.

hiei“¹⁾... Și părerea aceasta nu era unică: vom aminti, de pildă, declarațiile păr. St. Revenco, Gavr. Nagacevschi²⁾). Pe urmă, părerea aceasta n'a fost înlăturată nici mai târziu. Încă în anul 1924 un preot basarabean, care vizitase „raiul“ lui Inochentie în 1917, ne scria despre inochentiști că sunt oameni religioși. „In toți ucenicii lui (Inochentie) ardea focul cauzei dumnezești, nouă pentru lume, până într'atâta, încât fiecare stăruia cât se poate mai mult să răs-pândească această cauză între cei de aproape și cei depărtați“³⁾...

Bineînțeles că acestor observatori și persoana lui Inochentie se prezenta în altă lumină. Pentru unii dintre ei Inochentie era poate un om sincer religios⁴⁾. Pentru alții călugărul dela Balta nu era decât o personalitate „enigmatică“...⁵⁾ „Nu pot să-l socot pe dânsul (Inochentie) drept adevărat șarlatan, și cred că el se înșela sincer de chemarea lui“...⁶⁾.

În chestia acestei mari divergențe care exista în părerile asupra inochentismului chiar la oamenii competenți și de aceeași specialitate poate mai instructivă decât oricare alt fapt e corespondența interesantă dintre doi arhierii—Serafim arhiep. Basarabiei, și episcopul Ambrosie, vicarul Podoliei.

Ideile lui Serafim cu privire la Inochentie și toată mișcarea provocată de el, o cunoaștem destul de bine din expunerea precedentă.

La începutul an. 1910⁷⁾, primind știri dela congresul județean al preoțimii din jud. Hotin despre pelerinii ce se îmbolnăveau la mănăstirea Bălții, precum și despre activitatea revoltătoare a călugărului Inochentie, Serafim, episc. Basarabiei, a trimis acest document, în original, lui Serafim, arhieriu al Podoliei, răspuns însă n'a primit decât dela vicarul Podoliei—episcopul Ambrosie⁸⁾). Iată ce scrie acesta.

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică și T. Volovei. Rap. din 31 an. 1911, No. 6.

²⁾ V. p. 175, 217, 251—252. V. și cap. IX.

³⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. Declar. scr.

⁴⁾ V. P. 217.

⁵⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“... L. C. P. 568.

⁶⁾ Ib. p. 571.

⁷⁾ Așa ar reieși din corespondența citată mai jos.

⁸⁾ Arh. Cons. D. C. Arhier. Serafim al Chișin. Rap. către un înalt demnitar, probabil, Oberprocur. sinodal. Data precisă lipsește.

„Preasfințite Stăpâne, Preamilostiv Arhipăstor și Părinte Zilele trecute am aflat ¹⁾ că Preasfinția Voastră învinuiți mănăstirea „Teodosie“ dela Balta, încredințată conducerii mele, de oarecare acțiuni necuviincioase, cari s'ar fi reflectat asupra păstoriților P. S. Voastre.

„La aceasta dați-mi voie să Vă spun: Preasfințite Stăpâne! Mie mi-e greu să apăr mănăstirea mea și călugării mei. Inșă, cunoscându-Vă, în parte, personal, în parte din scrisorile P. S. Voastre către bătrânul („starețul“) Serafim Inozemțey și din spusele altora despre P. S. Voastră, îndrăznesc să zic: Vino și vezi! De bună seamă, eu mă găsesc să plec la Balta, pentru 9 Maiu: nu veți putea și nu veți consimți, Preasfințite Stăpâne, să veniți și Dv. tot acolo? Vom fi foarte și foarte bucuroși să Vă vedem pe Dv. acolo, veți avea putința să Vă rugați lui Dumnezeu acolo în mijlocul unei mari părți a păstoriților Dv. Atunci le veți vedea toate la fața locului, le veți pipăi, le veți cunoaște... Vă poftesc și Vă rog cu stăruință să binevoiți a veni. Dar dacă nu puteți, nu veți binevoi să mă invitați pe mine la Dv. după 9 Maiu? Atunci, personal, le voi lămuri toate ²⁾“. În arhivă nu s'a păstrat răspunsul arhierelui Bașarabiei, știm numai că la invitația lui Ambrosie să se ducă la Balta pentru a se ruga în mijlocul păstoriților săi, Serafim a răspuns că ar dori să-și vadă păstoriții la el acasă ³⁾.

La acest răspuns episc. Ambrosie a trimis lui Serafim următoarea interesantă scrisoare.

„Preasfințite Stăpâne, Preamilostiv Arhipăstor și Părinte.

„Ca răspuns la scrisoarea Dv. din 9 Aprilie, socot de datorie să Vă aduc la cunoștință următoarele.

„Intr'adevăr în scrisoarea mea n'am încercat să lămuresc chestia importantă, atinsă în scrisoarea Dv., nu numai în vederea greutății de a lămuri prin scrisori, ci încă și pentru aceea că mie nu-mi era cunoscut conținutul amănunțit al comunicării Dv., în această cauză, făcută Arhierelui Eparhial al Podoliei: acesta din urmă numai în scurt, între altele, mi-a comunicat fondul

¹⁾ Cum vom vedea—dela arhiepisc. Podoliei, căruia îi scrisese Serafim.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Ep. Ambrosie. Către Arhier. Serafim scrisoare din 6 Apr. 1910.

³⁾ Ib. Rap. cit. către înaltul demnitor (oberprocuror).

ei, deasemenea și aceea că blagocinul a fost însărcinat de către dânsul dela Balta să facă anchetă și că, pentru a evita orice bănueli, dânsul a făcut aceasta în mod secret, ne prevenindu-mă nici pe mine, ca pe nastoiatelul mănăstirii.

„Primind însă acuma scrisoarea Dv., voi cere imediat „namestnicului“ răspunsuri la punctele principale, și pe urmă voi cerceta singur cauza amănunțit, când voi fi personal la Balta la 9 Maiu și ce voi lămuri. Vă voi comunica. Cu mila lui Dumnezeu și eu din tinerețea timpurie m'am interesat adânc de chestiile vieții duhovnicești, am stat și la picioarele bătrânilor („starțev“) duhovnici, am avut corespondență cu preasfințitul Teofan Pustnicul (Zatvornic) și credeți, stăpâne, sufletului meu, că conștient nu voi admite nici o minciună, nici o falsificare și nimica meșteșugit în mănăstirea „Teodosie“ dela Balta, încredințată conducerii mele.

„Am fost acolo de câteva ori, cu luare—aminte priveam al toate, am corespondență activă și deseori, dela Balta vin (și nu de mult au fost) oameni și aici la mine, deși mai rar, și nu toți sunt prieteni ai păr. namestnic Varlaam, însă nimica din cele rele ce scrieți Dv, nu mi-au descoperit mie nici acești oameni, nici observațiile mele.

„Bineînțeles, cunosc bine deasemenea, că la întâiele 2—3 săptămâni ale postului mare a fost la Balta, acuma, mult norod, dar ca norodul moldovean să fie ademenit acolo pe cale artificială—despre aceasta nu știu nimica.

„In ce privește însă ieromonahul Inochentie, trecutul lui (până la Balta) nu-mi este cunoscut. L-am găsit la Balta de-acuma ierodiacon, l-am hirotonit în sanul de ieromonah și am văzut cum nu odată în vremea slujbei dânsul plângea. Știu că și asupra celor îndrăciți cetia rugăciuni (exorcizme) din tipic; aceasta am văzut personal, însă nu văd în aceasta nimica necuviincios, deoarece am văzut bolnavi, cari cădeau la mormântul păr. Teodosie, și se purtau așa cum sunt înfățișați îndrăciții. Când se adunau mulți bolnavi, la Balta, acelaș Inochentie închiria pentru ei deosebite încăperi și făcea aceasta chiar și fără namestnicul și fără călugării cei mai bătrâni și pentru aceasta a primit dela mine muștrarea cuvenită...

„In ce privește minunile dela mormântul păr. Teodosie, de

mine sunt numai cinci tipărite, iar la mănăstire sunt scrise mai multe, și toate sunt adevărate prin declarațiile martorilor nu numai dintre fețele călugărești, ci și ale streinilor. Pe unii dintre cei vindecați eu însumi i-am văzut și i-am întrebat. Iată și acum mi-au trimis în copie cinci povestiri despre vindecări miraculoase. Dintre acești vindecați numai una e o moldoveancă, fată de țaran...

„Voiu fi foarte mulțumitor Preasfinției Voastre, dacă veți verifica prin preoți atât această vindecare, cât și acele comunicate de mine mai înainte, — și-mi veți comunica rezultatul...¹⁾).

Nu e, credem, nevoie să analizăm păreriile acestor doi arhierei—Ambrosie și Serafim—ca să vedem că sunt contrarii atât în chestia personalității călugărului Inochentie, cât și privitor la cauza lui și chiar la toată mișcarea. Un lucru însă am sublinia aici: părerea favorabilă inochentizmului vine dela Balta, dela fața locului, dela o față autorizată și care—trebuie să credem—era în măsură să se orienteze bine în cele ce se petreceau acolo. Cu toate acestea să nu uităm că părerea aceasta, mai târziu, a fost combătută cu multă rigurozitate nu numai de către fețe bisericesti izolate ci chiar de Sinodul rusesc.

4.

Vom aminti aici că încă în 1912, misionarii eparhiali din Basarabia declarau că se cere un studiu amănunțit și din toate punctele de vedere al inochentizmului. Mulți credeau pe vremea aceea că aceasta nu se poate face decât la Murom, care pe atunci devenise centrul mișcării²⁾. Aceeaș studiere atentă propunea preoților și arhiereul Serafim din Basarabia pornind dela convingerea că inochentizmul, deocamdată, nu e lămurit³⁾. Inșă toată munca depusă pentru scopul arătat a rămas zadarnică. Mișcarea inochentizmului până și în timpurile din urmă a rămas neînțeleasă atât de simplii muritori, cari cu diferite ocazii veneau în atingere cu adeptii lui

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Ambrosie, vicarul Podoliei. Scrisoare către Serafim al Chișin., din 13 Apr. 1910.

²⁾ V. p. 170.

³⁾ Apel către preoțime. V. „Veđ. Ep. Chișin.“. 1913, No. 2.

Inochentie, cât chiar și pentru oamenii specialiști în chestii de sectarism religios, cum sunt misionarii. În privința aceasta mai semnificativ este faptul următor.

Când s'a dovedit că este mare divergență între misionarii basarabeni în chestia inochentizmului (dacă e aici „hlâstovstvo“ sau nu), arhiepiscopul Serafim a intervenit pe lângă Sinod ca să fie delegat d-l V. M. Scvorțov pentru a stabili caracterul inochentizmului. Pentru acelaș scop au fost invitați și M. A. Calnev, misionarul eparhial din Cherson, și preot. N. Curcinski, mision. eparhial al Podoliei. La cercetare au luat parte și mai mulți misionari din Basarabia. A fost întreprinsă o studiere amănunțită și serioasă a mișcării, și cu toate acestea misionarii n'au căzut de acord asupra ei. Unii (Calnev, Curcinski, Chirică și Volovei) au ajuns la concluzia că inochentizmul nu conține nimica din „hlâstovstvo“ — nici în rit, nici în dogme, nici în legătura genetică, și că mișcarea aceasta are un caracter sectar patologic, este originală și are o formă care, deocamdată, nu e dezvoltată pe deplin. Cei alți membri ai comisiunii susțineau părerea contrarie. Și mai interesantă este acea împrejurare, că toate faptele studiate n'au putut să inspire nici o idee precisă asupra mișcării nici chiar arhiepiscopului Serafim nici lui Scvorțov, așa că ei s'au abținut cu totul de la judecata asupra problemei¹⁾.

Cazul arătat a fost, cum vedem, pe vremea arhiepiscop. Serafim, vasăzică până la 1914, când Serafim a părăsit Basarabia²⁾. Insa aceeaș stare nelămurită în chestia inochentizmului a fost constatată și în 1916 de către congresul eparhial din Basarabia.

Vom aminti că la acest congres au luat parte treizeci și doi de membri ai clerului basarabean și un profesor al seminarului teol. din Chișinău, specialist în chestiile sectarizmului. Printre membrii congresului optsprezece erau misionari—eparhiali și de cercuri. Congresul a început lucrările sale pornind de la ideea că asupra inochentizmului nu există încă o părere hotărâtă și binemotivată. Un preot, între altele, a spus că „vindecarea rațională a bolii poate avea loc când e pusă adevărata diagnoză, pe când în stabilirea caracterului acestei mișcări între misionari e mare di-

1) „Proc. Verb.“ ale Congres., din 1916. V. L. C. P. 7—8.

2) Oper Societ. Istor.—arheolog. Bisericești din Chișin. V. XII. p. 10,

vergență“. Lucrările congresului au durat două zile, însă n'au ajutat întru nimica în această chestie și la ultima ședință, în 11 Martie, arhiereul Anastase s'a simțit nevoit să declare că părerile expuse la congres asupra inochentizmului sunt „cu totul opuse“, că învătătura inochentiștilor „nu e statornică“ și „diagnoza nu e pusă“ ¹⁾.

Nu avem știri amănunțite și precise despre faptul, cum a trecut chestia inochentizmului prin numeroasele ședințe ale Sinodului, cari au fost consacrate acestui fenomen. Bănuim însă că extrema încetineală, cu care Sinodul lucra asupra acestei chestiuni, între altele, a avut și acea pricină, că chiar și membrii Sinodului nu aveau o părere hotărâtă asupra evenimentului, și aceasta e și firesc după acele numeroase și variate opinii, cari ajungeau la Sinod din partea mai multor persoane și instituții cu privire la inochentizm.

Pe lângă părerile expuse în presă, cum am spus, există și alte păreri asupra mișcării inochentiste. Așa, unii cărturari nu văd în ea decât „roadele ignoranței“, iar în inochentiști — numai „oameni îndobitociți“ și „sectanți cari propagă lenea, vagabondajul, corupția și bolile ²⁾. Aceeaș judecată desprețuitoare ni s'a 'ntâmplat să auzim și dela unii cercețători români erudiți... Alți autori sunt de părerea că inochentizm e un fenomen mai mult sau mai puțin întâmplător, care e provocat de politica rusificatoare a arhiereului Serafim (din Basarabia), în biserica basarabeană ³⁾. Și părerea aceasta e destul de răspândită, cu toate că mișcarea dela Balta nu tocmai corespunde cu arhipăstoria lui Serafim în Basarabia nici chiar din punct de vedere cronologic ⁴⁾.

Ne-am oprit asupra acestor numeroase și variate opinii și judecăți asupra mișcării dela Balta nu pentru ca să intrăm în analiza lor și să ne ocupăm cu aprecierea lor; valoarea acestor păreri se va lămuri în expunerea ce urmează, — am făcut aceasta numai pentru

¹⁾ „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916. L. C. P. 13.

²⁾ Dr. M. V. Coteanu. „Roadele ignoranței în Basarabia“. V. „Cultura Poporului“ (ziar) 1923, No. 28.

³⁾ I. Nistor. „Istoria Basarabiei“. 1923. P. 341. Cfr. Pr. I. Simedrea. „Inochentie și inochentizm“. V. „Biserica ortodoxă România“. 1922 No. 5. P. 353.

⁴⁾ V. art. nostru „Studii nouă asupra trecutului Basarabiei“ în „Viața Rom.“ 1924, No. 4. P. 91—93.

faptul că între aceste păreri se constată o divergență atât de mare, încât multe din ele, cum am arătat, se exclud una pe alta. Credem că acest fapt este foarte important: dânsul tocmai ne dovedește că părerile arătate sunt unilaterale și nici una nu cuprinde mișcarea în toată întregimea ei și prin urmare nici n'o poate explica.

Istoria inochentizmului expusă mai sus ne dovedește că fenomenul este complicat și a pătruns adânc în viața românilor basarabeni. E vădit că și rădăcinile mișcării trebuie să fie multe și adânci. Aceste considerațiuni ne conduc la ideea, că pricinile fenomenului trebuie căutate în toată viața românilor din Basarabia, în acele condițiuni și împrejurări, în cari s'a dezvoltat viața lor religioasă de sub Ruși. Toate acestea însă nu le vom cunoaște și nu le vom pricepe, dacă nu vom stăruii, mai înainte de orice, să cunoaștem ce a fost îndeobște viața religioasă și cea bisericească a Rușilor, cu cari românii basarabeni au conviețuit un veac întreg.

IX. CAUZELE INOCHENTIZMULUI. ROSTUL MIȘCĂRII.

1.

Se știe demult că Rusia e o țară de mistere. Chiar cei mai mari naționaliști ruși recunoșteau aceasta și mărturiseau că „Rusia cu mintea n'o poți pricepe, cu arșinul n'o poți măsura, că ea are o măsură deosebită, în Rusia nu poți decât să crezi“¹⁾. Atât de neobișnuită este viața și toată cultura ei.

Așezat la hotar între Azia și Europa și expus la puternice înrâuriri dintr'o parte și din alta, poporul rus în viața și cultura lui a întrunit elemente eterogene și cu totul streine între ele. În ultimele două sute de ani, dela Petru cel Mare încoace, istoria rușilor a luat o îndrumare hotărîtă spre Apus, însă atât în viața cât și în toată mentalitatea lor, au rămas urme adânci și neșterse ale vecinătății orientale: psihologia rușilor, putem zice, e un straniu amestec din cutezanța Apusului și fatalismul răsăritean.

Din toate curentele venite din răsărit, mai vechiu și poate cel mai puternic, mai cuprinzător a fost curentul religios, care venea din Constantinopole. Înrâurirea religioasă a Bizanțului a început odată cu primirea creștinizmului. Credința creștină, care aducea cu ea o întregă nouă concepție, plină de idei pe atât de adânci cât și de înalte, cum era și de așteptat—nu putea fi înțeleasă în fondul ei de poporul rus. În această lature nu-l puteau

¹⁾ „Umom Rossiu ne poniati,
„Arșinom eio ne izmeriti,
„U nei osobennaia stati,
„V Rossiu mojno tolico veriti“.

ajuta nici acele școli, cari pe atunci erau deschise la ruși, de către oamenii învățați și învățătorii aduși de Vladimir din Grecia, așa că, în urma acestor încercări de a lumina țara, cum scrie cunoscutul istoric rus E. Golubinski, „învățătura, am zice, numai a trecut peste noi cum trece apa prin ciur“¹⁾. E ușor de înțeles cari puteau fi rezultatele. În loc de credință creștină a luat ființă o stare religioasă neobișnuită, numită „dvoeverie“, care nu era decât un amalgam de elemente păgâne și creștine legate în chip mecanic sau, mai des, contopite. În viața religioasă această stare se manifesta într’o religie de formă, în îndeplinirea rânduelilor bisericești fără a pricepe rostul lor, în acel exterior religios, care purta numele de „obriadoverie“ (credința în puterea rânduelii). Dar cu toate aceste neajunsuri, biserica dela început a intrat în viața norodului rus ca factor viu. Având puterea de a uni elementele eterogene ale populației, ea a fost dela început sprijinită de ocârmuire, devenind cu încetul un puternic colaborator al acesteia în formarea statului rus²⁾.

Epoca țaristă a găsit biserica adânc înrădăcinată în viața poporului c’un cler având o înrăurire puternică asupra norodului. Pornind mari reforme, menite să schimbe cu desăvârșire îndrumarea vieții statului, țarii, depe vremea iui Petru cel Mare, bineînțeles s’au îngrijit mai înainte de toate să înlătore toate piedicile și primejdiile cari li se puteau ivi în cale din partea bisericii. Aici lovitură hotărâtoare a fost dată de Petru cel Mare, care în ochii colaboratorilor săi era pontifex maximus: „țarul“—zicea Teofan Procopovici,—„este judecător și poruncitor al tagmei duhovnicești întregi, dardânșii din orice tagmă, și însuș patriarhul se aflau sub puterea și judecata țarului, ca și ceilalți supuși“³⁾. În fruntea bisericii, în locul unei căpetenii (patriarh) alese de episcopi⁴⁾, Petru cel Mare, în 1721, a pus Sinodul — o organizație întreagă compusă din mai

¹⁾ Prof. E. Golubinski. „Istoria bisericii ruse“. Ed. II, Vol. I, p. 1, pag. 711.

²⁾ Prof. P. V. Verhovscoi. „Proșloe, nastoiășcee i vozmojnoe budușcee polojenie pravoslavnoi Tercvi v Rossii“. („Situația pravoslavnicii bisericii în Rusia în trecut, în prezent și cea posibilă în viitor“). V. rev. „Hristianscaia Măslî“ („Gândirea creștinească“). 1917, No. V—VI. P. 66—67.

³⁾ Ibid. (L. C. P. 80.

⁴⁾ Prof. P. Znamenschi. L. C. P. 227.

mulți membri numiți de stat. Ca activitatea Sinodului să fie sub controlul strict al statului, a fost înființat postul oberprocurorului— un funcționar laic care, în instrucția oficială din 1722, a fost numit „ochiu al țarului și executor în afaceri de stat“. Membrii Sinodului, în majoritate, erau dintre episcopii eparhiali, cari erau toți numiți, prin mijlocirea Sinodului, la catedre tot de țar. Deveniți astfel simpli funcționari spirituali ai statului, ei la rândul lor aveau puterea deplină să numească clerici în posturile inferioare din eparhiile lor ¹⁾.

S'a început astfel în viața bisericii rusești o perioadă nouă care este cunoscută în istorie sub denumirea de „perioada oberprocurorilor“ și „sinodală“ și se caracterizează prin starea subjugată a bisericii, în ce privește raporturile ei cu statul, iar în viața internă a bisericii—prin domnia episcopatului. Starea aceasta a dat dreptul istoricilor să spună că dela Petru cel Mare încoace, în locul unei colaborări reciproce între puterea bisericească și cea a statului, care colaborare avea loc în epoca Moscovită, se începe atârănarea juridică a unui așezământ — a bisericii — de altul, de stat ²⁾. În cele din urmă, în puterea acestei schimbări, biserica în Rusia n'a rămas decât un „instrumentum regni ³⁾. Pentru ca biserica să-și poată îndeplini mai bine misiunea de ajutor al ocârmuirii și să devină mai cu autoritate în ochii poporului, era necesar de a-i crea o situație cât se poate mai avantajoasă, care ar fi ridicat-o de-asupra norodului, mai sus de celelalte așezăminte. De aici provine deosebita grijă a stăpânirii rusești de a zidi clădiri încăpătoare și luxoase pentru biserică, de a face școli speciale pentru cler, de a apropia cât se poate mai mult pe reprezentanții clerului de puterea civilă.

Cu această situație, biserica rusă a intrat și în v. XIX. La începutul acestui veac unirea strânsă între stat și biserică a căpătat o nouă formă prin transformarea, în 1817, a ministerului de Instrucțiune Publică în „Ministerul Afacerilor Spirituale și Instrucțiunii Publice“ cu scopul de a întemeia educația obștească pe baze religioase. În manifestul din 24 Oct. 1817 se zice următoarele: „Dorind ca evlavia creștinească să fie totdeauna temelia instrucțiunii adevărate, am socotit folositor să întrunim afacerile Ministerului Instrucțiunii

¹⁾ Pocrovski. L. C. v. IV, pp. 181—183; v. V, p. 143.

²⁾ Prof. P. V. Verhovscoi. L. C. p. 81.

³⁾ Pocrovski L. C. V. V. p. 133.

Publice cu afacerile tuturor confesiunilor în alcătuirea unei singuri ocârmuiri sub denumirea de Minister al Afacerilor Spirituale și Instrucțiunii Publice“. E de notat că înființarea unui asemenea minister, compus din două departamente, nu însemna o întrunire mecanică a afacerilor separate. Chiar din manifestul citat se vede că se avea în vedere ceva mai mult. Tendința principală a acestei măsuri se vede și mai bine din faptul următor.

Pe lângă direcția principală a școlilor, a acestui minister, a fost înființat „Comitetul savant“ („Ucionâi Comitet“) pentru a se ocupa mai cu seamă cu partea instrucțiunii a afacerilor acestui minister. În instrucția călăuzitoare alcătuită pentru „Ucionâi Comitet“, între altele se spune că slujba principală a comitetului constă în aceea ca „educația norodului, temelia și garanția bunăstării statului și celei particulare, prin mijlocirea celor mai bune cărți de școală, să fie îndreptată spre ținta adevărată și înaltă— spre împlântarea în sânul societății din Rusia a unei armonii mântuitoare și statornice între credință, știință și autoritate sau, cu alte cuvinte, între evlavia creștinească, luminarea minților și existența civilă“ ¹⁾.

Culmea legăturii între ocârmuire și biserică o vedem pe la mijlocul v. XIX, în vremea lui Nicolai I, a celui mai aprig țar autocrat, când se afla în fruntea bisericii ruse și cel mai puternic prelat și sprijinilor al ocârmuirii țariste, cunoscutul mitropolit Filaret Drozdov. Atunci au fost precizate și acele vestite trei principii — ortodoxism, autocratism și naționalism („pravoslavie, samoderjavie i narodnosti“), cari erau socotite de unii nu numai ca fond pentru adevărata concepție patriotică rusească, da' chiar și ca un program politic, de alții însă au fost poreclite ca principiile unui sistem de „naționalism oficial“ („sistema ofițialnoi narodnosti“) cu care denumire dănsese au și rămas în istorie ²⁾.

La sfârșitul v. XIX biurocratizarea bisericii ruse a ajuns la extremitate sub vestitul oberprocuror C. P. Pobedonosșev, care

¹⁾ M. I. Suhomlinov. „Iz sledovania i stat. po ruscoi literature i proseșceniiu“ („Cercetări și articole asupra literaturii ruse și instrucțiunii“) 1889. V. I, p. 193—196.

²⁾ A. Păpia „Haracteristichi literaturnâh mnenii s dvadșătâh do piiti-desiatâh godov“. (Caracteristice ale opiniunilor literare dela anii 1820 până la an. 1850“). 1890 p. 93—141.

timp de 25 ani (1880—1805) a stat în fruntea bisericii. Pobedonoshev într'adevăr domnia în biserica rusă ca un ministru în resortul său. Pentru atingerea scopurilor sale, dânsul între altele a înființat școlile primare bisericesti și stăruia să pună clerului leafă dela stat crezând că prin aceasta va ridica autoritatea clerului și totodată, dându-i în mâini școala bisericască, va obține ca preoțimea să susțină și mai bine regimul absolutist al statului ¹⁾.

Se înțelege dela sine că cu cât se îmbunătățește situația exterioară a bisericii, cu cât creștea puterea ei ca a unui organ de ocârmuire generală, cu atât mai mult ea se îndepărta de menirea ei directă și putea să satisfacă mai puțin cerințele sufletești ale credincioșilor. În viața religioasă, mulțumită acestor și altor împrejurări, vechea „obriadoverie“ în poporul de jos ceda cu greu locul unei religiozități mai conștiente, păturile de sus pornise pe calea indiferentizmului și chiar a ireligiozității, iar în cercurile diriguitoare ale bisericii s'a întronat un formalism, o activitate plină, în exteriorul ei, de multe amănunte ademenitoare, dar lipsită de viață, de suflet viu. Incepuse să se vorbească că în Rusia credința vie a dispărut, că asociația credincioșilor de odinioară n'a mai rămas, biserica lui Hristos fiind înlocuită printr'un simplu biurou de ocârmuire țaristă, printr'un „resort al confesiunii ortodoxe“—„Vedomstvo Pravoslavnago Veroispovedania“, care „nu e decât un așezământ de stat... cu desăvârșire singuratic și strein pentru toată masa poporului bisericesc“ ²⁾.

2.

Evenimentele arătate mai sus nu cuprindeau toată viața religioasă a poporului rus. Stăruința ocârmuirii rusești, la început—de a sădi creștinismul și pe urmă, în toată curgerea vieții istorice, de a sprijini biserica și a susține clerul, a avut și altă latură: subț înrăurirea acestor fapte, în mulți oameni se deșteptau cerințele religioase, gândirea și sentimentul lor căpăta o nouă îndrumare. Monahismul care cu atâta putere se răspândea în Rusia,

¹⁾ Prof. P. V. Verhovscol. L. C. P. 95.

²⁾ B. P. „Necotorâia mâsli o minuvșem gode v jizni russcoi Tercvi“ („Unele idei asupra an. trecut în viața Bisericii ruse“). V. „Hrist. Mâsli“. 1917, No 1, p. 127.

mai cu seamă — cea veche¹⁾, e o puternică dovadă că noua religie aducea roadele ei. Erau și mari evenimente în viața popoului rus cari provocau în mulți această stare sufletească și o intensificau la acei, cari din fire erau inclinați spre viața religioasă. Avem în vedere jugul tătarilor care pe deoparte a asuprit mult norodul întreg, aducându-l aproape până la deznădăjduire, iar pe de altă parte a provocat cea însuflețire de idei înalte și aplecări ascetice, pe care le aflăm la vestitul călugăr Serghie din Radonej, fondatorul Lavrei din „posad Serghiev“, de lângă Moscova, și care prin influența ei neconținută și puternică, după convingerea unor istorici, a putut să reînvie poporul rus²⁾.

Acest curent nou, la început sub o formă foarte primitivă, se adâncea treptat în sufletul multor oameni și sub influența ulterioarelor evenimente istorice, se crea astfel o concepție deosebită care era menită să explice, să descopere nu numai rostul vieții individuale, ci și misiunea istorică a întregului popor rus. Concepția aceasta și-a găsit forma ei expresivă în vestita teorie a „Romei a treia“ care teorie atribuia statului Moscovit un rol mesianic în istoria lumii întregi, făcând din Moscova un „centru ideal al monarhiei mondiale, care are scopuri și probleme mondiale“³⁾.

Concepția aceasta, cu toată forma ei naivă, în fond s'a păstrat și după aceea în conștiința popoului rus și dezvoltându-se paralel cu creșterea puterii bisericești, a trecut prin toată perioada țaristă. Repetăm, s'a păstrat în fondul ei religios, care cuprindea astfel oameni din toate păturile obștești începând cu poporul de jos și isprăvind cu mulți intelectuali, chiar cu unii dintre țari. În cazul din urmă, în legătură cu alte împrejurări, curentul religios se întărea și mai mult, căpăta un caracter de misticizm, care și manifesta tendința de a acapara toate ramurile activității obștești. Așa a fost pe vremea țarului Alexandru I, în a doua jumătate a domniei sale, când el simțea nevoie în sprijinul moral al persoanelor religioase mistice, cum erau vestitul arhimandrit Foțiu, M-me Criudener și chiar preotul Teodosie Levițchi dela Balta⁴⁾.

¹⁾ În epoca Moscovită mănăstirile se numărau cu sutele. V. Prof. Verhovschi. L. C. p. 67.

²⁾ V. Cluicevschi. „Ocerchi i statii“. („Schife și articole“). P. II. 1913. Pag. 199—215.

³⁾ Prof. P. V. Verhovschoi L. C. p. 67.

⁴⁾ N. C. Șilder. L. C. V. IV, p. 246—252, Cfr. mai sus p. 12—15.

În ce privește manifestarea acestei religiozități, bineînțeles că ea variază potrivit cu starea intelectuală a adeptilor ei. În pătura de jos, din această religiozitate a ieșit pelerinajul care n'a încetat în tot decursul istoriei Rusiei: de aici și tipul obișnuit de pribeag-pelerin („strannic“), atât de răspândit în viața și literatura rușilor¹). De aici și credința că mântuirea nu va veni decât dela mănăstire. Această credință a ajuns și în mediul intelectualilor ruși. La unii dintre ei religiozitatea rămânea într'o stare vagă și puțin deslușită, la alții, însă, întrețesându-se cu alte idei, ajunge la forma unei largi concepții istorice și filosofice. Aceasta o vedem mai cu seamă la întâii slavofili (Homiacov, frații Chireevschi).

Concepția slavofililor, care ne reamintește mult faimoasa teorie a „Romei a treia,“ s'a descompus demult, însă n'a dispărut acel puternic curent, care mai înainte de orice se preocupa cu problemele religioase. Întărindu-se tot mai mult, aflându-și tot mai mulți adepti printre intelectualii ruși cei mai erudiți, el a intrat în filosofia rusă, în literatură, în artă, unde s'a manifestat sub o formă din cele mai impunătoare. Ca exponenți ai acestui curent e destul să arătăm pe marii Tolstoi și Dostoevski, pe filosoful Vladimir Soloviev, pe pictorul Vasnețov, cari au devenit pentru mulți „eroi naționali“, o „apoteoză a naționalității“²).

Intelectualii mai sus menționați n'au rămas izolați în opera lor: ei au avut mai mulți urmași (S. Bulgacov, P. Struve, S. Trubetșoi, N. Berdiaev și alții), în ale căror lucrări curentul religios a ajuns până în zilele noastre.

Cât de adânc a fost întipărit în sufletul poporului rus acest interes sau, mai bine zis, această cerință religioasă și cât era ea de răspândită printre diferite pături sociale, vedem din mai multe fapte. În istoria culturii rusești nu sunt rare cazurile, când oameni erudiți începeau munca lor intelectuală în vre-un domeniu al științei, cu totul depărtat de religie, și isprăveau cu cea mai credin-

¹) După unii psihologia aceasta de pribeag a cuprins mai multe pături și s'a manifestat în felurite fenomene atât în viața religioasă, cât și în cea politică, și în literatură. Ea devine astfel o însușire națională, „o boală națională“ la Ruși. V. Vl. Corolenco. „Ruscaia samozvanșcina“, în „Opere compl.“ 1914, V. IV.

²) S. Bulgacov „Vasnețov, Dostoevski, Vl. Soloviev, Tolstoi“. V. „Literaturnoe Delo“, (Culegere). 1902. P. 119—139.

cioasă slujbă pentru ideea religioasă. Așa, de pildă, Petru Struve, la început—marxist, a isprăvit cu idealismul religios, S. Bulgacov, la început—profesor de economie politică, a trecut în rândul idealiştilor religioși ¹⁾, iar în vremea din urmă pare că chiar s'a preoțit. Vestitul sociolog Covalevski, care în activitatea lui științifică părea cu totul depărtat de aspirațiunile bisericești, înaintea morții și-a întors privirile spre biserică ²⁾.

3.

Se înțelege dela sine că între aceste două curente ale vieții religioase din Rusia—transformarea treptată a bisericii într'un simplu „instrumentum regni“, împreună cu vechea „dvoeverie“ și formalismul mai nou, și pe altă parte, deșteptarea cerințelor vii religioase,—între aceste două curente era un antagonism, în multe cazuri—de neîmpăcat. Deșteptarea religioasă, de care am vorbit mai sus, nu era recunoscută întotdeauna de către biserica oficială, și în genere am putea zice nu era apreciată de aceasta după adevărata ei valoare. Uneori ea era chiar aprig urmărită de reprezentanții bisericii oficiale. Pe la sfârșitul perioadei sinodale orice întreprindere chiar în spirit strict bisericesc, dacă se ivea înafară de biserica oficială, întâmpina din partea „Vedomstvei“ (Pravoslavnago Ispovedania) o atitudine bănuitoare, iar întreprinzătorii erau declarați dușmani bisericii. Adepții Sinodului nu se sfiau să împiedice societăți întregi, compuse din intelectuali strict ortodocși, uneori și profesori ai Academiiilor spirituale, când activitatea acestor societăți nu se potrivea cu interesele „Vedomstvei“ ³⁾.

Dar și cei nemulțumiți nu puteau să se împace cu îndrumarea bisericii oficiale. De aici pornesc acele numeroase și variate încercări de a îndrepta viața religioasă și aceste încercări, putem zice, le vedem în tot decursul istoriei rusești. Încercările veneau atât din popor, din pătura de jos, cât și din mediul intelectualilor, atinși de curentul religios. Și aici însă aflăm aceeași deose-

¹⁾ Vengherov. Istoria literaturii ruse. 1907. P. 153.

²⁾ N. Gloche. „C voprosu o tsercovnom edinstve“. („In chestia unității bisericești“. V. „Hrist. Măsli“, 1917, No. 2, p. 71.

³⁾ V. P. „Oarecare idei asupra an trec. in V. Bis. Rus.“ V. L. C. P. 127, 134—135.

bire între mijloacele de vindecare, potrivită cu starea intelectuală a celor nemulțumiți.

Nu e locul aici să intrăm în amănuntele chestiei. Vom spune numai că, în sânul poporului rus, încercări mai însemnate vedem la rușii de credință veche („staroobriadtâ“) și la sectarii ruși. Și unii și alții nu erau satisfăcuți cu îndrumarea bisericii oficiale. Pe când însă unii credeau că îndreptările cuvenite se pot găsi în ograda bisericii, și anume—în starea ei de mai înainte, alții căutau cu totul alte căi și alte mijloace de vindecare, înafară de biserica oficială.

Cu privire la aspirațiunile intelectualilor în chestiile bisericești vom adăoga, că și aici observăm două curente. Pe când unii porniau dela convingerea că toate relele ce se înocuibase în biserica rusă pot fi înlăturate prin mijloacele pur bisericești, alții căutau alte căi, înafară de biserică.

Părerii privitoare la starea de decădere a bisericii, precum și la acele reforme mai mult sau mai puțin radicale, de care avea nevoie biserica rusă, se auzeau de mult, iar din 1904—1905 despre aceasta au început să vorbească și unii arhieriei și chiar Sinodul rus¹⁾. E de notat că și atotputernicul Pobedonostev, care cu atâta râvnă un sfert de veac a oprimat biserica, începuse încă ceva mai înainte să vorbească că „statul vorbind la dreptul nu mai ține după sine acest drept (de alegere a episcopilor și păstorilor), pe când dreptul acesta nu-i aparține lui, ci clerului și norodului pe temeiul dreptului istoric și apostolicesc“²⁾.

În vederea acestor împrejurări în 1906 s'a anunțat convocarea unui „Sobor“, iar pentru pregătirea materialelor trebuincioase acestei adunări înalte în 16 Ianuarie 1906 a fost înființată „Predsobornoe Prisutstvie“ („Asistența Antesobornicească“)³⁾. Cu începerea reacției politice lucrările acestei adunări și-au pierdut însemnătatea lor. Cu cât însă înainta reacțiunea, cu atât creștea și antagonizmul între biserica oficială și adversarii ei. Cu izbucnirea revoluției a doua, în 1917, lupta contra „regimului vechiu“ în bi-

¹⁾ Prof. P. V. Verhovscoi. L. C. p. 95.

²⁾ „Moscovschi Sbo nic“. („Culegere dela Moscova“). 1901, p. 9 V. Pocrovski. L. C. v. V, p. 147—148.

³⁾ Prof. P. V. Verhovscoi. L. C. p. 97.

serică a pornit cu mai mare încordare. Aceasta o vedem chiar în revistele academiilor rusești, unde lucrau cei mai buni profesori ai acestor școli, cum erau „Bogoslovschi Vestnic“ („Vestitorul Teologic“), publicațiunea Academiei din Moscova, „Vserosiischi Tercovnoobșcestvenî Vestnic“ („Vestitorul social-bisericesc a toată Rusia“) care apărea sub conducerea academiei din Petrograd, asemenea și „Hristianscaia Mâsli“ („Gândirea Creștinească“) din Chiev, la care colaborau mulți profesori ai academiei din Chiev. Cum priveau chiar profesorii academici starea lucrurilor în biserica rusească — putem vedea din următoarele cuvinte ale unui fost profesor al academiei din Chiev, scrise în 1917: „Am dori să credem că pe vecie a pierit pentru viața Bisericii noastre principiul fătărniceii, minciunii, prefăcătoriei din partea statului, care principiu descompune această viață; că s’au rupt aceste mreje într’adevăr diavolești, cari au încurcat toată viața bisericii noastre; că au căzut aceste fiare ale iadului, cari au legat Biserica de mâni și de picioare; că a dispărut aceasta lacomă minciună de rob, care minciună chiar și altarul sufletului nostru, slujba bisericească, l-a transformat într’un mijloc de slugărnicie înaintea puternicilor lumii și de slujire josnicilor patimi politice“¹⁾... „Marea revoluție rusă“, — tot atunci scria un alt profesor, — „sfărâmând lanțurile seculare ale absolutizmului țarist, printr’un avânt puternic deodată a liberat pe doi mari întemnițați — Statul și Biserica, cari veacuri întregi se înăbușeau în aceste lanțuri“²⁾... Și oberprocurorul sinodal mărturisise că „influențele pernicioase au gangrenat Biserica“³⁾... Mijlocul puternic care, după părerea tuturor, ar fi putut mântui biserica, era Soborul și pentru el se făceau acuma mari pregătiri în așa zisul „Predsobornâi Sovet“ („Sfatul Antesobornicesc“⁴⁾), iar singurul principiu pe temeiul căruia, după convingerea mai multora, s’ar fi putut ajunge la această mântuire, era principiuul eligibilității pentru toate treptele ierarhiei bisericești începând cu arhieriei și isprăvind cu cântăreții⁵⁾.

¹⁾ V. Eczemplarschi „Svoboda“ („Libertatea“). V. „Hrist. Mâsli“. 1917. No. III—IV, p. 187.

²⁾ Prof. P. V. Verhovscoi „Jivaia Jizni“ („Viața Vie“). V. „Bogoslovschi Vestnic“, 1917, No. IV—V. p. 123.

³⁾ Ib. p. 128.

⁴⁾ „Vseros. Tercovnoobșcestven. Vestn.“, 1917, No. 80, p. 4.

⁵⁾ Prof. P. V. Verhovscoi. „Jivaia Jizni“. V. L. C. p. 126.

Nu toți acei nemulțumiți cu starea actuală a bisericii rusești căutau mijloace de vindecare în restabilirea neatârării ei față de sfatul absolutist, în întocmirea ei potrivit cu vechile canoane bisericești. Printre intelectualii ruși existau destui și dintre aceia cari erau de părere că a pornit pe cale greșită nu numai biserica oficială a Rusiei, ci tot creștinismul istoric. Pornind dela ideile arătate, acești intelectuali stăruiau pe alte căi să afle mijloace de vindecare. Dintre ei unul din cei mai puternici cugetători și cu mare influență asupra altora a fost vestitul scriitor Leon Tolstoi. În timpul din urmă pe aceleași căi, în afară de biserică, au pornit și alți intelectuali. Aici vom releva acel grup de scriitori ruși, cari în timpul din urmă se ocupa mult cu chestiile religioase, din aceleași motive, și cari în presa rusă au căpătat numele de „căutători de Dumnezeu”—„bogoiscateli.“ Mai semnificative și mai impunătoare sunt ideile și părerile, pe cari le aflăm la unii din ei ca Merejcovschi, Filosofov, Hippus.

Intemeindu-se pe cuvintele lui Hristos: „Încă multe am a zice vouă, ci nu puteți a le purta acum, iar când va veni acela—Duhul adevărului, va povățui pre voi la tot adevărul“, și având convingerea că până acuma pe pământ încă n'a existat, dar nici nu putea să aibă loc adevărata biserică creștinească, „bogoiscateli“—declară că pentru a înlătura îndrumarea greșită a creștinismului istoric se cere nu o reformă, ci o revoluție întreagă, nu restabilirea Testamentului al doilea (al Ipostasei a doua), ci unul nou, al treilea Testament, o nouă revelație, care va da o sinteză superioară și desăvârșită a momentelor separate ale adevărului religios, cari momente au fost descoperite în Testamentul vechiu și cel creștinesc. „Viitorul, al treilea Testament—Testamentul Duhului Sfânt—va consta „în desăvârșita împreunare a Logosului și Cosmosului în biserica universală ca într'o împărăție nu numai duhovnicească, ci și trupească, nu numai interioară ci și exterioară, nu numai cerească, ci și pământescă“¹⁾.

Faptele arătate au avut loc în vremea din urmă, dar izvorul acestor „căutări“, cât și multe din ideile călăuzătoare ale „căutătorilor“—„bogoiscateli“ coincid cu aspirațiunile religioase, cari se ivise demult în viața rușilor și cari își făcuse loc și în popor. Nu

¹⁾ D. S. Merejcovschi. Opere compl. 1914. V XIII, p. 33.

degeaba denumirea de „bogoiscateli“ în presa rusă se atribuia adesea tuturor celor nesatisfăcuți cu viața bisericii oficiale, cari căutau satisfacție pe alte căi. E clar că „bogoiscatelistvo“ nu e un curent nou în Rusia și s'a născut odată cu începutul alunecărilor bisericii oficiale din calea misiunii ei adevărate. În chipul acestor evenimente se desvoltau paralel: unde ajungea biserica oficială, acolo sub o formă sau alta neapărat se ivea și „bogoiscatelistvo“.

Am redat aici pe scurt, în trăsături generale, unele fapte din viața bisericească—religioasă a poporului rus. Bineînțeles, că toate aceste curente au fost în realitate mult mai complicate și au avut mai multe ramificații. Pentru scopurile lucrării noastre e îndeajuns însă și acea caracteristică a vieții religioase din Rusia, pe care o avem aici, și am făcut-o pentru motivul, că odată cu anexarea Basarabiei de către Ruși, românii basarabeni treceau, în viața lor religioasă, sub conducerea bisericii rusești. Acuma am ajuns la întrebarea: ce a adus românilor basarabeni biserica rusească, cum s'au repercutat asupra vieții lor religioase și asupra conștiinții lor evenimentele bisericii rusești?

4.

În arhivele locale aflăm puține date cu privire la starea bisericii din Moldova între Prut și Nistru, în momentul anexării provinciei noastre de către Ruși. E clar, însă, că starea a fost din cele mai grele. Din „condicile formelor înștiințării“ prezentate consistorului din Chișinău în 1912 de către protopopii ținutali ¹⁾ aflăm, de pildă, că din 502 biserici (pe cari le privesc aceste condici) numai douăzeci și șapte erau de piatră, celelalte toate de lemn, de nuele, lipite cu lut, acoperite cu șindrilă, unele cu stuf și cu pae, vr'o treizeci și șapte sunt calificate ca „de lemn, proastă“. Unele biserici nu aveau cărți trebuincioase ²⁾, altele în privința veșmintelor erau „neîndestulate“ sau „sărace“ ³⁾. Preoții erau fără învățătură ⁴⁾, mulți — fii de țărani ⁵⁾ cari fără în-

¹⁾ V. artic. nostru „Studii nouă asupra trecutului Basar.“. „Viața Rom.“ 1924. V p. 190.

²⁾ V. de pildă. Arh. Cons. „Cond. înștiinț. Protop. Sp. Costin.

³⁾ Ib. „Cond. înștiinț. Protop. Maliavinschi.

⁴⁾ „Studii nouă“... V. L. C. P. 191.

⁵⁾ Arh. Cons. „Cond. înștiinț.“ Protop. Costin.

doeală cu mentalitatea lor și în felul de traiu se deosebiau puțin de mediul, în care¹⁾ își petreceau viața. Cu alte cuvinte, era „o stagnare în dezvoltare... o stare de jale“ care cuprindea atât societatea întregă cât și biserica și care a fost un rezultat al faptului că „dela 1770—1803... pământul Românilor a fost teatrul atâtor războaie distrugătoare“¹⁾.

Cu totul în altă stare se afla pe atunci biserica Rușilor. În trecut ea avea veacuri întregi de dezvoltare liniștită, și subt Alexandru I, pe când Basarabia a fost ruptă din trupul Moldovei, avea de-acuma o situație definitivă cu o hotărîită înrumare a activității ei menită să însoțească și să sprijine imperialismul rusesc în mersul lui victorios și încrezut.

Imediat după anul 1812 în viața bisericească a Basarabiei au început să se introducă obiceiurile și rânduelile rusești. Întâiul arhipăstor al Basarabiei mitropolitul Gavriil, a devenit și cel mai puternic și mai devotat colaborator al stăpînirii rusești având ca scop „împăciuirea și apropierea națiunii moldovenesti de cea rusă —pe de o parte, iar pe de alta— ajutorul la pregătirea acestei regiuni (a Basarabiei)... pentru starea civilă și instrucția rusească“²⁾. În alt loc am arătat că programul de activitate al tuturor arhierilor din Basarabia nu a fost altul de cât același, anume —înfăptuirea și sprijinirea în viața locală a tuturor legilor, tuturor măsurilor cari se luau aici de stăpînirea rusească, ele fiind dictate de politica imperialistă³⁾. Și n'a fost crimă, din punct de vedere al intereselor naționale ale moldovenilor, care fiind făcută de guvernul țarist, să nu fi fost consfințită și susținută de arhierii locali cu toată autoritatea morală a slujitorilor altarului⁴⁾.

¹⁾ C. Erbiceanu. „Istoria mitrop. Moldovei“. 1888. P. LXIII.

²⁾ A. Stadnișchi. „Gavriil Banulesco-Bodonî“. 1891. P. 267.

³⁾ Artic. amint. „V. Rom.“. 1924, No. IV. P. 87—89.

⁴⁾ Se știe, de pildă, cum a fost apreciată de streini, depărtați de interesele creștinizmului, anexarea în 1878 de către Rusia a ținuturilor sudice din Basarabia. „În politică“—a zis lord Beaconsfield—„ingrătitudinea este a descori răsplata pentru cele mai bune servicii“ (D. Onciul. „Din istoria României“. p. 158). Cu totul altfel privea evenimentele vestitul arhieriu Pavel. În cuvântarea rostită în catedrala din Izmăil, în prezența episcopului Melhisedec, cu prilejul reîntoarcerii ținuturilor sudice la Rusia, reprezentantul bisericii ruse nu s'a sfiit să încredințeze pe cei prezenți că pierderea sudului Basarabiei în 1856 a fost dureroasă pentru Ruși, dar „mai cu seamă grea și amară a fost această deslăpire de pământul rusesc pentru

Ridicați la treapta înaltă a demnitarilor țariști puși în slujba intereselor statului, arhieriei Basarabiei la rândul lor, luau măsuri pentru îmbunătățirea situației subalternilor — a preoților parohiali și a celorlalți clerici, sporind prin aceasta, în genere vorbind, greutatea lor în societate și autoritatea morală. Intre măsurile de felul acesta, înființarea școlilor duhovnicești și mai cu seamă a Seminarului Teologic, precum și a școalei Eparhiale, cu toate avantajele lor materiale, create pe costul întregii eparhii, și cu vădite privilegii pentru tagma duhovnicească, a fost un mare eveniment, care a creat în viața bisericii din Basarabia un nou și puternic factor. Spre aceeaș țintă — ridicarea prestigiului preoțimii a fost îndreptată și altă măsură, luată tot pe terenul cultural de către vestitul Pobedonoshev, anume: înființarea școlilor primare bisericești. Paralel cu aceste măsuri se luau și altele cari, pe cale mai directă, puteau influența masa populației, inspirându-i aceleași idei cu privire la puterea, bunăvoința și sfințenia Rusiei ortodoxe, se construiau clădiri de piatră pentru biserici nu numai în orașe, ci și în sate, locașurile se înzestrau cu podoabe, vase și veșminte trebuincioase.

E ușor de înțeles că faptele acestea, mai înainte de toate, creau o față impunătoare însoțită de roadele inevitabile ale politicii rusești în biserică — atotputernicia episcopatului, întronarea centralizmului țarist, înstreinarea bisericii oficiale de norod. În acest fel, se repeta și la noi cecece era în Rusia. Analogia însă mergea mai departe.

Alături de acest curent în viața bisericească din Basarabia, se accentua și altul. Exteriorul impunător al vieții bisericești adus din Rusia, prin strălucirea lui, atrăgea luarea aminte a credincioșilor moldoveni, concentrând-o asupra problemelor religioase. Și moldovenii, cu atât mai ușor se supuneau înrâuririi bisericești, cu cât biserica rușilor le oferia nu teorii și învățături abstracte, departate de starea intelectuală a locuitorilor basarabeni, ci idei

---

pentru voi — locuitori ai regiunii deslăpitate... Voi de-acuma sunteți credincioși supuși ai țarului rus, fii ai Rusiei, întorși la maică de sub stăpânirea streină. Voi iar sunteți mădular viu al poporului rus dela care v'a deslăpiti forța... Fostul vostru arhipăstor stă aici, inaintea ochilor voștri (Episcopul Melhisedec în vremea predicii stătea pe amvon N. P.) și dându-vă binecuvântare vă pornește spre a intra în legături nouă bisericești... (V. „Oper. Comis. sav. arheol. din Basarabia“. V. VII, p. 53—54).

simple, îmbrăcate în forma concretă de sfinți nou—canonizați, de icoane făcătoare de minuni, de sf. moaște nou—descoperite, de mănăstiri cu schimnici—„prozorliveți“, și altele. „In chestiile religioase“—cu drept cuvânt spune un misionar, — „moldoveanul este datat mai mult misticizmului, și tot ce corespunde acestei însușiri îi atrage atenția: povestiri despre minuni, candelile ce se aprind singuri, foc din pământ, semne pe cer și altele“¹⁾ sub forma aceasta, influența bisericii ruse asupra românilor basarabeni s'a început chiar în întâii ani după anexare. Cum am arătat în alt loc²⁾, mitrop. Gavriil în „Liturghia din 1815, August“, în „în-vățătura“ tipărită la începutul cărții și scrisă de dânsul, între altele, spune că în „Liturghia“ de față, în sinaxar sunt introduși de el și acei sfinți, cari s'au proslăvit în Rusia... „căci“, — adaogă mitropolitul,—„datori sântem acum, când prea bunul Dumnezeu, au bine voit prin milostivirea prea Blagocestivului Împărat a toată Rusia, Alexandru I, a ne izbăvi de jugul Agarenilor și a ne împreuna spre celelalte părți acei de Dumnezeu păzite împărăție a Rosiei, datori, zic, sântem împreună cu ciialați pravoslavnici creștini din Rosia a cinsti și a prăznui pe acești lui Dumnezeu plăcuți sfinți cari s'au sfințit în Rosia“... Explicările mitropolitului aduse aici sunt foarte interesante pentru noi, deoarece, ele ne descoperă acele motive adânci cari, după judecata lui Gavriil, cereau o strânsă legătură între biserica basarabeană și statul rus. Nu e, însă, numai aceasta: mărturisirea mitropolitului Gavriil arată și acea îndrumare, acea țintă spre care trebuia să se îndrepte cugetul și sufletul credincioșilor basarabeni, acea țintă era—viața religioasă din Rusia. Și mărturisirea aceasta n'a fost uitată de basarabeni în tot decursul vealului XIX, ci a rămas ca un testament care, cu toată sfințenia, a fost înfăptuit în viața bisericească dela noi.

Nu cunoaștem exact acele măsuri prin care testamentul mitropolitului Gavriil a fost îndeplinit în viață. Credem, însă, că predicile păstorilor au fost izvorul obișnuit, de unde credincioșii moldoveni căpătau știri asupra sfinților ruși, precum și îndeobște despre evenimentele din viața religioasă din Rusia, cultivând în ei senti-

¹⁾ Prot. Gr. Scodihor. Declar. scr.

²⁾ Art. amint. V. „V. Rom.“ 1924. No. 5, p. 188.

mentele respective. Acelaş scop era atins şi prin slujbele şi rânduelile bisericeşti, cari se făceau în amintirea acelor evenimente şi sfinţi. Ca dovadă despre aceasta am arăta faptul că astăzi cu greu am putea găsi în toată Basarabia o biserică, în care nu s'ar afla icoane scumpe cu chipul sfinţilor ruşi (Alexandru Nevski, Serafim din Sarov, Teodosie din Cernigov şi alţii), cari icoane sunt făcute cu stăruinţa şi din agoniseala sătenilor moldoveni ¹⁾. Legătura sufletească, care s'a creat între românii basarabeni şi viaţa religioasă din Rusia devenea şi mai puternică, mulţumită pelerinajelor moldovenilor noştri pe la felurite mănăstiri din Rusia.

Faptul acesta — pelerinajele moldovenilor basarabeni pe la mănăstirile din Rusia — după convingerea noastră, este extrem de important pentru a pricepe sufletul moldoveanului basarabean de astăzi. Cu părere de rău, însă, trebuie să mărturisim că, chestia aceasta deocamdată nu e de loc studiată.

Nu cunoaştem când anume s'a început acest pelerinaj, cum şi pe unde-şi petreceau pelerinii vremea. Un lucru, însă, rămâne de netăgăduit: pelerinajul s'a început demult, a durat până 'n timpul din urmă şi era foarte răspândit printre moldoveni. Din mănăstirile ruseşti erau vizitate de moldoveni mai mult, lavra „Pociaev“ din Volâni, şi mai cu seamă cea din Chiev ²⁾, precum şi alte mănăstiri din acest oraş. Umblau însă şi la alte mănăstiri de peste Nistru. De obicei pelerinii plecau singuri, însă se întâmpla că unii preoţi se duceau pe la mănăstiri cu grupuri întregi de moldoveni, cum, de pildă, făcea câte trei-patru ori pe an preotul Ştefan Ciuhureanu din satul Olişcani, jud. Orhei ³⁾.

În chestia acestor pelerinaje ale moldovenilor basarabeni un misionar ne scrie următoarele.

În Chiev, există mănăstirea „Sf. Treime“, care a fost întemeiată în anii 1860 de către ieromonahul Iona, cunoscutul călugăr, care mai târziu a fost arhimandrit şi vestit „prozorliveţ“. În anii 1880 slava arhimandritului Iona s'a întins în toată Rusia. La această mănăstire, pentru a se închina anume păr-lui Iona, nu lo-

¹⁾ Cu felurite prilejuri se făceau icoane şi ale sfinţilor ruşi chiar puţin cunoscuţi ca, de pildă, acea a sf. Ioasaj dela Don. V. Arh. Cons. D. C. Clerul din Cimişlia, jud. Tigh. Rap. din 20 Sept. 1911.

²⁾ Pr. I. Andronic. Declar. scr.—Pr. Ios. Murea. Declar. scr.

³⁾ Pr. Gh. Sicorschi. Declar. scr.

cului sfânt al mănăstirii, veneau din Basarabia moldovenii gloată, aducând cu ei jertfe—în bani, pânză, covoare. În mănăstirea „Sf. Treimi“, pe vremea lui Iona, era un ierodiacon Varlaam, moldovean din Basarabia. Acesta se bucura de o mare autoritate printre conașionalii săi și slujia ca un fel de tălmăcitor pentru acei ce nu știau rusește¹⁾.

Să ne amintim de călugărul Zinovie dela lavra din Chiev, la care se opriau pelerinii inochentiști²⁾. De obicei la Chiev se duceau cu trenul, aflăm însă cazuri, când moldovenii evlavioși călătoreau și pe jos³⁾.

În vremea din urmă mulți se duceau la Cronștadt, la părintele Ioan Serghiev.

„La Cronștadt“—ne comunică un preot—„se duceau mulți moldoveni de pe malul Nistrului. Din poporâni mei (din satul Jora de jos, jud. Orhei) au fost Ioan Pavalachi, Vasile Pântaz, Iacov Grigori și Mihail Ciorbă. Ei s'au spovăduit la spoveduirea de obște (spovedania comună), s'au împărtășit dela părintele Ioan, iar la găzduirea sa au primit ceai din mâna acestui părinte, rămânând adânc impresionați de persoana lui și de toate câte văzuse. Cu găzduirea stase la o doamnă basarabeancă-moldovancă Maria Egorovna, văduvă... La această văduvă găzduiau toți basarabeni, pe cari soarta îi arunca pe la Cronștadt. La ea veneau mulți soldați marinari basarabeni din flota (baltică) care era acolo, și ea prezenta părintelui Ioan pe toți moldovenii fiind și tălmăciu pentru cei cari nu puteau vorbi rusește“⁴⁾...

Sentimentul religios deșteptat pe această cale îi mâna pe credincioșii moldoveni și mai departe: mulți umblau pe la Ierusalim, pe la muntele Athos, unii se călugăreau acolo și acolo și rămâneau, iar unii se întorceau servind ca preoți prin parohiile sătești⁵⁾. Știri despre mănăstirile din Rusia și cele mai depărtate treceau dela unii la alții prin tradiție. Mulți le aflau încă din revistele bisericești, din cronica bisericească, de care se folosea clerul în școală și la conferințele religioase⁶⁾. Vom adăoga că aici

¹⁾ Mis. N. Balabuha. Declar. scr.

²⁾ V. mai sus p. 118—120.

³⁾ Pr. I. Andronic. Declar. scr.

⁴⁾ Ibid.

⁵⁾ Ibid.

⁶⁾ Ibid.

la mănăstirile din Rusia, precum și la Cronștadt, moldovenii basarabeni, între altele, au văzut mulțimea bolnavilor, „îndrăciți“ și epileptici ¹⁾).

Mai obișnuit și mai des se făceau pelerinajele pe la mănăstirile locale — Chișcani, Curchi, Hirova, Frumoasa, Tabăra, Țigănești, Gârbovăț, Saharna — și cu atât mai mult, cu cât mai mulți aveau acolo rude printre călugări: fiice, frați, feciori. La toate sărbătorile mari, în posturi, mai cu seamă însă la „hram“, la mănăstiri se aduna multă lume nu numai din împrejurime, ci și din localități mai depărtate—de 10—20 km. și mai mult. Veneau și cu alte ocazii: de e vreun bolnav greu, de are omul vreun păcat mai mare, de e nevoie de un „șarindar“ mai însemnat, nu există pentru moldoveanul nostru un alt loc mai potrivit, mai mântuitor decât mănăstirea. Călătoriile se făceau de multe ori pe jos. Fiind de părere că la mănăstire nu se cuvine să te duci cu mâna goală, moldovenii duceau jertfe: lână, cereale—pe la mănăstirile femeiești ²⁾).

Un alt mijloc puternic, care deasemenea a fost adus din Rusia și a contribuit foarte mult la deșteptarea simțimântului religios în sătenii basarabeni a fost înființarea procesiunilor religioase cu sf. icoană făcătoare de minuni dela Gârbovăț.

Această icoană a Maicii Domnului, după știrile adunate de călugării mănăstirii din Gârbovăț, a fost adusă acelei mănăstiri în dar pe la sfârșitul v. XVIII, de către mama sau soția unui colonel rus, care în 1790, în vremea războiului al doilea cu turcii, a murit de moarte năprasnică și a fost înmormântat la acea mănăstire. O tradiție păstrată la Gârbovăț povestește că din vremea, când icoana a fost adusă la mănăstire și până la anexarea Basarabiei de către Ruși, mănăstirea Gârbovăț a fost jefuită și arsă de Turci, de trei ori, iar în fiecare dată călugării aflau icoana în cenușă, întoarsă cu fața la pământ și nevătămată. De atunci se zice că multe minuni s'au făcut prin rugăciunile credincioșilor, îndreptate spre icoana Maicii Domnului dela Gârbovăț.

În 1858 locuitorii Chișinăului s'au adresat către arhier. Anto-

¹⁾ „...Mi s'a 'ntâmplat mie să văd la mănăstirea sf. Serafim din Sarov, unde în timpul privigherii o femeie a început a lătra ca câinii și a se tăvăli pe jos, mai multă lume s'a îngrozit și au dat-o pe ușă afară“... Ibid.

²⁾ Ibid. Cfr. Pr. Gh. Sicorschi. Declar. scr., și artic. nostru cit. din „V. Rom.“. 1924, No. 4, p. 90.

nie cu o cerere să intervină pe lângă autoritățile superioare ca pentru satisfacerea cerințelor religioase ale orășenilor, sf. icoană în fiecare an, printr'o procesiune deosebită, să fie adusă în ajunul Sf. Pocroave (1 Oct.), la mitropolia din Chișinău, unde ar sta până la 20 Martie, când iar prin procesiune ar fi dusă îndărăt la Gârbovăț. Pe temeiul intervenției Arhiereului Antonie, Sinodul în ședința din 3—17 Dec. 1859 a hotărît ca icoana de Pocroave să fie adusă la Chișinău, și să stea aici până la 17 Aprilie.

La început, pentru procesiunile cu sf. icoană, a fost stabilit de către Consistorul din Chișinău, cu aprobarea arhiereului Antonie un itinerar statornic, pentru totdeauna. Pe urmă însă, acest itinerar era schimbat în fiecare an după rugămintea locuitorilor din diferite localități, cari doriau să vadă la ei sf. Icoană. Pentru procesiune, a fost întocmit și un anumit ceremonial de către autoritățile eparhiale locale, care avea scopul să atragă toate păturile societății la această serbare și procesiunea să devină cât se poate mai solemnă. Tot în acelaș scop, în 1859, la tipografia Eparhială din Chișinău, a fost tipărită [în limba moldovenească și cea rusă o „Povestire“ („Scazanie“) cu privire la sf. icoană, alcătuită de către Ieronim Ghepner, arhimandrit și fost nastoiatel al mănăstirii Gârbovăț pe vremea înființării procesiunii cu sf. icoană. În 1863 zilele 30 Septembrie și 17 Aprilie (adusul și dusul sf. icoane) au fost recunoscute ca sărbători pentru Basarabia, cu suspendarea cursurilor școlare și închiderea biurourilor serviciilor Publice¹⁾.

În vremea din urmă procesiunea aceasta se face în fiecare an după un nou itinerar, cuprinzând localități noi. Mănăstirea Gârbovăț, se află la o depărtare de 60 de vârste de la Chișinău. Procesiunea se face aproape numai pe jos și întotdeauna e însoțită de o mulțime de credincioși, dintre cari unii fac cu icoana pe jos o bucată de drum, dela un sat până la alt sat, iar mulți din ei toată vremea procesiunii stau pe lângă icoană. De obicei trecerea dela un sat la altul se face ziua și pe jos, rare ori cu trenul. Peste noapte icoana rămâne pe loc. În biserică, unde se oprește sf. icoană,

¹⁾ Pr. M. Ganetchi. „Ucresdenie crestnogo hoda so sf. ciudotvornoi iconoi Bojiei Materi“... („Întâlnirea procesiunii religioase cu sf. icoană a M. icii lui Dumnezeu, făcătoare de minuni“)... V. „Ved. Eparh. Chișin.“. 1882. No. 9. P. 454—461; No. 11, p. 554—568.

se face slujba de seară și după slujbă toată noaptea, fără întrerupere, icoana fiind însoțită de o mulțime de oameni, cu cântări bisericești, este purtată pe la casele sătenilor, unde doresc să o vadă și unde, odată cu sosirea sf. icoane, se oficiază scurte te-deumuri. Dimineata, după slujba cuvenită, procesiunea cu sf. icoană pornește mai departe, după itinerarul întocmit mai de înainte. Zeci de ani se fac aceste procesiuni prin toată Basarabia, hrănind în sufletul sătenilor moldoveni adânci și vii sentimente religioase. Vom adăoga că procesiunea prin sate e neapărat însoțită și de vânzători de cărți apocrife: „Visul Maicii Domnului“, „Epistolia“ lui Is. Hristos trimisă din cer, și altele.

5.

Influența celor ce se petreceau în biserică cădea pe un teren prielnic. Românii basarabeni, mistici și înclinați din fire spre cele religioase, prin tot trecutul lor depărtat plin de necazuri, sbuciumări și lipsuri, erau pregătiți pentru căutarea celor cerești. Afară de aceasta în situația moldovenilor din Basarabia, în condițiunile lor de traiu atât culturale cât și economice, în cari ei au petrecut un veac întreg sub ruși, găsim astfel de împrejurări, cari în mod firesc și mai mult trebuiau să întărească și să adâncească în sufletul lor sentimentul religios.

Indeobște vorbind, cunoaștem toți starea subjugată, în care se aflau moldovenii sub Ruși. Multe chestii însă, privitoare la acea stare, la acele vremuri atât de apropiate în timp și atât de depărtate în fond, rămân încă nedeslușite. Una din cele mai interesante poate însă și mai grele, e chestia stării culturale, chestia acelor înrâuriri vădite și mai mult nevăzute, întotdeauna însă puternice, cari cuprind toată viața omului. Veneau astfel de înrâuriri din Rusia asupra Basarabiei? În ce anume constau dănsese și cât de adânci au fost? Ce fel de urme au lăsat? Trebuie să recunoaștem că deocamdată aceasta nu e lămurit. Nu ne vom ocupa aici, nici noi, de această problemă, deoarece ea nu intră în cadrele lucrării de față, și vom releva numai faptele mai însemnate.

Elucru știut că toate orașele basarabene, după anexarea Basarabiei de către Ruși au devenit în scurt timp cu desăvârșire înstreinate. Majoritatea populației lor era alcătuită din funcționarii ruși, aduși aici din alte părți de stăpânirea rusească, asemenea și din tot

felul de întreprinzători, de naționalitate tot streină, în ale căror mâni era comerțul, întreprinderile industriale și alte afaceri. Românii, cari erau apucați de viața nouă în orașe sau erau mânați de felurite împrejurări spre orașe, cu 'ncetul, se acomodau la nouile condițiuni, devenind cu vremea rusificați și ei. Abia pe la marginea orașelor se mai păstrau celule românești cu obiceiuri vechi, cu limba română: grosul populației a fost concentrat în sate.

Intre orașele și satele basarabene condițiunile de traiu au creat astfel cea mai mare deosebire. Aici avem un fapt de mare însemnătate, asupra cărui e nevoie să ne oprim puțin.

E cunoscută părerea, destul de răspândită astăzi, cum că satele basarabene, timp de o sută și mai bine de ani, câtă vreme Basarabia se afla sub Ruși, au rămas cu desăvârșire ne atinse de influența rusească. Socotim părerea aceasta cu totul greșită. Chiar a priori e greu de crezut ca un veac de conviețuire să rămâe fără nici o urmare: istoria nu trece fără să lase urme. Dar avem și dovezi că n'a fost așa. Am văzut cât de puternică a fost înrâurirea, care venea din Rusia pe calea religioasă. Aici trebuie să adăogăm că nu numai din punct de vedere religios, dar în toate privințele românul basarabean trăia toată vremea sub Ruși, sub înrâurirea lor. Era și firesc. Poporul român din Basarabia se afla atunci sub un anumit regim—politic, administrativ, social, economic,—regim care avea organele lui reale, cu agenți vii, cu orânduiri și legi eficace, ce se impuneau cu sila. În astfel de împrejurări a trăit în Basarabia un șir de generații. Din zi în zi, din an în an viața aducea o mulțime de impresii, cari veneau din toate părțile și se așezau în sufletul moldoveanului, lăsând urme nevăzute, neexprimate, dar și neșterse, cari frământau firea lui, îndrumau voința și inima lui, formau mentalitatea lui. Aceasta e o latură reală a trecutului istoric, pe care nu e nici rost, nici cu puțință să n'o recunoaștem: faptele trebuiesc studiate, iar nu tăgăduite. Și cu toate acestea, nu mai puțin e adevărat că față de orașenii venetici sătenii moldoveni din Basarabia se aflau într'o situație deosebită, pe care nu o putem caracteriza altfel decât ca o stare de desăvârșită izolare.

De bună seamă, toată lumea orășănească era streină moldovenilor mai întâiu pentru că avea altă limbă, și orice contact între săteni și orașeni era împiedicat chiar prin acest fapt. Instreinarea

însă nu se mărginea la această deosebire exterioară. În orașe era o viață întreagă deosebită: alte obiceiuri, alte moravuri, alt fel de traiu, în toate se oglindea altă mentalitate, alt spirit de viață, ceea ce provenea nu numai din deosebirea de rasă a populației locale, ci și din condițiunile speciale ale orașului ca atare. Bineînțeles că un moldovean sătean, care și-a petrecut în sat tot veacul și n'a umblat în oraș decât ocazional, pentru anumite interese, n'avea nici nevoie, nici putință să se apropie de această viață streină pentru el.

Depărtarea, însă, cea mai mare venea din faptul că în orașe erau concentrate toate mijloacele de cultură, pe când satele erau lipsite de ele cu desăvârșire. Aici ne vom permite să reproducem o scurtă caracteristică a stării românilor basarabeni făcută de noi în proiectul de reorganizare a activității extrașcolare, pe care în 1917 l-am întocmit pentru fosta Zemstvă Gubernială din Basarabia și care privia anume pe sătenii români. „Socotim de datorie să spunem”—scriam noi,—„că subt țarizm dintre toate naționalitățile care locuiau în Rusia o viață mai grea de cât oricine altul duceau moldovenii. În curgerea unui veac întreg, din „ziua alipirii Basarabiei la Rusia, istoria moldovenilor locali prezintă un cumplit martirologiu. În istoria aceasta nu au fost expedițiuni răsunătoare, nu se văd eșafode, însă ea este plină de o adâncă tânguire înăbușită și chinuitoare. Reprezentanții norodului moldovenesc cu inimă ușoară își schimbau numele lor național pe un blid de linte al privilegiilor de șambelan, dar cu atât mai deznădăduită devenea situația masei. Față de ea era aplicat un sistem de rusificare simplificată, care consta în nimicirea treptată, însă statornică, a tuturor urmelor culturii moldovenești, care putem spune că nu erau înlocuite prin nimica. Ca rezultat moldovenii nu au nici cele mai elementare mijloace de existență culturală—nici moldovenești, nici rusești. Ei au devenit oameni, cari nici nu 'și amintesc de legătura de sânge și în privința culturii sunt coborâți la o stare primitivă, care face din ei un obiect îndemânatec pentru cea mai nerușinoasă exploatare“.

Nu e nevoie să spunem că acele școli rusești primare, cari existau prin satele basarabene, nu puteau să aducă nici un folos moldovenilor noștri din pricina limbii streine în care se făcea în-

vătătura. Aceasta o recunoșteau chiar rușii — conducătorii școlilor ¹⁾).

Starea de izolare a moldovenilor, din punct de vedere cultural, n'o puteau tăgădui nici arhierii ruși. La congresul eparh. din 1916, arhier. Anastase a fost nevoit să recunoască, în urma discuțiilor asupra inochentizmului, că moldovenii noștri sunt lepădați pe seama lor, sunt lăsați în deplină întunecime sufletească ²⁾...

Abătuți dela calea firească a dezvoltării culturale, moldovenii noștri nu aveau în viața lor decât un singur luminiș — religia. Religia a fost pentru ei singura rază care străbătea nouri groși ai oblăduirii streine și venea din altă lume decât cea a grijii și muncii plictisitoare de toate zilele, — venea din lumea tainelor vecinice, a inspirațiilor sfinte și a idealurilor înălțătoare. Pe de altă parte, deșteptând în moldoveni sentimentul religios, religia era pentru ei singura cale, singura formă sub care ei puteau să-și exprime acele mișcări sufletești pe care le deștepta în ei natura înconjurătoare și împrejurările vieții. Astfel situația izolată a moldovenilor trebuia inevitabil să intensifice acea înrăurire religioasă care venia dinspre răsărit.

În situația românilor basarabeni a avut o mare însemnătate și altă latură, anume starea lor economică.

Cum se știe, toți românii — săteni din Basarabia erau plugari. Lucrarea pământului a fost singura lor îndeletnicire și singurul izvor al mijloacelor de traiu. Acest izvor însă, era foarte neîndestulător, — în Basarabia a început demult să se simte insuficiența proprietății fonciare pentru țărani, și mulți din ei au ajuns chiar cu totul lipsiți de pământ. A ieșit la iveală marea problemă agrară care a ajuns foarte acută pe vremea întâiei revoluției ruse. Însă și mai înainte era de prevăzut primejdia viitoare și stăpânirea țaristă căuta mijloace de a evita această primejdie necedând nimica din starea veche a lucrurilor. Printre aceste mijloace a fost și faimoasa și trista mutare a populației nevoiașe sătești prin locurile mlăști-

¹⁾ „Jurnal Zasedania Gubernscag i Zemscag i Sobran'a XXXII. 1905“. („Proc. Verb. ale Șed. Adunării Zemstvei Gubern XXXII, din 1905“) P. 118. Cfr. artic. nostru „Românismul în Basarabia și uirea“. V. „V. Rom.“, 1922, No. 6.

²⁾ Iv. Smelov. „Congr. păstor.“. V. L. C. P. 478.

noase și sălbatece ale Siberiei în „Usuriischi și Priamurschi craiu“. Ademeniți de făgăduelile stăpânirii țariste și mânați de lipsurile economice, mulți nevoiași dintre românii basarabeni și—au încercat soarta părăsindu-și vatra strămoșască și plecând în streinătăți spre a îngrășa cu trupul și oasele lor pustiurile depărtate ale Siberiei. Mersul revoluțiilor rusești și chiar lucrările Dumelor Imperiale ne dovedesc cât de acută devenise în Rusia și în Basarabia starea economică (chestia agrară) a păturii de jos.

Fără îndoială că starea grea materială întărea și mai mult în suflet aspirațiunile religioase. Lipsurile vieții economice, la mulți—o sărăcie nemărginită cu grija neconținută pentru hrana zilnică, față de absoluta neputință de a-și ușura viața, firește că îndreptau gândirea moldovenilor în altă parte, spre acea lume unde se așteaptă un traiu mai lesnicios și îndeobște mai multă dreptate. Acestea le promitea biserica, religia, care nu știe nici de bogat nici de sărac și care pregătește după moarte aceeași viață pentru toți. La biserică și alergau moldovenii noștri cu necazurile și cu suferințele lor.

Faptele arătate mai sus, nu mai încapă nici o îndoială, aveau o puternică înrăurire asupra moldovenilor basarabeni. O cercetare făcută cu luare aminte ar putea descoperi întipăririle acestor fapte în toate laturile vieții lor. Subt înrăurirea religiei și a bisericii, moldovenii noștri îndeobște vorbind, se deprindeau să respecte lucrurile sfinte, fețele bisericesti, sfântul locaș, îndeplineau mai cu multă râvnă poruncile și rânduelile bisericesti și chiar în viață, din punct de vedere moral, propășiau, devenind mai omenoși, mai modești și mai cuviincioși în vorbă. Aceasta era latura educatoare a înrăuririi bisericesti. Era, însă, și altceva. Subt aceeași înrăurire, în norodul basarabean se deștepta încetul cu încetul conștiința religioasă, se nășteau cerințe nouă, interese neobișnuite. „Masa poporului moldovenesc“ — cu drept cuvânt a spus un misionar la un congres,—„se află acuma într'o deosebită stare de încordare a sentimentului religios și dorește pe temeiul religiei să priceapă rostul vieții sale“¹⁾... Aici avem un colț din viața Basarabiei, unde se mișca în taină o întregă lume de gândiri chinui-

1) „Proc. Verb“. ale congres. din 1916. L. C. P. 4.

toare, de credințe fierbinți, de dureri sufletești deznădăjduite. Nimeni n'a urmărit și nici că putea urmări aceste frământări. Oarecare închipuire despre acele petrecute, ne dau declarațiile unor preoți făcute nouă înscris cu privire la starea religioasă a moldovenilor basarabeni. Vom cita câteva cazuri.

„Am avut”—ne scrie un cucernic părinte—„mai mulți poporeni de o religiozitate, nu aș zice foarte deosebită, însă foarte sănătoasă... Pe lângă dascăl la strană, erau un roiu de cărturari din parohieni, cari luau parte la cetire și cântare, iar unii și de prin ungherele bisericii țineau „hangu“. Iată un șir de asemenea oameni...

...„Toți aceștia erau gospodari din cei mai de frunte, cu gospodării bine așezate, harnici, muncitori și foarte evlavioși. Toți afară de doi... erau știutori de carte bisericească, aveau ceaslovuri așa zise, bogate—cu acatiste, psaltiri și alte cărți bisericești, vr'o doi aveau și biblii. Mulți din ei aveau „pravila“ casnică în privința rugăciunii—cu acatiste, catizme, metanie. Acele „rândueli“ le făceau poate după sfaturile sau îndemnul părinților călugări din felurite mănăstiri, cu cari aveau contact — Curchi, Chițcani, Saharna și altele.

„De naționalitate sunt toți moldoveni curați. Pe lângă starostele bisericesc erau patru „delegați“ ai obștei, „polomoșnici“¹⁾, a căroră datorie era de a supraveghea rânduiala bisericească: ajutau episcopului la vânzarea lumânărilor, aprindeau candelile, policandrul, stângeau mucerile..

„Din acești și mai mulți poporeni religioși s'a înființat epitropia bisericească în 1903, compusă din vr'o optzeci de membri. Cam tot pe atunci s'a înființat o societate de surori cu „mama preuteasă“ președintă. Ambele instituții lucrau pentru două școli primare bisericești, pentru băieți și pentru fete, și pentru împodobirea bisericii, iar la urmă (1912)—pentru zidirea unei noi biserici.

„Unii din acești poporeni aveau rude pe la mănăstiri în monahism — fiice, frați, nepoți, etc, făceau jertfe pe la mănăstirile locale, dar adunau cu osârdie jertfe și pentru mănăstiri din Rusia

¹⁾ „Upolnomocenae“ — imputerniciți (delegați).

(la mănăstirea Pertominschi¹⁾ din gov. Arhanghelsc au jertfit în total până la șase sute de ruble, înainte de războiu)²⁾.

Fără îndoială că, aceeași atmosferă de evlavie, de religie era într-o măsură oarecare în mai multe sate moldovenești. Alt preot ne relatează că în parohia lui erau oameni cari nu mâncau de loc carne, „în familiile lor nu trăiau cu soțiile“, adunau bani pentru îmbrăcăminte și le împărțeau la săraci prin alte sate, citeau acasă viețile sfinților și alte cărți religioase rusești³⁾.

Și nu e de mirare dacă în astfel de condițiuni se iveau printre sătenii moldoveni și tipuri foarte interesante din punct de vedere religios. Un preot în declarația sa ne caracterizează câțiva săteni din parohia lui cari „știau de rost aproape toată psaltirea, acasă țineau pravila mănăstirească, iarna se sculau la miezul nopții și făceau polunoșnița... citeau continuu biblia..., învățase și la tipic, încât știau ce anume evanghelie se va pune în cutare duminică, și o citeau mai dinainte... În scripturi se siliau să vadă ceva mai mult decât este scris, căutau sensul tainic, alegoric și multe locuri le explicau tendențios cam aproape de spiritul sectanților“... Unii „citeau în toate duminicile și sărbătorile acatistul Maicei Domnului, la adunări lumești, jocuri și altele nu se duceau“⁴⁾.

6.

Din cele spuse, putem trage concluzia că pentru sătenii basarabeni religia era un viu și puternic factor al vieții lor, și cerința religioasă era una din cele mai imperioase, mai vitale. De aici putem înțelege ușor că o astfel de cerință, cum era și în Rusia, putea fi puțin satisfăcută de către biserica oficială cu caracterul ei prea formalist, și între norodul moldovenesc din Basarabia și biserica condusă de prelații ruși se săpa în mod inevitabil o prăpastie care pentru viitor nu prevestea nimica bun. Aceasta, însă, nu s'a făcut deodată: antagonismul între biserică și no-

1) Mănăstirea bărbătească Pertominschi, la o depărtare de 118 klm. de Arhanghelsc, înființată în 1617, cu moaștele sf. Vasian și Iona. Are hotel pentru pelerini. Diction. Enciclop. Teologic. 19 2. P. 1796.

2) Pr. I. Andronic. Declar. scr. Pr. I. Murea. Declar. scr.

3) Pr. I. Murea. Declar. scr. Cfr. Pr. Gh. Scodihor. Declar. scr.

4) Pr. I. Andronic. Declar. scr.

rod creștea treptat. Cauza era că și împrejurările cari au contribuit la formarea acestui antagonism nu s'au arătat deodată. Întrairia religioasă, care venea din Rusia, se răspândea treptat prin norodul basarabean, sfinții nou—canonizați (Serafim din Sarav, Teodosie din Cernigov) s'au ivit mai târziu, cum mai târziu a fost înființată și procesiunea cu sf. icoană dela Gârbovă; e de crezut că și pelerinajul pe la mănăstiri, mai cu seamă la cele din Rusia, intra treptat în obiceiurile moldovenilor basarabeni; deasemenea cu 'nctul, treptat, se înstreinau orașele basarabene și se izola populația moldovenească, precum și starea economică a moldovenilor se 'nrăutățea tot treptat, odată cu înmulțirea populației.

Dar pe lângă împrejurările arătate mai sus, la depărtarea dintre preoți și păstoriți a contribuit mult și seminarul Teologic din care a ieșit majoritatea preoțimii [basarabene. Chestia aceasta e complicată și foarte însemnată. Ne vom opri puțin asupra ei.

S'a vorbit mult asupra faptului că preoțimea basarabeană, mai cu seamă cea trecută prin Seminar, este rusificată, că toate slujbele bisericesti le făcea în limba slavonă și chiar era oprită de sus să officieze în românește. In alt loc ¹⁾ am scris că părerea aceasta e cu de-săvârșire greșită. Pentru a preciza mai bine realitatea faptelor vom releva că în orașe unde majoritatea populației era streină, slujbele bisericesti se făceau în slavonește. Nu e mai puțin adevărat că în unele cazuri, în unele sate moldovenești erau numiți preoți ruși sau bulgari, cari din pricina necunoașterii limbii moldovenești, nu erau în stare să satisfacă cerințele religioase ale poporenilor ²⁾. Indebște însă, cu privire la limba moldovenească în biserică, cu toată stăruința susținem cele spuse de noi mai înainte: în satele moldovenești, în biserică, slujba Dumnezească se făcea în limba moldovenească, arhieriei basarabeni, cu toate că erau trimiși ai țarizmului rus, nu au scos, nici nu puteau să scoată limba românească din biserică. Insuș vestitul Pavel, care a fost într'adevăr cel mai aprig și mai consecvent imperialist și rusificator dintre

¹⁾ V. art. nostru cit. in „V. Rom.“ 1922, No. 6, p. 355—356. 1924, No. 4, p. 91.

²⁾ Despre aceasta s'a vorbit și la congresul eparh. din 1916. V. „Proc. Verb.“ L. C. P. 6.

toți arhipăstorii Basarabiei de subț ruși, însuș arhiereul Pavel a priceput neputința de a nimici românismul în Basarabia și s'a văzut silit să capituleze înaintea tăriei românilor basarabeni în ce privește limba lor națională. Așa, observând că în unele sate cărțile bisericești erau învechite și că, adesea, slujbele Dumnezești nu se fac bine și cu evlavie, din pricina cântăreților nepricepuți, Pavel, între altele, a dispus ca să fie înlocuite cărțile bisericești învechite cu altele nouă—cele slavonești cu slavonești, și cele moldovenești cu moldovenești, iar cântăreții nou numiți să fie obligați să facă slujbă câte o săptămână—cei ruși la catedrala din Chișinău sau la mitropolie, și moldovenii în parohiile moldovenești ¹⁾. Bineînțeles, Pavel o făcea acesta nu din dragostea pentru limba moldovenească, ci dintr'o tristă necesitate pentru el, din acea cauză că nu erau atâția clerici ruși cari să înlocuiască pe toți cei moldoveni.

Cu atât mai puțin puteau să se lepede preoții în biserică de limba moldovenească. Nu vorbim de preoții cari nici nu văzuse școală rusească, ci avem în vedere pe absolvenții Seminarului Teologic. Majoritatea lor erau fiii de părinți cari nu cunoșteau limba rusă și în orice caz erau din sate moldovenești cu cari erau legați nu numai prin limba de toate zilele, ci și prin toate aplecările și obișnuințele lor, învățătura școlară și-o făceau într'un mediu aproape pur moldovenesc, căci în școlile duhovnicești—cele spirituale și Seminarul Teologic—se primiau de preferință fiii clericilor. Astfel se explică faptul că profesorii ruși ai acestor școli, cum era și pe vremea noastră, se plâneau mereu că elevii, fiind moldoveni, nu pricep limba rusească și urmează greu cursurile. E clar că întorcându-se în sat în calitate de preoți unde populația rămânea tot română, absolvenții Seminarului n'ar fi fost în stare să treacă la limba slavonă chiar dacă aceasta le-ar fi fost impusă de autorități.

Era, însă, încă o împrejurare care le cerea preoților în toate raporturile lor cu poporeni și la slujbele bisericești să se folosească imperios de limba lor. Se știe că în Rusia, și totodată și în Basarabia, clericii nu primiau leafă dela stat și în toată starea lor materială atârnavă cu desăvârșire de parohieni. Pe lângă pă-

¹⁾ „Oper. Societ. ist.—arh. Biser. din Basar.”. V. VII, p. 130. 169.

mântul „bisericesc“, care exista în fiecare parohie, toată întreținerea lor consta din acele „mulțumite“ sau plăți în bani și în natură (pâne, lumânări și altele) pe cari le primiau dela poporeni pentru orânduelile religioase oficiate. Dela sine se 'nțelege că o altfel de situație atârnată îi silea pe preoți, vrând — nevrând, să se conformeze cu nevoile țăranilor, să întrebuinteze limba lor, căci astfel n'ar fi putut satisface cerințele lor religioase reducându-și mijloacele de întreținere. Credem că aceasta era o împrejurare prea puternică, ca să fi putut fi ocolită. O altă dovadă pentru ideea noastră e faptul că atunci, când încetase tipăriurile bisericești în tipografia Eparhială din Chișinău, nevoia i-a făcut pe slujitorii altarului să recurgă la contrabandă, și cărțile trebuincioase pentru biserică erau aduse pe ascuns de peste Prut¹⁾. Nu mai vorbim că unii preoți chiar din motive păstorești—de a influența mai ușor și mai spornic păstoriții—nu puteau proceda altfel. Cu toate acestea rămâne de netăgăduit faptul că, cu înmulțirea precților absolvenți ai Seminarului Teologic, populația moldovenească devenea tot mai mult înstreinată de biserică. Credem că pricina acestui fapt extrem de important e de altă natură.

Nu mai încape nici o îndoială că preoții absolvenți ai Seminarului Teologic, în ce privește cunoștințele teologice, sunt mai bine pregătiți pentru misiunea lor înaltă, dar totodată sufletește ei sunt mai depărtați de popor. Amintind aceasta, nu avem în vedere cunoașterea limbii poporului, naționalismul lor, care pentru noi rămâne neîndoelnic, ci învățătura lor îndelungată, cultura, cărturăria lor. Preoții noi (absolvenții Seminarului) de orice origine ar fi fost, se întorceau în sate, deacuma ca intelectuali, înzestrați cu alte aplecări intelectuale, deprinși cu alte idei necunoscute poporului, și streine concepției lui primitive. Acești preoți vor face slujbele dumnezești, fie cu evlavie și cu multă cucernicie, însă cu alți ochi decât aceia ai poporului vor privi natura înconjurătoare și toate împrejurările vieții; ei îi vor trata cu toată bunăvoința și cu multă înțelepciune pe poporeni lor, însă nu se vor putea coborî până la nivelul lor în felul de traiu, în conceperea vieții; ei vor face orânduelile trebuincioase,

¹⁾ Despre aceasta v. amănunte în artic. nostru cit. din „V. Rom.“ 1924, No. 5, p. 192—193.

vor citi rugăciuni asupra bolnavilor și neputincioșilor, însă le vor vorbi și de doctori, de leacuri și de alte mijloace de vindecare rațională. Aceste raporturi, această întreagă activitate e țesută dintr'o mulțime de amănunte cari cu greu se observă, însă se simt adânc, căci în ele sunt întipărite toate deosebirile de cultură și chiar de mentalitate. Faptul acesta e extrem de important și tocmai el socotim că e cauza... cauza principală a înstreinării dintre păstorii duhovnicești și păstoriții lor.

Mai e și altă împrejurare. Absolvenții Seminarului vin în sate nu numai ca intelectuali, ci și ca intelectualiști. Făcând învățătura timp îndelungat, ei părăsesc școala cu adâncă credință în atotputernicia rațiunii omenești, în prioritatea științei. Și aceasta la ei nu e o simplă idee, nu e o concepție pur teoretică, ci anume o credință, de care e pătrunsă firea lor și care trece prin toată atitudinea și viața lor. De aici vine îngrijirea stăruitoare de a-și înmulți cunoștințele în teologie, de a combate părerile protivnice și de a aprecia și pe oamenii și lucrurile după valoarea lor din punct de vedere al cunoștințelor, de aici însă reiese și grija mai puțină de a duce o viață corespunzătoare cu ideile mărturisite. Bineînțeles că, și aici, e o prăpastie întreagă, între preoții învățați și poporul incult. Poporul înțelege deosebirea între el și omul cel „învățat“, însă nu tocmai pricepe valoarea științei, nici nu recunoaște superioritatea ei. Ne știind carte, poporul are și alt criteriu pentru aprecierea ființei omenești, acesta este corespunderea faptelor cu ideile sau, mai în scurt—viața și cuvântul fie și mai puțin iscusite, însă să fie ieșite din adâncul inimii.

La ce stare au putut aduce aceste fapte biserica, în legătură cu politica Rușilor în trebile bisericesti, ne-o spun chiar reprezentanții ei. Un preot scria cu mare părere de rău într'un raport despre scăderile slujbei preotești în explicarea învățăturii creștinești, precum și în îndeplinirea altor treburi bisericesti¹⁾. Altădată, la cursurile de misionari antisectari din Chișinău, în Dec. 1912, alt preot a ținut o conferință unde stăruia să arăte că și între preoți se găsesc dintre aceia cari nu îndeplinesc, cum se cere, datoriile lor de păstori și pot sluji ca o ispită pentru norod, „și chiar familiile unora dintre noi“—spunea dânsul—„sunt lipsite de

¹⁾ V. mai sus p. 175.

spiritul bisericesc“¹⁾. Alt preot care ne comunică despre cele petrecute la aceste cursuri adăogă că conferința amintită a fost ascultată „cu o respirație înăbușită“ de toată adunarea compusă din mai mulți misionari și alți ascultători. „Fiecare idee a acestei conferințe“ — ne explică autorul — „deși nu era o revelație, însă era un adevăr amar, ce izbește, deșteaptă conștiința“²⁾. Aceeași mărturisire o auzim și mai târziu. La congresul de clerici și mireni din 1917 un preot nu s'a sfiit să mărturisească următoarele: „Nouă preoților se cuvine să avem grijă nu de pământ, ci mai cu seamă de împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și atunci toate se vor adăoga... Pe noi toți ne socot nu de păstori, ci de năimiți“³⁾... Acum vreun an, la o ședință semioficială, din gura unui preot misionar am auzit o mărturisire și mai precisă. „Intre mine și poporenii mei“ — a declarat pe față părintele misionar — „a crescut un perete întreg. Eu nu-i văd pe dânșii, și ei nu mă văd pe mine“... În felul acesta faptul este stabilit și recunoscut de toți.

Un singur lucru am adăoga la cele spuse: antagonismul dintre preoți și parohieni, după convingerea noastră, nu poate cădea pe seama nici a preoților nici a parohienilor, și îndeobște vorbind ar fi zadarnic să căutăm a'ci pe cel vinovat: vina nu e a oamenilor, ci a mersului istoriei, care a îndreptat o pătură a societății pe calea culturii, pe alta însă a lăsat-o să zacă în întunerecul ignoranței. Deci prăpastia între aceste pături este fatală și inevitabilă.

Cari puteau fi rezultatele acestor împrejurări? După toate cele cunoscute din viața bisericii rusești, ne vom orienta ușor în această chestie: fenomenele fiind analoage. Populația moldovenească fiind deșteptată la o viață religioasă mai încordată, mai conștientă și nefiind satisfăcută prin îndrumarea predominantă a bisericii oficiale a apucat calea ei proprie și, ca și poporul rus, a început să caute satisfacție în alte părți, pe alte căi. E de crezut că moldovenii noștri aveau mai multe căi de felul acesta, dar cari anume — chestia aceasta rămâne până acuma necercetată. Un lucru

¹⁾ Pr. D. Ciolan: „La cursurile de misionari“... L. C. P. 20.

²⁾ Ibid.

³⁾ Pr. Gavr. Nagacevschi. „Inochentie“. L. C. P. 571.

însă e neîndoios pentru noi — că una dintre aceste căi a și fost tocmai inochentismul.

Dacă inochentismul a fost o cale în ograda bisericii ortodoxe sau înafară de ea, aceasta vom vedea mai departe. Aici vom adăoga numai că tocmai așa pricepeau lucrurile și reprezentanții bisericii. La congresul din 1916, un preot din jud. Izmail a spus că o pricină a trecerii moldovenilor la inochentism, precum și îndeobște la învățătura sectarilor, este faptul că „orânduiala existentă în biserică nu poate satisface naturile cele mai înalte“¹⁾ Aceleași idei, tot în legătură cu mișcarea dela Balta, arhiereul Anastase, la congresul din 1916, le-a exprimat în următoarele cuvinte: „... Vina inochentismului e „în slăbiciunea noastră; noi (adecă reprezentanții bisericii. N. P.) n'am fost gata întotdeauna să potolim foamea sufletească a păstoriților, nu le dădeam totdeauna aceea, ce ei căutau, de aceea ei au și apucat într' aiurea, căutând să primească acolo aceea, ce n'au primit dela noi“²⁾. Mărturisiri de felul acesta aflăm și în vremea din urmă. Încă în 1923 un protopop scria arhiepiscopiei din Chișinău următoarele: „...„Deasupra confrăților noștri zboară nouri negri. Este necesar de lepădat toate defectele noastre, precum e fumatul, beția, tocmelele cu parohienii pentru săvârșirea trebuințelor și altele, cari depărtează dela noi turma lui Hristos și o duc să bea apă tulbure“...³⁾.

7.

Vorbind de originea inochentismului să nu scăpăm din vedere, că potrivit cu depărtarea de biserică oficială, și alunecarea spre inochentism s'a făcut treptat. Astfel mișcarea dela Balta a fost pregătită cu nctel și călugărul Inochentie a avut premergători. Cine au fost ei ?

Credem că mai înainte vreme, când mai puțini preoți erau proveniți dintre absolvenții Seminarului Teologic, mulți premergători ai inochentismului se găseau chiar printre slujitorii altarului. Ei știau să inspire țaranului toată încrederea în cuvântul său, cu cuvântările lor atrăgeau lumea din împrejurimi depărtate, citeau

¹⁾ „Proc. Verb.“ ale congres. eparh. din 1916“... V. L. C. P. 7.

²⁾ I. S nelov. „Congr. păstor.“... L. C. P. 478.

³⁾ Arh. Sfat. Frățim. „Nașterea lui Hristos“ din Chișin. Protop. A. Splnei. Rap. din 14 Iun. 1923, No. 697

asupra bolnavilor, știau să alunge duhurile necurate din cei îndrăciți. Fără îndoială că prin satele basarabene erau mulți de acești bătrâni evlavioși, ieșiți poate chiar din sânul țărânimii, simpli și slabi în cunoașterea teologiei, dar iscusiți în priceperea și povățuirea sufletului. Un astfel de conducător al țărânimii basarabene,—cum aflăm din declarațiile unor preoți precum și săteni, asemenea și din alte izvoare,—era, de pildă, părintele Ștefan Ciuhureanu, care a preoțit 45 de ani (1841—96) în satul Olișcanii de Jos, Jud. Orhei, iar după aceea—nouă ani în sat. Șoldănești.

Păr. Ciuhureanu n'a învățat la Seminar, a ieșit din „dascali” (a dăscălit la Olișcani în 1835—41), și apoi a fost preoțit. Cu privire la activitatea acestui cucernic preot aflăm într'o declarație foarte interesante amănunte. „Între altele”—ne scrie un preot— „păr. Ștefan Ciuhureanu avea o puternică înrâurire asupra moldovenilor prin predicile sale cari, cum se vede, erau aproape de priceperea lor, de spiritul lor”¹⁾. Paraschiva Costin, țarancă, locuitoare din sat. Lozova Jud. Chișinău, bătrâna (74 ani) adoratoare a păr. Ștefan Ciuhureanu, ne spunea că „pe păr. Ștefan îl ascultau oamenii mai mult și mai bine în biserică când propovăduia, căci, zicea norodul, că *vorbea din Duhul lui Dumnezeu*, țărâni mai ziceau că *într'însul este Duhul lui Dumnezeu*: el, când vorbea că așa are să fie, așa eră. Dacă îl blestema pe cineva, apoi se întâmpla așa cum zicea el“...²⁾. Aici trebuie să spunem că odată cu el trăia păr. Teodor Lașcu, blagocin și preot din satul Chișriceni³⁾ care a isprăvit Seminarul Teologic ca „student”, adevărat printre cei mai buni elevi. „Dânsul avea mare dar de propovăduitor, rostea predici la fiecare slujbă Dumnezeească și la felurite întâmplări. Predicile lui se deosebiau prin mare iscusință din punctul de vedere al homileticii, și adesea erau chiar tipărite ca model în „Vedomostiile Eparhiale”. Cu toate acestea însă, predicile lui nu făceau acea impresie asupra țărănilor pe care o produceau predicile preotului Ciuhureanu. Cu personalitatea sa și cu propovăduirea, dânsul (Lașcu) nu atrăgea la el țărani așa cum îi atrăgea Ciuhureanu. Faptul e cu atât mai însemnat, cu cât, fiind om bogat (mare moșier), Lașcu din punct de vedere material nu atârna de țărani

1) Preot. Const. Cazacu. Declar. scr.

2) Paraschiva Costin. Declar.

3) Jud. Orhei, nu departe de sat. preotului Ciuhureanu, care astfel eră în blagocinia lui Lașcu.

și nu-i constrângea, pe când Ciuhureanu se întreținea cu familia numai cu acele mijloace, pe care le primia din îndeplinirea slujbei preoțești. Această deosebire între Lașcu și Ciuhureanu o știau toți căci vedeau că, pe când pe Lașcu nu-l cunoșteau decât în circumscriptia lui ca pe un blagocin, Ciuhureanu era vestit departe de circumscriptia sa și nu ca față administrativă, ci ca om de mare evlavie⁽¹⁾).

„Vestea despre pâr. Ștefan”—ne scrie alt preot—„ca de un preot evlavios, vădov și bătrân se răspândise prin prejur și la el se adunau gloate de țărani îngreuiți cu păcate mai mari. El îi povățuia și stăruia ca ei să lepede păcatele grele, îngrozindu-i cu pedeapsa viitoare, afurisindu-i și îndepărtându-i de sf. împărtășanie. Asupra bolnavilor, mai îndeosebi de nervi, cetia rugăciuni și mulți se îndreptau de neputințele lor. Față de oameni cu viții (beția, curvia etc.) el era riguros și punea asupra lor epitimii grele, oprindu-i de împărtășanie, de băuturi spirtoase, de mâncarea cărnii. La dânsul se duceau țărani din împrejurime până la 50—60 km.“²⁾ Față de pâr. Ciuhureanu—„cetim în altă declarație—„aveau respect și streinii, de pildă—evreii. Aceasta se vede chiar din faptul, că dânsul a botezat aproape 200 de evrei, dintre cari mulți și astăzi sunt în viață³⁾... În îndeplinirea învățăturii creștinești pâr. Ciuhureanu ajungea până la un rigorism de ascet. Dânsul nu permitea de loc în satul lui nici o veselie, nici dansuri fie la nunți, fie în alte cazuri. Urmărit de el, tineretul din sat era silit să se ascundă prin păduri și să facă jocuri, și pâr. Ciuhureanu și acolo îl urmăria“⁴⁾ Paraschiva Costin adaogă că pâr. Ciuhureanu prezicea de multe ori viitorul. „De Nicolae împăratul, când o luat pe împărăteasa fără voia părinților lui (?), zicea că n'are să scoată împărăția la capăt cu cinste cum au scos-o alți împărați,—plângea și zicea că n'a ascultat pe părinți“... Pâr. Ștefan a prezis și alte evenimente din viața mai multor oameni... „Se vor-

¹⁾ Pr. Const. Cazacu. Declar. scr.

²⁾ Pr. Gh. Sicorschi. Declar. scr.

³⁾ Paraschiva Costin e una din prozelitele botezate de pâr. Ciuhureanu.

⁴⁾ Pr. Const. Cazacu. Declar. scr. Aceleași știri le-am auzit și dela alți preoți.

bea de dânsul"—spune Costin—„ca făcea minuni. Dacă omul avea vr'o pagubă sau vr'o boală și îndeplinea ceea ce zicea el—să nu bea rachiu, să nu mănânce vineria și miercuria pește, să nu ia (fure) nimica, să nu se ducă la nuntă—omul scăpa... Mulți așteptau că după moartea lui trebuie să fie minuni“..., isprăvia Paraschiva declarația sa interesantă.

E foarte semnificativă caracteristica acestui Savonarola basarabean, făcută în jurnalul de inspecție de către arhiereul Pavel, care de obicei stăruia să cunoască de aproape pe păstorii basarabeni. În Olișcanii de jos, scria Pavel, „preotul Ștefan Ciuhureanu e din acei fără învățătură, însă prin cetirea osârdnică a cărților bisericesti s'a desvoltat și s'a îmbogățit cu cunostințe, deasemenea a dat caracterului său și vieții sale o îndrumare strict bisericască, de călugăr. Cu poporenii el se poartă aspru, sever și riguros; și cu toată atitudinea lui aspră, dânsul este iubit și respectat de ei, pentru că ei văd în el un păstor bun, cu râvnă și de o moralitate riguroasă, care îi învață pe ei mai înainte de toate prin pilda vieții sale strict-morale. Moralitatea poporenilor lui, fără asemănare, e mai bună decât moralitatea locuitorilor din parohiile vecine, și totuși pe el nu-l satisface pentru că nu tocmai corespunde cu idealul lui ascetic de viață. Acesta e un urmaș al lui Ilie Tesbiteanu care sfârâmă instrumentele muzicale, când sub sunetul lor lumea dansează,—aspru probozește, ne căutând la fețe, pentru călcarea posturilor și altele“¹⁾). E de notat că Pavel amintește în jurnalul său și despre Teodor Lașcu spunând că „e un om foarte capabil și energic, care e foarte vorbăreț, și deaceia nu se lenevește să propovăduiscă cuvântul lui Dumnezeu. Indemânărilor lui se datorește frumusețea bisericilor (din circumscripție) și oarecare propășire a norodului“²⁾). E clară marea deosebire pe care o afirmă și arhiereul Pavel între acești doi preoți.

Fără îndoială că odinioară printre slujitorii altarului în Basarabia erau mulți, cari cu același succes și cu aceeași râvnă, ca și păr. Ștefan Ciuhureanu, își duceau sarcina preoției. Aceasta se constată și din izvoarele scrise. „Printre preoții cari nu au învăță-

¹⁾ Oper. Societ. istor. — arheol. bisericesti din Basarabia“ v. VII, p. 147.

²⁾ Ibid. P. 144.

tură"—scria acelaș arhiereu Pavel—„am întâlnit câteva persoane tipice: prin cetirea și studierea cuvântului lui Dumnezeu și a scrierilor sf. părinți, prin meditații serioase, printr'o viață curată strict creștinească, ei și-au cultivat în sine un spirit păstoresc atât de înalt și au căpătat o astfel de putere sufletească morală, încât nu e ușor să întâlnești asemenea buni păstori printre preoții, cari au isprăvit învățătura în Seminar. Aceste persoane respectate au o puternică înrăurire morală nu numai asupra păstoriților lor puțin instruiți, ci și asupra acelor copii ai lor duhovnicești, cari în privința instrucțiunii universale stau mai sus de cât ei" ¹⁾.

Avem noi, însă, dreptul să zicem că prin viața și activitatea acestor preoți cucernici se pregătea inochentismul, că de pildă preotul ascet Ciuhureanu a fost unul dintre înaintemergătorii călugărului dela Balta? La întâia vedere, se pare că nu. De bună seamă, unul este un credincios slujitor al altarului, ale cărui fapte sunt recunoscute de însuș arhipăstorul eparhial, și altul e urmărit pentru activitatea lui și de mulți socotit de rătăcit sau chiar eretic, meritând a fi excomunicat. Ce asemănare poate fi între aceste două fețe? Dar dacă lăsăm la o parte deosebirile secundare și cu totul întâmplătoare (atitudinea lui Inochentie față de femei, păreri suspecte asupra personalității lui, etc.), dacă ne gândim nu la personalitățile acestor preoți, în sine, ci la rolul lor în viața religioasă a moldovenilor basarabeni, la felul cum aceștia îi priviau pe ei și cum prețuiuau activitatea lor, atunci ne convingem că între ei, în fond, există cea mai mare apropiere. Pr. Ștefan Ciuhureanu chema norodul la aceeași mântuire prin viața ascetică, ca și Inochentie. Și la el norodul vedea mari minuni, ca și la călugărul dela Balta. Și acela cuceria inimele ascultătorilor cu cuvântul său însuflețit, ca și acesta. Și Ciuhureanu cunoștea viitorul, ca și Inochentie. Și prin părintele Ciuhureanu, după credința norodului, lucra o putere supranaturală, ca și prin Inochentie. Atragem luarea-aminte a cetitorului, că tocmai la fel erau concepute și în aceleași cuvinte relevate de moldovenii basarabeni amândouă aceste fenomene: în amândoi preoți sălășluia Duhul lui Dumnezeu, etc.

¹⁾ Ibid. P. 146—146.—In urma considerațiunilor de mai sus socotim cu totul greșită părerea cum că bătrânii preoți moldoveni atrăgeau pe poporenii lor ca „singurii pioni ai continuității românizmului” în Basarabia, cari nu erau rusificați. V. Pr. T. Simedrea „Inochentie și inochentismul” L. C. p. 353.

E vădit că, cu activitatea și viața lor, cum le privia norodul, acești preoți hrăneau într'ânsul aceleași sentimente, susțineau în fond aceeași îndrumare a cugetului și a voinții. Nu mai încape, deci, nici o îndoială că toți acești cucernici preoți, de felul părintelui Ciuhureanu, cu personalitatea, cu activitatea lor și cu toată pilda vieții lor deșteptau în românii basarabeni tocmai acel idealism religios, acele aspirațiuni ascetice, în cari consta fondul inochentizmului, și pregăteau astfel venirea călugărului dela Balta.

8.

Odată cu preoții singuratici de felul lui Ciuhureanu, rolul înaintemergătorilor lui Inochentie fără îndoială au avut și mulți călugări.

Indeobște vorbind, orice mănăstire era vizitată de moldovenii noștri — fie ea din Basarabia, fie din altă parte — înrăurirea asupra lor era aceeași: cultivarea spiritului ascetic, deșteptarea simțimântului moral-religios. Cu atât mai puternică însă trebuia să fie înrăurirea mănăstirilor locale care, firește, erau vizitate mai des și în cari aproape toți călugării erau moldoveni.

Mai sus¹⁾ am vorbit în ce fel de cazuri și din cari motive, erau vizitate mănăstirile locale de către moldoveni. Fără îndoială în concepția amintită are locul ei și tradiția veche, venită din acele vremuri, când mănăstirea era aproape singurul lăcaș unde 'și găseau adăpost și mângâiere credincioșii chinuiți de necazurile vieții. E poate și acea convingere tot veche, că anume aici, în ascunzișul mănăstirii, departe de sgomotul și de grija lumii, aici se află acei oameni buni la Dumnezeu, a căror rugăciune va fi mai plăcută în cer, decât a celor din lume, cuprinși de grijile vieții pământești.

Cu toate acestea, suntem de părere că a fost și o altă împrejurare care atrăgea atâta vreme și cu atâta putere pe moldovenii noștri la mănăstiri. Avem în vedere faptul că, în mănăstiri căutau mântuire oamenii, cari mai dese ori erau ieșiți din sânul aceluiaș popor, din acelaș mediu țărănesc. Tocmai de aici vine faptul că „norodul“ — cum a zis un misionar la congresul din

¹⁾ V. pag. 286—288.

1912 — „privește cu mai multă încredere pe călugări“ ¹⁾), — decât pe preoții de lume. Unii socoteau că legătura aceasta e de o natură deosebită și rolul mănăstirilor locale în viața moldovenilor basarabeni a fost de o însemnătate excepțională din punct de vedere național. Așa, un cercetător scria că mănăstirile din Basarabia „reprezintă populația moldovenească de baștină... Mediul mănăstirilor duce o viață izolată și se ține tare de vechea temelie moldovenească în viață, în slujba dumnezească, în limbă, în moravuri și obiceiuri... În privința aceasta mănăstirile basarabene sunt focare de cultură națională, scumpe pentru inima moldovenească“ ²⁾).

Ținem să adăogăm că părerea arătată nu e tocmai exactă. Mănăstirile basarabene atrăgeau populația românească nu prin „cultura națională“ ce s'ar fi cultivat acolo: călugării basarabeni n'au fost nici mai buni și nici mai conștienți naționaliști, decât moldovenii preoți de lume. Puterea atrăgătoare, pe lângă împrejurările arătate mai sus ³⁾, era în faptul că din punct de vedere al psihicului lor călugării se potriveau mai ușor, mai bine cu țaranii basarabeni. Tocmai acele însușiri sufletești ale preoților de lume, cari depărtau dela ei pe parohienii lor, lipsiau cu desăvârșire la călugări. Călugării nu erau nici intelectuali, nici intelectualiști, școala ei și-o făceau numai la mănăstire, învățătura lor nu trecea mai departe de cunoașterea cărților bisericești, al căror conținut în mintea lor ușor se împăca cu superstițiile și credințele animistice ale țaranilor. E vădit că în concepția lor, în cerințele lor sufletești călugării nu se deosebiau aproape prin nimica de confrății lor săteni. Aceștia se înțelegeau mai ușor în vorbă cu pustnicii mănăstirilor, și cuvântul călugărului mai lesne și mai adânc pătrundea în sufletului moldoveanului sătean.

Prin înrăurirea mănăstirilor în sufletul moldovenilor basarabeni, cum am spus, se cultiva spiritul ascetic și astfel se pregătea

¹⁾ Pr. D. Ciolan. „La cursurile de misionari antisectari...“ L. C. P. 20.

²⁾ V. Curdinovschi. „Po povodu broșurâ d-ra A. Coșovsçago: „O tac nazávaemom „Baltscrom dvijenii v Besarabii“ („Cu prilejul broșurii d-lui A. Coșovschi: „Despre așa zisa „Mișcare dela Balta“ în Basarabia“). V. „Ved. Ep. Chișin.“. 1913, N. 11, p. 530.

³⁾ V. p. 286 - 288. 307.

inochentismul. Acest mare rol al mănăstirilor în pregătirea inochentismului a fost recunoscut și de alții¹⁾.

Vechiul contact sufletesc dintre călugări și țărani moldoveni, care îi ducea tocmai la inochentism, ni-l ilustrează îndeajuns chiar mișcarea dela Balta. Mișcarea ne arată tocmai că pentru inochentiști nimica nu era mai firesc și poate mai de trebuință, decât această legătură cu mănăstirile, și nu era piedică care i-ar fi putut opri aici. Scoși din unele mănăstiri ei stăruiau cu orice preț să intre în altele, fie în afară de Basarabia²⁾. Pelerinii basarabeni, pe cari autoritățile i-au expedit în Basarabia dela Murom, după arestarea lui Inochentie, au arătat că „mai mulți dintre ei, după obicei, se îndreptau sau gata erau să plece la Laura din Chiev, însă ori în satele lor pe loc ori la Chiev se găseau sfetnici..., cari îi îndemnau cu stăruință ca neapărat să se ducă la Inochentie“³⁾. E învederat că pentru concepția inochentistă, a se duce la Lavra din Chiev sau la Inochentie era aproape tot una. Printre călugări erau chiar mulți adepți ai mișcării. Sunt cunoscute, de pildă, cazurile dela mănăstirea Răciula. Inochentiștii „bălteni“, când nu umblau la Inochentie, aflau toată mângâierea și tot ajutorul sufletesc iar la mănăstiri. Ne vom aminti de călugării Sava, Teodosie, Gherasim cu mănăstirile Hâncu, Țigănești, „Via arhierului“⁴⁾. Mai însemnat pentru chestia noastră e cazul cu ieromonahul Sava. Cum aflăm din actele arhivei, în fiecare zi veneau la el aproape câte șaptezeci de bolnavi, și pe lângă dânsul se începuse aceleași mișcare, aceleași viață, ca și la Balta, cu citanii asupra bolnavilor, cu prevestiri și vindecări miraculoase. Văzând activitatea lui unii au ajuns la convingerea că dânsul are o putere depotrivă cu cea a lui Inochentie, alții însă credeau că el îl înlocuește pe acesta. Chiar părint. misionar și preotul, cari au cercetat cazul, au ajuns la concluzia că „la mănăstirea Hâncu se începe istoria dela Balta“⁵⁾.

¹⁾ V. Curdinovschi. L. C. P. 528. Cfr. Dr. A. Coțovschi. L. C. P. 170.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Guvern. Basar. Către Arhier. Basara. din 20 Noembrie 1914, No. 9951.

³⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit.

⁴⁾ V. mai sus p. 116—120.

⁵⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 25 Fevr. 1911, No. 13. Anexa: Proc. Verb. din 22—23 Fevr. 1911.

Fără îndoială că părerea e justă. O singură îndreptare ne-am permite aici: ierom. Sava a început aceeași „istorie dela Balta“, însă cu mult mai înainte de Inochentie. Să ne aducem aminte că în 1911, la cercetare, singur Sava a declarat că de-acuma sunt cinci ani, decând dânsul citește bolnavilor ¹⁾, cu alte cuvinte activitatea sa el a început-o pe la 1906, când încă nimica nu se auzia de „părințelul“ dela Balta. Mai mult. Actele arhivelor nu ne dau temei să presupunem că Sava să fi avut mai târziu vre'un contact cu Inochentie, sau că ar fi cunoscut chiar concepția lui, ori ar fi împărțășit ideile adeptilor săi, privitoare la personalitatea lui Inochentie, la misiunea lui. E de crezut, deci, că Sava a început și continua activitatea lui fără să aibă vr'o legătură cu propovăduitorul dela Balta, având cu acesta un izvor comun de inspirație. Dacă ținem seamă de toate acestea, atunci cu tot dreptul putem zice că ieromonahul Sava, conștient sau inconștient, a fost unul dintre adevărații premergători și un vrednic colaborator al călugărului dela Balta.

Aceeași activitate, deși poate mai puțin sgomotoasă, aveau și ceilalți călugări. Și la ei se adunau bolnavi pentru citanii, și ei făceau felurite orândueli religioase ²⁾. Și închinătorii cari, mai ales, veneau la acești călugări, erau tocmai inochentiștii ³⁾. În ce privește igumenul Teodosie dela Țigănești—pentru rugăciuni și citanii i se adresau lui inochentiștii—„bălteni“. Vom adăoga că și concepția ascetică a igumenului dela Țigănești în multe privințe coincidea cu ideile lui Inochentie. Toate aceste împrejurări îi făcea chiar și pe cei mai sceptici vizitatori ai lui Teodosie să recunoască marele lui rol în mișcarea inochentismului. „După Inochentie“—scrie D-l Coțovschi de igumenul dela Țigănești—„acesta-i puterea principală... Teodosie a fost un alt stâlp—inspirator al ideilor dela mănăstirea Bălții“ ⁴⁾. Dacă adăogăm aici că și Teodosie era cunoscut demult printre moldovenii basarabeni, și încă pe când ca „nastoiatel“ se afla la schitul Condrița, norođul din împrejurime îl socotea de vindecător al sufletelor și trupurilor, și el practica în mare măsură și „ci-

¹⁾ Ibid.

²⁾ Dr. A. D. Coțovschi. -L. C. p. 150—151.

³⁾ V. mai sus p. 163.

⁴⁾ Dr. A. D. Coțovschi. L. C. p. 151.

taniile“ asupra moldovenilor alienați¹⁾), dacă adăogăm aceasta, nu ne putem îndoi, că și acest călugăr era printre cei mai de seamă premergători ai călugărului dela Balta.

Chiar faptul că conducătorul mișcării dela Balta—Inochentie —a fost un simplu călugăr, nu e întâmplător. Aceasta a arătat-o bine un preot zicând: „Inochentie și inochentiștii!.. Un ieromonah neînvățat, însă talentat, ambițios—și o mulțime ignorantă, până la patimă însetată și credincioasă, s’au recunoscut unul pe alta și s’au înțeles. Ea i-a crezut lui și orbește s’a dus după el. Dânsul i-a vorbit în limba ei, în limba mulțimii, necioplit și brusc, și fiindcă după desvoltarea lui și după îndrumarea gândirii lui religioase se afla la același nivel cu ea, dânsul a devenit exponentul aspirațiunilor ei religioase. Mulțimea a văzut în el pe conducătorul său sufletesc, pe singurul „părințel“, la picioarele căruia a dus sufletul său, viața și avuția. Tot ea l’a ridicat pe dânsul la înălțimea de prooroc și trimis al lui Dumnezeu“²⁾)... „Cauza principală a îndumnezeirii lui Inochentie“—zice alt preot—„e aceea că ei (inochentiștii) au aflat în el păstor după spiritul lor, care le-a dat lor aceea ce n’au putut să le dea păstorii lor parohiali“³⁾...

Toate aceste fapte și considerațiuni ne duc la ferma concluzie că legătura pe care o afirmăm aici, între activitatea mănăstirilor și misiunea lui Inochentie, nu e artificială, că în mănăstirile basarabene se cultiva într’adevăr spiritul inochentist și aici operau poate cei mai adevărați și mai puternici premergători ai vestitului ieromonah dela Balta.

9.

După toate cele spuse mai sus cu privire la pregătirea inochentismului și în legătură cu faptele arătate în chip firesc și naște întrebarea — care a fost rolul lui Inochentie în mișcarea dela Balta?

Fără îndoială, rolul lui a fost însemnat și aceasta, putem zice, este părerea generală a mai multor cercetători. „Părințelul“ — cu drept cuvânt spune un misionar, — „care a dat

¹⁾ V. Curdinovschi. L. C. p. 529.

²⁾ Pr. I. Gromicov. „Baits:oe dvijenie i inochentistă“. („Mișcarea dela Balta și inochenstă“). V. „Vod. Ep. Chișin.“ 1913, No. 34, p. 1324.

³⁾ Pr. Gavr. Nagacevski. „Inocheentie“ L. C. P. 570.

naștere în norod dintru 'ntâiu mișcării dela Balta, pe urmă inochentismului, care a făcut să vorbească despre dânsul toată presa duhovnicească și cea laică, fără îndoială e față istorică¹⁾... Înă în aprecierea rolului lui Inochentie între cercetători era o mare divergență. Așa, arhiereul Basarabiei Serafim credea că Inochentie urmărea în activitatea sa o țintă „materialistă și sectară. Inochentie“—adăoga Serafim—„a dorit să fie un boier spiritual și din proprietari să formeze un proletariat social“²⁾... Socotim că părerea aceasta e prea departe de realitate și după toate cele spuse nu e nevoie să o analizăm mai amănunțit. Asemenea de loc nu putem admite ca Inochentie, cum zice un misionar, ar fi avut „un grandios plan de a înșela norodul întreg“³⁾ și deci toate acțiunile sale ar fi fost înainte chibzuite de dânsul și calculate. Inochentie n'a fost decât un propovăduitor condus de inspirațiunea ce o simțea în sufletul lui și care în activitatea lui mergea după mersul împrejurărilor, și faptele cunoscute din toată istoria inochentismului nu ne dau dreptul să privim lucrurile altfel.

Cu atât mai puțin poate fi admisă afirmația cum că „ieromonahul Inochentie propovăduind în mijlocul populației moldovenești urmărea o revoluție în biserică pe tema simplificării formelor și a întoarcerii eligiei la forma ei primitivă numită de el evanghelică“⁴⁾... Din expunerea precedentă vedem că părerea arătată nu are nici un temei. Inochentie nu urmărea nici mari prefaceri în viața socială, nici revoluție în biserică. Pe temeiul celor arătate mai sus putem spune și mai mult: Inochentie nu a fost deloc creatorul mișcării dela Balta. Aspirațiunile religioase ale inochentiștilor nu au fost zămislite de Inochentie și dăinuiau la moldovenii basarabeni și mai înainte de inochentism. Unii afirmă că chiar și acele fapte, cari pot fi socotite ca fiind caracteristice pentru mișcarea inochentismului, cum e, de pildă, lichidarea avuției și renunțarea la viața conjugală, aveau loc și mai înainte. Așa, un preot spune că „dacă ne-am opri cu băgare de seamă asupra cazurilor separate de lichidare ale avuției sau de negarea vieții conjugale, am

¹⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintirile“... L. C. p. 70.

²⁾ Prot. V. Humă „Pseudopr. Inochentie“... etc. L. C. p. 1322-1323.

³⁾ Mis. A. Scvoznicov. Rap. cit. către arhiep. Platon L. C. p. 513.

⁴⁾ Arh. Stat. Fraț. „Nașt. lui Hrist.“. Arhiepiscopia Chișin. și Hotin“ Către Fraț. „Nașt. lui Hrist.“ din 20 Noembr. 1923. No. 16201.

putea observa că faptele acestea s'au început din cauze cu totul streine acestei mișcări, că ele existau cu mult mai înainte, lipsea însă numai un prilej binecuvântat¹⁾... La fel, ne dovedește și faptul că inochentiștii au idei, pe cari par'că nu le recunoaște Inochentie (de pildă — despre caracterul lui divin); ei mărturisesc aceste idei chiar și atunci, când li se spune că el le tăgăduiește, — așa a fost în „raiu“²⁾. Impresia ce se desprinde e aceea că dânsii nici nu aveau nevoie de el pentru a mărturisi ideile ascetice și a duce o viață în spiritul lui.

Cu toate acestea, nu trebuie să credem că rolul lui Inochentie a fost cu totul neînsemnat. Dânsul n'a creat mișcarea, e adevărat, însă el a fost cel mai puternic exponent al acelor simțiminte și aspirațiuni, cari demult se născuse în sufletul românilor basarabeni. Afară de aceasta, acea stare a sufletelor, pe care a găsit-o la moldoveni pregătită de mai înainte, dânsul cu puterea-i personală a ridicat-o până la ultima încordare și i-a dat un mare impuls și un avânt puternic, mulțumită cărora se vor găsi mai ușor urmași și continuatori ai operei lui. Astfel dacă inochentismul nu s'a început cu ieromonahul dela Balta, nici nu putea să se isprăvească cu el. Lucrul acesta pare a fi cu atât mai firesc, cu cât moartea lui Inochentie cu nimica nu schimba, în fond, situația adepților săi.

De bună seamă, din istoria mișcării știm că, la Lipetșcoe nu toți inochentiștii basarabeni au umblat. Pe de altă parte cu lipsa lui Inochentie adepții lui s'au deprins încă de pe atunci, când el a fost mutat la nord. În astfel de împrejurări, cum ne arată faptele, ei ușor își găseau „înlocuitori“ ai „părintelului“ printe călugării locali și alți vechi adoratori ai lui Inochentie, cum erau Sava, Teodosie, Petre Tărăță, la cari ei începuse să umble. E clar că faptele acestea nu sunt simple și întâmplătoare epizoade din istoria inochentismului. Aceste fapte ne dovedesc că în toată viața și activitatea lui Inochentie pe adepții lui îi atrăgea nu anume persoana lui, ci acele mijloace de mântuire pe cari el le oferea, și îndeosebi — felul cum el le oferea. De aici reiese că nu numai Inochentie, dar orișicine putea și poate fi adorat și îndumnezeit

¹⁾ Pr. I. Gromicov... L. C. P. 1326.

²⁾ V. mai sus p. 56, 72—73.

de către moldovenii noștri, dac'ar ști să găsească modalitatea de a satisface nevoile lor sufletești, demult deșteptate în ei. „Substratul (inochentizmului)“ — cu drept cuvânt scria un misionar — „este rigorismul moral, care și fără personalitatea propovăduitorului poate să atragă multe suflete curate și cu frica lui Dumnezeu, și de aceste suflete printre moldoveni încă sunt multe“¹⁾... Tot astfel constată și alt cercetător, care spune că moldoveanul nostru e „până într'atâta însetat de religiozitate, încât unde dânsul o găsește bună și potrivită cu inima lui superstițioasă, chiar dacă această religiozitate ar fi și amăgitoare, acolo el zboară ca fluturul la lumina cea de noapte“²⁾...

Din acest punct de vedere cu pelerinajele inochentiștilor la mănăstiri și în alte locuri din Basarabia și cu toate cele ce se petreceau acolo mișcarea dela Balta intră în a doua perioadă a istoriei sale, în perioada — dacă se poate denumi astfel — a inochentizmului fără Inochentie, când misiunea lui de conducător al moldovenilor basarabeni trece la alții.

Amănuntele acestei mișcări post-inochentieniane nu intră în cadrele lucrării de față. Vom releva însă, în trăsături generale, faptele cele mai însemnate.

În 1921, unii s'au grăbit să declare că inochentizmul „a căzut, s'a risipit“³⁾, aceasta însă n'a fost decât o iluzie: mișcarea n'a încetat nici în 1921, nici pe urmă.

În 1923 un informator scria: „Psihoza lui Inochentie în Basarabia după distrugerea Lipețului și închiderea Nistrului n'a încetat“⁴⁾... Tot în 1923 de unii cercetători a fost constatat că mișcarea inochenteniană există „în multe comune din Basarabia noastră“ deși — „foarte tănuțită“⁵⁾. În alt izvor aflăm amănunte și mai interesante. „Renumitul părințel Inochentie“ — citim aici — „a lăsat în spiritele închinătorilor săi o mare influență. Asemenea

¹⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică „Pro domo sua. Amintir“... L. C. P. 75.

²⁾ Arh. Sfânt Frățim. „Nașt. lui Hrist. din Chișinău“. Protop. A. Spinei-Rap. din 14 ian. 1923, No. 697.

³⁾ Pr. Doliscinschi. „O pagină din viața inochentărilor“... L. C. P. 17.

⁴⁾ P. G. S. „Mișcarea din con. Piatra, jud. Orhei“. V. „Luminătorul“ 1923, No. 18, p. 57, 59.

⁵⁾ Arh. Frățim. „Nașt. lui Hrist.“. Protop. Al. Spinei și Mis. Prot. Gh. Scodihor. Proc. Verb. al cercet. în com. Piatra, jud. Orhei, din 18—19 iunie 1923.

cu raiul lui cel pământesc de pe lângă grădina „Lipeț“ în multe locuri de prin Basarabia noastră, precum mi-au declarat jandarmii, adepții părintelului Inochentie au pe subt pământ niște beciuri sau catacombe“¹⁾.

Dela sine se înțelege că la rolul de conducători ai inochentiștilor pot ajunge toți acei, cari în concepția lor religioasă vor ști să se coboare până la nivelul intelectual al sătenilor moldoveni, mai cu seamă acei cari prin credința lor nemijlocită, prin priceperea nevoilor sufletești, prin viața lor vor ști să se apropie de credințele animistice și de idealurile ascetice ale norodului simplu. Astfel de oameni se pot ivi și printre preoții culți, însă și mai ușor se vor găsi printre călugări, mulțumită împrejurărilor despre cari am vorbit mai sus, „precum și printre alți „simplici muritori“ mai cu seamă dintre „frații adoratori ai ieromonahului Inochentie. In ce privește manifestările acestor aspirațiuni, ele pot fi foarte variate: dela forma accentuată a unei religiozități mai mult sau mai puțin sănătoase, până la fenomene anormale și cu desăvârșire bolnăvicioase,—toate atârnă de aplecările conducătorilor, precum și de alte împrejurări întâmplătoare. Să nu uităm însă că aceste manifestări, oricare ar fie dănsese, nu sunt decât forma exterioară a unor cerințe sufletești mai adânci.

Dintre conducătorii posteriori ai inochentismului vom aminti despre „Tătunea Mihail Arhanghelul“ — un tânăr țăran din com. Piatra, Jud. Orhei, la care, în 1923, multă lume se ducea în pelerinaj. In comuna lui „Tătunea“ s'au găsit și peșteri—„Noul Ierusalim“ sau „beciul lui Solomon“, unde se făceau rugăciuni și a. m. d. «Vizunarii (adepti de ai lui „Tătunea“)—cetim într'un izvor—„de toți erau vr'o 40 de suflete: bărbați, femei și copii (mai multe femei și fete) din Jud. Orhei (com. Piatra, Jeloboc, Pogorniceni, Bologani, Bănești, Chipriceni, Cuizorca, Țarevca, Sloboda-Dobrușa și Șipca), din jud. Bălți (com. Todorești, Ghiliceni, Izvorenii, Grozasca, Zgârdești și Pânzărenii) și din jud. Soroca (or. Soroca, com. Pepeni, Bocani, Căprești, Coșmirca și Roșietici). Dar în peșteră se aduna mai multă lume și din alte comune. Așa, în ziua de Paști a fost probabil la 140 de suflete“...²⁾). In anul tre-

¹⁾ Arh. Frații n. „Nașt. lui Hrist.“. Prot. p. Al. Spinei. Rap. cit.

²⁾ P. G. S. „Mișcarea din com. Piatra, jud. Orhei“. V. „Luminătorul“ 1923, No. 18. P. 59.

cut (1924), cum ne scria un preot, printre adeptii lui „Tătunea“ erau răspândite și icoanele lui ¹⁾).

Tot în 1923 și'n 1924, aproape un an de zile atrăgea multă lume cu activitatea sa „părintele Ioan“—Elisei Zlotea ²⁾), un vechiu inochentist din satul Sălcuța jud. Tighina ³⁾) care a desfășurat o activitate foarte sgomotoasă la Nișcani, jud. Orhei. Activitatea „părintelului Ioan“ nu s'a isprăvit decât abia în zilele noastre, când Elisei Zlotea a fost rechemat la mitropolia din Chișinău. Odată cu Elisei Zlotea, în 1923—24, în apropierea satul Bălăbănești, jud. Chișinău pornise activitatea de inochentist alt călugăr—„părintele Ion“: făcea rugăciuni, aduna pelerini cari începuse să vorbească că numai el „este cu Duhul lui Dumnezeu“... ⁴⁾). Mai târziu într'o pietrărie părăsită, lângă com. Alexandrovca, jud. Cet.-Albă, văduva Ecaterina Terzi a văzut pe Maica Domnului care i-a poruncit „să îndemne norodul la pocăință“ ⁵⁾). Acum vr'o două luni în sat. Pârjolteni, Jud. Chișinău s'au găsit niște peșteri, unde făcea adunări inochentiste Gheorghe Culeac, fratele vestitului „arhanghel Mihail“ ⁶⁾).

Cum vedem, până acuma la noi în Basarabia când într'un loc când în altul se aud glasuri din cer, se arată Maica Domnului, se țin adunări prin ascunzișuri și peșteri, se ivesc noi prooroci. După toate cele spuse cu toată siguranța putem spune că în aceste cazuri nu avem a face decât cu variate manifestări ale aceleiaș mișcări religioase ⁷⁾), și toți acești „prooroci“ sunt urmași ai călugărului dela Balta: fiecare dintre ei, după puterea și priceperea lui, după îndemnul pe care-l simte în sufletul lui, stăruie să continue activitatea călugărului Inochentie, răspunzând cerințelor norodului.

¹⁾ Pr. C. Popovici. Declar. scr.

²⁾ Arh. Sfat. Frățim. „Nașt. lui Hrist.“ Arhiep. Chișin. și Hotin. Către Consil. Frăț. „N. lui Hr.“, din 18 Apr. 1921, No. 4072 cu mai multe anexe.

³⁾ V. mai sus p. 99.

⁴⁾ Arh. Frăț. „Nașt. lui H.“ din Chișin. Arhiep. Chișin. și Hot. Către Consil. Frăț. „N. lui Hr.“, din 30 Maiu 1924, No. 5530. Anexa: Rap. Preot. V. Trofimov.

⁵⁾ N. B. Babuța. „Ved. niile din jud. Cet.-Albă, în lumina criticei teologice“. V. „Luminătorul“ 1925, No. 3 p. 37—40.

⁶⁾ Ms. Pr. G. Scol. h. „Către Onor. Sfat. al Frățim. „Nașt. lui Hrist.“ Rap. din 22 Febr. 1926, No. 27. Anexa: „Peștera din com. Pârjolteni jud. Lăpușna“.

⁷⁾ „...Fenomenul (inochentismul N. P.) e mult mai general, deși cu nuanțe diferite. Litămplirea dela Pârjolteni nu apare ca un incident de patologie socială, ci ca exigerarea locală a unei totalități generale... I. Simionescu, prof. universit. „La Pârjolteni“. V. „Viitorul“ 1926, No. 5368.

Nu mai încape, însă, nici o îndoială că cu acești inochentiști conducători nu se va mântui șirul „proorocilor“ și vindecătorilor chemați să curățe pe moldovenii noștri de păcate, și sătenii basarabeni încă multă vreme vor trăi în căutarea adevăratului trimis de sus, care îi va scăpa de relele vieții și-i va conduce spre adevăratul „raiu al pământului“, unde ei vor afla mai multă lumină, și mai multă demnitate morală și dreptate socială...

10.

În expunerea precedentă am stăruit să reproducem și să explicăm toate laturile mișcării dela Balta pe temeiul exact al faptelor. Am văzut că inochentismul a ieșit din multe și complicate împrejurări, a fost pregătit treptat, a ajuns până în zilele noastre și, suntem convingeți,—va trece și'n viitor. Asemenea am arătat că în desvoltarea ei, mișcarea inochentistă a cuprins toate laturile vieții. Oricare ar fi ultima noastră concluzie asupra fondului acestor mișcări, un lucru e de netăgăduit că un astfel de eveniment în viața unui popor întreg nu poate fi întâmplător și nu poate rămânea fără urme. Și atunci ne întrebăm: cari pot fi urmările inochentismului? Ce rost are toată mișcarea în viața românilor basarabeni?

Înainte de a răspunde la această întrebare, trebuie să relevăm că rostul mișcării trebuie neapărat să corespundă cu fondul complicat al mișcării, să fie tot atât de variat, cum sunt cauzele din cari a izvorât inochentismul.

Aruncând o privire generală asupra evenimentului în întregime lui, așa cum ni se înfățișează dânsul în lunga perioadă a desvoltării lui, aflăm în el un interes istoric. Privit sub aspectul evenimentelor istorice și în special—ale istoriei neamului nostru, mișcarea dela Balta fără îndoială trebuie socotită ca un epizod din istoria raporturilor culturale între Slavi și Români. Mulțumită așezării geografice și a multor împrejurări istorice, acele raporturi n'au încetat nici odată, s'au început însă în vechimea depărtată și vor trece și'n viitor. Basarabia, care e o provincie mărginașă a pământului românesc, se află în vecinătate cu Slavii dela răsărit—Rușii—și prin aceasta mai mult ca alte părți ale României e expusă la înrăuirile răsăritene. Împrejurările istorice au făcut ca acest colț al pământului românesc, timp de o sută de ani să fie atras spre răsărit și mai aproape, intrând populația românească a

Basarabiei în legături nemijlocite cu Rușii. Unul din rezultatele acestor legături a fost și mișcarea dela Balta. Am văzut cum s'a desfășurat această mișcare printre românii basarabeni. Cât de adânci sunt urmările inochentizmului în sufletul poporului basarabean și ce durată vor avea—e greu de prevăzut. Deosemena numai viitorul ne va arăta dacă urmările mișcării inochentiste vor rămânea țăr murite numai în populația Basarabiei, sau vor trece și peste hotarele ei. Unele semne par că ne-ar dovedi că românii țărani de peste Prut sunt destul de pregătiți, de împrejurările vieții, spre a accepta într'o măsură oarecare învățătura călugărului dela Balta. Așa, cum ne dovedesc actele în 1923—1924 inochentistul basarabean Ioan Zlotea, printre adepții lui, a avut mulți pelerini din regatul vechiu și chiar din Dobrogea *).

Faptul că inochentizmul a ieșit din raporturile culturale dintre românii basarabeni și Ruși, provoacă întrebarea, ce rost a avut elementul românesc în această mișcare? Sau, altmintrelea: fost-a inochentizmul o mișcare națională? Chestia e extrem de importantă și de un mare interes. Ne vom opri asupra ei.

În actele arhivelor nu odată se subliniază că mișcarea dela Balta era răspândită în Basarabia aproape numai printre sătenii români. Chiar și atunci când într'un sat locuiau români și streini, de pildă—ruși, la inochentizm aderau tocmai românii *). În acele județe basarabene, unde populația era de altă naționalitate, inochentizmul nu-și găsea deloc adepți. În felul acesta raportau autorităților din Chișinău organele administrative din județele Hotin, Cet.-Albă și Izmail *). La fel afirmă și alți cercetători. „În ce privește rolul elementului național“—scrie d-l dr. Coțovschi—„e destul să spun că printre cei molipsiți de epidemie (inochentizm. N. P.) n'am aflat nici unul strein (ne-moldovean)—împrejurare care trebuie să fie relevantă *). În jud. Tighina—raporta un misionar—„ino-

*) Arh. Sfat. Frățim. „Nașt. lui Hrist. din Chișin.“. Arhiep. Chișin. și Hot. Către Consil. Frăț. „Nașt. lui Hr.“. Din 18 Apr. 1924, No. 4072. Anexele: 1) cererea lui Ioan Zlotea, 2) Referatul misionar. de cerc pr. Mis. Chirița.—Se pare că ideea aceasta ar reieși și din artic. cit. al D-lui prof. I. Simionescu.

*) Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciacovschi. Rap. din 1 Noembr. 1910.

*) Știri de felul acesta s'au primit del „Z. N.“ ai următoarelor circumscriptii: II, III și IV—jud. Cet.-Albă; III—jud. Izmail, și dela Isprav. jud. Hotin. V. raport. respect. din Dec. 1913, Ian., Mart. și lun. 1914, în Arh. St. Suc. Chișin.

*) Dr. A. D. Coțovschi L. C. p. 155.

chentismul a avut mai mult succes printre moldoveni. In ce privește satele rusești din acest județ, locuitorii de acolo nu numai că n'au aderat la mișcare, ba încă râdeau de nebunia inochentiștilor¹⁾

Chiar și în „raiu“ care se afla peste hotarele Basarabiei, în apropierea unei populații streine, și acolo chiar, cum ne mărturisesc martorii oculari, locuitorii „mai toți erau din Basarabia—moldoveni... Intâlniai și ruși, însă într'un număr foarte restrâns“²⁾. După unele știri, chiar singur Inochentie în activitatea sa avea în vedere mai mult pe moldoveni. „Cine umbla la Inochentie, dânsul le făgăduia tuturor fericire în raiu. Aleși însă nu erau decât moldovenii, pentru ruși pe dânsul nu-l trăgea inima“,—așa spuneau unii inochentiști din Ermoclia³⁾.

Concluzia firească la care ne conduce acest fapt—răspândirea inochentismului aproape numai printre moldoveni—e aceea că mișcarea aceasta aducea o satisfacere sufletească tocmai moldovenilor ca atare, că ei aflau în inochentism tocmai „acea hrană, care corespundea cu cerințele lor de norod moldovenesc, căzut într'o situație izolată, într'un mediu strein. Aceasta se pare că o simțeau bine unii dintre moldoveni inochentiști exprimându-și ideile în limbajul religiei. Așa, Flor Sânjeapă spunea unui misionar următoarele: ... „Și nouă, moldovenilor, chiar ne e vremea să ne gândim de aceasta (de calea mântuirii), toată viața noastră e în păcate, n'a avut nici o îndreptare, și Inochentie la mulți le-a deschis ochii“...⁴⁾.

Ideea aceasta, cum că mișcarea inochentismului privea anume cerințele naționale ale moldovenilor basarabeni, o aflăm chiar și la unii cercetători⁵⁾. Aceste păreri corespund pe deplin cu mărturiile care ne vin chiar dela țărani-inochentiști, deosebirea nu e decât aceea că ei precizau mai bine nevoile lor naționale. Un misionar scrie că unii dintre inochentiștii din Mereni, cereau ca slujbele bisericesti să se facă în limba moldovenească, ca evanghelia să se cetească de-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. N Balabuh. Rap. din 15 Noembr. 1910, din Tigh'na

²⁾ Pr. Gavr. Nagacevski „Inochentie“ L. C. P. 569.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi Rap. din 20 Ian. 1913.

⁴⁾ Ib. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 23 Fevr. 1913, No. 30.

⁵⁾ V. Curdiaovschi. „Po povodu broșurî d-ra A. Coțovscago“... L. C. P. 530.—Dr. A. D. Coțovschi. L. C. P. 180

asemenea în moldovenește și predicile cu privire la evanghelie să se spună tot în moldovenește¹⁾. Cerința aceasta mai acută era și se simțea mai dureros acolo, unde slujba dumnezească se făcea în slavonește. Așa, era de pildă, la Bălți. Într'un raport citim următoarele: ... „In sfârșit, mie iar mi-au repetat nu numai Tărăță (cunoscutul inochentist dela Bălți), ci și unul din cei de față, în numele unei adepte de ale lui Inochentie, că Inochentie... le-a făcut cunoscută evanghelia și până la Inochentie ei n'o cunoșteau, că preoții nu le spuneau lor de evanghelie, că ei (moldovenii) se puneau în genunchi, când se citea evanghelia în biserică, însă n'o pricepeau, deoarece se citea în rusește, că și slujba dumnezească și predicile în rusește erau neînțelese pentru ei și nici o mângâiere nu le dădeau lor și nici o hrană pentru foamea lor sufletească. Cu aceste vorbe foarte fierbinți, sincere, spuse din inimă s'au unit toți acei de față. Ei nu sunt de părere că vina toată e numai a noastră, deoarece, de pildă, la Bălți sunt și poporenii ruși pe de altă parte pentru a face slujba dumnezească în limba moldovenească, se cere poate îngăduirea stăpânirii Eparhiale, deasemenea și cumpărarea cărților moldovenești. Cu toate acestea, ei m'au rugat să le dau puțință să audă slujba dumnezească în limba moldovenească, să-i am și pe ei de păstoriți ai mei și, măcar mai rar, însă să satisfac și a lor sete sufletească, și dacă pentru aceasta se cere învoeala stăpânirii Eparhiale, ei, și toți moldovenii, cu lacrimi vor ruga despre aceasta; dacă e nevoie de cărți, vor aduna imediat bani“... Raportorul mai adaogă: ... „Unul din cei din față mi-a povestit cum dânsul a plâns în biserică, când eu, nu demult, am cetit o jumătate de acatist în limba moldovenească“...²⁾. În alt raport citim că „la Balta și Camenița și Odobescu și Sârbu (inochentiști din Chișinău) umblau la Inochentie și-l socoteau, după cum spuneau, de un preot de rând dar el le plăcea lor ca unul ce făcea slujba și propovăduia în limba moldovenească“...³⁾. Inochentiștii, însă, nu se mărgineau să aștepte dela alții numai cetirea și explicarea evangheliei în moldovenește, ci și singuri făceau această. La faptele cunoscute⁴⁾ vom

¹⁾ Arh. Cons. D. C. M's Ep. Pr. T. Chirică Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. Vi. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

³⁾ Ib. Mision. A. Sevoznicov Rap. din 19 Ian. 1913.

⁴⁾ V. mai sus p. 99—103.

adăoga că inochentiștii pelerini cari se întorceau dela Murom, sub conducerea delegaților basarabeni, în cale, între altele „citeau și ascultau evanghelia, din care mai multe exemplare aveau în limba românească (ediția dela București din 1895) decât în limba moldovenească“...¹⁾ Astfel de păreri aflăm nu numai la inochentiștii declarați, ci și la alți săteni cari, după cerințele lor sufletești stăteau aproape de ei. Așa, un misionar raporta că singură societatea ortodoxă ar dori să ia parte la lupta cu Inochentie și pentru aceasta cere ca în toate satele: a) să fie răspândite cărțile sf. scripturi cu explicări în limba moldovenească; b) slujba, sf. taine și toate orânduile să se facă în aceeași limbă; c) cuvântul lui Dumnezeu în biserică și în afară de biserică să fie propovăduit în limba moldovenească...²⁾. Alt misionar mărturisea deasemenea că „pentru sine norodul cere evanghelia în limba moldovenească cu tâlmăcire tot în moldovenește“...³⁾. La fel ne descopere și faptul că în satul Onișcani, jud. Orhei, mișcarea inochentistă a fost potolită numai prin convorbiri și slujbă în limba moldovenească⁴⁾.

Insemnătatea limbii românești pentru inochentiști au recunoscut-o și alți preoți. Un preot blagocin scrie că dânsul, după o convorbire lungă cu inochentiștii, a priceput, „cât suntem de vinovați noi păstorii, că oile noastre s'au depărtat de noi, cum dânsule chinuite de o sete sufletească, s'au împrăștiat pentru a o potoli; atunci am văzut clar pentru ce nu se manifestă în toate satele la fel mișcarea inochentistă, și am înțeles că mișcarea e puternică în acele parohii moldovenești, unde preoții oficiau slujba dumnezească și cele trebuincioase orânduile în limba rusă neînțeleasă de poporeni“...⁵⁾... De asemenea la congresul eparhial din 1916 unii preoți (T. Ungureanu și D. Harnaj) cereau ca slujba dimnezească în biserică să nu se facă decât în moldovenește în toate parohiile moldovenești, deoarece, credeau ei, „lipsa de

¹⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“ .. etc. L. C P. 1304.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Pr. T. Volovei. Rap. din 21 Martie 1913, No. 47.

³⁾ Ib. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 20 Mart. 1913, No. 39.

⁴⁾ Ib. „Act“ încheiat de către mision. Pr. T. Volovei și cler. paroh. din Onișcani, în 25 Mart. 1913.

⁵⁾ Ib. Pr. Vl. Dimitriu. Rap. din 24 Ian. 1913.

satisfacere și nepriceperea serviciului divin în limba slavonă au provocat inochentismul¹⁾.

E mai interesant faptul că, la urma urmei, și arhiereul Serafim a recunoscut elementul național și valoarea lui în mișcarea inochentismului. Într'o scrisoare de-a lui trimisă din Chislovodsc (Caucaz) cetim următoarele cuvinte: „In curând și eu mă voiu întoarce la postul meu și iar mă voiu face moldovean (sic!), însă nu numai cu cuvântul, ci și în fapte, îngrijindu-mă de scumpii mei păstoriți“. Păr. V. Humă, care reproduce aceste cuvinte, adaogă că Serafim cerea preoților din parohiile moldovenești să facă slujba dumnezească și să spună predici în limba moldovenească, și cine călca această poruncă era pedepsit²⁾. La drept vorbind aceeași idee aflăm mai târziu și la arhier. Anastase. La congresul din 1916, dânsul a spus următoarele: „Chestia moldovenească e prea complicată și nu e cu puțință s'o rezolvim acuma, cerctând-o din toate părțile. E nevoie să prevedem viitorul, să îndepărtăm izolarea masei poporului, să năzuim spre contopirea ei cu râul pauslavist în biserică și școală,—ne călcând nimica, ne răpind nimica, să facem norodul moldovenesc părtaș al culturii rusești. A-i îngrađi, însă, pe moldoveni de ruși, este vătămător pentru moldoveni“³⁾... Anastase n'a fost în stare să rezolve „chestia moldovenească“ altfel decât în înțelesul „panslavist“, totuși a recunoscut că, față de românii basarabeni nimica nu poate fi „călcat“, dela ei nimica nu poate fi „răpit, și mai puțin ca orice alta bineînțeles limba, din care arhiereul rus deocamdată ar fi vrut să facă un mijloc de contopire...

Importanța limbii românești pentru sătenii basarabeni, în legătură cu mișcarea inochentismului, a fost recunoscută și de către Sinodul rus, care-și explica această mișcare prin aceea că moldovenii, ne pricepând slujba dumnezească în slavonește și cu atât mai puțin—propovăduirea păstorilor în limba rusă, prin forța lucrurilor se îndreptau spre călugărul Inochentie, care pricepea în chip desăvârșit limba moldovenească, și știa să propovăduiască. Deasemenea,

1) „Proc. Verb.“ ale congres. eparh. din 1916. L. C. P. 11.

2) Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. p. 13 3-1324.

3) „Proc. Verb.“ ale Congr. din 1916... Ibid.

și ca singur mijloc de luptă contra inochentizmului. Sinodul nu socotea decât limba moldovenească ¹⁾.

Toate mărturiile aduse aici cu privire la elementul național în mișcarea inochentistă, mai cu seamă acelea cari aparțin țărănilor muldoveni, după convingerea noastră, sunt mult mai însemnate și mai semnificative decât se pare. Să nu facem greșala prea obișnuită, și să nu credem că moldovenii inochentiști în toate intervențiile lor arătate mai sus, nu urmăreau decât limba moldovenească ca atare, că limba pentru ei era singura țintă a tuturor aspirațiilor: cerințele lor erau mult mai complicate și limba română, față de aceste cerințe, nu era decât un simplu mijloc. Pentru aceasta, în actele arhivelor avem dovezi îndeajuns. Așa, inochentiștii, după împrejurări, se foloseau de limba română și de limba rusă, atât de cărți românești cât și de cele rusești. Ne vom aduce aminte și de numeroasele cărți în limba rusă, pe cari le adunau unii inochentiști în biblioteca lor ²⁾. Tot astfel ne dovedește și faptul că în „raiu“ vestitul Grigorean propovăduia cu același succes în rusește ca și'n românește ³⁾.

Fapte de felul acesta sunt atât de multe, încât unii se credeau în drept, pe temeiul lor, să tăgăduiască orice element național în toată mișcarea. „Inochentizmul“ — scria un preot — „s'a nceput fără orice legătură cu limba“ ⁴⁾. Alt preot se exprimă și mai hotărît: „Mișcarea aceasta, fără îndoială are un caracter pur religios. Aluziile cum că ea ar avea un caracter național și e îndreptată contra rusificării sunt cel puțin artificiale. Dacă ar fi fost așa, în ea latura aceasta ar fi fost accentuată mai clar, mai tare și, afară de aceasta, e de crezut, contingentul ei principal ar fi constat din acei, pe cari mai hotărît i-a prins rusificarea, adică pe acei, cari au trecut prin școala rusească. De aceștia, însă, în mișcare sunt puțini“ ⁵⁾.

Părerile arătate aici, interpretează cu totul greșit faptele și

¹⁾ Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

²⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Primar din com. Recești, jud. Soroca. Proc. Verb din 12 Fevr. 1913. Cfr. ib. Ispravnic din jud. Orhei. Rap. din 29 Iunie 1914. No. 1423. 1456. V. mai sus p. 101—102.

³⁾ Mis. A. Scvoznicov. „V pârlnțelov. raiu“ L. C. P. 217

⁴⁾ Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochentie“... etc. L. C. P. 1323.

⁵⁾ Pr. I. Gromicov... L. C. P. 1325.

până într'atâta nu corespund cu fondul mișcării, încât al doilea autor se combate singur când, în acelaș articol, scrie: „După rezeziunea răspândirii, după proporțiile la care a ajuns în masele poporului, mișcarea aceasta e uimitoare, ea este originală, ieșită din adâncurile sufletului acestui popor, ca o mișcare adevărat poporană“ ¹⁾... Fără îndoială că o astfel de mișcare nu poate fi decât națională.

Singura concluzie pe care o putem trage din cele spuse cu privire la caracterul național al inochentismului, precum și din toată mișcarea aceasta este faptul, că moldovenii noștri în toată viața lor de subt ruși aveau un singur chin — starea de izolare, în care îi ținea regimul strein; un singur dor și-au păstrat cu sfințenie în sufletul lor — dorul de a ieși la largul culturii, unde ei ar afla rezolvirea tuturor problemelor vieții. Pentru a atinge acest scop ei erau gata să se folosească de orice mijloace, cari li se păreau potrivite pentru ei. Inșă calea cea mai dreaptă, cea mai firească pentru ei și mai scumpă, era limba-mamă care izvora din adâncurile sufletului lor. Am văzut mai sus, cum rugăciunea în moldovenește storcea lacrimi din ochii inochentiștilor. La Micleușeni, jud. Chișinău, inochentistul Loghin Munteanu, din Coboești, atrăgea multă lume cu cântarea lui bisericească, foarte plăcută, în limba moldovenească. Dânsul cânta cu atâta inimă că mulți plângeau ²⁾...

De aici reiese că limba ca atare, fără puțință de a se împărtăși prin ea la bunurile culturii nu i-ar fi satisfăcut și nu-i va satisface pe românii basarabeni, și câtă vreme vor rămânea ei în vechea stare izolată, vor duce și amarul sufletească pe care l-au îndurat în trecut și vor căuta satisfacere pe alte căi, între acestea — și pe calea religioasă. Că între starea culturală a țărănimii românești și aspirațiunile ei religioase e o strânsă legătură și că limba română pentru inochentiști nu e decât un mijloc pentru propășirea culturală, aceasta ne-o dovedește, de pildă, faptul amintit că la inochentistul basarabean Ioan Zlotea veneau și români de peste Prut ³⁾. Bineînțeles că nu asupra în privința limbii naționale îi

¹⁾ Pr. I. Gromiocy. L. C. P. 1324.

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. A. Evstratiev. Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ V. mai sus p. 318. — „Cazul dela Pârjolteni apare ca un țipet de deznădejde a celor cari instinctiv năzuind să înțeleagă viața se împotmolesc în tănuitele adâncuri“... Prof. I. Simionesc. V. artic. cit.

mânau pe românii de peste Prut la Zlotea, ci alte nevoi și necazuri cari erau comune la ei cu românii basarabeni, și cari nu pot fi înlăturate numai prin dreptul de cuvânt în limba mamă, fără putința reală de a trece prin ea la lumina culturii.

11.

Rostul mișcării dela Balta nu se mărginește la cele arătate mai sus.

Aproape toți adepții lui Inochentie, pe lângă că sunt români, sunt și muncitori ai pământului, cu alte cuvinte—alcătuesc o pătură socială c'o anumită temelie a vieții ei economice. Mai sus am arătat în ce fel de condițiuni materiale se aflau țaranii români din Basarabia sub ruși și cum trebuia să influențeze această stare viața lor religioasă. Acuma ajungem la întrebarea dacă mișcarea dela Balta a avut vr'o legătură cu starea social-economică a inochentiștilor.

Credem că la aceasta întrebare răspunsul nu poate fi decât afirmativ. De bună seamă, dacă inochentismul a cuprins cu atâta putere un întreg strat obștesc, natural că nu puteau rămânea neatinsse interesele lui social-economice. Dimpotrivă, potrivit cu însemnătatea acestor interese în toată viața norodului, ele trebuiau să joace un anumit rol în toată mișcarea: alături de celelalte împrejurări, interesele acestea ale țaranilor români trebuia să contribue la intensificarea inochentismului de la care, pe de altă parte, evident, se așteptau rezultate corespunzătoare și pentru situația lor social-economică. Care a fost, deci, rostul social-economic al mișcării dela Balta? Și, avut-a ea vr'o legătură cu starea socială a țaranilor din Basarabia?

Cercetătorii inochentismului—misionarii de cerc și cei eparhiali, deasemenea și funcționarii sinodali însărcinați cu studierea mișcării, precum și toți observatorii în genere, nu se interesau în special de starea socială și economică a adeptilor lui Inochentie. Ca rezultat, în actele arhivelor aflăm foarte puțin material pentru chestia noastră. Cu atât mai mult preț, însă, capătă pentru noi acele scurte, întâmplătoare mărturii, pe care le găsim în unele rapoarte: e clar că legătura între starea socială și economică a țaranilor moldoveni și aspirațiunile lor religioase era atât de strânsă, încât nu putea rămânea nebăgată în seamă chiar și de acei ob-

servatori cari nici nu se gândeau la vr'un rol special al ei în toată mișcarea.

Fără îndoială, situația materială îi făcea pe moldovenii basarabeni să nu dea prea mult preț acelei agonisiri modeste la care ajunsese cu munca lor necontenită și-i împingea să se ducă în alte părți unde vorbele oamenilor le făgăduia un traiu mai lesnicios și mai potrivit cu concepția lor religioasă inspirată de urmașii lui Inochentie. Toate acestea se confirmă prin fapte din istoria Inochentismului.

Așa, în 1912, când Inochentie era de-acuma la Murom, locuitorii din Ermoclia, erau foarte mult ademeniți de zvonurile, care se răspândeau prin satul lor cum că Inochentie ori dă bani, ori va da pământ adeptilor săi ¹⁾. Aceasta a avut loc în jud. Cet.-Albă. Din jud. Soroca un misionar, tot pe atunci, raporta că în Cosouți, printre țărani gata să plece spre Murom la Inochentie, se aflau mai mulți „cu totul lipsiți de pământ, pe cari îi mânau nenorocirile anului trecut“ ²⁾ (1912, un an extrem de ploios, când recolta strânsă—gata a putrezit pe câmp). Când inochentiștii au fost opriți de a-și vinde avuția și a pleca la Murom ³⁾, mulți dintre ei, prefăcându-se, au început să spună că ei nu pleacă la Inochentie, ci numai se mută în alte locuri unde este mai mult pământ ⁴⁾. Ei spuneau aceasta feluriților „nacialnici“ pentru a nu fi stingheriți în scopurile lor, și se vede că 'ntr'adevăr se aflau într'o stare materială grea căci altfel nu ar fi putut nădăjdui că vor fi crezuți. Aceeași stare, în mod indirect, ne-o dovedesc și alte fapte. Așa, cum aflăm dintr'un raport, în unele sate locuitorii—țărani îndemneau pe inochentiști să-și vândă avutul și să plece la Inochentie, cu nădejdea de-a le cumpăra pământul mai ieftin. Raportorul cu drept cuvânt adaogă că tocmai la fel se observau aceleași fapte prin satele basarabene pe vremea mutării țăranilor în regiunea Usuri („Usuriischi craiu“) ⁵⁾. Un pristav din Chișinău raportează că primarul din satul Horăști îi îndemna pe inochentiștii horășteni să se mute la Inochentie la

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. D. Ciaicovschi. Rap. din 16 Noembr. 1912.

²⁾ Ib. Miș. A. Scvoznicov. Rap. din 16 Dec. 1912.

³⁾ v. mai sus p. 168.

⁴⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. V. Spănu. Rap. din 1 Fevr. 1913. No. 12.

⁵⁾ Ib. Pr. A. Evstratiev. Rap. din 20 Ian. 1913.

Murom deoarece ei, ne mai având nimica din averea lor pe care și-o vânduseră mai înainte pentru a se muta la Murom, deveniseră o povoaară pentru obștie¹⁾. Ingrijorarea aceasta era răspândită prin mai multe sate, unde se începuse mișcarea spre Murom. „Singuri țărani” — scria un preot — „zic că aici nu e tocmai lucru curat, în multe sate se revoltau și au început să scoată hotărâri obștești ca, celor ce au dorința de a vedea pe Inochentie să le fie oprit de a vinde averea nemișcătoare, ceace ar sărăci pe copii. În unele sate țărani se roagă singuri să se înființeze tutelă asupra celor ce-și vând avutul pentru Inochentie, ca fiind smințiți“²⁾...

Faptele arătate au pentru problema noastră o mare însemnătate: ele ne dovedesc că starea social-economică a țăraniilor influența pe două căi mișcarea dela Balta: pe de o parte în țărani se deștepta nădejdea că în alte părți ei vor afla condițiuni de traiu mai lesnicioase, decât acele în care se găseau în Basarabia, pe de altă parte — și asta era lucrul principal — necazurile și lipsurile stării materiale intensificau în țărani năzuința spre un traiu mai bun, în genere vorbind spre o viață nouă care n'ar semăna cu viața lor de până acuma. Ca rezultat, bineînțeles, în sufletul moldovenilor trebuia să se întărească sentimentele și visurile religioase deșteptate de inochentism, cu puternica dorință de a le înfăptui.

Că interesele social-economice ale adeptilor mișcării se aflau în cea mai strânsă legătură cu aspirațiunile lor religioase, aceasta ne-o dovedește mai mult ca orice „raiul pământului“. Cum am arătat³⁾, în „rai“ exista un regim social-economic cu totul deosebit, care era în aceeași vreme și idealul religios al inochentiștilor. Acest regim, care se caracterizează printr'o deplină egalitate a membrilor și prin comunitatea desăvârșită a intereselor lor social-economice, era o hotărâită și absolută tăgăduire a stării lor de mai înainte, în care îi ținea pe moldovenii noștri regimul țarist. Astfel ajungem la concluzia că privit și din punct de vedere social-economic, inochen-

¹⁾ Arh. Stat. Suc. Chișin. Prist. din circ. V, din Chișin. Rap. din 20 Fevr. 1913, No. 1658

²⁾ Arh. Cons. D. C. Pr. A. Fvstratiev. Rap. din 20 Ian. 1913.

³⁾ V. mai sus p. 250—252.

tizmul e un puternic protest contra acelei nepăsări criminale pe care au avut-o față de moldovenii noștri săteni mai marii lumii, mai cu seamă stăpânirea țaristă, precum și toate păturile conducătoare.

Ar fi, însă, mare greșală să credem, că inochentizmul n'a fost decât un protest contra trecutului nelegiuit. Și aici trebuie să repetăm că atâta vreme cât starea păturii noastre de jos va rămâne aceeași, în ce privește și latura social-economică a vieții, inochentizmul e și o groaznică prevenire pentru viitor. Și faptele numeroase din zilele noastre, cari ne arată că ideile și aspirațiunile adepților călugărului Inochentie n'au încetat, ci rămân vii în norod, aceste fapte ne dovedesc că prevenirea amintită nu e deșartă.

12.

Toate aspirațiunile sufletești ale moldovenilor basarabeni, și-au găsit cea mai puternică manifestare în inochentizm. Acesta însă s'a dezvoltat, și astăzi există sub forma unei mișcări religioase, care are loc între membrii bisericii creștine ortodoxe. Se naște întrebarea : cine sunt adepții inochentizmului față de biserică—adversari ai ei sau fii credincioși ? Și îndeobște vorbind, ce au introdus ei nou în viața bisericii ?

Chestia aceasta a preocupat toată vremea și preocupă și astăzi pe cercetătorii inochentizmului, cum și pe toți reprezentanții bisericii. E și firesc : de felul cum vor fi socotiți inochentiștii atârnă atitudinea și toată politica bisericii față de ei. Pare că până acum chestia nu e încă hotărâtă în mod clar și definitiv, în cercurile preoțești însă, după cât cunoaștem, predomină o atitudine negativă față de adepții mișcării, ei fiind socotiți cel puțin ca un element vătămător pentru viața religioasă, dacă nu chiar dușmănos.

De obicei în aprecierea inochentizmului, mai cu seamă când se face din punct de vedere religios, pornesc dela ideea preconcepută că aici avem o anumită concepție religioasă mai mult sau mai puțin clară și stabilă. Pornind de la această convingere s'a discutat mult dacă inochentizmul este „hlâstovstvo“¹⁾ sau

¹⁾ V. mai sus p. 268.

nu, deasemenea s'au înființat cursuri ¹⁾ pentru studierea învățaturii lui Inochentie și a adepților săi, precum și pentru combaterea ideilor inochentiste. Cum știm, au fost alcătuite „Cuvinte de mântuire“ ²⁾, privitoare la ideile inochentiștilor, deasemenea au fost întocmite conspecte pentru predici cu privire la învățătura inochentiștilor ³⁾. Putem zice că toată activitatea misionară în chestia inochentizmului a fost redusă aproape la combaterea ideilor inochentiste. E clar că aceasta n'a putut avea loc decât pe temeiul convingerii că fondul mișcării întregi este învățătura inochentistă, că puterea lui Inochentie cât și a adepților săi constă în ideile lor, și din momentul când aceste idei vor fi combătute, va înceta și toată mișcarea.

Nu mai încapă nici o îndoială că părerea e greșită. Nu tăgăduim, că atât Inochentie cât și mulți adepți de ai săi și-au exprimat multe păreri și n mai multe chestii însemnate pentru religie. Dar aceste idei și păreri, chiar dacă le-am putea întruni într'o concepție mai mult sau mai puțin complectă și consecventă, nu înfățișează decât o singură latură a mișcării. Mai mult. Suntem de părere că aceasta latură — ideile inochentiștilor și chiar ale lui Inochentie — nu e latura cea de fond, și în materialul privitor la inochentizm aflăm pentru aceasta mai multe dovezi.

De bună seamă, inochentiștii în acei 9—10 ani, câtă vreme mișcarea lor era într'un stadiu de-o mai mare încordare, n'au ajuns, cum am văzut, la idei precise, la o concepție definitivă, consecventă. Chiar chestia privitoare la personalitatea și misiunea lui Inochentie, care părea a fi punctul principal al mișcării întregi, a rămas la ei nerezolvită: până și astăzi acest călugăr a rămas ca o enigmă, ca un fenomen misterios, asupra căruia în aceeași vreme existau și există și acuma păreri variate, uneori cu totul nepotrivate unele cu altele. („Duhul Sfânt“ — „preot neobișnuit“ etc.) Vom aminti că astfel de păreri sau credințe atât de variate între inochentiști, cum am arătat ⁴⁾, n'au provocat de loc desbinări sau neînțelegeri. E vădit că credințele acestea la adepții călugărului

¹⁾ V. p. 224.

²⁾ V. p. 171—172.

³⁾ V. p. 63.

⁴⁾ V. mai sus p. 146—147.

dela Balta nu erau niște dogme sau noțiuni stabilite, un fel de rezultat al unui proces intelectual, al unei judecăți logice: pentru inochentiști dănsese nu erau decât simple încercări de-a găsi o formulă verbală prin care ei, pe de o parte, și-ar fi putut exprima acea stare neobișnuită care se petrecea în sufletul lor, sub puternica înrâurire a „părințelului“, iar pe de altă parte și-ar explica acel fenomen misterios, pe care ei îl percepeau pe altă cale decât aceea a judecății.

De aici reiese că ideile inochentiștilor nu aveau pentru ei însemnătatea unor credințe nestrămutate, a unor dogme, și în fond, în toată mișcarea, nu jucau decât un rol secundar. Idei atât de neclare și uneori poate absurde, ca acele ale inochentiștilor, o învățătură compusă din elemente contradictorii și întâmplătoare, cari nu înfățișează un sistem câtuș de puțin cuprinzător, nu putea să fie, să constituie temelia unei astfel de puternici mișcări. Nu ideea, nu teoria ridică mulțimea și susținea mișcarea, nu ideea, nu judecata i-a adus pe inochentiști la acel sbucium, la acel chin sufletească, de care am vorbit mai sus și pe care îl vedem în toată viața lor: dimpötivă — neliniștea sufletească, setea nepotolită pentru o viață nouă i-a adus pe bieții moldoveni la concepția lor încălțită. Din această neliniște, din acest dor se nășteau și acele idei primitive și variate, care lor li se păreau mai potrivite pentru starea lor sufletească, cu ajutorul cărora ei se străduiau să conceapă cele ce se petreceau cu ei, dar cari nu determinau de loc conduita lor. Și dacă inochentismul a ajuns la o dezvoltare nemaipomenită, puterea lui n'a fost în teorie, ci în practică, în acea energie sufletească cu care adepții lui stăruiau să înfăptuiască în viață ideile cunoscute mai de înainte, deși poate înțelese greșit. Aceasta se dovedește și prin faptul, că din toată învățătura creștinească ei n'au luat și nu s'au interesat, decât de ideile morale privitoare la viață.

Deci să nu ne ispitiască gândul de-a judeca mișcarea întregă după concepția încălțită a inochentiștilor și îndeobște prea primitivă. Deasemenea ar fi zadarnică munca de a combate concepția inochentiștilor. Căci chiar dacă am izbuti să-i convingem că credințele lor sunt greșite, aceasta pentru ei ar însemna că nu fenomenul observat de ei este fals, ci denumirea sau ideea, prin care ei credeau să-și explice cele văzute de ei, nu se potrivește cu fenome-

nul, care totuș ar rămânea pentru ei o „taină dumnezească mare“, cum zice autorul inochentist¹⁾, ar rămânea un fapt adevărat și prin urmare neschimbat în esența lui supranaturală. Vorbind mai precis, am putea zice că chiar dacă i-am putea convinge că Inochentie nu este Duhul Sfânt, inochentiștii și atunci ar rămânea credincioși adepți ai „părintelului“, păstrându-și credința pioasă în personalitatea lui misterioasă și în activitatea și misiunea lui plină pentru ei de minuni.

Considerațiunile de mai sus privesc mai mult latura psihologică a chestiei. Inșă chiar dacă ne-am întemeia numai pe ideile lor, și atunci am greși mult socotindu-i de adversari ai bisericii.

De bună seamă, nici concepția inochentiștilor, pe cât poate fi aici vorba de o concepție, nici toată activitatea lor în fond, nu e îndreptată contra creștinizmului ortodox. Chiar părerile lor fantastice cu privire la personalitatea lui Inochentie, nu contrazic această opiniune, deoarece acele păreri, cum am zis, nu erau pentru ei o dogmă nouă menită să înlocuiască dogma creștinizmului ci, dimpotrivă, o încercare—fie chiar greșită—de a-și desluși un fenomen misterios printr'o dogmă cunoscută a ortodoxizmului. Prin urmare dogma creștinizmului, în concepția inochentiștilor, nu era respinsă, ci numai greșit aplicată. Cât privește alte idei greșite ale inochentiștilor (despre viața conjugală, întrebuițarea cărnii, rostul suferințelor etc.), dănele nu ne dovedesc decât o mare simplitate, un primitivism în priceperea obiectelor religioase. Inșă primitivismul acestor idei, ca îndeobște al concepției lor, e un rezultat firesc al întunecimii lor intelectuale și nu discreditează sentimentele lor religioase, care rămân curate și sincere atât în izvorul cât și în scopurile lor. În privința aceasta are toată dreptatea un preot, când spune că „renunțarea inochentiștilor la proprietate și căsătorie nu e formulat (la ei) în mod hotărît, nu e o dogmă: această renunțare nu ne arată decât plinătatea și înălțimea acelei puteri de însuflețire religioasă, care l-a cuprins pe moldovean“ ...²⁾.

Nici în activitatea și viața inochentiștilor, la drept vorbind, nu aflăm fapte, cari ar fi incompatibile cu concepția creștinizmului. Cele mai dubioase sunt socotite aici raporturile cu feme-

¹⁾ „In scurt viață“ ... etc. V. „Înainte cuvântare“.

²⁾ Gronicov. L. C. P. 1326.

ile, cari, după unii, aveau un caracter de desfrâu. Dar să nu ne grăbim cu generalizări lipsite de orice temei. În chestia raporturilor cu femeile trebuie să deosebim mai multe cazuri. Mai înainte de toate să nu uităm că istoria nu cunoaște nici o mișcare a maselor, fie politică, fie religioasă, fie de altă natură, unde pe lângă aderenții sinceri și serioși, nu și-ar fi găsit loc și indivizi cari, în activitatea lor pentru înaltele principii proclamate de alții, urmăreau numai interese personale, iar aceste interese, întru nimica, nu corespundeau cu aspirațiunile creatorilor mișcării, cari erau poate adevărați și mari idealști. În mișcarea inochentizmului trebuiau de asemenea să aibă loc și așa fel de fenomene. În masa adeptilor lui Inochentie firește existau și de aceia, cari erau lipsiți de orice sentiment religios și în mișcarea călugărului Inochentie nu căutau decât satisfacerea instinctelor lor josnice. Tocmai aceasta ne-a și mărturisit bătrâna inochentistă (57 ani) Irina Evstafie. La întrebarea noastră cu privire la zvonurile despre desfrâu la inochentiști, convorbitoroa, îndreptându-și privirea spre icoană și făcându-și semnul crucii, ne-a răspuns foarte scurt și hotărât: „Doamne ferește! Poate că unii și veneau în „raiu“ pentru scopuri rușinoase, însă, ca înaintea lui Dumnezeu mărturisesc, că nu ne gândeam la aceasta, și părintelul astfel de lucruri nu ne învăța“.

Asemenea e de crezut că printre adeptii lui Inochentie erau oameni cari, fiind poate adânc și sincer religioși, își manifestau acest sentiment sub o formă bolnăvicioasă de porniri sensuale. Atât psihologia sentimentului religios, cât și istoria mișcărilor religioase recunosc astfel de fapte, prin cari se caracterizează o deosebită formă patologică a extazului religios. „Executarea stăruitoare a rugăciunii lui Isus“—spune vestitul episcop Teofan din Tambov (Zatvornicul)—„pe unul îl aruncă în închipuire visătoare, iar pe altul, e straniu să spun,—într'o stare de voluptate continuă“¹⁾. Tot acest vrednic monah scrie în alt loc că și căldura („simțimântul cald“), de care este însoțită rugăciunea concentrată în

¹⁾ „Sobranie pisem sviatitelia Feofana“. („Scrisorile arhlerelui Teofan“). Ed. mănăst. rus. „Pantelimon“ dela munt. Athos. 1901, v. VII, p. 87 v. II, p. 69, 195. Citez după D. Conovalov. L. C. V. „Vestit. Teol.“ 1907, VII—VIII, p. 676. Nota.

înimă, nu odată se îmbină, „cu dulceața voluptății“¹⁾. „Ce fenomen ciudat“,—spune episcopul Ignatie (Briancianinov)—„după cât se pare, călugărul se îndeletnicește cu rugăciunea, iar îndeletnicirea dă naștere voluptății, care ar trebui să fie omorită prin îndeletnicire“.²⁾ „Fără îndoială“—zice cunoscutul psiholog W. James—„în masa generală a fenomenelor religioase sunt din acelea, cari au un caracter sexual bine pronunțat“³⁾... Astfel se prezintă chestia din punct de vedere psihologic. În ce privește istoria mișcărilor religioase, aceasta ne arată numeroase fapte, când simțământul religios, în stare de extaz, se manifesta sub forma de porniri sexuale⁴⁾.

După toate acestea nu avem nici un temei să tăgăduim existența fenomenelor de felul acesta printre inochentiști. Nu e exclus ca în unele cazuri să fi luat parte la mișcare mai mulți indivizi din această categorie a adepților călugărului dela Balta⁵⁾. Dar dela sine se înțelege că atât elementele criminale cât și acele patologice nu erau în toată mișcarea decât excepții, cari nu alcătuiau majoritatea inochentiștilor și nu înfățișau năzuințele lor religioase și morale. Deci ar fi o mare greșală să identificăm cu aceste elemente pe toți adepții călugărului dela Balta, când știm mai cu seamă că printre ei erau oameni în vârsta de 40, 50 ani, ba chiar și mai vârstnici, și prin urmare, firește, mai cumpătați și mai riguroși în purtare și în chestiile morale. Dacă lăsăm la o parte aceste cazuri excepționale, atunci rămâne mulțimea inochentiștilor cari în purtarea lor fără îndoială nu erau călăuziți decât de idealurile lor ascetice, cari priveau atât raporturile între bărbați și femei cât și îndeobște toate legăturile vieții pământești, ceea ce nu putea să-i depărteze de poruncile creștinismului⁶⁾.

¹⁾ „Pisîna“ („Scrisori“). Tambov, 1897. P. 317—319. V. Ibid.

²⁾ „Socinenia“ („Operele“). 1865, v. II, p. 354. V. Ibid.

³⁾ W. James. L. C. p. 4.

⁴⁾ D. Conovalov. L. C. V. „Vest. Teol.“ 1907, VII—VIII, p. 676—677. p. 332—336

⁵⁾ Poate astfel de caz tocmai a avut loc la Pârjolteni. V. Mis. Pr. Gh. Scodilhor Rap. și anexa cit.

⁶⁾ Scvorțov a constatat că inochentiștii păstrează legătura cu biserica primind toate misterele ei. Arh. Cons. D. C. „Ucaz.“ cit.

Religiozitatea inochentiștilor, sinceritatea și curățenia credinței lor nu poate fi depreciață nici prin faptul, asupra căruia cu atâta stăruință și hotărâre insistă domniile medici—cum că toți ei sunt bolnavi de nervi, sufer de isterie, în năzuințele lor religioase nu arată decât misticizm, bigotizm, superstiții etc., ceea ce e un rezultat al stării de degenerare ș. a. m. d.¹⁾.

Nu putem tăgădui starea de mare încordare psihofizică la cei mai mulți dintre adepții călugărului dela Balta, precum și starea bolnăvicioasă la unii dintre ei. Dar aceasta împrejurare încă nu dovedește că religiozitatea inochentiștilor nu e normală, nu are în fondul ei un element sănătos și important. Cu privire la chestia noastră ne vom permite a aduce aici următoarele cuvinte ale psihologului James.

„Fără îndoială“, zice acest savant, „viața religioasă, cuprinzând omul întreg, îl face excentric și neasemănător cu toți ceilalți“. James ne previne că are în vedere nu „tipul vulgar de credincios care în mod exterior îndeplinește orândueile religioase ale poporului său, indiferent: fie ele creștine, buddiste sau mahometane. Religia acestui credincios e făcută pentru dânsul de alții, a trecut la el prin tradiție, se mărginește la forme definitiv stabilite și se ține prin inerția deprinderii“. James nu vorbește decât de acei oameni pentru cari religia nu e o „simplă deprindere a vieții“, ci mai mult: „o stare sufletească de o înfrigurare acută... Latura emoțională a lor e încordată până la exaltație; foarte des viața lăuntrică a lor este sfâșiată de contraziceri, mulți din ei sunt expuși la melancolie în curgerea celei mai mari părți a vieții lor. Ei nu cunosc măsură în nimica, sufer de îndrăcire, de idei fixe; ei cad în extaz, aud glasuri, au vedenii, c'un cuvânt ei ne dau un șir întreg de simptome cu caracter patologic“²⁾... Pentru mulți manifestările religioase ale acestor oameni nu sunt decât o urmare a sensibilității bolnăvicioase, a relei digestiuni sau a tulburării ficatului. James în mod categoric respinge acest „materializm medical“, care până într' atâta simplifică starea sufletească a omului.

¹⁾ V. mai sus p. 256—257. Vom releva că la astfel de aprecieri se referă cu multă ușurință chiar și uni misionari. V. Mis. Ep. Pr. T. Chirică „Pro domo sua Amintir.“ L. C. P. 74. - Acelaș autor: „Pro domo sua. (Sfatul Țării și inochentiștii)“ V. „Ved. Ep. Chișin.“ 1918, No. 5—6. P. 109.

²⁾ W. James. Ibid.

Pornind dela „postulatul comun al psihologiei contemporane“ care spune că „nu există nici o stare a conștiinții—nici normală, nici patologică, începând cu cele mai josnice și isprăvind cu cele mai înalte, care să nu fie condiționată de vreun proces organic“, James își exprimă convingerea că producțiunile spiritului omenesc nu pot și nu trebuie să fie apreciate după originea lor în firea omului. „Niciodată“, spune dânsul, „în domeniul științelor naturale nimeni nu și-ar permite să respingă părerile cuiva pentru aceea, că autorul lor i s'ar părea nevropat. Opiniunile în acest domeniu totdeauna se examinează pe piatra de încercare a logicii și experienței, oricare ar fi aici sistema nervoasă a autorilor lor. Tot așa s'ar cuveni să se procedeze și cu concepțiile religioase“¹⁾. James mai aduce aici cuvintele altui autor (Maudsley) care zice: „Ce drept avem să credem, că natura este obligată să rezolve toate problemele sale numai cu ajutorul minților normale? În abaterea dela norma noțiunii ea poate afla o unealtă mai îndemnatică pentru îndeplinirea intențiunii sale. Nu importă decât aceea că lucrul se face și calitățile lucrătorului sunt de așa fel, încât el este în stare să-l facă. Și din punct de vedere cosmic e cu totul indiferent, că acest lucrător din unghiul de privire al cuiva se prezintă ca un fărnaric, desfrânat, excentric sau nebun“...²⁾

Păreră „materializmului medical“ arătată mai sus e greșită chiar ca metodă de judecată, întrucât confundă metoda fenomenologică cu cea genetică, căutând se explice fondul și cauza faptului prin aparența lui³⁾. E învederat că starea bolnăvicioasă a inochoentiștilor nu poate micșora rostul credinței lor religioase.

¹⁾ Ibid. P. 15.

²⁾ Ibid. P. 16.

³⁾ Prof. V. V. Zenicovschi „Problemele psihologiei religioase“. V „Hrist. Măsli“. 1917 No. 1 P. 32—33. — Vom adăoga aici că insuficiența interpretării medicale a inochoentizmului o recunosc și alții. „Boala inochoentiștilor“—zicea arhier. Serafim—„nu e o obișnuită descumpănire psihică, nici isterie, ci o deosebită boală sufletească... și ea nu poate fi vindecată după regulile comune“... (Prot. V. Humă. „Pseudoproor. Inochoentie“... etc. L. C. P. 1322.) Pe de altă parte să nu uităm, că și la întâii creștini entuziasmul religios adeseori se manifesta în forme extatice (dansuri), cari erau chiar aprobate de unii reprezentanți ai bisericii ca sf. Grigorie Bogoslov, Ioan Gură de aur, Vasile cel Mare și alții. V. D. Conovalov. L. C. „Vest. Teol“. 1908, No. IV, p. 707—716.

Părerea exprimată—cum că inochentismul, îndeobște vorbind, nu e contra creștinismului ortodox—nu e streină și unor reprezentanți ai bisericii. „Propovăduirea lui Inochentie“—citim într'un izvor,—„misionarul preot T. Chirică nu o socotea ca o învățătură sectară. Aici (la Inochentie), după păr. T. Chirică, nu e o abateră dela conștiința ortodoxă. Acesta (inochentismul) nu e decât o stare sufletească mistică, încordată, a norodului, când dânsul dorește totodată să formuleze dogmele și noțiunile sale, și ar trebui ca preoțimea să ia neapărat această mișcare în mâinile ei... Înainte de a da o apreciere justă mișcării dela Balta și învățaturii lui Inochentie—mai spunea păr. misionar—trebuie să știm, că moldovenii noștri sunt mistici și hlâstă—tot mistici. Ca însă putem spune fără greșală dacă mișcarea dela Balta e o mișcare ortodoxă c'un caracter de ignoranță, sau dacă e vr'o varietate oarecare de hlâstovstvo, trebuie să cercetăm, dacă există aici chestia hristologică (învățătura hlâștilor despre întruparea de mai multe ori a lui Hristos) și concepția dualistă (învățătura neortodoxă asupra sufletului și trupului ca principiu al răului). Chestia hristologică în mișcarea dela Balta lipsește. Deasemenea în mișcarea dela Balta nu aflăm motive, din cari am putea constata concepția dualistă. Astfel, a conchis părintele misionar, deocamdată nu există nimica din hlâstovstvo în mișcarea dela Balta“¹⁾... Din cuvintele acestea am putea trage concluzia că, după păr. Chirică, inochentismul e „mișcare ortodoxă cu caracter de ignoranță“. Aceste idei au fost expuse de mision. Chirică la cursurile de misionari antisectari din Chișinău, din Dec. 1912.

Vom adăoga că mai târziu părintele Chirică și-a schimbat părerea. În 1918 dânsul credea că inochentismul e o sectă, în care alături de partea dogmatică morală (Inochentie—Duhul sfânt întrupat pe pământ, a treia lpostasă a Sf. Treimi, de aici cuvintele, învățăturile lui sunt legi pentru adepți), este și partea patologică²⁾... Aici părintele misionar înclină spre aprecierea inochentismului după ideile adepților lui.

¹⁾ Pr. D. Ciolan. „La cursur. de mision. antisect.“... L. C. p. 17, 19.

²⁾ Mis. Ep. Pr. T. Chirică. „Pro domo sua. Amintiri...“ L. C. p. 75.

Mai aproape de adevăr, după părerea noastră, este alt preot. Vorbind de ideile doctorului Coțovschi cu privire la inochentism, acesta scrie: „E de notat că deosebirea, pe care dânsul (Coțovschi) o arată între învățătura ortodoxă și învățătura acestei mișcări, e numai aparentă, ea nu există decât în teorie, și nu în realitate... Mulțumită unor anumite condițiuni, la moldoveni încă nu s'a isprăvit astfel de creștinizare (a vechilor credințe religioase, a părerilor strămoșești, păgâne, ce aparțin poporului întreg) și, cine știe, poate că această mișcare e o încercare de a face un pas nou în lărgirea și adâncirea părerilor lor religioase“¹⁾.

Concepția acestui preot e foarte interesantă. Dânsul pornește dela idea că fiecare norod, primind o religie nouă, nu-și însușește decât forma nouă, iar în ea pune vechiul său conținut religios și numai printr'o îndelungată evoluție se face prelucrarea sau creștinizarea credințelor religioase și părerilor întregului popor. La moldoveni, această creștinizare încă nu s'a isprăvit. În conștiința lor încă sunt vii vechile credințe păgâne ca, de pildă, Dumnezeu este Groaznicul Judecător care pedepsește fără cruțare pe oamenii ce au păcătuit cumva (părerea păgânilor romani despre Jupiter Tunătorul, sau că boalele psihice sunt un rezultat al sălășluirii diavolului în omul bolnav). Astfel de credințe religioase, mistice, existau fără îndoială în masa poporului până la Balta, și mănăstirile cultivându-le, au satisfăcut prin aceasta mulțimea în credințele și gusturile ei. Mișcarea dela Balta numai le-a subliniat și le-a atras pe planul întâiu, mai cu seamă pentru aceea că dânsule produceau un puternic efect asupra masei și corespundeau atât cu concepția inspiratorului mișcării, concepția primitivă și ignorantă, cât și cu caracterul activității sale. Însă chiar și inspiratorii și masa acestui popor se simțeau în albia veche și nu-și arătau pornirea de a se izola de biserica ortodoxă, cum s'a observat aceasta în inochentismul de a doua perioadă“²⁾...

Ideile pâr. Gromicov nu sunt tocmai clare. Se pare însă, că fondul lor e următorul. Părerile și credințele inochentiștilor sunt

1) Pr. D. Gromicov. P. 1326—1327.

2) Ibid.—„... Faptul răzleț (cele petrecute la Părjolteni. N. P.) pe care l-am povestit pentru mine nu este decât forma exagerată a unei primitivități păstrată sub oborocul inculturii în care a fost lăsat de veacuri norodul“... Prof. I. Simionescu. V. art. cit.

credințele obișnuite, nu tocmai creștinizate, ale moldovenilor noștri. La inochentiști, însă, ele par a fi ne-ortodoxe nu pentru că ar fi nouă, ci numai pentru că mișcarea le-a accentuat, le-a scos în relief. În evoluția conștiinții religioase ale moldovenilor acest fapt (accentuare prin inochentism) poate că are rostul unei încercări de a lărgi și a adânci vechile păreri religioase.

Alți reprezentanți ai bisericii cu și mai multă precizie constată la inochentiști un izvor curat al însuflețirii religioase și urmări bune pentru viață. Așa, arhiepiscopul Anastase, la congresul preoțimii din 7 Iunie 1916 între altele a spus că „în acest fenomen trist e și o rază de lumină. Slavă lui Dumnezeu că toate aceste „oi“ și-au păstrat tinerețea și curătenia credinței; ele purcedeau dela izvorul curat al simplei credințe sufletești, însă au uitat că instinctul inimii singur el numai încă nu dă temeiu trainic. Astfel de temeiuri nu poate avea loc decât atunci, când acest instinct este luminat de lumina minții, a conștiinții... Credința se naște prin dragoste, prin puterea dinnăuntru, și nu prin măsuri de dinafară“¹⁾...

E clar că greșelile inochentiștilor nu discreditează credința nemijlocită, deci nu pot și să pângărească sufletul. Aceasta pare că se dovedește și mai bine prin viața inochentiștilor.

În alt loc am arătat că trecerea la inochentism pe mulți adepți ai călugărului îi aduceau la schimbarea radicală a vieții și chiar a firii lor. Cunoaștem cazul cu Alex. Ghimp²⁾, precum și cu Const. Țurcan³⁾. Fără îndoială, cele ce s'au petrecut cu acești inochentiști au avut loc și la mulți alții. În unele sate, cum au aflat misionarii eparhiali, erau mai multe familii, cari ardeau de

¹⁾ Smelov. „Congres. păstorilor“. L. C. p. 478. Aproximarea cari există între credințele inochentiste și ortodoxism e atât de mare încât, în unele cazuri, nici chiar persoanele autorizate nu pot hotări și acumă dacă au a face cu o concepție inochentistă sau pur ortodoxă. Așa, de pildă, Petrea Ciobanu, locuitor din com. Peseceni, pe de-o parte dela autoritățile eparhiale are deslegare să predice prin sate, fiind socotit ca credincios ortodox, pe de altă parte de către un misionar de cerc e declarat ca inochentist. V. Arh. Frăț. „Nașt. lui Hrist.“. Arhiep. Chișin. și Hotin. Către Consil. Frăț. „Nașt. lui Hrist.“, din 18 Apr. 1924, No. 4072. Anexa: Refer. al pr. Mis. Chiriță, din 7 Ian. 1924.

²⁾ V. mai sus p. 121

³⁾ V. mai sus p. 105

adâncă dorință de a deveni creștini adevărați¹⁾, de a înfăptui în viață idealurile mănăstirești²⁾. Toate aceste fapte ne dovedesc că în sufletul acestor oameni era deșteptată o adâncă cerință religioasă care le aducea multe chinuri, rămânând ca o însușire predominantă în toată viața lor sufletească. „Ei toți“ (inochentiști din satele Napadova și Cerlina, jud. Soroca) — raportă un preot — „sunt oameni foarte religioși, însetați la culme de lumina sufletească“³⁾. La congresul eparhial din 1916 s'a spus că printre inochentiști mulți, sunt oameni cu convingeri, duc o viață ascetică, cu alte cuvinte — sunt de o religiozitate serioasă și sinceră⁴⁾. În 1921 un preot scria: „Unii (inochentiști) încă nu mănâncă carne, mai toți adepții (lui Inochentie) duc o viață plină de trezie, și mulți din ei sunt astăzi cei mai evlavioși poporeni prin parohii. E drept că ei cer mult dela preot: cer să fie preotul-preot, la locul lui, să se ocupe cu preoția, să fie în viață un bun model pentru toți, cer ca dânsul să împlinească nu numai formalitățile serviciului, dar să puie și suflet în slujba lui, și adese ori, dacă n'auzi dela ei, în ochii lor poți citi întrebarea, de împlinim noi cuvântul Domnului: „Învățați toate neamurile“. (Mat. XXVIII, 19)“⁵⁾. Un misionar încă nu demult (în 1925) ne scria că ...„printre inochentiști sunt oameni foarte de-treabă, foarte cinstiți, conștient devotați lui Inochentie,—oameni cari caută reînvierea vieții omenești... Inochentismul a lăsat îndeobște urme îmbucurătoare acolo, unde nu căpăta forme monstruoase... O parte din populația, în mijlocul căreia ei trăiesc, umblă regulat la biserică, aprinde cu râvnă lumânări și duce o viață mai mult sau mai puțin morală. Iar adepții lui Inochentie — acolo, unde ei nu cad într'un fanatism diform — duc o viață absolut morală: ei sunt socotiți ca cei mai râvnitori poporeni, dacă au glas—cântă la strană. De pildă, în satul Colencouți, jud. Hotin, cântă în cor câteva inochentiste; la sărbăto-

¹⁾ Arh. Cons. D. C. Mis. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 23 Fevr. 1913. Zo. 30.

²⁾ Ib. Pr. N. Captarenco. Rap. din 13 Mart. 1913. Cfr. Pr. I. Andronic. Declar. scr.

³⁾ Ib. Pr. St. Revenco. Rap. din 24 Ian. 1913, No. 4.

⁴⁾ „Proc. Verb.“ ale congr. din 1916. V. L. C. p. 5—6.

⁵⁾ Pr. Dolșcinschi. „O pagină din viața inochentiștilor“. V. L. C. p. 17.

rile mici numai dânsese și cântă. Unde sunt baptiști, acolo aceștia sunt perfect contrabalansați de către inochentiști, pentru că pe cât baptiștii tăgăduesc rostul orânduvelilor bisericești, pe atât inochentiștii le îndeplinesc în chip riguros. Aceasta se poate spune mai cu seamă despre rugăciunile pentru cei răposați, cari sunt respinse de către baptiști și dimpotrivă, devin piatră unghiulară în cultul inochentiștilor¹⁾... „Oamenii aceștia“ — ne comunică un preot despre inochentiști — „au fost dezinteresați în chestiile materiale, indiferenți în ale gospodăriei, unii și buni gospodari, buni la inimă, binevoitori, blânzi, cu purtare smerită față de cei mai mari... Mulți nu beau rachiu, vin, nu fumau, nu mâncau carne și umblau des la biserică“... deveniau „plecați, credincioși, evlavioși și se gândeau la lucruri înalte“²⁾.

Devotamentul inochentiștilor față de biserică se manifestă și în alte forme și mai caracteristice. Printre ei se găsesc oameni cari părăsindu-și casa și gospodăria, se consacră chestiilor religioase, ocupându-se cu propovăduirea pocăinții prin sate. Astfel de sarcină a luat asupra sa astăzi, de pildă, Nicolae Bucur, cunoscut, cum se pare, încă din istoria inochentismului³⁾. Cu capul descoperit, desculț, cu crucea în mână, acest țaran, și vara și iarna, umblă prin Basarabia, purtând cu sine printre moldovenii săteni numele și cuvântul lui Dumnezeu.

Fără îndoială, ar fi o mare greșală să credem, cum fac unii, că în viața lor și în toată activitatea inochentiștii procedează inconștient. Credem că cel puțin față de mai mulți dintre ei această părere nu ar fi exactă. Dimpotrivă, ei își dau seama de cele ce se petrec în viață și știu, în simplitatea lor, să-și motiveze activitatea. De pildă, arhiereul Serafim, în gara Chișinău, adresându-se către inochentiștii înapoiți cu trenul, i-a întrebat între altele, pentru ce au umblat la Inochentie. Ei i-au răspuns că au fost la dânsul pentru a căpăta cunoștințe despre Dumnezeu și voința lui... Când Serafim a spus că Dumnezeu își arată voința în tot locul, și muncitorii, cum sunt ei — pelerinii, nu au nevoie să umble departe

1) Mis. N. Balabuha. Decl. scr.

2) Pr. I. Murea. Declar. scr.

3) V. mai sus p 136.

după el, la aceasta unul dintre pelerini a răspuns că dânsul a muncit destul înainte și acuma vrea să se îngrijască de suflet ¹⁾. „Ei toți“, raportează un misionar despre inochentiștii din Pârjolteni—„sunt încredințați că fac un lucru creștinesc și plăcut lui Dumnezeu. „Am socotit“ zic ei, „că e bine, dacă legea s'a stricat (adică s'a introdus stilul nou), să ne vârâm în pământ ca creștinii la început, și acolo să ne rugăm... N'am știut că facem rău, dacă ne rugăm lui Dumnezeu“... Când le spui că adunările fără binecuvântarea Episcopului sunt caterisite, răspund: „Dumnezeu pe toți ne-a judeca“ ²⁾.

Înaltele aspirațiuni religioase ale inochentiștilor de mult și de mulți au fost recunoscute. Unii sunt de părere că în privința aceasta adepții călugărului Inochentie nu se deosebesc cu nimica de „bogoiscateli“ din Rusia. „E de notat“—scrie un preot—„că inochentismul a coincis cu valul „bogoiscatelstvo“ care a năvălit asupra Rusiei întregi. A stabili între ei o legătură nemijlocită nu e cu putință, însă nu mai încapă nici o îndoială că inochentismul și „bogoiscatelstvo“ sunt fenomene de aceeași ordine: e o epidemie de natură psihică, care lucrează în condițiuni variate, fără o vădită legătură între manifestările separate“... ³⁾ Analogia pare a fi atât de evidentă, încât părerea această a devenit destul de răspândită. A ajuns și în presa zilnică, unde a început să se vorbească de „bogoiscateli din Basarabia“ ⁴⁾. Unii preoți ar fi de părere că inochentismul ar avea oarecare legătură ș'anume cu curentul Merejcovschi, Filosofov, Hippus ⁵⁾.

Nu mai încapă nici o îndoială, că între „bogoiscateli“ noștri și cei din Rusia e o mare deosebire. „Bogoiscateli“ ruși (Merejcovschi, Filosofov) porneau dela starea generală a creștinătății, socotind-o nesatisfăcătoare ⁶⁾, pe câtă vreme ai noștri nu se gândeau decât la personala mântuire sufletească. Cei dintâi erau într'adevăr

¹⁾ Prot. V. Humă. „Psevdooproor. Inochentie...“ etc. L. C. p. 1321—22.

²⁾ Mis. Pr. Gh. Scodîhor. Rap. cit. din 22 Fevr. 1926, No. 27.

³⁾ Pr. I. Gromicov. L. C. P. 1324.

⁴⁾ V., de pildă, „Besarabscaia Măslî“ (ziar din Chișinău). 1924, No. 3, art. „Bessarabschie bogoiscateli“ de D-I Lorenz.

⁵⁾ Părerea aceasta am auzit-o dela p. Gavr. Nagacevschi.

⁶⁾ „... Creștinizmul s'a oprit, s'a impietrit“... D. S. Merejcovschi „Oper.“ 1914, v. XIII, p. 160.

„bogoiscateli“ — căutători de Dumnezeu, pe Care nu-L aflau în concepția predominantă a creștinizmului istoric¹⁾; cei din urmă păstrau cu sfințenie credința strămoșască în Dumnezeu creștinesc, cunoșteau și calea vieții spre Dânsul și nu căutau decât acele mijloace, acea putere, cari i-ar aduce la această cale, i-ar întări în înfăptuirea poruncilor Dumnezeiești. „Bogoiscateli“ ruși, înarmați bine cu toate mijloacele unei culturi vaste și ale unei științe filosofice pornesc spre ținta lor pe calea rațiunii folosindu-se în activitatea lor de o analiză amănunțită și adâncă a evenimentelor istoriei creștinești²⁾, pe când simplii noștri moldoveni afundați în întunecimea neștiinței procedau mai mult pe cale intuitivă, mai exact—pe cale mistică, călăuziți numai de un adânc simțământ religios. „Bogoiscateli“ din Rusia nu aflau în creștinismul de astăzi nici o satisfacere pentru ei și vorbeau de înlocuirea Testamentului al doilea prin altul — prin Testamentul al treilea³⁾, iar „bogoiscateli“ noștri rămâneau în ograda bisericii, nu căutau decât învierea creștinizmului actual și erau gata să se mulțumească cu acele mijloace de mântuire, pe cari le dă credincioșilor biserica ortodoxă, numai să fie oferite și folosite aceste mijloace cu altă inimă, cu alt suflet...

Bineînțeles că din aceste deosebiri unele nu provin decât din deosebirea principală care există între „bogoiscateli“ ruși și aceia dela noi în privința stării lor culturale. Cu atât, însă, e mai însemnat faptul că, cu toată depărtarea între ei din punct de vedere cultural, totuși vorbind într'un înțeles mai larg, și unii și alții, sunt într'adevăr „bogoiscateli“ — căutători ai unei vieți nouă întru și pentru Dumnezeu, oameni, cari în starea lucrurilor de astăzi nu află un răspuns satisfăcător la cerințele lor sufletești. De unde vine această comunitate de aspirațiuni? Dela sine se înțelege că în nici un caz nu poate fi vorba aici de o legătură nemijlocită, de o influență a „bogoiscateli“-lor ruși asupra moldovenilor. Dacă, totuși, în nici un clip nu putem admite în această

¹⁾ Creștinismul istoric s'a lepădat de Hristos... Ibid. V. XIV, p. 199—140.

²⁾ V. de pildă la Merejcovschi. „Oper.“ v. XIV, p. 154, 168, 186! 195 etc.

³⁾ V. mai sus p. 281. Cfr. D. S. Merejcovschi. „Oper.“ v. XIV, p. 170.

privință o înrăurire nemijlocită, nu putem tăgădui de fel o legătură mai depărtată și anume: „bogoiscatelstvo“, la noi a ieșit din adâncă nemulțumire cu privire la aceeaș îndrumare a bisericii creștine, care-și are rădăcinile ei în Rusia și care, în mare măsură, a fost pricina „bogoiscatelstvă“-i la ruși. Cauza comună aduce și efecte comune ¹⁾.

Din cele spuse cu privire la chestia — dacă inochentiștii sunt adversari ai bisericii sau nu — vedem că, în fond, lăsând la o parte extremitățile întâmplătoare și puținele excepții, cari nu al-

¹⁾ În chestia înrăuririi rusești asupra moldovenilor basarabeni în legătură cu inochentizmul, am auzit dela prietenul meu, mult regretatul profesor universitar Alexandru Papacostea, o altă părere. D-sa susținea că toți românii sunt de o natură mistică și foarte religioși, dar condițiunile istorice, în cari au viețuit românii basarabeni și cei de peste Prut, au fost deosebite. Pe când românii de peste Prut, mulțumită împrejurărilor istorice și marilor reforme politice și sociale, prin cari au trecut, au pierdut mult din viața lor patriarhală, devenind mai puțin intensive chiar și interesele lor religioase românii basarabeni, fiind izolați în r'un mediu strein, și-au păstrat toată curățenia și puterea simțământului religios, dat lor dela natură, așa că pentru a provoca o astfel de mișcare, cum a fost inochentizmul, au fost destule mijloace și condițiuni în starea sufletească a românilor basarabeni, fără ca să mai fie nevoie de o anumită înrăurire de dinafară. Astfel inochentizmul, după d-l Papacostea, nu e decât o creațiune pură a sufletului românesc al moldovenilor basarabeni.

Credem că, după expunerea de mai sus, nu e nevoie să intrăm în analiza amănunțită a acestei păreri greșite în întregime. Vom releva numai următoarele: 1) cum ne dovedesc faptele arătate mai sus, tocmai acele „mijloace și condițiuni în starea sufletească a românilor basarabeni“, de cari vorbea d-l Papacostea, în decursul v. XIX n'au rămas și nu puteau să rămăne neschimbate și au fost mult influențate de Ruși, pregătind terenul pentru inochentizm; 2) între inochentiști și felurite persoane și instituții religioase rusești (Teodosie Levițchi, Ioan dela Cronștadt, schimnicul Iona, mănăstirile din Chiev și altele.) exista o legătură nemijlocită, așa încât, am putea zice, că tot ce privește manifestarea inochentizmului, cel puțin la început, — concepția, orânduelile, mijloacele de inspirație, cărțile, întâii inspiratori — erau luate dela ruși, și aceasta se dovedește prin numeroase fapte; 3) cât putem judeca după revistele românești bisericești (de pildă „Biserica Ortodoxă Română“), asemenea și după studiile, privitoare la istoria bisericii românești (prof. Iorga, Dobrescu), în viața românilor de peste Prut nici odată n'au avut loc mișcări religioase asemănătoare cu cea a inochentizmului. E învederat că pentru a se ivi o astfel de mișcare se cereau anumite împrejurări.

cătuiesc de loc esența fenomenului, inochentiștii nu sunt adversari ai bisericii ci fiii ei credincioși. Mai mult: cu energia credinței lor, cu însuflețirea lor riguroasă, de care toți sunt cuprinși, mulți din ei nu numai devin mai morali ei înșiși, mai buni creștini, ci, cum ne mărturisesc și unii preoți, sunt în stare, prin felul purtării lor să impună aceeași viață și altora, până chiar și reprezentanților oficiali ai bisericii. În acest imbold moral, în această însuflețire religioasă și constă noua înrăurire adusă de inochentism în viața bisericii dela noi.

14.

Mișcarea dela Balta are pentru noi și un mare interes psihologic, întrucât ne dă putința să cunoaștem mai de aproape pe românii basarabeni.

Cum vedem din istoria inochentismului, acesta a fost un mare eveniment în viața sătenilor moldoveni din Basarabia. Ca o furtună puternică mișcarea aceasta s'a deslănțuit asupra satelor românești din ascunzișurile Basarabiei, a ridicat pe locuitorii lor din somnul secular și i-a pus în fața celor mai grele, mai mari fapte ale vieții lor: streinul oblăduitor, neglijarea cerințelor naționale, zădărnicierea aspirațiunilor religioase, nedreptatea socială... A urmat o frământare vijelioasă, desnădăjduită. C'o putere uriașă furtuna aceasta a răscolit sufletul românului basarabean și a scos la lumina zilei tot ce a putut găsi în adâncurile lui. Aici aflăm și patimi urâte și visuri frumoase, și mișcări egoiste și fapte de un altruism înduioșător, și fanatizm orb și credințe luminoase și înălțătoare. Dar această multiplă priveliște n'a fost înțeleasă de mulți. Unii cercetători nu odată raportau stăpânirii că inochentismul e o „psihoză“ pe teren religios,—socotindu-i pe adepții mișcării drept smintiți. Sunt și acuma oameni cari nu văd nimica bun în neobișnuita însuflețire a inochentiștilor și încă și astăzi îi socotesc drept „maniaci“, „nebuni“ și periculoși pentru societate. Și 'ntr'adevăr, când ne aducem aminte că acești oameni au respins dragostea de copii, de părinți, s'au lepădat de agoniseala muncii lor, și-au părăsit vatra, și pământul udat cu sudoarea lor și a strămoșilor, și-au rupt toate aceste legături sufletești care alcătuiesc temelia vieții noastre obștești, și mânați de un singur gând nebiruit, de un ideal nedeslușit, au plecat în lume, — când ne aducem

aminte de toate acestea, cum putem să nu-i socotim pe acești oameni drept „maniaci“, drept „nebuni“? Noi suntem prea cum-pătați, prea prudenți și prea cufundați în calculele mărunte ale vieții de toate zilele și bineînțeles că o atitudine sufletească, o viață atât de neobișnuită, ni se pare antinaturală și primejdioasă...

Dar să nu ne grăbim cu judecata. Dacă acești „sectari“ par a fi nebuni, vina nu e a lor, ci a noastră, deoarece măsura cu care voim să-i cântărim e nepotrivită.

Vom reaminti fondul năzuințelor inochentiste.

Idealurile inochentiștilor, de cari erau călăuziți oricât de nedeslușite ar fi fost dănele, conțineau în ele tot rostul vieții lor pe pământ. Aceste idealuri nu aveau nimica a face cu interesele și lucrurile, precum și cu legăturile pământești. Din aceasta pricină interesele acestea erau cu desăvârșire neglijate de către inochentiști sau chiar și disprețuite nu numai ca un element de prisos pentru ei, ci chiar și ca o piedică în calea lor. Inochentiștii pelerini cari se întorceau dela Murom, însoțiți de delegații basarabeni, la întrebarea acestora nu vedeau nici un rost să-și arăte numele, locurile de înscriere și satele de naștere, deoarece, spuneau ei, ei toți sunt frați întru Hristos¹⁾ și deci nu mai au nevoie de aceste lucruri convenționale ce aparțin celor pământești. Un preot, care a avut puțința să cunoască de aproape viața și ideile inochentiștilor, scrie că ei „caută o viață mistică, de pribeag - pelerin („strannic“), o viață plină de „potvig“, slobodă de îndeletniciri definitive și de griji, îndepărtată de îndatoriri și legături lumești“²⁾. Bineînțeles că și toți acei cari erau contra acestor năzuințe, toți slujitorii intereselor și preocupărilor pământești, oricari ar fi fost ei după situația lor în societate, toți acei prin cari sunt sprijinite legăturile pământești, sunt respinși de către adepții călugărului dela Balta³⁾. Vom releva că atitudinea aceasta nu era numai a inochentiștilor extremiști, fanatici. Un misionar eparhial crede că această stare sufletească este o însușire comună a tuturor

¹⁾ Arh. St. Suc. Chișin. Șt. Cociorva. Rap. cit. Cfr. mai sus p. 184.

²⁾ Prot. V. Humă „Pseudoproor. Inochentie“... L. C. P. 1310.

³⁾ Arh. Cons. D. C. Mîs. Ep. Pr. T. Chirică. Rap. din 14 Ian. 1913, No. 21. Cfr. Cand. la slujba în poliț. A. Dimitriev. Proc. Verb. din 12 Fevr. 1912. Viceguvern. Basar. Către arhier. Serafim Din 27 Mart. 1912, No. 8318.

moldovenilor basarabeni. În urmă inochentizmului și a pelerinajului religios, „am ajuns“ — ne declară d-sa — „la ferma convingere că printre moldovenii basarabeni există o cerință sufletească organică de a-și căuta un conducător spiritual“¹⁾... se 'nțelege — în năzuințele lor mai sus caracterizate și, cum ne arată faptele, cu aceste năzuințe ei au ajuns și până 'n zilele noastre.

Ce fel de stare sufletească e aceasta ?

Dacă ținem seamă de faptul, că această stare era totodată și un mare chin pentru sătenii noștri, atunci trebuie să recunoaștem că aceasta e psihologia de martir pentru idee. Ideea este nedeslușită, însă ea e adânc întipărită în sufletul românului basarabean, zace demult în el sub „pragul conștiinții“ și e destul s'ajungă la lumina cunoaștinții, ca să găsească toată puterea trebuincioasă pentru a se înfăptui în viață. Aceasta este psihologia românului basarabean de astăzi, destăinuită de inochentism. Aici cu drept cuvânt am putea adăoga la cele spuse mai înainte că inochentizmul în multe privințe e și cheia prezentului din Basarabia...

Privind mai de aproape această stare a sătenilor noștri, desvăluită și, în mare parte, sprijinită de inochentism, trebuie să mărturisim că mișcarea dela Balta, îndeobște vorbind, ni se înfățișează ca un eveniment îmbucurător. Această mișcare ne dovedește că în norodul nostru basarabean, în sătenii noștri moldoveni, cu toate necazurile și chinurile vremurilor vitrige, au rămas vii și nevătămate cele mai înălțătoare, mai frumoase puteri sufletești ale neamului: o minte ispititoare și fără teamă față de cele mai grele, mai adânci probleme ale vieții; un devotament nemărginit, până la sacrificii, pentru idei înalte și interese comune; o voință tare care a știut să înfrunte orice piedici i se puneau în cale. Nu putem tăgădui, că inochentizmul a atras aceste puteri pe căi greșite, pe cari sătenii noștri au rătăcit mult și vor rătăci încă, dar de noi — cei din întâmplare mai fericiți în condițiunile vieții — de noi atârnă să deșteptăm în frații noștri acele puteri bogate și să le îndreptăm într'acolo *ubi albescit veritas*...

* * *

¹⁾ Mis. N. Balabuha Declar. scr.

Ca ultimă concluzie la toate cele spuse ne luăm voia să adăogăm că inochentiștii nu pot fi tratați nici cu severitatea mioapă a „materia-
lizmului medical“, nici cu disprețul și ușurința cărturarilor trufași,
dar nici cu asprimea încrezută a dominicanilor; atât fondul mișcării
dela Balta, cât și toată istoria ei ne impune o îngrijire serioasă
și binevoitoare, care ar fi îndreptată nu atât asupra efectelor, cât
asupra cauzelor fenomenului, ținând totodată seama că aceste
cauze au fost multe și variate.

Am mai adăoga ceva.

Insuflețirea extraordinară, pe care o vedem la adepții călu-
gărului dela Balta, nu putea avea loc decât pe temeiul unei anu-
mite stări generale a tuturor românilor din Basarabia. Pentru ca
unii dintre sătenii basarabeni s'ajungă la asceza și sacrificiile excep-
ționale ale inochentiștilor, trebuia ca toată populația română de
prin sate, în ce privește aspirațiunile ei religioase, să fi ajuns la
un anumit nivel, mai înalt. Astfel inochentismul—trebuie să re-
cunoaștem—ne dovedește că nu numai adepții călugărului dela
Balta, ci toți românii săteni din Basarabia, în urma vieții din
trecut, se află într'o deosebită încordare sufletească, într'o stare
de o neobișnuită acuitate a tuturor cerințelor sufletești. Tocmai
aici ni se descopere marele rost al inochentismului din punct
de vedere național. E momentul—și acest moment e creat de
mișcarea inochentismului,—e momentul când cu cea mai bogată
izbândă și cu cea mai mare ușurință se poate rezolvi marea
problemă națională în Basarabia, dând acestor însetate suflete
românești hrană sănătoasă luată din visteria culturii,—pe calea
națională. Dar tot inochentismul, prin toată istoria lui, ne arată că
problema aceasta nu poate fi rezolvită decât cu mâni curate, cu
inimă deschisă, cu cuget cinstit și luminat.

CUPRINSUL.

<u>Capit.</u>		<u>Pag.</u>
	Precuvântare	III-VIII
I.	Viața călugărului Inochentie.	1
II.	Ideile călugărului Inochentie.—Personalitatea sa.	63
III.	Cine erau inochentiștii.	95
IV.	Ideile inochentiștilor.	135
V.	Pelerinajele inochentiștilor.	157
VI.	Activitatea inochentiștilor în Basarabia.	195
VII.	„Raiul pământului“.	229
VIII.	Părerile existente asupra inochentizmului.	253
IX.	Cauzele inochentizmului. Rostul mișcării	271

TECHNICAL
LIBRARY

ERATA.

Felurite împrejurări neprielnice au făcut să se strecoare în lucrarea de față destule greșeli. Pe cele simple, cetitorul atent, le va îndrepta singur. Am stăruit numai asupra acelor care ar schimba, în rucâtva, însuș textul.

Pag.	1 rândul	3 de sus	In loc de :	A se ceti :
"	5	" 12	A fost născut rânduș	<i>S'a născut un om de rând</i>
"	"	" 3 de jos	călugărului	<i>la călugăr</i>
"	6	" 1	mahalagii	<i>vecini</i>
"	8	" 12 de sus	patru	<i>pentru</i>
"	"	" 16	s'a dus	<i>„s'a dus</i>
"	"	" 5 de jos	putea să fi..	<i>poate să se fi..</i>
"	11	" 10 de sus	nemțesc	<i>german</i>
"	13	" 12 de jos	oameni spirituali și înzestrați..	<i>oameni înzestrați</i>
"	14	" 13	1923	<i>1823</i>
"	16	" 18 de sus	igumenie	<i>igumenă</i>
"	18	" 12 de jos	poporării mei	<i>„poporeni mei</i>
"	19	" 7 de sus	aceasta. Sicriul...	<i>aceasta, sicriul...</i>
"	21	" 4 de jos	rânduși	<i>de rând</i>
"	28	" 14, 29 de sus	Scumpul copilaș	<i>Scumpă copilică</i>
"	39	" 6 de jos	ceva altfel	<i>cam într'altfel</i>
"	47	" 7	rânduși	<i>de rând</i>
"	48	" 15 de sus	în înțelesul acesta	<i>în sensul acesta</i>
"	56	" 10 de jos	în nord	<i>în norod</i>
"	57	" 6	lucru adeverește	<i>lucru îl adeverește</i>
"	58	" 2	presupun	<i>se presupune</i>
"	59	" 10	metre	<i>metri</i>
"	60	" 16 de sus	cu glas	<i>cu glas tare</i>
"	65	" 5 de jos	pare	<i>se pare</i>
"	68	" 9 de sus	nu e rost	<i>nu e nici un rost</i>
"	69	" 7 de jos	Incât	<i>Pecât</i>
"	70	" 18 de sus	cum ziceau	<i>cum se zicea</i>
"	74	" 14, 15	Caimența	<i>Camenia</i>
"	75	" 17, 18	acesta—activitatea...	<i>și aceasta era activitatea</i>
"	78	" 12 de jos	la Inochentie	<i>lui Inochentie</i>
"	79	" 13 de sus	Dela Solomonیا	<i>Cu Solomonیا</i>
"	80	" 4 de jos	Flor sânjează	<i>Flor Sânjeapă</i>

Pag.	84	rândul	11 de sus	Dacă în astfel...	<i>În astfel</i>
"	87	"	11 "	cât—	<i>cât și—</i>
"	88	"	2 de jos	le relata	<i>le descoperea</i>
"	90	"	11 "	au prevenit	<i>au anticipat</i>
"	92	"	9 de sus	mii de norod	<i>mii de oameni</i>
"	98	Nota 7)		la W. Djems	<i>la psihologul W. James.</i>
"	101	rândul	3 de jos	Matf.	<i>Mat.</i>
"	110	"	11 de sus	ne o adeveresc	<i>ne adeverește</i>
"	117	"	16 "	dindată	<i>deîndată</i>
"	"	"	17 "	obținerea	<i>abținerea</i>
"	"	"	1 de jos	iese sughițul, strigăte	<i>ies sughițul, strigătele</i>
"	119	"	17 de sus	Amvrosie	<i>Ambrosie</i>
"	120	"	14 "	rândași	<i>membri de rând</i>
"	122	"	18 "	soatra	<i>soarta</i>
"	123	"	4 "	maicile sale	<i>maicile lor</i>
"	124	"	9 "	nerve	<i>nervi</i>
"	128	Nota 7)		Rap. din 13 Ian. 1911. L. C.	<i>Rap. din 13 Ian. 1911. Cfr. D. Conovălov. L. C.</i>
Pag.	135	rândul	2 de jos	nouă	<i>nou</i>
"	136	"	12 de sus	în fața	<i>în persoana</i>
"	141	"	5 "	diavolul	<i>diavol</i>
"	"	"	11 de jos	fără orice deosebire	<i>fără nici o deosebire</i>
"	"	"	10 "	în ce privește	<i>de</i>
"	142	"	11 de sus	tăgăduiau firea dumnezească la el	<i>îi tăgăduiau firea dumnezească</i>
"	143	"	10 "	va-să-zică	<i>adică</i>
"	"	"	17 "	un preot deosebit	<i>un preot neobișnuit</i>
"	148	"	12, 15 de jos	Mø	<i>Mat.</i>
"	150	"	7 de sus	prozorlivăț	<i>„prozorlivăț“</i>
"	163	"	2 "	plec	<i>pleacă</i>
"	168	"	3 de jos	desiatini	<i>desiatine</i>
"	202	"	9 de sus	mulți rânđași	<i>mulți oameni de rând</i>
"	209	"	8 "	rânđași	<i>de rând</i>
"	211	"	9 "	„semimăsuri“	<i>jumătăți de măsuri</i>
"	218	"	9 de jos	nazuită	<i>năzuință</i>
"	238	"	13 "	ceserc	<i>ceresc</i>
"	252	"	8 de sus	nu închee preotul	<i>nu“—închee preotul</i>
"	265	"	9 "	și din spusele	<i>cât și din spusele</i>
"	277	"	13 de jos	marii Tolstoi	<i>marii scriitori Tolstoi</i>
"	283	Nota 7)		— a zis lord Beaconfield—	<i>— a zis lordul Beaconsfield, răspunzând la reclamațiunile românești—</i>
Pag.	299	rândul	4 de sus	altfel	<i>astfel</i>
"	"	"	6 "	astfel	<i>altfel</i>
"	300	"	7 "	e cauza... cauza	<i>e cauza</i>
"	308	"	3 de jos	sufletului	<i>sufletul</i>

